

Framställning till riksdagen 2020/21:RS5

2019 års riksdagsöversyn

Sammanfattning

I framställningen föreslår riksdagsstyrelsen ändringar i regeringsformen (RF), riksdagsordningen (RO) och ett antal andra lagar i frågor som gäller riksdagens arbete. Förslagen grundar sig huvudsakligen på de lagförslag som 2019 års riksdagsöversyn har lämnat i betänkande 2020/21:URF1. Förslagen sammanfattas i det följande.

När det gäller budgetpropositionens lämnande föreslås att sista dag för att lämna budgetpropositionen de år när det är val till riksdagen i augusti eller september kopplas till den obligatoriska statsministeromröstningen. Om regeringen sitter kvar efter den obligatoriska statsministeromröstningen ska budgetpropositionen lämnas inom tre veckor efter statsministeromröstningen. Om statsministeromröstningen visar att regeringen inte har tillräckligt stöd i riksdagen kommer talmannen att inleda arbetet med att ta fram ett förslag till ny statsminister. En ny regering ska lämna budgetpropositionen inom tre veckor efter att regeringen tillträtt. Budgetpropositionen ska lämnas allra senast den 15 november, men om den 15 november infaller en fredag, lördag eller söndag föreslås att budgetpropositionen i stället ska lämnas senast på torsdagen före. Förslagen medför ändringar i riksdagsordningen.

Det ska anges i budgetlagen (2011:203) att om riksdagen inte har fattat beslut om budgeten en vecka före årsskiftet får regeringen i den omfattning som behövs vidta åtgärder för att den senaste budgeten ska kunna gälla från årsskiftet.

I frågan om tystnadsplikt i krigsdelegationens verksamhet föreslås att det ska vara möjligt att besluta om tystnadsplikt i krigsdelegationens förberedande verksamhet på samma sätt som i utskotten och EU-nämnden. Det innebär att en ledamot i krigsdelegationen inte obehörigen får röja vad som enligt beslut av delegationen eller regeringen ska omfattas av sekretess till skydd för rikets säkerhet eller av annat synnerligen viktigt skäl som rör förhållandet till en

främmande stat eller en mellanfolklig organisation. Förslaget medför ändringar i riksdagsordningen och i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

En riksdagsledamot som lämnar sin partigrupp föreslås därmed också lämna de uppdrag i utskott och andra riksdagsorgan som ledamoten valts till av kammaren i kraft av sin partitillhörighet. De organ som omfattas anges i en tilläggsbestämmelse i riksdagsordningen. Uppdrag i Domarnämnden och Valprovsnämnden omfattas inte av förslaget. Förslaget medför ändringar i riksdagsordningen.

I framställningen föreslås att en ledamot som inte deltar i riksdagsarbetet kan bli skyldig att återbetala ledamotsarvodet. Kriteriet för att avgöra om en ledamot har deltagit i riksdagsarbetet eller inte är deltagande i voteringar. Om ledamoten har varit frånvarande vid minst 60 procent av voringstillfällena under ett kvartal utan giltigt skäl ska talmannen erinra ledamoten om att om en sådan frånvaro upprepas under ett kvartal under valperioden kommer talmannen att göra en anmälan till Riksdagens arvodesnämnd. Anmäld frånvaro till arvodesnämnden kan resultera i att nämnden beslutar om återbetalning av arvodet. Återbetalningskravet gäller för det kvartal när den höga ogiltiga frånvaron upprepas. Nämndens beslut kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Förslaget medför ändringar i riksdagsordningen, lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd och lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Riksdagens val av riksdagens råd för Riksrevisionen, som bereds av konstitutionsutskottet och finansutskottet, föreslås kunna förrättas med gemensam lista. Förslaget medför ändringar i riksdagsordningen.

Det föreslås att talmannen får rätt att efter samråd med gruppledarna besluta att deltagandet i en särskilt anordnad debatt får begränsas till olika kategorier av deltagare. Förslaget är avsett att bekräfta praxis. Den vidsträckt yttrandetätten inför ärendens avgörande påverkas inte av förslaget. Förslaget medför ändringar i riksdagsordningen.

Enligt förarbeten och praxis är det endast vid prövningen av förslaget till ny statsminister som förslaget måste tas upp som första punkt på kammarens föredragningslista. Detta föreslås förtydligas i den aktuella tilläggsbestämmelsen i riksdagsordningen.

Talmannen föreslås bli skyldig att samråda med gruppledarna i stället för med riksdagsstyrelsen inför sitt beslut om planeringen av arbetet i kammaren och när kammaren ska sammanträda. Det föreslås vidare att talmannen, i stället för riksdagsstyrelsen, efter samråd med gruppledarna ska lämna förslag till kammaren i fråga om vilken dag i september som det nya riksmötet ska inledas under år då det inte hålls ordinarie val till riksdagen. Förslagen medför ändringar i riksdagsordningen.

Riksdagsdirektören föreslås i stället för riksdagsstyrelsen få besluta i frågor om kollektivavtal – förutom beslut om att teckna huvudavtal – och stridsåtgärder. Ett arbetsgivarkollegium med representanter för myndigheterna under riksdagen bildas. Förslaget medför ändringar i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Riksdagsstyrelsen åläggs enligt förslaget att inhämta yttrande från Lagrådet om styrelsen avser att i en framställning föreslå en lag eller ändring i en lag som faller inom området för Lagrådets granskning. Vidare föreslås ett beredningskrav som innebär att riksdagsstyrelsen, Riksbanken, Riksdagens ombudsmän (JO) och Riksrevisionen åläggs att inhämta behövliga upplysningar innan de gör en framställning hos riksdagen. Frågan om riksdagen i ökad utsträckning bör lagstifta utan förslag från regeringen är inte aktuell i detta sammanhang. Den frågeställning som är aktuell rör endast det begränsade område där riksdagsstyrelsen, Riksbanken, JO och Riksrevisionen redan i dag får lägga fram förslag. Någon ändring av det området är inte aktuell. Förslagen medför ändringar i regeringsformen, riksdagsordningen och lagen (2003:333) om Lagrådet.

Ordförandekonferensen får enligt förslaget sammanfatta resultatet av sina överläggningar i slutsatser. Slutsatserna av överläggningarna i ordförandekonferensen ska göras tillgängliga för utskotten och EU-nämnden. De vice talmännen ska ingå i ordförandekonferensen och ersätter talmannen om han eller hon är förhindrad att delta vid ett sammanträde. Förslagen medför ändringar i riksdagsordningen.

Bestämmelser om riksdagens medalj föreslås i en ny lag. Talmannen ska få besluta att dela ut riksdagens medalj till ledamöter som lämnar riksdagen. En ledamot som lämnar riksdagen efter minst sex års tjänstgöring i följd kan få riksdagens medalj i åttonde storleken. Lämnar en ledamot riksdagen efter minst tolv års tjänstgöring i följd kan ledamoten få riksdagens medalj i tolfte storleken. Medalj i tolfte storleken får också ges till en ledamot som lämnar riksdagen efter att ha tjänstgjort i minst sex år i följd samt under minst fyra av dessa år även varit gruppleddare, utskottsordförande, talman eller vice talman. Riksdagens medalj kan även ges till andra än ledamöter för särskilt eller synnerligen förtjänstfulla insatser för riksdagen.

Vidare föreslås att möjligheten för en partigrupp att ha fler än en vice gruppleddare ska framgå av riksdagsordningen.

I framställningen föreslås också ändringar i riksdagsordningens bestämmelser om delegationer till mellanfolkliga organisationer. Bestämmelser om att delegationer som väljs av kammaren årligen ska lämna en redogörelse till kammaren samlas i den huvudbestämmelse i riksdagsordningen som reglerar förutsättningarna för kammarvalet. Det införs en bestämmelse i riksdagsordningen om att talmannen efter samråd med gruppleddarna får

- besluta att riksdagsledamöter ska delta i ett internationellt parlamentariskt samarbete som inte bygger på en internationell överenskommelse
- utse ledamöter i delegationen
- besluta hur delegationen ska redovisa sin verksamhet.

Lagändringarna föreslås i huvudsak träda i kraft den 1 januari 2022. Ändringarna i regeringsformen, 9 kap. 17 b § RO och lagen (2003:333) om Lagrådet, som gäller riksdagsstyrelsens inhämtande av yttrande från Lagrådet, föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
1 Förslag till riksdagsbeslut	6
2 Lagtext.....	7
2.1 Förslag till lag om riksdagens medalj.....	7
2.2 Förslag till lag om ändring i regeringsformen	9
2.3 Förslag till lag om ändring i riksdagsordningen	10
2.4 Förslag till lag om ändring i riksdagsordningen	11
2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:333) om Lagrådet	18
2.6 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	19
2.7 Förslag till lag om ändring i budgetlagen (2011:203)	20
2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen	21
2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd.....	24
2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.....	25
3 Ärendet och dess beredning.....	30
4 Riksdagsstyrelsens överväganden och förslag	31
4.1 Budgetfrågor – budgetpropositionens lämnande och provisorisk budget.....	31
4.2 Tystnadsplikt i krigsdelegationens verksamhet	40
4.3 Partilösa ledamöters platser i utskotten	42
4.4 Åtgärder mot ledamöter som inte deltar i riksdagsarbetet	48
4.5 Val av riksdagens råd för Riksrevisionen.....	66
4.6 Yttranderätten i debatter som inte gäller ärenden	68
4.7 Förslaget till ny statsminister på föredragningslistan	70
4.8 Talmannens samråd inför beslut om planeringen av kammararbetet.....	71
4.9 Beslutsordningen för tecknande av kollektivavtal och stridsåtgärder	74
4.10 Riksdagsstyrelsens inhämtande av yttrande från Lagrådet	79
4.11 Ordförandekonferensens roll och sammansättning.....	85
4.12 Riksdagens medalj.....	91
4.13 Riksdagsstyrelsens bedömning i vissa frågor	103
4.14 Reglering i riksdagsordningen av vice gruppledare.....	108
4.15 Delegationer till mellanfolkliga organisationer	110
4.16 Ikraftträdande	118
5 Konsekvenser av förslagen	119
6 Författningskommentar.....	122
6.1 Förslaget till lag om riksdagens medalj	122
6.2 Förslaget till lag om ändring i regeringsformen	130
6.3 Förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen	131
6.4 Förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen	132
6.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:333) om Lagrådet	140
6.6 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	141

6.7 Förslaget till lag om ändring i budgetlagen (2011:203).....	142
6.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen	143
6.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd.....	145
6.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter	146

Bilagor

Utredningens lagförslag	152
Sammanfattning av utredningens förslag.....	171
Förteckning över remissinstanserna (2020/21:URF1)	176
Promemorians lagförslag	177
Sammanfattning av promemorians förslag	179
Förteckning över remissinstanserna (promemorian).....	180

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagsstyrelsens förslag:

1. Riksdagen antar riksdagsstyrelsens förslag till lag om riksdagens medalj.
2. Riksdagen antar riksdagsstyrelsens förslag till lag om ändring i regeringsformen.
3. Riksdagen antar riksdagsstyrelsens förslag till lag om ändring i riksdagsordningen.
4. Riksdagen antar riksdagsstyrelsens förslag till lag om ändring i riksdagsordningen.
5. Riksdagen antar riksdagsstyrelsens förslag till lag om ändring i lagen (2003:333) om Lagrådet.
6. Riksdagen antar riksdagsstyrelsens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
7. Riksdagen antar riksdagsstyrelsens förslag till lag om ändring i budgetlagen (2011:203).
8. Riksdagen antar riksdagsstyrelsens förslag till lag om ändring i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.
9. Riksdagen antar riksdagsstyrelsens förslag till lag om ändring i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd.
10. Riksdagen antar riksdagsstyrelsens förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Stockholm den 5 maj 2021

Andreas Norlén

Ingvar Mattson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Andreas Norlén, ordförande, Mattias Jonsson (S), Tobias Billström (M), Erik Ezelius (S), Hans Wallmark (M), Mattias Karlsson i Norrhult (SD), Annika Hirvonen (MP), Anders W Jonsson (C), Maj Karlsson (V), Jessika Roswall (M) och Henrik Vinge (SD).

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om riksdagens medalj

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens innehåll

1 § I denna lag finns bestämmelser om riksdagens medalj och andra avgångsgåvor till riksdagens ledamöter och om riksdagens medalj till andra än ledamöter.

Beslut om riksdagens medalj

2 § Talmannen får besluta att dela ut riksdagens medalj till ledamöter som lämnar riksdagen och till andra personer som har gjort förtjänstfulla insatser för riksdagen.

Förutsättningar för riksdagens medalj och andra avgångsgåvor

3 § En ledamot som lämnar riksdagen kan få ett diplom och en guldfärgad riksdagsnål av talmannen.

4 § En ledamot som lämnar riksdagen efter minst sex års tjänstgöring i följd kan utöver diplom och riksdagsnål få riksdagens medalj i åttonde storleken.

Lämnar en ledamot riksdagen efter minst tolv års tjänstgöring i följd kan ledamoten få riksdagens medalj i tolfte storleken. Medalj i tolfte storleken får också ges till en ledamot som lämnar riksdagen efter att ha tjänstgjort i minst sex år i följd samt under minst fyra av dessa år även varit gruppleddare, utskottsordförande, talman eller vice talman.

En ledamot som har fått riksdagens medalj och därefter på nytt uppfyller förutsättningarna för att få en medalj i samma storlek kan i stället för en medalj få en romersk siffra i silver att fästa på medaljens band. Den romerska siffran anger vilken gång i ordningen ledamoten uppfyller förutsättningarna för att tilldelas medaljen i aktuell storlek.

5 § Om det finns särskilda skäl får talmannen besluta att en ledamot ska få en medalj även om förutsättningarna inte är uppfyllda.

Om det finns synnerliga skäl får talmannen besluta att en ledamot inte ska få ett diplom, en riksdagsnål eller en medalj trots att förutsättningarna är uppfyllda.

Medalj till andra än ledamöter

6 § Riksdagens medalj får ges till andra än ledamöter för särskilt eller synnerligen förtjänstfulla insatser för riksdagen. För särskilt förtjänstfulla insatser får medaljen i åttonde storleken ges. För synnerligen förtjänstfulla insatser får medaljen i tolfte storleken ges.

Utformningen av riksdagens medalj

7 § Medaljen tillverkas i förgyllt, kontrollerat silver, i åttonde (31 mm) respektive tolfte (43 mm) storleken.

Medaljens åtsida upptar Tre kronor i upphöjd relief liggande på välvda horisontella linjer. Runt detta finns symboler och linjer i upphöjd relief. Frånsidan på en medalj som tilldelas en avgående ledamot upptar ”RIKSDAGSLEDAMOT” i upphöjd relief samt under det namnet på ledamoten och på raden därunder årtal. Frånsidan på en medalj som tilldelas någon annan än en riksdagsledamot upptar ”FÖR INSATSER FÖR RIKSDAGEN” i upphöjd relief samt därunder namnet på den som tilldelas medaljen.

Bandet som hör till medaljen är blått med två gula ränder i mitten och en gul rand vid varje kant.

Ytterligare föreskrifter

8 § Riksdagsförvaltningen kan meddela föreskrifter till lagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2.2 Förslag till lag om ändring i regeringsformen

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 21 § regeringsformen¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

21 §

Yttrande från Lagrådet inhämtas av regeringen eller, enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen, av ett riksdagsutskott.

Yttrande från Lagrådet inhämtas av regeringen eller, enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen, av ett riksdagsutskott *eller ett annat riksdagsorgan.*

Ett yttrande ska inhämtas innan riksdagen beslutar

1. grundlag om tryckfriheten eller om motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa liknande överföringar, offentliga uppspelningar ur en databas samt tekniska upptagningar,

2. lag om begränsning av rätten att ta del av allmänna handlingar,

3. lag som avses i 2 kap. 14–16 §§, 20 § eller 25 §,

4. lag om behandling av personuppgifter som är helt eller delvis automatiserad,

5. lag om kommunal beskattning eller lag som innebär åligganden för kommunerna,

6. lag som avses i 2 § första stycket 1 eller 2 eller lag som avses i 11 eller 12 kap., eller

7. lag som ändrar eller upphäver en lag enligt 1–6.

Bestämmelserna i andra stycket gäller dock inte, om Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men uppkommer. Föreslår regeringen att riksdagen ska meddela lag i något av de ämnen som avses i andra stycket och har Lagrådets yttrande dessförinnan inte inhämtats, ska regeringen samtidigt redovisa skälen för detta för riksdagen. Att Lagrådet inte har hörts över ett lagförslag utgör aldrig hinder mot att lagen tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

¹ Regeringsformen omtryckt 2018:1903.

2.3 Förslag till lag om ändring i riksdagsordningen

Härigenom föreskrivs att det i riksdagsordningen ska införas en ny paragraf, 9 kap. 17 b §, och närmast före 9 kap. 17 b § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

Yttrande från Lagrådet

17 b §

Innan riksdagsstyrelsen gör en framställning till riksdagen ska den under de förutsättningar som anges i 8 kap. 21 § regeringsformen inhämta yttrande från Lagrådet.

Om riksdagsstyrelsen inte har inhämtat ett yttrande från Lagrådet ska styrelsen i sin framställning redovisa skälen för detta.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

2.4 Förslag till lag om ändring i riksdagsordningen

Häri genom föreskrivs i fråga om riksdagsordningen

dels att 13 kap. 19 § ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 13 kap. 18 och 19 §§ ska utgå,

dels att 4 kap. 3 och 5 §§, 5 kap. 2 §, 6 kap. 23 §, 12 kap. 13 §, 13 kap. 1, 15 och 18 §§ samt tilläggsbestämmelserna 3.8.1, 4.5.1, 6.2.1, 6.13.1, 9.5.1, 13.8.1, 13.11.2 och 13.18.1–13.18.3 ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 9 kap. 17 a §, två nya tilläggsbestämmelser 4.5.2 och 12.13.1 samt närmast före 9 kap. 17 a § och tilläggsbestämmelserna 4.5.2 och 12.13.1 nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

Tilläggsbestämmelse 3.8.1

<i>Riksdagsstyrelsen</i> lämnar förslag till kammaren inför beslut enligt 8 §.	<i>Talmannen</i> lämnar <i>efter samråd med gruppledarna</i> förslag till kammaren inför beslut enligt 8 §.
--	---

4 kap.

3 §

Varje partigrupp som avses i 3 kap. 5 § ska utse en särskild företrädare (gruppledare) som ska samråda med talmannen om arbetet i kammaren i enlighet med bestämmelser i denna lag.

Partigrupperna ska utse en <i>personlig</i> ersättare för gruppledaren (vice gruppledare).	Partigrupperna ska utse en <i>eller flera personliga</i> ersättare för gruppledaren (vice gruppledare).
--	---

5 §

Ordförandekonferensen överlägger i frågor av gemensamt intresse för verksamheten i kammaren, utskotten och EU-nämnden.

Ordförandekonferensen får sammanfatta resultatet av sina överläggningar i slutsatser.

Tilläggsbestämmelse 4.5.1

Ordförandekonferensen består av talmannen som ordförande samt utskottens och EU-nämndens ordförande.

Ordförandekonferensen består av talmannen som ordförande, *de vice talmännen* samt utskottens och EU-nämndens ordförande.

Om talmannen är förhindrad att närvara vid ett sammanträde,

inträder någon av de vice talmännen som ordförande.

Information om slutsatserna

Tilläggsbestämmelse 4.5.2

Slutsatserna av överläggningarna i ordförandekonferensen ska göras tillgängliga för utskotten och EU-nämnden.

5 kap.

2 §

En ledamot har rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel. *När- mare* bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor för ledamöter och ersättare finns i lag.

En ledamot har rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel. *Ytterligare* bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor *samt om återkrav och jämkning av arvode och andra ersättningar* för ledamöter och ersättare finns i lag.

6 kap.

Tilläggsbestämmelse 6.2.1

Talmannen ska inför ett beslut enligt 2 § samråda med *riksdagsstyrelsen*.

Talmannen ska inför ett beslut enligt 2 § samråda med *gruppledarna*.

Tilläggsbestämmelse 6.13.1

Yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga, *statsministeromröstning* enligt 6 kap. 3 § regeringsformen, förslag till ny statsminister eller yrkande om misstroendeförklaring, ska tas upp som första punkt på föredragningslistan. Om *det finns fler än ett sådant yrkande*, ska de tas upp i den ordning de nu har angetts. Talmannen får bestämma en annan ordning mellan *statsministeromröstning* och ett yrkande om misstroendeförklaring.

Prövning av ett yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga, *en fråga* enligt 6 kap. 3 § regeringsformen *om statsministern har tillräckligt stöd i riksdagen*, ett förslag till ny statsminister eller ett yrkande om misstroendeförklaring ska tas upp som första punkt på föredragningslistan. Om *mer än en sådan prövning ska äga rum vid ett sammanträde*, ska de tas upp i den ordning de nu har angetts. Talmannen får bestämma en annan ordning mellan *prövning av en fråga* enligt 6 kap. 3 § regeringsformen och *prövning av ett yrkande om misstroendeförklaring*.

23 §

Talmannen får efter samråd med gruppledarna besluta att en debatt utan samband med annan handläggning ska äga rum vid ett sammanträde med kammaren. En sådan debatt får begränsas till ett särskilt ämne eller delas in i avsnitt efter ämne.

Talmannen får efter samråd med gruppledarna besluta att en debatt utan samband med annan handläggning ska äga rum vid ett sammanträde med kammaren. En sådan debatt får begränsas till ett särskilt ämne eller delas in i avsnitt efter ämne *och begränsas till olika kategorier av talare.*

9 kap.**Tilläggsbestämmelse 9.5.1**

Budgetpropositionen ska lämnas senast den 20 september.

De år då riksdagsval hålls i september ska budgetpropositionen i stället lämnas senast *två veckor efter riksmötets öppnande. Om detta till följd av ett regeringsskifte inte är möjligt, ska budgetpropositionen lämnas inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt, dock senast den 15 november.*

De år då *val till riksdagen* hålls i augusti eller september ska budgetpropositionen i stället lämnas senast

– tre veckor efter det att riksdagen vid omröstning enligt 6 kap. 3 § regeringsformen har funnit att statsministern har tillräckligt stöd i riksdagen, eller

– tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt, om ett regeringsskifte har ägt rum.

Trots bestämmelserna i andra stycket får budgetpropositionen inte lämnas senare än den 15 november under år då den dagen infaller måndag–torsdag och i andra fall inte senare än den torsdag som infaller närmast före den 15 november. Budgetpropositionen behöver aldrig lämnas tidigare än den 20 september.

Beredning av framställningar**17 a §**

Innan ett riksdagsorgan gör en framställning hos riksdagen ska det inhämta behövliga upplysningar och yttranden.

12 kap.

13 §

Den som är vald till ett uppdrag som förutsätter ledamotskap av riksdagen, ska avgå från uppdraget om han eller hon lämnar riksdagen eller utses till talman eller till statsråd, om inte annat är föreskrivet.

När en riksdagsledamot lämnar riksdagen eller utses till talman eller till statsråd upphör de uppdrag som förutsätter ledamotskap av riksdagen och som ledamoten är vald till av riksdagen, om inte annat är föreskrivet.

Om en riksdagsledamot lämnar sin partigrupp, upphör ledamotens uppdrag i ett organ eller en delegation som anges i en tilläggsbestämmelse till denna paragraf.

Uppdrag som upphör när en ledamot lämnar sin partigrupp

Tilläggsbestämmelse 12.13.1

De uppdrag som avses i 13 § andra stycket är uppdrag i

- utskott,*
- EU-nämnden,*
- delegationen till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol),*
- delegationen till den parlamentariska församlingen vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE),*
- delegationen till Europarådets parlamentariska församling,*
- konvent för fördragsändringar inom Europeiska unionen,*
- krigsdelegationen,*
- Nordiska rådets svenska delegation,*
- Riksbankens fullmäktige,*
- riksdagens råd för Riksrevisionen,*
- Riksdagens överklagandenämnd,*
- riksdagsstyrelsen,*
- Utrikesnämnden, och*
- valberedningen.*

13 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- riksdagens ombudsmän (2–4 §§),
- Riksrevisionen (5–8 §§),
- Utrikesnämnden och krigsdelegationen (9–12 §§),
- nämnder (13–17 §§),
- delegationer till mellanfolkliga organisationer (18 och 19 §§),
- delegationer till mellanfolkliga organisationer (18 §),
- andra uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen (20–23 §§), och
- åtal (24 §).

Tilläggsbestämmelse 13.8.1¹

Konstitutionsutskottet och finansutskottet ska bereda val av riksdagens råd för Riksrevisionen.

Av det sammantagna antalet ledamöter och suppleanter i rådet ska hälften nomineras av konstitutionsutskottet bland dess ledamöter och suppleanter och den andra hälften av finansutskottet bland dess ledamöter och suppleanter.

Utskotten får lägga fram en gemensam lista om förslaget är enhälligt.

Tilläggsbestämmelse 13.11.2

<p>Bestämmelserna i 7 kap. 16 § samt tilläggsbestämmelserna 7.15.1 andra stycket och 7.15.3–7.15.4 tillämpas på krigsdelegationen när den inte är i riksdagens ställe.</p>	<p>Bestämmelserna i 7 kap. 16 och 20 §§ samt tilläggsbestämmelserna 7.15.1 andra stycket och 7.15.3–7.15.4 tillämpas på krigsdelegationen när den inte är i riksdagens ställe.</p>
--	--

15 §²

Riksdagens arvodesnämnd består av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter ett ordinarie val till riksdagen för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter ska inte utses.

Riksdagen väljer särskilt en ersättare för ordföranden. Valet av ersättare gäller för samma tid som för ordföranden.

Ordföranden och hans eller hennes ersättare ska vara eller ha varit ordinarie domare.

¹ Senaste lydelse 2019:26.

² Senaste lydelse 2018:605.

18 §

Om det har träffats en internationell överenskommelse att riksdagen bland sina ledamöter ska välja ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation, får bestämmelser om detta införas i en tilläggsbestämmelse till denna paragraf.

Om det har träffats en internationell överenskommelse *om* att riksdagen bland sina ledamöter ska välja ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation, får bestämmelser om detta införas i en tilläggsbestämmelse till denna paragraf. *Delegationer som väljs av kammaren ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.*

Talmannen får efter samråd med gruppledarna

– besluta att riksdagsledamöter ska delta i ett internationellt parlamentariskt samarbete som inte bygger på en sådan överenskommelse som anges i första stycket,

– utse ledamöter i delegationen, och

– besluta hur den ska redovisa sin verksamhet.

Tilläggsbestämmelse 13.18.1

Riksdagen väljer årligen 20 ledamöter i Nordiska rådets svenska delegation. *De* väljs efter riksmötets inledande för tiden till dess att ett nytt val till delegationen har ägt rum.

Delegationen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Riksdagen väljer årligen 20 ledamöter i Nordiska rådets svenska delegation. *Delegationen* väljs efter riksmötets inledande för tiden till dess att ett nytt val av delegationen har ägt rum.

Tilläggsbestämmelse 13.18.2

Riksdagen väljer sex ledamöter i den svenska delegationen till Europarådets parlamentariska församling. Delegationen väljs för tiden från den 1 november samma år som val till riksdagen ägt rum till motsvarande tidpunkt efter nästa val.

En ledamot av eller en suppleant i delegationen som har lämnat riksdagen i samband med ett riksdagsval får kvarstå under den återstående delen av delegationens *mandatperiod*.

En ledamot av eller en suppleant i delegationen som har lämnat riksdagen i samband med ett riksdagsval får kvarstå under den återstående delen av delegationens *valperiod*.

*Delegationen ska årligen lämna
en redogörelse för sin verksamhet till
riksdagen.*

Tilläggsbestämmelse 13.18.3

Riksdagen väljer åtta ledamöter i den svenska delegationen till den parlamentariska församlingen vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Delegationen väljs för riksdagens valperiod.

*Delegationen ska årligen lämna
en redogörelse för sin verksamhet
till riksdagen.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:333) om Lagrådet

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (2003:333) om Lagrådet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Regeringskansliet *skall* ställa en tjänsteman till Lagrådets förfogande för att föredra ett ärende som har beretts i kansliet och för att på annat lämpligt sätt hjälpa Lagrådet vid behandlingen av ärendet. När Lagrådet behandlar ett lagförslag som har väckts i riksdagen, *skall* det utskott som har begärt Lagrådets yttrande ställa föredragande till förfogande.

Föreslagen lydelse

19 §

Regeringskansliet *ska* ställa en tjänsteman till Lagrådets förfogande för att föredra ett ärende som har beretts i kansliet och för att på annat lämpligt sätt hjälpa Lagrådet vid behandlingen av ärendet.

När Lagrådet behandlar ett lagförslag som har väckts i riksdagen, *ska* det utskott som har begärt Lagrådets yttrande ställa föredragande till förfogande.

När Lagrådet behandlar ett lagförslag som har beretts i riksdagsstyrelsen ska Riksdagsförvaltningen ställa föredragande till förfogande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

2.6 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 41 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

41 kap.

2 §¹

Föreskrifterna i 7 kap. 1 § samt 8 kap. gäller inte ledamot av riksdagen, när det är fråga om uppgift som ledamoten har tagit emot under utöandet av sitt uppdrag. Föreskrifter om tystnadsplikt finns för riksdagsledamöter i 10 kap. 12 § regeringsformen samt 6 kap. 8 § och 7 kap. 20 § riksdagsordningen och för den som i övrigt är knuten till Utrikesnämnden i 10 kap. 12 § regeringsformen.

Föreskrifterna i 7 kap. 1 § samt 8 kap. gäller inte ledamot av riksdagen, när det är fråga om uppgift som ledamoten har tagit emot under utöandet av sitt uppdrag. Föreskrifter om tystnadsplikt finns för riksdagsledamöter i 10 kap. 12 § regeringsformen samt 6 kap. 8 §, 7 kap. 20 § och *tilläggsbestämmelse 13.11.2* riksdagsordningen och för den som i övrigt är knuten till Utrikesnämnden i 10 kap. 12 § regeringsformen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

¹ Senaste lydelse 2018:93.

2.7 Förslag till lag om ändring i budgetlagen (2011:203)

Härigenom föreskrivs i fråga om budgetlagen (2011:203)

dels att rubriken till 11 kap. och 11 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 11 kap. 2 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap. Föreskrifter

11 kap. Genomförandet av statens budget

Regeringen meddelar föreskrifter om genomförandet av statens budget.

1 §

Om riksdagen senast en vecka före det följande budgetårets början inte har beslutat om anslag för ett visst ändamål får regeringen i den omfattning som behövs vidta åtgärder för att den senaste budgeten med de ändringar som följer av andra beslut av riksdagen ska gälla till dess att riksdagen beslutar om anslag.

2 §

Regeringen meddelar föreskrifter om genomförandet av statens budget.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen

Härigenom föreskrivs att 2, 10 och 22 §§ lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Riksdagsförvaltningen ska om annat inte är särskilt föreskrivet

1. upprätta förslag till anslag på statens budget för riksdagen och Riksdagsförvaltningen,

2. utfärda anvisningar för utarbetandet av förslag till anslag på statens budget för riksdagens myndigheter utom Riksbanken,

3. upprätta anslagsdirektiv för var och en av riksdagens myndigheter, utom Riksbanken, över de finansiella villkor som gäller för respektive myndighet med anledning av riksdagens beslut om statens budget,

4. besluta i frågor om ekonomiska förmåner enligt lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter respektive den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet,

5. ansvara för löner, arvoden och andra ersättningar till arbetstagare och arvodesberättigade hos Riksdagsförvaltningen, riksdagens nämnder och övriga riksdagsorgan samt svara för hanteringen av pensioner och andra förmåner till dessa och deras efterlevande,

6. ingå centrala kollektivavtal samt i övrigt utöva arbetsgivarens befogenheter enligt dessa när det gäller riksdagens myndigheter samt företräda riksdagens myndigheter som arbetsgivare i arbetstvister om kollektivavtal som har slutits av Riksdagsförvaltningen,

7. svara för de utbetalningar som följer av beslut av riksdagens nämndmyndigheter, om kostnaderna ska belasta anslag som anvisats till Riksdagsförvaltningen,

8. utföra övriga ekonomiadministrativa uppgifter för riksdagens nämndmyndigheter,

9. ansvara för att ledamöter erbjuds parkeringsplats, övernattningsbostäder, arbetsrum, vidareutbildning, teknisk och elektronisk utrustning, barnverksamhet, försäkring och företagshälsovård, och

10. ansvara för att ledamöter som lämnar riksdagen erbjuds stöd för övergång till förvärvsarbete.

Riksdagsförvaltningen ska ge riksdagens myndigheter möjlighet att framföra *sina* synpunkter på förhandlingsfrågor som *direkt berör respektive myndighet*.

Riksdagsförvaltningen ska ge *ett arbetsgivarkollegium med representanter* för riksdagens myndigheter möjlighet att framföra synpunkter i förhandlingsfrågor som *rör dessa*

¹ Senaste lydelse 2016:1113.

myndigheter inför att ett centralt kollektivavtal ska slutas samt när Riksdagsförvaltningen i övrigt företräder riksdagens myndigheter som arbetsgivare.

Riksdagsförvaltningen får till en av riksdagens myndigheter överlämna handläggningen av en avtalsfråga som är av betydelse för den myndigheten.

Riksdagsförvaltningen ska bereda riksdagens nämndmyndigheter tillfälle att lämna synpunkter på behovet av resurser.

10 §¹

Styrelsen beslutar om

1. framställningar och redogörelser till riksdagen,
2. Riksdagsförvaltningens årsredovisning och förslag till budget för riksdagen och Riksdagsförvaltningen,
3. åtgärder med anledning av Riksrevisionens rapporter över Riksdagsförvaltningens verksamhet och den redovisning som styrelsen ska lämna till riksdagen enligt 9 kap. 6 § lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter,
4. Riksdagsförvaltningens arbetsordning och verksamhetsplan,
5. föreskrifter som enligt denna lag eller andra författningar får meddelas av Riksdagsförvaltningen och som inte enligt 21 § får meddelas av riksdagsdirektören,
6. slutande av *kollektivavtal* med arbetstagarnas huvudorganisationer, *avbrytande av andra förhandlingar än förhandlingar i tvister om avtal, lockouter eller andra stridsåtgärder samt andra förhandlingsfrågor som är av principiell natur eller har större ekonomisk betydelse eller är gemensamma för riksdagens myndigheter,*
6. slutande av *huvudavtal* med arbetstagarnas huvudorganisationer,
7. anställning av en biträdande riksdagsdirektör, avdelningschefer, chefer för utskottskanslier och en chef för EU-nämndens kansli,
8. lön och andra anställningsförmåner för riksdagsdirektören, och
9. sådana frågor som är av större vikt eller principiell betydelse eller som riksdagsdirektören hänskjuter till styrelsen.

22 §

Riksdagsdirektören ska svara för Riksdagsförvaltningens arbetsgivarpolitik enligt 23 § och företräda Riksdagsförvaltningen som arbetsgivare.

Riksdagsdirektören sluter centrala kollektivavtal på riksdagens

¹ Senaste lydelse 2016:1096.

*myndigheters vägnar utom huvudav-
tal samt beslut om lockouter eller
andra stridsåtgärder.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd

Härigenom föreskrivs att 1 och 11 §§ lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Riksdagens arvodesnämnd ska i enlighet med

1. 3 kap. 1 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter fastställa det belopp per månad som ledamotsarvode ska betalas med,

2. 3 kap. 11–17 §§ samma lag besluta om återbetalning av arvode,

2. 12 kap. 26–27 §§ samma lag besluta i frågor om inkomstgaranti och efterlevandeskydd,

3. 12 kap. 26–27 §§ samma lag besluta i frågor om inkomstgaranti och efterlevandeskydd,

3. 13 kap. 22–23 §§ samma lag besluta i frågor om ekonomiskt omställningsstöd och efterlevandeskydd,

4. 13 kap. 22–23 §§ samma lag besluta i frågor om ekonomiskt omställningsstöd och efterlevandeskydd,

4. 9 kap. 12 a § den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet besluta om jämkning av inkomstgaranti och

5. 9 kap. 12 a § den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet besluta om jämkning av inkomstgaranti och

5. 9 kap. 23 § samma lag om utbetalning av inkomstgaranti på nytt.

6. 9 kap. 23 § samma lag besluta om utbetalning av inkomstgaranti på nytt.

Nämnden ska ange vilka överväganden som föranlett beslutet.

Nämnden är en myndighet under riksdagen.

11 §

Om nämnden fattar ett beslut som innebär att medel på ett anslag tas i anspråk, ska nämnden genast underrätta den myndighet som anvisats anslaget om beslutet.

Nämnden ska genast underrätta Riksdagsförvaltningen och Statens tjänstepensionsverk om beslut som innebär jämkning av inkomstgaranti och om beslut om utbetalning på nytt av inkomstgaranti.

Nämnden ska genast underrätta Riksdagsförvaltningen och Statens tjänstepensionsverk om beslut som innebär återbetalning av arvode, jämkning av inkomstgaranti och om beslut om utbetalning på nytt av inkomstgaranti.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

¹ Senaste lydelse 2016:1115.

2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

dels att 9 kap. 4 §, 12 kap. 5, 8 och 12 §§, 13 kap. 7 § och 15 kap. 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas sju nya paragrafer, 3 kap. 11–17 §§, och närmast före 3 kap. 11 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

Återbetalning av arvode

11 §

En ledamot som har varit frånvarande vid minst 60 procent av vöteringstillfällena i kammaren under ett kvartal ska betala tillbaka ledamotsarvode enligt 3 kap. 1–4 §§ för den tiden om

1. ledamoten har uteblivit från vöteringar på motsvarande sätt under ett föregående kvartal under valperioden, och

2. talmannen efter det första kvartalet har erinrat ledamoten om ledamotens frånvaro och återbetalningsplikt.

12 §

Vid tillämpningen av 11 § ska perioden juli–september inte beaktas. Frånvaro vid vöteringar som beror på sjukdom, föräldraledighet, familjeskäl, internationella uppdrag eller liknande omständighet ska inte heller beaktas. Om det finns synnerliga skäl ska inte heller annan frånvaro beaktas.

13 §

Bestämmelserna i 11 § gäller inte partiledare och språkrör för partier som valts in i riksdagen.

14 §

Riksdagens arvodesnämnd fattar beslut om återbetalning av arvode efter anmälan av talmannen.

15 §

Talmannens erinran om frånvaro och återbetalningsskyldighet enligt 11 § 2 ska lämnas inom sex månader efter utgången av det kvartal som erinran avser. Har inte talmannens erinran lämnats inom den tiden ska inte någon erinran lämnas.

Talmannens anmälan till Riksdagens arvodesnämnd enligt 14 § ska göras inom sex månader efter utgången av det kvartal för vilket återbetalning föreslås. Har inte talmannens anmälan gjorts inom den tiden ska inte någon anmälan göras.

16 §

Riksdagsförvaltningen ska på begäran av Riksdagens arvodesnämnd överlämna uppgifter om en ledamots närvaro vid voteringstillfällen och andra uppgifter som nämnden behöver för sin prövning.

Innan ett beslut om återbetalning fattas ska Riksdagens arvodesnämnd inhämta yttrande från den ledamot som anmälan avser och från den partigrupp som ledamoten tillhör eller har tillhört.

17 §

Riksdagsförvaltningen framställer krav på återbetalning i enlighet med Riksdagens arvodesnämnds beslut. Ett belopp som återkrävs får i stället avräknas mot kommande utbetalningar av arvodet. En sådan avräkning får inte ske förrän beslutet har fått laga kraft.

Om återbetalning inte har skett inom en månad från det att ett krav på återbetalning framställts ska den återbetalningsskyldige betala ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) på det obetalda beloppet till dess betalning sker.

Riksdagens arvodesnämnd får efter skriftlig ansökan från ledamoten besluta att återkravet och kravet på ränta ska efterges helt eller delvis, om det finns särskilda skäl.

9 kap.

4 §

Underlaget för pensionsrätten utgörs av

1. talmansarvode enligt 2 kap. 1 §,
2. ledamotsarvode enligt 3 kap. 1 §,
3. tilläggsarvode enligt 3 kap. 2–4 §§, och
4. arvode enligt 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag

inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Vid beräkningen av underlaget ska till arvoden enligt 1–4 läggas avdrag som gjorts enligt 3 kap. 7 och 8 §§.

Om en ledamot under en månad har fått sjukpension, och då inte har haft rätt till arvode enligt första stycket, utgörs underlaget för pensionsrätten i stället av det arvode som ligger till grund för sjukpensionen, omräknat med förändringen av inkomstindex mellan det år arvodet avser och det år pensionsrätten avser.

Vid beräkningen av underlaget ska arvode som återkrävts enligt 3 kap. 11–17 §§ inte räknas in.

12 kap.**5 §**

Den som har varit ledamot och som före 65 års ålder lämnar riksdagen efter minst tre hela års sammanhängande tid i riksdagen har rätt till inkomstgaranti från och med den tidpunkt då arvodet upphör.

I den sammanhängande tiden i riksdagen inräknas tid som ledamot av Europaparlamentet före den 14 juli 2009.

Den tid som en ledamot har ålagts att återbetala arvodet för enligt 3 kap. 11–17 § ska inte räknas in.

Rätt till inkomstgaranti gäller inte för tid då ledamoten får ålderspension eller sjukpension enligt denna lag.

8 §

För den som har varit ledamot i riksdagen kortare sammanlagd tid än sex hela år gäller inkomstgarantin under ett år.

För den ledamot som lämnar riksdagen efter en sammanlagd tid av minst sex hela år i riksdagen gäller inkomstgarantin

1. i längst två år om ledamoten inte har uppnått 40 års ålder,
2. i längst fem år om ledamoten har uppnått 40 men inte 50 års ålder, och
3. längst till ingången av den månad då ledamoten fyller 65 år om han eller hon har uppnått 50 års ålder.

I den sammanlagda tiden i riksdagen inräknas tid som ledamot av Europaparlamentet före den 14 juli 2009.

Den tid som en ledamot har ålagts att återbetala arvodet för enligt 3 kap. 11–17 §§ ska inte räknas in.

12 §

Under det första garantiåret lämnas inkomstgaranti med ett månatligt belopp som uppgår till 80 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och med 40 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp. För tiden därefter lämnas inkomstgaranti med ett månatligt belopp som motsvarar följande andelar av garantiunderlaget i förhållande till ledamotens sammanlagda tid i riksdagen:

1. 66,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 33 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst tolv år,
2. 60,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 30,25 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst elva år,
3. 55,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 27,5 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst tio år,

4. 49,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 24,75 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst nio år,

5. 44,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 22 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst åtta år,

6. 38,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 19,25 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst sju år, och

7. 33,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 16,5 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst sex år.

I den sammanlagda tiden i riksdagen inräknas tid som ledamot av Europaparlamentet före den 14 juli 2009.

Den tid som en ledamot har ålagts att återbetala arvodet för enligt 3 kap. 11–17 §§ ska inte räknas in.

13 kap.

7 §

Vid beräkning av tider enligt 5 och 6 §§ ska hänsyn inte tas till tid då ledamoten har fått ålderspension eller sjukpension enligt bestämmelser i denna lag.

Ledighet som har beviljats av riksdagen eller av talmannen begränsar inte rätten till förmåner enligt detta kapitel. Detsamma gäller vid sjukfrånvaro.

Den tid som en ledamot har ålagts att återbetala arvodet för enligt 3 kap. 11–17 §§ ska inte räknas in som grund för förmåner enligt detta kapitel.

15 kap.

2 §

Beslut av Riksdagens arvodesnämnd enligt 12 eller 13 kap. får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Vid överklagande till kammarrätten krävs prövningstillstånd.

Beslut av Riksdagens arvodesnämnd enligt 3 kap. 14 §, 12 kap. eller 13 kap. får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Vid överklagande till kammarrätten krävs prövningstillstånd.

Ett beslut enligt 3 kap. 1 § får inte överklagas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för arvode som avser tid före ikraftträdandet.

3 Ärendet och dess beredning

Den 12 juni 2019 beslutade riksdagsstyrelsen att sammankalla en parlamentariskt sammansatt kommitté under ledning av talmannen med uppdrag att genomföra en översyn av vissa frågor som gäller riksdagens arbete (dnr 2452-2018/19). Kommittén antog namnet 2019 års riksdagsöversyn. Riksdagsstyrelsen beslutade den 18 december 2019 om tilläggsdirektiv till utredningen i fråga om riksdagens medalj.

I översynen ingick bl.a. att se över

- tidpunkten för budgetpropositionens lämnande
- reglerna om provisorisk budget
- principerna för hur ledamöter i utskotten utses
- åtgärder mot ledamöter som inte deltar i riksdagsarbetet
- några frågor som gäller krigsdelegationen.

Vid riksdagsstyrelsens sammanträde den 14 oktober 2020 överlämnade utredningen betänkandet 2019 års riksdagsöversyn (2020/21:URF1). Utredningens lagförslag finns i *bilaga 1*. En sammanfattning av utredningens förslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats, och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Europeiska centralbanken har beretts tillfälle att yttra sig. Remissvaren finns i Riksdagsförvaltningens akt (dnr 2452-2018/19).

Den 18 december 2020 remitterades promemorian Några ändringar i riksdagsordningens bestämmelser om delegationer till mellanfolkliga organisationer, som tagits fram inom riksdagens centralkansli. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 4*. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 5*. Promemorian har remissbehandlats, och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissvaren finns i Riksdagsförvaltningens akt (dnr 886-2020/21).

4 Riksdagsstyrelsens överväganden och förslag

4.1 Budgetfrågor – budgetpropositionens lämnande och provisorisk budget

Riksdagsstyrelsens förslag: Sista dag för att lämna budgetpropositionen de år när det är val till riksdagen i augusti eller september kopplas till den obligatoriska statsministeromröstningen. Om regeringen sitter kvar efter den obligatoriska statsministeromröstningen ska budgetpropositionen lämnas inom tre veckor efter statsministeromröstningen. Om statsministeromröstningen visar att regeringen inte har tillräckligt stöd i riksdagen kommer talmannen att inleda arbetet med att ta fram ett förslag till ny statsminister. En ny regering ska lämna budgetpropositionen inom tre veckor efter att regeringen tillträtt. Vidare föreslås att budgetpropositionen ska lämnas allra senast den 15 november, men om den 15 november infaller en fredag, lördag eller söndag ska budgetpropositionen i stället lämnas senast på torsdagen före. Det innebär att sista dagen för att lämna budgetpropositionen tidigast kan bli den 12 november, dvs. de år den 15 november infaller en söndag. Budgetpropositionen behöver aldrig lämnas tidigare än den 20 september. Förslagen medför ändringar i riksdagsordningen.

Det ska anges i budgetlagen (2001:203) att om riksdagen inte har fattat beslut om budgeten en vecka före årsskiftet får regeringen i den omfattning som behövs vidta åtgärder för att den senaste budgeten ska kunna gälla från årsskiftet.

Utredningens överväganden och förslag

Utredningen behandlar tre frågor som gäller statens budget:

- lämnandet av budgetpropositionen i förhållande till statsministeromröstningen
- allra sista dag för att lämna budgetpropositionen
- vad som händer om riksdagen inte fattar beslut om budgeten före budgetårets början.

Riksdagen gjorde i maj 2019 på förslag av konstitutionsutskottet ett tillkännagivande om att riksdagsstyrelsen borde tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppgift att se över vissa bestämmelser om budgetpropositionens lämnande och provisorisk budget (bet. 2018/19:KU30, punkt 19, s. 65 f., rskr. 2018/19:215). Konstitutionsutskottet anförde att den tidspressade budgetprocessen hösten 2018 väcker frågor kring budgetprocessen efter ett val. Riksdagsstyrelsen tillsatte utredningen, dvs. 2019 års riksdagsöversyn, i juni 2019.

Lämnandet av budgetpropositionen i förhållande till statsministeromröstningen

Enligt 6 kap. 3 § RF ska en nyvald riksdag genom omröstning pröva frågan om statsministern har tillräckligt stöd i riksdagen senast två veckor efter det att den har samlats. Det är talmannen som avgör när inom denna tid omröstningen ska hållas. Om omröstningen hålls i slutet av tidsfristen kan bestämmelsen (9.5.1 RO) om att budgetpropositionen ska lämnas senast två veckor efter riksmötets öppnande innebära att regeringen måste fatta beslut om budgetpropositionen, trots att den nya riksdagen ännu inte har tagit ställning till om regeringen har riksdagens förtroende.

Utredningen konstaterar att när reglerna om lämnandet av budgetpropositionen respektive om statsministeromröstningen togs fram gjordes inga överväganden om relationen mellan dessa regler. Det finns nu skäl att analysera sambandet mellan dem.

Den obligatoriska statsministeromröstningen, som infördes genom en ändring i regeringsformen 2011, syftar till att klargöra om regeringen har tillräckligt stöd även i den nya riksdagen. Det är rimligt att stödet för den sittande regeringen är klargjort när regeringen beslutar om budgetpropositionen. Med nuvarande ordning kan statsministeromröstningen hållas så sent som dagen innan regeringen senast ska överlämna budgetpropositionen. Detta är, enligt utredningen, inte en bra ordning, eftersom det i praktiken innebär att budgetpropositionen redan kan behöva ha beslutats och skickats till tryckeriet när statsministeromröstningen hålls.

Syftet med att valdagen tidigarelades från tredje till andra söndagen i september var att ge en ny regering bättre förutsättningar att sätta sin prägel på sitt första budgetförslag. Även om en regering som sitter kvar efter ett val och en statsministeromröstning får förväntas ha förberett budgetpropositionen kan de förhandlingar som har lett fram till att regeringen får tillräckligt stöd i den nya riksdagen påverka budgetpropositionens utformning. En förändring i den parlamentariska basen i samband med statsministeromröstningen bör få genomslag i budgetpropositionen i enlighet med synsättet att en ny regering bör få sätta sin prägel på budgetpropositionen. Detta talar för att tidpunkten för lämnandet av budgetpropositionen ska knytas till statsministeromröstningen, om regeringen sitter kvar efter statsministeromröstningen.

En ny regering har för närvarande tre veckor på sig tills den ska lägga fram budgetpropositionen. Det är således, enligt utredningen, rimligt att även en regering som har tillräckligt stöd i statsministeromröstningen för att sitta kvar får tre veckor på sig att ta fram budgetpropositionen från det att statsministeromröstningen hålls.

Detta innebär att om regeringen sitter kvar efter den obligatoriska statsministeromröstningen ska budgetpropositionen lämnas inom tre veckor efter statsministeromröstningen. Om statsministeromröstningen visar att regeringen inte har tillräckligt stöd i riksdagen kommer talmannen att inleda arbetet med att ta fram ett förslag till ny statsminister, i likhet med vad som sker om regeringen avgår t.ex. direkt efter valet. En ny regering ska sedan, i likhet med

enligt gällande bestämmelser, lämna budgetpropositionen inom tre veckor efter att den tillträtt.

Det ska hållas statsministeromröstning även efter extra val, om inte regeringen har avgått. Den gällande regleringen av budgetpropositionens lämnande under valår gäller under år när val – ordinarie eller extra val – hålls i september (förs. 1993/94:TK2 s. 60). Ett extra val och en statsministeromröstning kan påverka tidsramarna för budgetpropositionens lämnande. Om det extra valet hålls i mitten eller slutet av augusti kan statsministeromröstningen komma att hållas mindre än tre veckor före den 20 september. Det innebär att datumet för budgetpropositionens lämnande i en sådan situation bör relateras till datumet för statsministeromröstningen. Det innebär att om regeringen får fortsatt förtroende, eller om en ny regering tillträder, ska regeringen alltså lämna budgetpropositionen inom tre veckor från statsministeromröstningen eller regeringsskiftet, även om budgetpropositionen därmed överlämnas efter den 20 september. Den föreslagna regleringen om budgetpropositionens lämnande under valår bör således gälla när val, ordinarie eller extra, hålls i augusti eller september.

Om extra val hålls i början av augusti kan dock statsministeromröstningen komma att äga rum mer än tre veckor före den 20 september. En ny regering skulle också kunna tillträda mer än tre veckor före den 20 september. I de fallen påverkar tidpunkten för statsministeromröstningen respektive regeringsskiftet inte tidpunkten för överlämnandet av budgetpropositionen. Budgetpropositionen ska alltså aldrig behöva överlämnas före den 20 september.

Det skulle kunna inträffa att statsministern begär sitt och regeringens entledigande inom tre veckor efter statsministeromröstningen trots att statsministern har erhållit tillräckligt stöd i statsministeromröstningen. I ett sådant fall är regeringen inte skyldig att lämna en budgetproposition inom tre veckor efter statsministeromröstningen. De bestämmelser som då i stället kommer att tillämpas är att en ny regering senast tre veckor efter sitt tillträdande ska lämna budgetpropositionen, dock att budgetpropositionen aldrig ska lämnas senare än 15 november (eller den torsdag som infaller närmast före den 15 november om den 15 november är en fredag–söndag i enlighet med förslaget nedan).

Allra sista dag för att lämna budgetpropositionen

När rambeslutsprocessen infördes och budgetåret lades om till kalenderår beslutades att den 15 november skulle vara den allra sista dagen för att lämna budgetpropositionen (tilläggsbestämmelse 9.5.1 RO). Budgetpropositionen lämnades torsdagen den 15 november hösten 2018, vilket alltså är den sista dag som budgetpropositionen får lämnas. Om den 15 november hade varit en lördag eller söndag hade budgetpropositionen lämnats på måndagen, dvs. den 16 eller 17 november, vilket hade inneburit ett än mer ansträngt tidsschema.

De utgångspunkter som anfördes i utredningen om tidpunkten för budgetpropositionens avlämnande valår (2012) är fortsatt giltiga:

- Riksdagen ska ges rimliga förutsättningar att utöva finansmakten.
- Det måste finnas förutsättningar att hinna granska och debattera budgetförslag. Oppositionen ska ha rimliga förutsättningar att lämna motförslag.
- Rambeslutsprocessen ska ligga fast, dvs. först beslutar riksdagen om ramar för utgiftsområdena, sedan om anslagen inom respektive utgiftsområde.
- Riksdagen ska besluta om statens budget före budgetårets början.

Det innebär att motionstiden inte bör förkortas och att riksdagen bör besluta om statens budget före jul. Båda dessa utgångspunkter uppfylldes hösten 2018. Det innebär att mindre tid stod till förfogande för utskottens beredning och kammarens debatter. Sedan 2014 följer av riksdagsordningen att ett utskott ska inhämta behövliga upplysningar och yttranden innan ett utskott föreslår att riksdagen ska anta ett beslut om statens budget (eller lag) som innebär att beslutet avviker från budgetpropositionen, om inte utskottet finner synnerliga skäl mot att inhämta behövliga upplysningar och yttranden (10 kap. 4 § RO). Behandlingen av förslag som rör ändringar av inkomstskatter som träder i kraft den 1 januari är särskilt problematisk. De flesta förändringar av inkomstbeskattningen kan endast träda i kraft vid årsskiftet, vilket gör att en ny regering och riksdagsmajoritet som inte hinner ändra skatterna vid det första årsskiftet efter valet måste vänta ett år innan ändringarna får genomslag. Berörda myndigheter behöver å andra sidan ha underlag för beslut om t.ex. nya skattetabletter i god tid före budgetårets början. Även om det är svårt att sätta en exakt tidsgräns för när beslut om inkomstbeskattningen senast behöver fattas kan man konstatera att om det hade skett någon ytterligare fördröjning inför rambeslutet under budgetbehandlingen hösten 2018 hade det varit stor risk att felaktiga skattetabletter hade tillämpats i januari 2019. Detta skulle ha påverkat ett mycket stort antal pensionärer och andra skattskyldiga.

Budgetdebatterna i kammaren hösten 2018 tog 45 timmar och 20 minuter i anspråk. Det är 5 timmar och 30 minuter kortare än 2014 och t.ex. nära 19 timmar kortare än 2015. Man kan säga att erfarenheten är att den faktiska debatttiden i kammaren anpassas efter hur mycket tid som finns tillgänglig fram till jul, men det är inte tillfredsställande om ledamöterna uppfattar att deras yttranderätt i kammaren i praktiken begränsas.

Mot bakgrund av erfarenheterna av budgetarbetet i riksdagen hösten 2018 talar enligt utredningen mycket för att ett tidigare datum än den 15 november bör övervägas. I en tidigare utredning föreslogs den 1 november. Å andra sidan är det önskvärt att en ny regering ska få så mycket tid som möjligt för att kunna påverka budgetpropositionen, vilket talar för att datumet inte bör tidigare läggas.

Hösten 2018 inföll den 15 november på en torsdag, och motionstiden löpte således ut på en fredag. Därmed kunde lördagen och söndagen användas för hanteringen av motioner. Om den 15 november infaller en fredag löper motionstiden ut på måndagen 17 dagar efter att budgetpropositionen lagts fram.

Om den 15 november infaller en lördag eller söndag ska budgetpropositionen lämnas senast på måndagen.

I riksdagens budgetbehandling kan varje enskild dag vara av stor vikt. Ett år när veckodagarna infaller på ett sätt som är mindre gynnsamt för riksdagens budgetbehandling, dvs. när den 15 november infaller en fredag, lördag eller söndag, riskerar arbetssituationen att bli utomordentligt komplicerad i riksdagen, och risken för att riksdagen inte ska hinna fatta alla budgetbeslut före årsskiftet ökar.

Sammantaget talar detta enligt utredningen för en reglering som innebär att budgetpropositionen ska lämnas senast den 15 november, men om den 15 november infaller en fredag, lördag eller söndag ska budgetpropositionen i stället lämnas senast på torsdagen före. Det innebär att sista dagen för att lämna budgetpropositionen tidigast kan bli den 12 november, dvs. de år den 15 november infaller en söndag.

För de närmaste 30 åren blir den sista dagen för budgetpropositionens lämnande med detta förslag den 15 november 2022, 2034, 2038, 2046 och 2050, den 12 november 2026, den 13 november 2042 och den 14 november 2030 (dvs. de år då ordinarie val inträffar med gällande reglering).

Regeringens proposition med höständringsbudgeten ska enligt tilläggsbestämmelse 9.6.1 RO lämnas i anslutning till budgetpropositionen och omfattas alltså av reglerna om lämnandet av budgetpropositionen.

Utredningen konstaterar att det tar några dagar att trycka budgetpropositionen. Sedan hösten 2018 delas inte längre hela budgetpropositionen till alla ledamöter, vilket innebär att den tryckta upplagan har minskat. Det finns dock inget som hindrar att Regeringskansliet också i fortsättningen initierar en diskussion om tillgången till budgetpropositionen med talmannen och gruppledarna. En utgångspunkt är att partierna måste ha rimliga möjligheter att lägga fram alternativa förslag till budgetpropositionen och att de således behöver ha tillgång till budgetpropositionen i det format de önskar så tidigt som möjligt.

Om riksdagen inte fattar beslut om budgeten före budgetårets början

Utredningen anför att ambitionen måste vara att riksdagen ska hinna fastställa budgeten före budgetårets början. I 11 kap. 15 § andra stycket RO anges att ett ärende som gäller statens budget för närmast följande budgetår ska avgöras före budgetårets början om det inte utan olägenhet för beslut om statens budget kan avgöras senare. Det är alltså redan så att riksdagsordningen föreskriver att beslut om budgeten normalt ska fattas före budgetårets början.

Reglerna om statens budget måste dock också vara anpassade till situationer då riksdagen av någon anledning inte beslutar om statens budget före budgetårets början. Enligt 9 kap. 5 § första stycket RF kan riksdagen, om den inte har beslutat om en budget före budgetperiodens början, besluta om anslag i den omfattning som behövs för tiden till dess att en budget har beslutats. Riksdagen kan uppdra åt finansutskottet att fatta ett sådant beslut på

riksdagens vägnar. I andra stycket nämnda paragraf anges att om riksdagen inte har beslutat om anslag enligt första stycket för ett visst ändamål, ska den senaste budgeten, med de ändringar som följer av andra beslut av riksdagen, gälla till dess att anslag beslutats.

Bestämmelsen innehåller en tidsmässig oklarhet. I den gällande lydelsen, som trädde i kraft 2011, anges att riksdagen kan besluta om anslag i den omfattning som behövs för tiden till dess att en budget har beslutats om riksdagen *inte har beslutat* om en budget före budgetperiodens början. Det kan hävdas att ordalydelsen innebär att man måste avvakta tills budgetperioden har börjat innan riksdagen kan besluta om s.k. provisorisk budgetreglering eftersom det är först då man kan veta om riksdagen har beslutat om en budget eller inte. Det synes dock inte ha varit lagstiftarens mening.

9 kap. 5 § första stycket RF har haft två olika lydelser innan den nu gällande trädde i kraft. I de tidigare lydelseerna talades om ”Kan budgetreglering ... icke avslutas före budgetperiodens början ...” respektive ”Om budgetreglering ... icke hinner avslutas före budgetperiodens början ...”. När den nu gällande lydelsen trädde i kraft efter förslag från Grundlagsutredningen anfördes att den enda ändringen var att begreppet *budgetreglering* byttes ut mot formuleringen *besluta om en budget*. Någon saklig skillnad var inte avsedd (SOU 2008:125 s. 785, prop. 2009/10:80 s. 278). Av de tidigare förarbetena framgår att man såg framför sig att riksdagen skulle fatta dessa provisoriska budgetbeslut före budgetårets ingång (prop. 1973:90 s. 339 f.)

Man kan hävda att det är osannolikt att riksdagen å ena sidan skulle hinna besluta om anslag i den omfattning som behövs för tiden till dess att en budget har beslutats men å andra sidan inte hinna besluta om en ordinarie budget, som ju alltid kan ändras på ändringsbudget. Men det ska inte uteslutas att läget är sådant att en provisorisk budgetreglering bedöms som lämplig. Det kan också vara så att det är lämpligt att riksdagen uppdrar åt finansutskottet att fatta ett sådant beslut på riksdagens vägnar. Således bör möjligheten för riksdagen att besluta om en provisorisk budget finnas kvar, liksom möjligheten till delegering till finansutskottet.

Det var alltså inte avsikten med den gällande lydelsen att riksdagen ska vänta tills det nya budgetåret har börjat innan beslut om s.k. provisorisk budgetreglering fattas. Riksdagen har således med gällande reglering möjlighet att redan i december besluta om anslag för det kommande budgetåret i den omfattning som behövs för tiden till dess att en budget har beslutats.

När det gäller formen för riksdagens beslutsfattande om provisorisk budget kan det påminnas om att riksdagen sedan hösten 1996, dvs. i över 20 år, har beslutat om statens budget i enlighet med rambeslutsprocessen. Hundratals budgetbeslut varje år har ersatts av 28 budgetbeslut. Rambeslutsprocessen har visat sig stabil och är inte ifrågasatt. Också om riksdagen skulle besluta om s.k. provisorisk budget för ett eller flera utgiftsområden kan riksdagen således förväntas tillämpa rambeslutsprocessen. Mot bakgrund av utgångspunkten att budgetsystemet ska kunna förnyas och att regeringsformen inte bör ställa upp något hinder mot en sådan utveckling saknas det dock skäl att anpassa

bestämmelsen i regeringsformen till rambeslutsprocessen, som regleras i riksdagsordningen.

Om riksdagen inte ens provisoriskt har beslutat om anslag inom ett visst utgiftsområde ska, enligt 9 kap. 5 § andra stycket RF, den senaste budgeten med de ändringar som följer av andra beslut av riksdagen gälla till dess att anslag beslutats. Syftet med regleringen i regeringsformen om vad som händer om riksdagen inte hinner fatta beslut om statens budget är att skapa goda förutsättningar för att statens verksamhet ska kunna fortgå relativt opåverkad. Det krävs dock förberedelser och regeringsbeslut i december för att statens verksamhet ska kunna fortgå vid budgetårsskiftet.

En fråga är om bestämmelsen i regeringsformen om att den senaste budgeten, med de ändringar som följer av andra beslut av riksdagen, ska gälla till dess att anslag beslutats är tillräcklig för att regeringen ska kunna vidta åtgärder i den omfattning som behövs före årsskiftet för att statens verksamhet ska fungera från den 1 januari. För att det inte ska råda något tvivel om att regeringen kan vidta nödvändiga åtgärder före årsskiftet föreslår utredningen att det införs en bestämmelse i budgetlagen som klargör att regeringen kan vidta nödvändiga åtgärder. Om riksdagen senast en vecka före det följande budgetårets början inte har fattat beslut om anslag för ett visst ändamål bör således regeringen få vidta åtgärder i den omfattning som behövs för att den senaste budgeten ska kunna gälla från årsskiftet. Det kan handla om att besluta om regleringsbrev några dagar före årsskiftet för att statens verksamhet ska kunna fortgå när budgetåret börjar. Självfallet måste regeringen ändra de besluten om riksdagen fattar budgetbeslut efter det att regeringen fattat sina beslut, hur nära inpå årsskiftet riksdagen än fattar sina budgetbeslut. Tidsgränsen om en vecka bygger på att regeringen behöver fatta beslut om t.ex. regleringsbrev upp till en vecka innan budgetåret börjar för att medlen ska hinna göras tillgängliga för myndigheterna.

Det kan hävdas att riksdagen bör meddela regeringen om riksdagen inte avser att fatta något budgetbeslut före årsskiftet. I praktiken kan talmannen meddela regeringen hur riksdagens planering ser ut, och förklara om det är sannolikt att riksdagen hinner fatta budgetbeslut. En sådan dialog kommer att vara naturlig i en situation där det verkar som om riksdagen inte kommer att hinna besluta om budgeten, helt eller delvis. Även med en sådan dialog skapar dock en bestämmelse om regeringens rätt att vidta åtgärder i den omfattning som behövs tydlighet om vad som gäller.

En fråga är vad som mer i detalj avses med den senaste budgeten och de ändringar som följer av andra beslut av riksdagen och som regeringen alltså ska genomföra. Det kan i alla fall sägas omfatta beslut fattade med anledning av föregående års budgetproposition och ändringsbudgetar. Som påpekades inom ramen för Grundlagsutredningens arbete är regeringen skyldig att verkställa utgifter som följer av lag eller avtal, t.ex. rätten till olika välfärdsförmåner, även om det saknas medel till detta enligt den senaste budgeten (SOU 2008:115 s. 105). Det kan uppstå situationer då det inte finns något tidigare beslutat anslag vars ändamål täcker den beslutade lagstiftningen, t.ex. om

riksdagen tidigare under året har beslutat om en ny reform. Det kan också förekomma att större ingångna ekonomiska åtaganden ska betalas i början av året eller att oförutsedda händelser inträffar som innebär att det belopp som anvisats året före inte räcker. Den normala ordningen är att regeringen i ett sådant fall kan besluta om ett medgivet överskridande som grundar sig på ett årligt bemyndigande från riksdagen. Eftersom bemyndiganden från det föregående året får antas föras över provisoriskt till det nya budgetåret bör dessa situationer kunna hanteras (jfr SOU 2008:115 s. 105).

En förlängning av den senaste budgeten innebär vidare att medel kan komma att tilldelas i regleringsbrev till sådant som var tänkt att vara engångsåtgärder det gångna budgetåret. (Firandet av Ingmar Bergmans 100-årsdag som regeringen hösten 2018 föreslog skulle ges medel till även det år han skulle ha fyllt 101 år, 2019, är ett exempel.) Det kan finnas fler fall, framhåller utredningen, när det framstår som rimligt att regeringen inte ställer medlen till förfogande för t.ex. en myndighet. Enligt 3 kap. 12 § budgetlagen får regeringen besluta att medel på ett anvisat anslag inte ska användas, om detta är motiverat av särskilda omständigheter i en verksamhet eller av statsfinansiella eller andra samhällsekonomiska skäl. Med särskilda omständigheter i en verksamhet avses enligt förarbetena främst att förutsättningarna i olika avseenden har ändrats i förhållande till vad som var känt när riksdagen beslutade om anslaget. Möjligheter till besparingar kan ha uppkommit till följd av att en verksamhet har kunnat genomföras till en lägre kostnad än tänkt. De krav på hög effektivitet och god hushållning som enligt 1 kap. 3 § budgetlagen ska gälla i statens verksamhet kan motivera att anslag inte utnyttjas. Regeringen får självfallet inte underlåta att utnyttja ett anslag enbart på grund av att den ogillar anslagets syfte eller omfattning. Regeringen är självfallet förpliktad att se till att de åtaganden staten har till följd av lag eller avtal följs (prop. 1995/96:220 s. 87 f., bet. 1996/97:KU3 och prop. 2010/11:40 s. 143, bet. 2010/11:KU14). Dessa regler ska också tillämpas om riksdagen inte har fattat något beslut om statens budget, dvs. när den senaste budgeten, med de ändringar som följer av andra beslut av riksdagen, gäller. Regeringen får alltså även då – med de begränsningar som också annars gäller – besluta att medel på ett anvisat anslag inte ska användas.

Regeringen ska i årsredovisningen för staten redovisa bl.a. utfallet på budgetens inkomstitlar och anslag. Årsredovisningen får rimligen anpassas efter den speciella situationen och vara tydlig så att det går att utläsa hur regeringen har använt det föregående årets budget.

Om det föregående årets budget ska tillämpas kommer det att uppstå problematiska situationer. Riksdagen bör göra sitt yttersta – vilket den också har gjort – för att beslut om statens budget ska fattas i tillräckligt god tid före budgetårsskiftet. Om beslut ändå inte fattas före budgetårets början kan man förvänta sig att riksdagen så fort som möjligt på det nya budgetåret beslutar om en ny budget för staten. Det föregående årets budget bör alltså behöva gälla endast under en begränsad tid.

Remissinstanserna

Liberalerna delar kommitténs resonemang om att förslaget ligger i linje med de utgångspunkter som anfördes i 2012 års utredning om tidpunkten för budgetpropositionens lämnande valår, nämligen att riksdagen ska ges rimliga förutsättningar att utöva finansmakten, det måste finnas förutsättningar att hinna granska och debattera förslag, oppositionen ska ha rimliga förutsättningar att lämna motförslag, rambeslutsprocessen ska ligga fast och riksdagen ska besluta om budgeten före budgetårets början.

Samtidigt måste det konstateras att dessa utgångspunkter lades fast utan att några särskilda överväganden gjordes för den situationen att regeringsbildningen blir så utdragen att riksdagen den 15 november fortfarande inte har valt statsminister. Som visas av situationen efter valet 2018 saknar en övergångsregering, som entledigats efter en misstroendeförklaring från riksdagen, politiskt utrymme att i budgetpropositionen lägga fram ny politik utom i de fall där det kan förutsättas att förslagen har full uppslutning från riksdagens sida.

I en sådan situation kan det inte tas för givet att de partier som ingår i övergångsregeringen också i framtiden kommer att avstå från att i riksdagsmotioner lägga fram sina partipolitiskt färgade motförslag. Enda orsaken till att övergångsregeringen alls lägger fram en budgetproposition, låt vara rensad på politiskt innehåll, är ju att staten behöver en budget. Om det också framöver blir så att partier som ingår i en övergångsregering avstår från att lägga egna budgetmotioner på en övergångsbudget uppstår den paradoxala situationen att alla partier lägger fram sina politiska budgetförslag inför riksdagen utom de partier som ingår i regeringen.

Liberalerna konstaterar dock att riksdagsordningen både före och efter de ändringar som kommittén föreslår ger riksdagens partier möjlighet att välja olika handlingsalternativ i ett sådant läge. Vilken praxis som kommer att utveckla sig får alltså visas av framtiden.

Sammanfattningsvis menar *Liberalerna* att utgångspunkterna i 2012 års utredning inte kan anses vara fullt tillämpliga på ett läge där en övergångsregering lägger fram en budgetproposition, eftersom dessa utgångspunkter bygger på antagandet att det finns en politiskt färgad budgetproposition på vilken oppositionspartierna ska ha möjligheter att lägga motförslag. *Liberalerna* invänder inte mot kommitténs förslag i denna del, men utesluter inte att frågan längre fram i tiden kan behöva övervägas på nytt.

Övriga remissinstanser tillstyrker eller har inte något att invända mot utredningens förslag.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Styrelsen ställer sig bakom utredningens överväganden och förslag.

När det gäller det aktuella remissvaret påverkar förslagen inte handlingsalternativen i det läge som skisseras i remissvaret, vilket också remissinstansen konstaterar.

Förslaget innebär ändringar i tilläggsbestämmelse 9.5.1 RO och i budgetlagen.

4.2 Tystnadsplikt i krigsdelegationens verksamhet

Riksdagsstyrelsens förslag: Det ska vara möjligt att besluta om tystnadsplikt i krigsdelegationens förberedande verksamhet på samma sätt som i utskotten och EU-nämnden. Det innebär att en ledamot i krigsdelegationen inte obehörigen får röja vad som enligt beslut av delegationen eller regeringen ska omfattas av sekretess till skydd för rikets säkerhet eller av annat synnerligen viktigt skäl som rör förhållandet till en främmande stat eller en mellanfolklig organisation. Förslaget medför ändringar i riksdagsordningen och i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Utredningens överväganden och förslag

Utredningen konstaterar att det med nuvarande regler inte finns några möjligheter att med stöd av riksdagsordningen förordna om tystnadsplikt för ledamöter inom ramen för krigsdelegationens förberedande verksamhet. Däremot finns det sådana möjligheter när det gäller utskotten och EU-nämnden.

Det har på senare år blivit viss ökad aktivitet när det gäller krigsdelegationens förberedande verksamhet. Man ska, framhåller utredningen, alltid vara varsam med att skapa möjligheter att belägga riksdagsledamöter med tystnadsplikt. Det ska dock sägas att det rimligen kan uppstå situationer där det förekommer sekretessreglerade uppgifter i krigsdelegationens förberedande verksamhet i minst lika stor omfattning som det kan göra i utskottens verksamhet. Det kan då finnas skäl till beslut om tystnadsplikt. Det ska vidare framhållas att en möjlighet till beslut om tystnadsplikt kan innebära att företrädare för myndigheter som informerar delegationen kan vara mer öppenhjärtiga i sina redovisningar. Därmed kan krigsdelegationen få bättre information i sitt förberedande arbete.

Sammantaget finns det alltså, enligt utredningen, starka skäl för att det ska finnas samma möjlighet till tystnadsplikt i krigsdelegationen som i utskotten. För krigsdelegationens förberedande verksamhet bör alltså en möjlighet till beslut om tystnadsplikt skapas. I likhet med vad som gäller för utskotten bör både regeringen och krigsdelegationen kunna fatta sådana beslut.

Beslut som krigsdelegationen fattar om tystnadsplikt kommer att framgå av protokollen från krigsdelegationens sammanträden. Sådana beslut kan omfatta vad som framkommit vid sammanträdet och uppgifter som finns i handlingar som t.ex. regeringen överlämnat. Uppgifterna kan röra övningar med krigsdelegationen som hålls vid sidan av delegationens sammanträden. Det innebär alltså att också uppgifter om övningarna kan bli föremål för beslut om tystnadsplikt.

Utredningen redovisar de förarbetsuttalanden som konstitutionsutskottet gjorde vid den senaste ändringen av bestämmelsen om tystnadsplikt i utskotten (bet. 2017/18:KU7), och utredningen anför att de är en utgångspunkt i den fråga som nu är aktuell.

Det innebär att det finns en lösning för en situation där en ledamot önskar en avstämning med en partiledare eller gruppleddare i riksdagen. En sådan diskussion torde många gånger kunna föras utan att uppgifter som omfattas av tystnadsplikt behöver lämnas. Om det trots allt bedöms nödvändigt kan det fortfarande inte anses vara fråga om ett obehörigt röjande. Nödvändig avstämning med partiledare eller gruppleddare är etablerad praxis i riksdagsarbetet och får anses vara en förutsättning för ett fungerande arbete i riksdagen. Den begränsade grupp som på detta sätt kan komma att ta del av uppgifter som omfattas av ett beslut om tystnadsplikt får förutsättas hantera uppgifterna med den varsamhet som krävs. När det gäller krigsdelegationen är dessutom ofta gruppleddare och partiledare ledamöter av delegationen, vilket innebär att frågan om avstämning med en ledamot utanför krigsdelegationen sällan lär uppkomma.

Den föreslagna lagändringen innebär, som för utskotten, att övriga personer som kan komma att närvara vid ett sammanträde i krigsdelegationen inte omfattas av bestämmelsen. Dessa är normalt sett anställda i offentlig verksamhet och omfattas redan av offentlighets- och sekretesslagens bestämmelser. Det torde vara mycket ovanligt att någon som inte omfattas av offentlighets- och sekretesslagen behöver ta del av sekretessbelagda uppgifter när det gäller krigsdelegationen. Om det ändå någon gång skulle förekomma kan krigsdelegationen med stöd av offentlighets- och sekretesslagen besluta att personen i fråga ska få ta del av uppgifter med förbehåll som inskränker mottagarens rätt att lämna uppgiften vidare eller utnyttja den.

En fråga gäller de anställda vid partigruppernas kanslier, här benämnda partikanslier. Konstitutionsutskottet betonade vid den senaste ändringen av bestämmelsen att det aldrig kan bli aktuellt att låta anställda i partikanslierna, t.ex. politiska sekreterare, ta del av uppgifter som omfattas av tystnadsplikt. Dessa personer är inte anställda i offentlig verksamhet och omfattas därför inte av offentlighets- och sekretesslagen. Därtill kommer att de inte har ett förtroendeuppdrag som kan likställas med riksdagsledamöters uppdrag, anförde utskottet. Det finns inte skäl att ändra detta grundläggande synsätt, enligt utskottet.

Detta resonemang om de anställda vid partikanslierna bör således även gälla som en utgångspunkt för krigsdelegationen. Utredningen betonar att krigsdelegationen, men inte en enskild ledamot, med stöd av offentlighets- och sekretesslagen kan besluta att en person ska få ta del av uppgifter med förbehåll som inskränker mottagarens rätt att lämna uppgiften vidare eller utnyttja den. Ett sådant beslut kan alltså fattas av krigsdelegationen när uppgiften lämnas ut. Ett förbehåll innebär att mottagaren av uppgifterna inte fritt får använda sig av dem och att det genom förbehållet uppstår en tystnadsplikt. Om behov skulle uppstå av information till t.ex. partiernas kanslichefer om

krigsdelegationens förberedande verksamhet är det alltså möjligt för krigsdelegationen att besluta att lämna ut uppgifter med sekretessförbehåll. Det torde dock inte bli aktuellt annat än i rena undantagsfall.

Remissinstanserna

Remissinstanserna tillstyrker eller har inte något att invända mot utredningens förslag.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Styrelsen ställer sig bakom utredningens överväganden och förslag.

Förslaget innebär en ändring i tilläggsbestämmelse 13.11.2 RO och en konsekvensändring i offentlighets- och sekretesslagen.

4.3 Partilösa ledamöters platser i utskotten

Riksdagsstyrelsens förslag: En riksdagsledamot som lämnar sin partigrupp lämnar därmed också de uppdrag i utskott och andra riksdagsorgan som ledamoten valts till av kammaren i kraft av sin partitillhörighet. De organ som omfattas anges i en tilläggsbestämmelse i riksdagsordningen. Uppdrag i Domarnämnden och Valprövningsnämnden omfattas inte av bestämmelsen.

Utredningens överväganden och förslag

Utredningen framhåller att en utgångspunkt för riksdagens roll i det svenska statskicket är att riksdagens ledamöter ska kunna utöva sina uppdrag på ett fritt och obundet sätt. Ledamotsuppdraget är personligt, och en ledamot som har valts till ett visst uppdrag av riksdagen kan inte tvingas att lämna det.

Samtidigt har partierna en central roll. Riksdagens mandat fördelas mellan partier, och de ledamöter som väljs in i riksdagen tillhör ett parti. Utskotten väljs i början av valperioden, och är proportionellt sammansatta i förhållande till partigruppernas storlek i kammaren. Utskottens främsta uppgift är att vara beredande organ för kammaren, och utskottens sammansättning bör avspegla de politiska majoritetsförhållandena i kammaren i så stor utsträckning som möjligt. Utskotten har dessutom fått mer självständiga uppgifter de senaste decennierna genom bl.a. möjlighet till överläggning med regeringen om EU-frågor, vilket ytterligare understryker vikten av att utskotten så långt som möjligt motsvarar den sammansättning av kammaren som följde av väljarnas val.

Platserna i utskotten fördelas mellan partierna (eller grupper av partier som samverkar i karteller) som i praktiken inom sig fördelar de platser respektive parti har fått. En ledamot som väljs in i ett utskott väljs alltså in genom att tillhöra en partigrupp. Man kan alltså säga att i den bemärkelsen är platsen i ett utskott inte personlig, utan ledamoten har fått den genom att tillhöra partiet.

Om en ledamot lämnar sin partigrupp har grunden för att ledamoten fick ett uppdrag i ett utskott således försvunnit. De flesta av de ledamöter som har lämnat sin partigrupp har också begärt att få lämna sina uppdrag i utskott och andra organ, vilket kammaren alltid bifallit. Under förra valperioden förekom det dock att ledamöter som lämnade sina partigrupper satt kvar i utskott och andra organ. Därmed avspeglades inte längre den sammansättning av kammaren som blev resultatet av riksdagsvalet i berörda utskott.

Det kan i sammanhanget påpekas att EU-nämnden inte bereder ärenden för kammaren utan har i uppgift att samråda med regeringen inför möten i EU:s ministerråd. Det är således viktigt att partierna är proportionellt representerade i EU-nämnden. Om en ledamot som lämnat sin partigrupp sitter kvar i EU-nämnden kan majoritetsförhållandena i nämnden påverkas på ett sätt som inte har varit avsett.

Det finns således starka skäl för en reglering som bekräftar den huvudsakliga praxisen att den som lämnar sin partigrupp också bör lämna sina uppdrag i utskott och att detta också bör gälla EU-nämnden och övriga uppdrag som ledamoten fått som medlem i en partigrupp.

En ordning att den ledamot som lämnar sin partigrupp ska lämna de uppdrag som han eller hon fått genom sitt parti är parallell till att den som är vald till ett uppdrag som förutsätter ledamotskap av riksdagen enligt 12 kap. 13 § RO ska avgå från uppdraget om han eller hon lämnar riksdagen. Det bör således anges i riksdagsordningen att om en ledamot lämnar sin partigrupp upphör de uppdrag som kammaren har valt honom eller henne till i olika organ och delegationer. Med en sådan ordning blir det inte någon diskussion mellan partigruppen och ledamoten om huruvida ledamoten ska lämna sin plats i utskott och andra organ om ledamoten lämnar partigruppen.

Den föreslagna ordningen omfattar de organ där ledamoten har valts genom att platserna fördelas proportionellt mellan varje gruppering av riksdagsledamöter som uppträder under gemensam beteckning vid valet. Fördelningen mellan partierna avser i dessa fall att svara mot kammarens sammansättning så långt som möjligt. Även uppdrag i övriga riksdagsorgan, som valberedningen och riksdagens råd för Riksrevisionen, bör omfattas av bestämmelsen även om platserna inte fördelas proportionellt fullt ut.

När det gäller Domarnämnden kan det noteras att den är en myndighet under regeringen. Fem ledamöter i nämnden ska vara, eller ha varit, ordinarie domare. Två ledamöter ska vara jurister verksamma utanför domstolsväsendet, varav en ska vara advokat. Två ledamöter ska representera allmänheten. För varje ledamot ska det finnas en personlig ersättare. Ledamöter och ersättare som representerar allmänheten väljs av riksdagen medan övriga ledamöter och ersättare förordnas av regeringen (efter förslag från bl.a. domstolar). Ordningen att vissa av nämndens ledamöter väljs av riksdagen medan regeringen förordnar övriga ledamöter ger enligt förarbetena balans och synliggör nämndens fristående och oberoende karaktär (SOU 2008:125 s. 333). Domarnämndens främsta uppgift är att lämna förslag till regeringen i ärenden om utnämning av ordinarie domare. För att upprätthålla förtroendet för nämndens

verksamhet och underbygga rättsstatens principer om ett oberoende domstolsväsende är det av avgörande betydelse att uppdraget utövas på ett sätt som inte präglas av partipolitiska hänsynstaganden. Det framstår mot den bakgrunden också som betydelsefullt att uppdragets bestånd inte – på sätt som nu föreslås för riksdagsorganen – knyts helt och hållet till tillhörigheten till ett visst riksdagsparti. Övervägande skäl talar enligt kommittén för att den föreslagna bestämmelsen därför inte ska omfatta uppdrag i Domarnämnden. En ledamot som lämnar sin partigrupp kan naturligtvis själv begära att få lämna uppdraget, vilket riksdagen då ska pröva.

För att bestämmelsen ska vara tydlig bör de uppdrag som omfattas anges i en tilläggsbestämmelse. Uppdrag i följande organ och delegationer bör enligt utredningen omfattas av den föreslagna bestämmelsen:

- utskott
- EU-nämnden
- delegationen till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol)
- delegationen till den parlamentariska församlingen vid OSSE
- delegationen till Europarådets parlamentariska församling
- konvent för fördragsändringar inom Europeiska unionen
- krigsdelegationen
- Nordiska rådets svenska delegation
- Riksbankens fullmäktige
- riksdagens råd för Riksrevisionen
- Riksdagens överklagandenämnd
- riksdagsstyrelsen
- Utrikesnämnden
- valberedningen
- Valprövningsnämnden.

Utredningen påpekar att andra än riksdagsledamöter kan väljas till några av dessa organ. Det kan ändå förekomma att platserna i organen fördelas mellan partierna, som sedan nominerar personer som inte är riksdagsledamöter. Den föreslagna bestämmelsen omfattar naturligtvis inte personer som inte är riksdagsledamöter eftersom de definitionsmässigt inte kan tillhöra en partigrupp i riksdagen.

Ordningen kommer alltså inte att gälla för poster som talman och vice talman och andra val som inte sker genom att två eller fler personer väljs samtidigt. Val av ledamöter i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond regleras i stiftelsens stadgar, och ledamöter i den styrelsen omfattas inte av den bestämmelse som föreslås här.

Den föreslagna bestämmelsen i riksdagsordningen avser uppdrag som kamraren väljer. När det gäller uppdrag som talmannen eller riksdagsstyrelsen har utsett en ledamot till bör talmannen eller riksdagsstyrelsen redan med gällande reglering anses ha möjlighet att utse en ny ledamot, om partigruppen nominerar en ny ledamot efter att den ledamot som tidigare utsetts har lämnat sin

partigrupp. I dessa fall finns ingen reglering om att en ledamot får lämna uppdraget endast om den som utsett ledamoten medger detta, till skillnad från vad som gäller för uppdrag som tillsätts genom val av kammaren. Det torde dock vara svårt att tvinga en ledamot att lämna uppdraget som lekmanarevisor i Systembolaget eftersom det uppdraget enligt Systembolagets bolagsordning ska gälla till slutet av den första årsstämma som hålls efter det år då lekmanarevisorn utsågs.

Det har förekommit att ledamöter har valts in i utskott för en annan partigrupp än den som de valdes in för, dock med beteckningen (-). Den möjligheten kommer att finnas kvar.

När en ledamots meddelande om att han eller hon har lämnat sin partigrupp har anmälts i kammaren kan en efterträdare väljas i berörda organ enligt bestämmelsen i 12 kap. 14 § RO.

Den nya bestämmelsen bör ansluta till 12 kap. 13 § RO, som föreskriver att den som är vald till ett uppdrag som förutsätter ledamotskap av riksdagen ska avgå från uppdraget om han eller hon lämnar riksdagen. Det krävs inte någon särskild begäran om entledigande från uppdrag i t.ex. utskott om en ledamot lämnar riksdagen. Vederbörande anses obehörig när en omständighet som nämns i paragrafen har inträffat. Ordalydelsen ”ska avgå från uppdraget” kan dock ge utrymme för en tolkning att en ledamot måste begära sitt entledigande från t.ex. utskott. För att ordalydelsen ska överensstämma med hur bestämmelsen tillämpas bör första stycket förtydligas och lyda enligt följande:

När en riksdagsledamot lämnar riksdagen eller utses till talman eller till statsråd upphör de uppdrag som förutsätter ledamotskap av riksdagen och som ledamoten är vald till av riksdagen, om inte annat är föreskrivet.

Det nya andra stycket bör lyda enligt följande:

Om en riksdagsledamot lämnar sin partigrupp, upphör ledamotens uppdrag i ett organ eller en delegation som anges i en tilläggsbestämmelse till denna paragraf om han eller hon tidigare är vald av riksdagen till ett sådant uppdrag

I tilläggsbestämmelsen anges sedan de organ och delegationer som berörs.

Remissinstanserna

Riksbankens fullmäktige konstaterar att den föreslagna bestämmelsen bara träffar dem som är riksdagsledamöter. För närvarande är 6 av 11 ordinarie fullmäktigeledamöter också riksdagsledamöter. Av suppleanterna är 3 av 11 riksdagsledamöter. Riksbanksfullmäktige har inga invändningar mot förslaget men det bör klargöras vad som avses med ”lämnar”. Avses med detta både när ledamoten avgår frivilligt eller även exempelvis när ett parti utesluter riksdagsledamoten?

Det framgår enligt fullmäktige dock inte av betänkandet vilka överväganden som motiverar att fullmäktigeledamöter som valts på grund av sin partitillhörighet ska behandlas på olika sätt beroende på om de är riksdagsledamöter eller inte. Det kan inte uteslutas att skillnaderna mellan de olika

kategorierna kommer att vägas in vid nomineringen av fullmäktigeledamöter i framtiden. Eftersom riksbanksfullmäktige inte kan jämföras med t.ex. ett riksdagsutskott är det viktigt att även personer som inte är riksdagsledamöter även i framtiden kan väljas och väljs till fullmäktigeledamöter.

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet instämmer helt i utredningens överväganden angående att ledamotskap i Domarnämnden inte är ett sådant uppdrag som en ledamot har fått som egenskap av medlem i en partigrupp. Dock vill fakultetsstyrelsen ifrågasätta att Valprövningsnämnden där emot anses utgöra ett uppdrag knutet till partigruppen. På liknande sätt som i Domarnämnden är det enligt fakultetsstyrelsens uppfattning angeläget att uppdraget att överpröva valresultat i Valprövningsnämnden inte knyts till partitillhörighet.

Europeiska centralbanken tolkar det som att den föreslagna ändringen avseende sammansättningen på Riksbankens fullmäktige utgör en mindre ändring för att säkerställa att sammansättningen av kommittéerna och de andra parlamentariska organen och delegationerna i största möjliga utsträckning speglar riksdagsmajoriteten.

Liberalerna välkomnar förslaget. Det kan behöva förtydligas vad som avses med att lämna sin partigrupp, så att det inte uppstår osäkerhet eller tolkningstvister i situationer som t.ex. när en ledamot mot sin vilja utestängs från arbetet i sin partigrupp eller när en ledamot offentligt deklarerar sin avsikt att lämna sitt parti men inte gör det. För att inga oklarheter ska råda bör det i riksdagsordningen eller dess förarbeten anges att det är den formella anmälan till kammaren om ändrad partibeteckning som i detta fall visar att en ledamot har lämnat sin partigrupp. Efter att en sådan anmälan gjorts till kammaren upphör ledamotens uppdrag i utskott m.m. Liberalerna påpekar vidare att en ledamot som tillhör ett utskott kan av utskottet utses att ingå i en delegation, arbetsgrupp eller liknande inom utskottets ansvarsområde. Om en ledamot lämnar ett utskott bör givetvis även dessa uppdrag upphöra.

Övriga remissinstanser tillstyrker eller har inte något att invända mot utredningens förslag.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Riksdagsstyrelsen ställer sig med en justering gällande uppdrag i Valprövningsnämnden bakom utredningens förslag och överväganden.

När det gäller remissynpunkten om uppdrag i Valprövningsnämnden vill styrelsen anföra följande. Val till riksdagen får överklagas till Valprövningsnämnden, som nämns redan i regeringsformen. Valprövningsnämnden är den enda instans som prövar överklaganden av beslut av Valmyndigheten och länsstyrelserna om fastställande av utgången av riksdagsval, regionfullmäktigeval, kommunfullmäktigeval, sametingsval, val till Europaparlamentet och folkröstningar. Före 1975 prövades besvär över val till riksdagen av Regeringsrätten och de frågor som hanteras i Valprövningsnämnden är av rättslig karaktär. Ett liknande resonemang som utredningen för om uppdrag i Domarnämnden

kan föras gällande Valprövningsnämnden. För att upprätthålla förtroendet för en opartisk valprocess finns det starka skäl att den som lämnar sin partigrupp inte tvingas lämna Valprövningsnämnden. Uppdrag i Valprövningsnämnden bör således undantas från de uppdrag som den som lämnar sin partigrupp automatiskt lämnar, liksom uppdrag i Domarnämnden. Den som lämnar sin partigrupp och är ledamot i Valprövningsnämnden eller Domarnämnden kan naturligtvis begära att få lämna det uppdraget.

Med anledning av övriga synpunkter i remissvaren vill riksdagsstyrelsen vidare framhålla följande.

Som framgår av utredningen meddelar en ledamot som lämnar sin partigrupp detta till kammaren. I praktiken sker detta genom att kammarkansliet tar emot en skrivelse från ledamoten om ändrad partibeteckning, och kammarkansliet ser till att skrivelsen anmäls i kammaren. Det kommer att framgå tydligt i kammarens protokoll att skrivelsen anmäls i kammaren. I och med att skrivelsen anmäls i kammaren upphör således ledamotens uppdrag i de organ och delegationer som anges i den aktuella tilläggsbestämmelsen. Den gällande ordningen att en ledamot inte kan frångå sin partibeteckning mot sin vilja kvarstår. Det är alltså endast om ledamoten själv anmäler till kammaren att hon eller han lämnar sin partigrupp som ledamotens uppdrag i de aktuella organen och delegationerna upphör.

Förslaget träffar bara riksdagsledamöter eftersom det är medlemskap i en partigrupp i riksdagen som omfattas. En person som inte är riksdagsledamot har inte en partibeteckning i riksdagens arbete och är inte medlem i en partigrupp i riksdagen.

Förslaget påverkar inte möjligheten att enligt gällande reglering välja andra än riksdagsledamöter till vissa uppdrag.

Som påpekas i ett remissvar kan en ledamot som tillhör ett utskott av utskottet utses att ingå i en delegation, arbetsgrupp eller liknande inom utskottets ansvarsområde. Det finns ingen reglering i riksdagsordningen av den typen av uppdrag, men när en ledamots uppdrag i utskottet upphör är det självklart att uppdrag i t.ex. en arbetsgrupp inom utskottet också upphör. Det kräver ingen särskild reglering.

Förslaget innebär en ändring 12 kap. 13 § RO och en ny tilläggsbestämmelse 12.13.1 RO.

4.4 Åtgärder mot ledamöter som inte deltar i riksdagsarbetet

Riksdagsstyrelsens förslag: En ledamot som har varit frånvarande vid minst 60 procent av voringstillfällena i kammaren under ett kvartal ska betala tillbaka ledamotsarvodet för den tiden om

1. ledamoten har uteblivit från voringar på motsvarande sätt under ett föregående kvartal under valperioden, och
2. talmannen efter det första kvartalet har erinrat ledamoten om ledamotens frånvaro och återbetalningsplikt.

Perioden juli–september ska inte beaktas. Frånvaro vid voringar som beror på sjukdom, föräldraledighet, familjeskäl, internationella uppdrag eller liknande omständighet ska inte heller beaktas. Om det finns synnerliga skäl ska inte heller annan frånvaro beaktas.

Riksdagens arvodesnämnd beslutar om återbetalning av arvode efter anmälan av talmannen. Sådana beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Talmannens erinran om frånvaro och återbetalningsplikt ska lämnas inom sex månader efter utgången av det kvartal som erinran avser. Talmannens anmälan till Riksdagens arvodesnämnd ska göras inom sex månader efter utgången av det kvartal för vilket återbetalning föreslås.

Riksdagsförvaltningen ska på begäran av Riksdagens arvodesnämnd överlämna uppgifter om en ledamots närvaro vid voringstillfällen och andra uppgifter som nämnden behöver för sin prövning.

Innan ett beslut om återbetalning fattas ska Riksdagens arvodesnämnd inhämta yttrande från den ledamot som anmälan avser och från den partigrupp som ledamoten tillhör eller har tillhört.

Riksdagsförvaltningen framställer krav på återbetalning i enlighet med Riksdagens arvodesnämnds beslut. Ett belopp som återkrävs får i stället avräknas mot kommande utbetalningar av arvodet. En sådan avräkning får inte ske förrän beslutet har fått laga kraft.

Om återbetalning inte har skett inom en månad från det att ett krav på återbetalning framställts ska den återbetalningsskyldige betala ränta på det obetalda beloppet till dess betalning sker. Riksdagens arvodesnämnd får efter skriftlig ansökan från ledamoten besluta att återkravet och kravet på ränta ska efterges helt eller delvis, om det finns särskilda skäl.

Bestämmelserna om återbetalning gäller inte för partiledare och språkrör för partier som valts in i riksdagen.

Den tid som en ledamot har ålagts att återbetala arvodet för ska inte räknas in som underlag för inkomstgaranti, omställningsstöd, ålderspension eller efterlevandepension efter den som uppbär ålderspension.

Det ska anges i riksdagsordningen att ytterligare bestämmelser om återkrav och jämkning av arvode och andra ersättningar för ledamöter och ersättare finns i lag. Vidare ska det regleras i riksdagsordningen att ordföranden och hans eller hennes ersättare i Riksdagens arvodesnämnd ska vara eller ha varit ordinarie domare.

Förslaget medför ändringar i riksdagsordningen, lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd och lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Utredningens överväganden och förslag

Inledning

Utredningen framhåller att det svenska statsskicket bygger på folkstyrelse som förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och kommunal självstyrelse. Riksdagen är det svenska folkets främsta företrädare. Riksdagsledamoten har mandatet att företräda folket inför de beslut som riksdagen fattar. Ledamöterna har alltså en central och mycket betydelsefull roll som det svenska folkets representanter i riksdagen. Att som folkvald stifta lagar och bestämma statens budget har stor betydelse för människors vardag. Att vara ledamot av Sveriges riksdag är således det viktigaste förtroendeuppdrag man kan ha i Sverige och är förenat med stort ansvar.

Riksdagens ledamöter har fått sitt mandat av väljarna i samband med val. Det är ledamotens ansvar att under hela valperioden leva upp till detta förtroende, och i nästa val avgör väljarna om förtroendet ska förnyas. En riksdagsledamot är förtroendevald och därmed inte anställd av riksdagen eller Riksdagsförvaltningen. En ledamot ska kunna utföra sitt uppdrag på ett fritt och obundet sätt, utan påtryckningar från andra.

Om en ledamot väljer att inte delta i riksdagsarbetet återspeglas dock inte medborgarnas vilja som den uttryckts vid val i riksdagens beslut. Det aktuella partiet kan inte heller använda det antal ledamöter i riksdagsarbetet som väljarna har röstat fram. Den ordning som finns för att hantera långvarig frånvaro är möjlighet till ledighet och att en ersättare då träder in. Ersättersystemet inrättades alltså för att medborgarnas vilja som den uttryckts vid val ska återspeglas i riksdagens beslut, oberoende av om någon eller några av representanterna är förhindrade att delta i besluten. En ledamot som väljer att inte delta i riksdagsarbetet kan således begära ledigt. Erfarenheten under senare tid har dock visat att vissa ledamöter har valt att under lång tid inte delta i riksdagsarbetet utan att begära ledigt.

Att ledamöter under lång tid väljer att inte delta i riksdagsarbetet men ändå får ersättning riskerar att skada väljarnas förtroende för riksdagen och det demokratiska systemet. Det är även stötande att arvode betalas ut utan att någon reell arbetsinsats görs. Mot detta ska ställas principen att ledamöterna ska vara fria och obundna, och att väljarna i nästa val avgör om förtroendet ska förnyas. Det ska sägas att det i praktiken är varje parti som har det avgörande

inflytandet över utformningen av valsedeln, även om väljaren i en del fall har möjlighet att själv nominera en kandidat för ett parti, och att möjligheten till personröst kan påverka vilka som väljs in. I vilket fall är det uppenbart att avsikten med att varje ledamot ska ha en stark ställning inte syftar till att en ledamot inte ska delta i riksdagsarbetet och samtidigt få ersättning för uppdraget. En stark ställning för ledamoten handlar om att ledamoten inte ska kunna tvingas att rösta eller agera politiskt på ett visst sätt.

Riksdagsstyrelsen har framhållit att de regelverk som rör riksdagsledamöternas ekonomiska villkor bör präglas av en balans mellan olika intressen. Ledamöterna måste ges möjlighet att verka under rimliga villkor mot bakgrund av de särskilda krav som innefattas i riksdagsuppdraget. Det är emellertid också viktigt att ersättningen inte uppfattas som överdrivet förmånlig eller omotiverat gynnsam. En sådan reglering riskerar att i förlängningen påverka förtroendet för ledamöterna och för riksdagens arbete negativt (framst. 2016/16:RS7 s. 65).

Redovisningen i utredningen av förhållandena i andra parlament visar att det förekommer krav på närvaro och ibland också regler om sanktioner, ofta arvodesavdrag, vid bristande närvaro. Det är alltså inte något främmande för parlament att ha regler om närvaro och möjlighet till sanktioner vid bristande närvaro.

Det finns enligt utredningen starka skäl att finna en ordning som motverkar att ledamöter utan laga förfall inte deltar i riksdagsarbetet samtidigt som de får ersättning. Erfarenheter från senare år visar att det nu finns ett behov av att reglera frågan. Det är således önskvärt att reglera frågan om ekonomiska sanktioner mot ledamöter som under lång tid väljer att inte delta i riksdagsarbetet. Regleringen bör ta sikte på de mest uppenbara fallen när ledamöter under lång tid väljer att inte delta i riksdagsarbetet men ändå får ersättning. Ordningen ska vara rättssäker och förutsägbar. Det är viktigt att kriterierna för att avgöra om en ledamot deltar i riksdagsarbetet eller inte är tydliga och mätbara.

I det följande föreslås en sådan ordning. I korthet innebär förslaget att Riksdagens arvodesnämnd prövar om en ledamot ska anses ha deltagit i riksdagsarbetet eller inte. Kriteriet för att avgöra om en ledamot har deltagit i riksdagsarbetet eller inte är deltagande i voteringar. Har ledamoten varit frånvarande vid minst 60 procent av voteringstillfällena under ett kvartal utan giltigt skäl ska talmannen erinra ledamoten om att om en sådan frånvaro upprepas under ett kvartal under valperioden kommer talmannen att göra en anmälan till arvodesnämnden. Om talmannen har anmält att en ledamot ogiltiga frånvaro har varit för hög beslutar nämnden om arvodet ska återbetalas. Beslutet om återbetalning gäller för det kvartal när den höga ogiltiga frånvaron upprepas. Nämndens beslut kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

I 5 kap. 2 § RO anges att en ledamot har rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel och att närmare bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor för ledamöter och ersättare finns i lag. Det bör i denna huvudbestämmelse anges att ytterligare bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor

samt om återkrav och jämkning av arvode och andra ersättningar för ledamöter och ersättare finns i lag. Därmed blir bestämmelsen mer informativ.

Riksdagens arvodesnämnd

Riksdagens arvodesnämnd fastställer månadsarvodet för riksdagsledamöter och beslutar om avgångsförmåner för ledamöter. Nämnden beslutar också om jämkning av avgångsförmåner. Ett tungt vägande skäl för att flytta beslut som rör rätten till ekonomiska avgångsförmåner från Riksdagsförvaltningen till nämnden var att förvaltningen som beslutsorgan kan ifrågasättas i dessa sammanhang på grund av myndighetens nära samband med riksdagen. En utgångspunkt har också varit att ett och samma organ ska fatta de grundläggande besluten om rätt till alla förmånerna (förs. 2012/13:RS7). Utredningen har även övervägt andra alternativ i fråga om beslutsfattandet i förfarandet när det gäller arvodesavdrag. Det är t.ex. tänkbart att beslutanderätten i stället skulle kunna läggas på talmannen eller t.ex. riksdagsstyrelsen eller Riksdagsförvaltningen. I likhet med vad som gäller i fråga om jämkning, ser utredningen dock betydande fördelar med att lägga beslutanderätten på ett beslutsorgan som är mer fristående i förhållande till riksdagsledamöterna. Utredningen har därför stannat vid att det är mest ändamålsenligt att Riksdagens arvodesnämnd ges i uppdrag att besluta i frågor om arvodesavdrag.

När det gäller arvodesnämndens uppgifter kan det konstateras att arvodesnämnden beslutar i vissa fall om jämkning av ersättning. Nämnden får härmed ytterligare en uppgift av liknande karaktär, som kommer att gälla återkrav av arvode. Mot bakgrund av nämndens uppgifter finns det skäl för att ordföranden i nämnden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Det kan nämnas att ordföranden i Nämnden för prövning av statsråds och statssekreterares övergångsrestriktioner – liksom ordförandena i Riksdagens överklagandenämnd och Valprövningsnämnden – ska vara eller ha varit ordinarie domare. Sedan Riksdagens arvodesnämnd inrättades 1994 har den haft två ordförande, båda ordinarie domare.

Mot bakgrund av uppgifterna för arvodesnämnden bör det således föreskrivas att ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Därmed säkerställs att det finns juridisk kompetens i nämnden.

Riksdagens arvodesnämnd kommer för sin prövning att behöva uppgifter från Riksdagsförvaltningen om bl.a. en ledamots närvaro vid voteringstillfällena. Innan ett beslut om återbetalningsskyldighet fattas ska arvodesnämnden inhämta yttranden från ledamoten och den partigrupp som ledamoten tillhör eller tillhört. Det kan också finnas skäl för nämnden att inhämta upplysningar och yttrande från talmannen.

Deltagande i voteringar

Utredningen anför att det handlar om att finna en ordning som tar sikte på de mest uppenbara fallen när ledamöter under lång tid väljer att inte delta i riksdagsarbetet men ändå får ersättning. Det ska sägas att det finns olika delar av

riksdagsuppdraget. Konstitutionsutskottet har framhållit att ledamotskapet inte bara utförs i samband med riksdagens verksamhet i formell mening utan också utanför riksdagen – i den egna valkretsen, i partiorganisationen m.m. En riksdagsledamot har alltså en dubbel roll som beslutsfattare och representant.

Utredningen kan konstatera att den formellt sett mest centrala delen av riksdagsarbetet är att delta i beslutsfattandet i riksdagen genom voteringar i kammaren. Det är genom att delta i voteringar som ledamoten är med och fattar bindande beslut. Om en ledamot är frånvarande vid en stor del av voterings-tillfällena under en längre period utan giltigt skäl skadar ledamoten väljarnas förtroende för riksdagen. Utfallet av voteringarna riskerar också som en följd av ett sådant beteende att avvika från väljarnas utslag i valet till riksdagen. Voteringar i kammaren är alltså en central del av fullgörandet av riksdagsuppdraget. Utredningen anser att det inte är rimligt att en ledamot utan giltigt skäl är frånvarande från många voteringar under en längre tid. En sådan frånvaro bör därför medföra att åtgärder vidtas.

Det har förekommit att riksdagsledamöter mer eller mindre öppet har deklarerat att de avser att inte delta i riksdagsarbetet. De har inte begärt ledigt från riksdagsuppdraget eller att få lämna uppdraget helt. Dessa ledamöter har sedan varit frånvarande från voteringarna under lång tid samtidigt som de fått arvode. Utredningens genomgång visar att den gräns om 60 procents frånvaro som föreslås nedan för att bedöma om en ledamot har avstått från att delta i riksdagsarbetet i så stor omfattning att arvodesavdrag bör ske är så pass hög att i allt väsentligt endast ledamöter som medvetet varit frånvarande under en längre tid kommer upp i så hög frånvaro. Genom att det finns en tydlig gräns vet ledamöterna vad som gäller.

Utredningen har övervägt om närvaro vid utskottssammanträden bör beaktas. Genomgångarna av närvaro vid utskottssammanträden för de ledamöter som varit frånvarande vid minst 60 procent av voteringsstillfällena under ett kvartal visar dock att närvaron vid utskottssammanträden genomgående är mycket låg, så att beakta sådan närvaro skulle sannolikt inte leda till någon beaktansvärd skillnad i utfall. Dessutom sitter inte alla ledamöter i utskott, och utskottens sammanträdesfrekvens varierar. Det ska också betonas att det är vid kammarens voteringar som ledamöterna utövar sin befogenhet att delta i det bindande beslutsfattandet när det gäller lagar och statens budget.

Ordningen för arvodesavdrag ska vara tydlig och förutsägbar, och genom att den endast kommer att avse voteringar blir det tydligt vad som gäller. Det kan också sägas att partilösa ledamöter med denna utrednings förslag i en annan del normalt inte kommer att sitta i några utskott.

Det kan vidare nämnas att utredningens genomgång av förhållandena i andra länder visade att i 17 av 24 länder finns en rättslig skyldighet att närvara i plenum, och i ett antal länder åtföljs detta av möjlighet till pekuniära sanktioner. I några parlament finns också krav på närvaro i utskott, men de flesta parlament tar alltså sikte på kammarens sammanträden och voteringar.

Giltiga skäl för frånvaro

Det kan finnas fall där ledamöter har godtagbara skäl för hög frånvaro. Utredningen har övervägt vilka skäl som ska anses vara giltiga för att frånvaron inte ska ingå i bedömningen av om en tjänstgörande ledamot ska bli föremål för återkrav av arvodet. De skäl som kan anföras för giltig frånvaro är:

- sjukskrivning och föräldraledighet under kortare tid än en sammanhängande månad (dvs. när en ledamot inte är ledig från riksdagen minst en månad)
- familjeskäl
- internationella uppdrag.

En ledamot kan vara sjukskriven eller föräldraledig under en kortare period än en månad och får då ingen ersättare. En ledamot som är sjukskriven eller föräldraledig deltar inte i voteringarna, och frånvaron är naturligtvis godtagbar.

Med familjeskäl avses att familjesituationen har inneburit att ledamoten har behövt vara frånvarande vid voteringar. Enligt lagen (1998:209) om rätt till ledighet av trängande familjeskäl har en arbetstagare rätt till ledighet från sin anställning av trängande familjeskäl som har samband med sjukdom eller olycksfall och som gör arbetstagarens omedelbara närvaro absolut nödvändig. Många kollektivavtal ger också möjlighet till tjänstledigt med bibehållen lön när någon nära anhörig är svårt sjuk eller har avlidit. Ofta medges betald ledighet i upp till tio dagar efter en anhörigs bortgång och begravning. Riksdagsledamöter omfattas inte av dessa bestämmelser, men bestämmelserna ger till en del en grund att utgå från i bedömningen av om frånvaron ska anses vara giltig. Det ska påpekas att de familjeskäl som kan åberopas i det nu aktuella sammanhanget omfattar fler aspekter än de ”trängande familjeskäl” som avses i lagen om rätt till ledighet av trängande familjeskäl. Ledamöter kan normalt inte vara lediga från sitt uppdrag kortare perioder av familjeskäl, men familjeskäl kan vara en godtagbar grund för frånvaro från voteringar. Det kan förekomma att en ledamot behöver vara frånvarande under en längre tid på grund av familjeskäl. Enskilda skäl av privat natur kan vara en liknande omständighet som innebär att frånvaron kan vara godtagbar.

Ytterligare en grund för giltig frånvaro är internationella uppdrag. Med detta avses uppdrag som en ledamot har fått via riksdagen, t.ex. deltagande i parlamentariska församlingar som Nordiska rådet eller Europarådets parlamentariska församling. Det kan också gälla andra internationella uppdrag, som normalt fås av eller genom den svenska regeringen, t.ex. medlare i en internationell konflikt.

Det kan finnas liknande omständigheter som de som räknats upp ovan som bör beaktas. För att skapa en möjlighet att väga in sådana omständigheter bör det i lagtexten anges att annan liknande omständighet ska vara ett skäl för giltig frånvaro.

Under exceptionella omständigheter, som inte behöver avse en enskild ledamot, kan det vidare vara acceptabelt med hög frånvaro vid voteringar. Ett exempel är om partierna kommer överens om att begränsa närvaron vid voteringar, t.ex. på grund av en pågående epidemi. I lagtexten bör således anges

att om det finns synnerliga skäl får det bortses från frånvaro också på annan grund än de som redovisats ovan.

Vidare har utredningen övervägt om uppdrag kopplade till partipolitiskt arbete bör kunna anses vara en grund för giltig frånvaro från voteringar. Partipolitiska uppdrag bör i allt väsentligt kunna skötas vid andra tillfällen än när det är votering i kammaren och bör således inte vara grund för giltig frånvaro i de bedömningar som är aktuella här. Det ska dock påminnas om att gränsen för frånvaro utöver den som omfattas av de skäl som redovisats här är så pass hög som 60 procent av voteringstillfällena. Det innebär att det finns visst utrymme för en ledamot att vara frånvarande i viss omfattning, t.ex. för partipolitiska uppgifter, utan att frågan om arvodesavdrag aktualiseras. Kvittningssystemet innebär att partipolitiska uppgifter kan vara en grund för att få kvittning.

Undantag för partiledare och språkrör

Oftast är partiledare och språkrör som inte sitter i regeringen ledamöter av riksdagen. De har en särskild roll i sitt parti och i politiken som innebär att fokus kan ligga på andra delar av riksdagsuppdraget. I formuleringen av sitt partis politik i riksdagen har de en viktig roll. De deltar vidare i partiledardebatter i riksdagen. Utredningen anser att det får godtas att de har låg närvaro vid voteringarna utan att det för den skull finns skäl att ifrågasätta om de deltar i riksdagsarbetet. De bör således inte omfattas av den föreslagna ordningen och kommer alltså inte att kunna bli föremål för arvodesavdrag även om de är frånvarande vid många voteringstillfällen.

Kvittningssystemet bör inte beaktas

Utredningen har övervägt om kvittningssystemet bör beaktas vid bedömningen av giltiga skäl för frånvaro på så sätt att en riksdagsledamot som fått kvittning av sitt parti alltid skulle anses ha giltigt skäl för sin frånvaro från ett voteringstillfälle. Utredningen har dock kommit till slutsatsen att deltagande i kvittningssystemet inte bör beaktas. Alla partier är inte med i kvittningssystemet och partilösa ledamöter är inte med i kvittningssystemet. Vidare är kvittningssystemet, som kan förändras över tid, oreglerat, och rimligen bör det förbli så. Det förekommer förvisso att ledamöter är frånvarande från voteringar som en följd av kvittningssystemet även av skäl som inte utgör giltiga skäl för frånvaro enligt den lagstiftning som här föreslås, men en ledamot som kvittas ut vid enstaka voteringstillfällen kommer inte på den grunden att vara i närheten av att vara frånvarande vid 60 procent av voteringstillfällena. Det handlar i första hand om kvittning för partipolitiska uppgifter och vad som kan kallas ”renodlad kvittningsfrånvaro”, dvs. att vara frånvarande för att en riksdagsledamot i något annat parti har kvittningsgill anledning att vara frånvarande. Partigruppen bör dock, liksom ledamoten, vara uppmärksam på att kvittning av skäl som inte nämns i den här föreslagna lagstiftningen inte medges i sådan utsträckning att 60-procentsgränsen överskrids. Det vore olyckligt om en

partigrupp, genom att medge kvittning i för stor utsträckning, t.ex. för att gruppen önskar att en ledamot ska utföra partipolitiska uppgifter, skulle medverka till att en ledamot överskred denna gräns.

Frånvarons tidsspänn och omfattning

Syftet med den ordning som föreslås är att motverka att ledamöter under lång tid inte deltar i riksdagsarbetet samtidigt som de får arvode, vilket innebär att det är lämpligt att bedöma närvaron vid voteringar under ett kvartal. Voteringarna infaller i allt väsentligt under kalenderårets första, andra och fjärde kvartal. Det är alltså närvaron vid voteringarna under dessa kvartal som kommer att ligga till grund för bedömningen av en ledamots frånvaro.

Vid varje voteringstillfälle förekommer normalt flera voteringar. Antalet voteringar varierar mellan olika voteringstillfällen, och det är rimligt att betrakta de olika voteringstillfällena som jämbördiga när det gäller att bedöma en ledamots deltagande. Närvaron ska alltså beräknas utifrån antalet voteringstillfällen, inte antalet voteringar.

En självklar utgångspunkt är att en riksdagsledamot ska vara närvarande vid alla voteringstillfällen. Att delta i voteringar är en viktig del av uppdraget. Partigrupperna kontrollerar noga närvaro och frånvaro i kammaren, inklusive skälen för frånvaro. Enligt partigruppernas interna regler ska den ledamot som anser sig ha behov av att vara frånvarande från ett voteringstillfälle anmäla detta i förväg till sin partigrupp. Utredningens genomgång visar också att de allra flesta riksdagsledamöter har god närvaro vid voteringarna. Syftet med den ordning som föreslås är att identifiera ledamöter som har hög frånvaro utan giltigt skäl under lång tid. Detta är inte ett omfattande problem. Ett fåtal ledamöter har under senare år agerat på detta sätt. För att finna dessa fall visar utredningens genomgång att en gräns om minst 60 procents frånvaro från voteringstillfällena under ett kvartal är lämplig.

Det handlar om att uppnå en balans mellan å ena sidan administrativa granskningsinsatser och å andra sidan nyttan med dessa i form av att upptäcka ledamöter som har omfattande ogiltig frånvaro från voteringstillfällen. Om procentsatsen sätts för lågt skulle stora arbetsinsatser sannolikt läggas på att granska ett stort antal ledamöter som har haft legitima skäl att vara frånvarande. En alltför låg procentsats skulle också riskera att försvåra bibehållandet av kvittningssystemet, eftersom benägenheten att låta sig kvittas ut för att en ledamot från ett annat parti har kvittningsgill anledning att vara frånvarande troligen skulle minska påtagligt om några tillfällen av sådan ”renodlad kvittningsfrånvaro” skulle medföra risk för arvodesavdrag. Utredningen har övervägt om gränsen borde vara 50 procent i stället för 60 procent, men har gjort bedömningen att en sänkning av gränsen från 60 till 50 procent skulle medföra påtagligt fler ärenden att hantera, utan att nämnvärt fler fall av omfattande, ogiltig frånvaro skulle uppdagas. Det nu sagda innebär inte att förväntan är att en riksdagsledamot ska delta i 41 procent av alla voteringstillfällen. Utgångspunkten är att varje ledamot ska delta i 100 procent av voteringstillfällena. 60-procentsgränsen handlar om att bygga ett system för att upptäcka de

klandervärda fallen, utan att behöva granska stora mängder ärenden där frånvaron är legitim.

För att en ledamot ska bli föremål för arvodesavdrag ska det vara den ogiltiga frånvaron som uppgår till minst 60 procent under ett kvartal; frånvaro som beror på de giltiga skäl som redovisats ovan ska inte ingå i bedömningen. Frånvaro från voteringar när en ledamot beviljats ledigt av talmannen eller kamraren räknas naturligtvis inte med.

Återkrav av arvodet för ett helt kvartal är en förhållandevis kraftfull åtgärd. Dessutom kan frånvaro från voteringar bero på att ledamotens partigrupp har önskat att ledamoten ska utföra vissa partipolitiska uppgifter som äger rum samtidigt som voteringar och därför beviljat ledamoten kvittning i en omfattning som visat sig bli för stor. Det är således av flera skäl rimligt att en ledamot blir uppmärksam på att han eller hon riskerar att drabbas av återkrav innan Riksdagens arvodesnämnd fattar ett sådant beslut. Det innebär att om en ledamot är frånvarande vid minst 60 procent av voteringstillfällena under ett kvartal utan giltigt skäl ska talmannen påminna ledamoten om reglerna för återbetalning. Talmannen bör således klargöra för ledamoten att om han eller hon under valperioden återigen är frånvarande vid minst 60 procent av voteringstillfällena under ett kvartal utan giltigt skäl kommer talmannen att anmäla frånvaron till Riksdagens arvodesnämnd.

Ordningen innebär alltså att det inte blir något ärende hos arvodesnämnden på grundval av uppgifter under bara ett kvartal. Därigenom får ledamoten möjlighet att ändra sitt beteende och delta mer i riksdagsarbetet så att frågan inte prövas av arvodesnämnden och inget återkrav kommer att ställas. Om ledamoten sedan är frånvarande minst 60 procent i ytterligare ett kvartal under valperioden utan giltigt skäl ska talmannen dock anmäla ett ärende.

Om en ledamot har varit frånvarande minst 60 procent i två kvartal utan giltigt skäl kommer varje nytt kvartal under valperioden när ledamoten har en sådan frånvaro att omfattas av ordningen med arvodesavdrag. Varje ny valperiod innebär att frånvaron bedöms från valperiodens början, dvs. hög ogiltig frånvaro från en tidigare valperiod kommer inte att ingå i bedömningen.

Åtgärdens innehåll – återkrav av arvodet

När talmannen har anmält en ledamots frånvaro hos Riksdagens arvodesnämnd ska nämnden pröva om en ledamot har varit frånvarande från minst 60 procent av voteringstillfällena under den tid – två kvartal – som ärendet avser. Arvodesnämndens prövning kommer första gången en ledamot granskas att avse närvaron vid båda kvartalen, men sanktionen kommer i det fallet endast att avse det andra kvartalet. Det är rimligt att en ledamot ska ha fått en erinran – innan återkrav av arvodet kan beslutas – om att högre närvaro krävs för att ledamoten inte ska bli föremål för arvodesavdrag. Om ledamoten återigen är frånvarande vid minst 60 procent av voteringstillfällena kommer prövningen endast att avse det nya kvartalet.

Om en ledamot inte har deltagit i riksdagsarbetet trots att ledamoten har fått ett påpekande från talmannen om att ledamoten utan giltigt skäl har varit

frånvarande minst 60 procent av voringstillfällena ligger det närmast till hands att aktualisera återbetalning av arvodet. Ledamoten bör alltså få ett återkrav på arvodet för det andra kvartal som ledamoten var frånvarande under. Hela arvodet för det kvartalet bör återkrävas. Det finns ingen grund för partiell ledighet från riksdagen, och återkraven bör således inte vara av partiell natur.

Ett beslut om återkrav av utbetalda arvoden innebär i praktiken ett påtagligt ingrepp i en ledamots lagreglerade förmånsrättigheter. Återkravet kan beloppsmässigt bli betydande. Utredningen anser att det är rimligt att ett beslut av Riksdagens arvodesnämnd, i likhet med nämndens beslut om inkomstgaranti, omställningsstöd och efterlevandeskydd, får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

När ett beslut om återkrav har fått laga kraft får ett återbetalningsförfarande inledas. Det bör vara Riksdagsförvaltningen som framställer återkravet. För närvarande finns särskilda återkravsregler för tidigare riksdagsledamöter för felaktigt utbetald ålderspension, inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd. Det är Statens tjänstepensionsverk (SPV) som sköter verkställigheten av beslut om återkrav i dessa fall.

Den tid som en ledamot är ledig från riksdagsuppdraget ingår enligt gällande regler i den tid som ligger till grund för avgångsförmåner. Om en ledamot får arvodesavdrag eftersom ledamoten inte deltagit i riksdagsarbetet ska dock ett sådant arvodesavdrag påverka avgångsförmånerna. Den tid som ledamoten fått arvodesavdrag för bör således inte räknas in i den tid som kvalificerar ledamoten för avgångsförmåner. Arvodesnämnden ska alltså när den fattar sina beslut om avgångsförmåner väga in om en ledamot har fått arvodesavdrag. Nämnden bör bortse från den tid som arvodesavdraget avser vid beräkningen av underlaget för inkomstgaranti och omställningsstöd. Den tid som en ledamot har fått arvodesavdrag för ska inte heller räknas med som underlag för pensionsrätt.

Övriga förmåner bör inte bli föremål för återkrav

Riksdagens ledamöter har rätt till olika slags förmåner. En utgångspunkt skulle kunna vara att samma principer som tillämpas för ledamöter som är lediga utan ersättning tillämpas vid beslut om arvodesavdrag. En skillnad är dock att beslutet om arvodesavdrag för en ledamot som inte deltar i riksdagsarbetet kommer att fattas i efterhand, medan ledighet begärs och beviljas i förväg. Vidare bör inte åtgärderna innebära att en ledamots möjlighet att utöva eller återuppta uppdraget försvåras. Stråvan bör vara att ledamoten ska återuppta uppdraget och inte tjänstgöra som ledamot utan att delta i riksdagsarbetet. Det innebär t.ex. att eftersom en ledamot i praktiken behöver den tekniska och elektroniska utrustningen för att kunna delta i riksdagsarbetet bör inte utrustningen krävas tillbaka. Ett beslut om sanktioner mot en ledamot som inte deltar i riksdagsarbetet ska avse förfluten tid, inte framtid.

Med den ordning som föreslås här kan en ledamot ha deltagit i ett mindre antal voringar och ändå bli föremål för arvodesavdrag. En ledamot kan alltså ha rest till Stockholm för att delta i voringar och då använt sitt

övernattningsboende. Det skulle krävas alltför mycket detaljreglering för att avgöra i vilken omfattning andra ersättningar och förmåner än arvodet skulle krävas tillbaka. Med återkrav på arvodet i efterhand försvåras inte för någon ledamot att utöva uppdraget framåt i tiden. Däremot bör alltså inte övriga ersättningar och förmåner krävas tillbaka med anledning av låg närvaro vid voteringarna.

Talmannen bör anmäla frånvaron till Riksdagens arvodesnämnd

Talmannen leder riksdagens arbete, och är den som beviljar ledighet utom för ledigheter om en månad eller längre då kammaren beslutar om ledighet för andra skäl än sjukdom eller föräldraledighet (om kammaren inte sammanträder under en månad får dock talmannen besluta om ledigheten ska beviljas). Också i de fall när kammaren beslutar om ledighet ska beviljas eller inte har talmannen i praktiken en viktig roll genom att förbereda kammarens beslut. Mot bakgrund av talmannens centrala roll både i riksdagsarbetet i allmänhet och i frågor om ledigheter mer specifikt bör således talmannen vara den som anmäler till Riksdagens arvodesnämnd om en ledamot väljer att inte delta i riksdagsarbetet. Talmannen (och i förlängningen Riksdagens arvodesnämnd) kommer att behöva underlag för sina bedömningar och beslut. I de delar som rör deltagande i voteringar och sjukfrånvaro och föräldraledighet kommer kammarkansliet att få en central roll.

Talmannen bör för varje kvartal få en förteckning över de ledamöter vars frånvaro vid voteringstillfällena det gångna kvartalet överstiger 60 procent och uppgifter om dessa ledamöters föräldraledighet etc. Talmannen ska, på grundval av de uppgifter som finns tillgängliga om berörda ledamöters frånvaro, pröva om ledamöterna har haft godtagbara skäl för frånvaron. De skäl som ska anses godtagbara har redovisats ovan. Om talmannen på detta underlag kan avgöra att det finns godtagbara skäl för frånvaron vidtar han eller hon inte några ytterligare åtgärder.

Om talmannen inte på detta underlag kan avgöra om det finns godtagbara skäl ska talmannen kontakta den berörda ledamoten och ledningen för ledamotens partigrupp. Ledamoten och partigruppen kan anföra att ett eller flera av de skäl som nämnts föreligger. Vid talmannens prövning av om det rör sig om giltig frånvaro bör en utgångspunkt vara att talmannen inte ska överpröva partigruppernas bedömningar. Det innebär att om en partigrupp har gjort bedömningen att det är acceptabelt att en ledamot under en lång tid inte deltar i voteringar med hänvisning till de skäl som här angetts som godtagbara bör talmannen normalt inte initiera ett ärende om arvodesavdrag. Men partigruppen bör samtidigt inte ges vetorätt i frågan. Talmannen bör i stället alltid göra en egen slutlig bedömning av om skälen för att en ledamot har varit frånvarande är tillräckliga för att en varning inte ska utfärdas eller för att ett ärende inte ska initieras.

Om talmannen och riksdagsledamoten är oense vad gäller om ledamoten haft 60 procents ogiltig frånvaro eller inte har talmannen möjlighet att utfärda

en varning mot ledamotens nekande. Eftersom en varning inte har några rättsverkningar förrän ett andra kvartal med ifrågasatt frånvaro inträffar finns inte tillräckliga skäl för att ge ledamoten möjlighet att få talmannens varning överprövad, t.ex. hos nämnden eller domstol. Skulle ledamoten därefter ha 60 procents misstänkt ogiltig frånvaro under ytterligare ett kvartal och talmannen gör en anmälan till nämnden kommer nämnden förstås att pröva frånvarons giltighet för båda de aktuella kvartalen. Om nämnden då anser att talmannen gjort en felaktig bedömning vad gäller det första kvartalet, men inte det andra, får nämndens beslut innebörden av en varning. (Nämnden kan inte besluta om sanktioner, men om ledamoten har 60 procents ogiltig frånvaro ett senare kvartal kan nämndens första beslut innebära att nämnden kan besluta om sanktioner vid detta senare tillfälle.) Om nämnden anser att talmannen gjort en felaktig bedömning vad gäller både det första och det andra kvartalet undanröjs talmannens varning och inga sanktioner blir aktuella.

Även om en ledamot har lämnat sin partigrupp och uppträder som partilös kan talmannen kontakta gruppledaren för den partigrupp som ledamoten valdes in för. Förhållandet mellan den tidigare partigruppen och ledamoten kan vara komplicerat, och talmannen får visa varsamhet i kontakterna. Den tidigare partigruppens bedömningar kan påverkas av speciella omständigheter i samband med att ledamoten har lämnat partigruppen. När det gäller partilösa ledamöter kan talmannen således få en större roll i bedömningen av om ledamotens skäl för låg närvaro ska anses godtagbara.

Om talmannen märker att en ledamot verkar avstå från att delta i riksdagsarbetet kan talmannen kontakta ledamoten redan innan de kvartalsvisa uppgifterna om närvaro vid voteringarna har sammanställts. Om ledamoten då har för avsikt att inte delta i riksdagsarbetet kan ledamoten ansöka om ledighet från uppdraget som riksdagsledamot eller begära att få lämna uppdraget. Talmannen kan meddela att han eller hon kommer att tillstyrka en ansökan om ledighet om den kan motiveras av ledamoten. Detta innebär inte att praxis för när en ledighetsansökan ska beviljas påverkas.

Tidsgräns för anmälan

Med ordningen att talmannen strax efter utgången av varje kvartal ska följa upp närvaron och följa upp om en ledamot har varit frånvarande vid mer än 60 procent av voteringarna bör talmannen vidta eventuella åtgärder inom en rimlig tid. Normalt bör talmannen kunna fatta ett beslut, om att påminna en ledamot om reglerna eller göra en anmälan till arvodesnämnden, inom en till två månader eller högst ett kvartal. När det gäller frånvaro för årets andra kvartal, där en sammanställning kan göras först sedan det sista arbetsplenomet i juni hållits, kan dock mer tid hinna gå. Sammantaget bör talmannen fatta beslut senast inom sex månader efter att kvartalet löpt ut. Det innebär att om inte talmannen har fattat något beslut som avser en ledamots frånvaro under t.ex. andra kvartalet före december månads utgång kan inte ledamoten bli föremål för någon åtgärd som rör det andra kvartalet.

Remissinstanserna

Riksdagens arvodesnämnd anser att förslaget innebär en tydlig förbättring i förhållande till den ordning som gäller i dag. För nämndens del möter det inte heller några svårigheter att hantera denna nya uppgift. Regleringen framstår dock som mycket generös mot den som väljer att inte delta i riksdagsarbetet. Förslaget har utformats på ett sätt som i praktiken innebär att frånvaro utan giltigt skäl tolereras i en betydande omfattning. Detta gäller dels graden av frånvaro som krävs för återkrav av arvodet, dels den tid som frånvaron ska ha ägt rum. I betänkandet anförts – vilket nämnden i och för sig anser vara helt riktigt – att en ledamot kan ha goda skäl för sådan frånvaro som anknyter till ledamotsuppdraget. För att kunna bedöma detta närmare krävs en insyn i kvittningssystemet, något som nämnden saknar. På det material som nu är tillgängligt anser nämnden att det kan ifrågasättas om den accepterade frånvaron rimligen bör tillåtas uppgå till så mycket som 60 procent av voringstillfällena under ett kvartal. Nämnden förordar vidare att talmannens erinran slopas som en förutsättning för återkrav. Nämnden ser inte heller något behov av att frånvaron ska ha upprepats under ytterligare ett kvartal. Minst tre månaders frånvaro bör kunna räcka för att talmannen ska kunna initiera ett ärende om återkrav. Något skäl för att inte räkna med det tredje kvartalet under året kan nämnden inte finna.

Förslaget innebär att nämnden ska kontrollera om förutsättningarna för återkrav är uppfyllda. Den prövning som ska göras är ganska formell till sin natur och innehåller inte några komplicerade bedömningar av skälen för frånvaron. Av betänkandet framgår också att talmannen förutsätts ha haft kontakt med berörd partigrupp. Mot den bakgrunden kan det ifrågasättas om det dels är lämpligt att inhämta yttranden från partigrupperna, dels om det fyller någon funktion för den prövning nämnden har att göra.

I betänkandet förs det ett resonemang om konsekvenserna av att nämnden gör en annan bedömning än talmannen i en fråga om frånvaron varit giltig. Det sägs bl.a. att nämndens beslut i ett sådant fall skulle kunna få innebörden av en varning och att nämnden vid ett senare tillfälle skulle kunna fatta beslut om sanktion. Resonemanget synes dock inte fullt ut överensstämma med förutsättningarna för återkrav så som de formulerats i lagförslaget. Det sägs också att om nämnden anser att talmannen gjort en felaktig bedömning avseende båda kvartalen så skulle nämnden undanröja talmannens varning. Vilken betydelse ett sådant undanröjande skulle fylla utvecklas inte närmare i betänkandet.

En annan fråga som rör förfarandet handlar om möjligheten att genom en särskild ansökan begära eftergift, se 3 kap. 16 § tredje stycket i förslaget som rör ersättningslagen. Det framstår som oklart hur nämndens prövning i de fallen förhåller sig till den prövning som ska göras av själva återbetalningsfrågan. Oklarheten rör vilka hänsyn som ska tas vid de olika besluten. Behovet av en eftergiftsregel kan ifrågasättas. Under den fortsatta beredningen bör det klargöras om det verkligen finns ett behov av eftergift och vilka omständigheter som ska kunna läggas till grund för ett sådant beslut. Om en eftergiftsregel ska finnas, förordar nämnden att möjligheten att begära eftergift begränsas till viss

tid. Det bör då också tydliggöras om det förfarande som avser återkrav ska avvakta handläggningen av eftergiftsärendet.

Till sist påpekar nämnden att bestämmelsen om ränta i förslaget till 3 kap. 16 § andra stycket ersättningslagen skulle kunna läsas så att nämnden i sitt beslut ska ange vid vilken tidpunkt det återkrävda beloppet ska betalas tillbaka. Det synes dock inte vara avsikten att besluten ska förses med en förfallodag. Också detta bör förtydligas under den fortsatta beredningen av ärendet.

Förvaltningsrätten i Falun ifrågasätter behovet av erinran. En reglering av närvaron, som finns i andra parlament, bör övervägas.

Statens tjänstepensionsverk (SPV) tar upp påverkan på avgångsförmåner. Beräkningen av tid för rätten till avgångsförmånerna inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd kan ske bl.a. utifrån ledamotens sammanhängande riksdagstid. Av författningskommentaren till 13 kap. 7 § ersättningslagen i betänkandet framgår att om en ledamot har blivit föremål för återkrav under ett eller flera kvartal bryts den sammanhängande tiden. Eftersom det inte anges något om konsekvenser av att tiden bryts vill SPV nämna följande i sammanhanget. Att en period med återkrav bryter den sammanhängande tiden synes medföra att en sådan period kan få olika konsekvenser för rätten till avgångsförmånen, beroende på när under riksdagstiden perioden infaller. Den som har en sådan period i mitten av sin riksdagstid torde få kännas vid en större påverkan än den som exempelvis har perioden i slutet av riksdagstiden.

Vidare tar SPV upp hur sjukpensionen och efterlevandepensionen påverkas under olika förhållanden. Så som förslaget är utformat kommer ett återkrav inte att påverka efterlevandepensionen efter den som vid sin bortgång var ledamot eller uppbar sjukpension. Däremot kommer efterlevandepensionen efter den som vid sin bortgång uppbar ålderspension att påverkas.

När det gäller ålderspensionen påpekar SPV att pensionsrätt tillgodoräknas enligt 9 kap. 2 § ersättningslagen en ledamot för varje månad som han eller hon har fått arvode. Av 9 kap. 8 § andra stycket ersättningslagen framgår att om pensionsrätt tillgodoräknas för fler än 360 månader, ska ålderspensionen endast grundas på pensionsrätterna för de senaste 360 månaderna. Om ett återkrav ska påverka pensionsrätten utgår SPV från att pensionsrätt för månader med återkrav inte ska borträknas från de senaste 360 månaderna. Även en månad där pensionsrätten på grund av återkrav uppgår till 0 kronor utgör alltså en månad med pensionsrätt. För att undvika tveksamheter i denna del vore det önskvärt att detta förtydligas.

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet tar upp att förslaget innebär att partiledare och språkrör ska undantas från reglerna om återbetalning av arvode på grund av frånvaro vid voteringar. Utformningen av förslaget tycks inte hindra att en politisk vilde grundar ett eget parti och sedan framträder som partiledare för detta, varvid bestämmelsen inte får önskat resultat. Om avsikten är att bestämmelsen bara ska gälla ledare för partier som har valts in i riksdagen och inte för partier som politiska vildar har skapat när de redan sitter i riksdagen bör formuleringen förtydligas.

Enligt förslaget ska en tidsgräns sättas upp så att en anmälan måste göras inom sex månader. Fakultetsstyrelsen ifrågasätter om det behövs någon särskild tidsgräns över huvud taget, och, om så skulle vara fallet, att tidsgränsen bör vara så kort.

Statsvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet anför att någon särskild argumentering för varför den tid för vilken riksdagsarvodet återkrävs inte ska inräknas när ledamotens avgångsförmåner beräknas. Frånvaro som beviljats av kammaren räknas däremot in på samma sätt som aktiv närvaro i detta sammanhang. Utredningens förslag tillstyrks, dock med tveksamhet vad gäller beräkningen av avgångsförmånerna.

Övriga remissinstanser tillstyrker eller har inte något att invända mot utredningens förslag.

Utredningen om riksdagsledamöternas ersättningar

Riksdagsstyrelsen beslutade den 25 september 2019 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över vissa frågor som gäller riksdagsledamöternas rätt till ersättning. Utredningen om riksdagsledamöternas ersättningar överlämnade i december 2020 sitt slutbetänkande *Ändringar i ersättningslagen (2020/21:URF2)*. I avsnitt 28 i det betänkandet behandlas återkrav. Nedan hänvisas till de förslagen vad gäller ränta och eftergift.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Riksdagsstyrelsen ställer sig bakom övervägandena och förslagen i 2019 års riksdagsöversyn med vissa lagtekniska justeringar.

Som utredningen framhåller är riksdagen det svenska folkets främsta företrädare. Riksdagsledamoten har mandatet att företräda folket inför de beslut som riksdagen fattar. Ledamöterna har alltså en central och mycket betydelsefull roll som det svenska folkets representanter i riksdagen. Att som folkvald stifta lagar och bestämma statens budget har stor betydelse för människors vardag. Att vara ledamot av Sveriges riksdag är således det viktigaste förtroendeuppdrag man kan ha i Sverige och är förenat med stort ansvar.

Styrelsen vill framhålla att en självklar utgångspunkt är att en riksdagsledamot ska vara närvarande vid alla voteringstillfällen. Att delta i voteringar är en viktig del av uppdraget. De allra flesta riksdagsledamöter har god närvaro vid voteringarna. Syftet med den ordning som föreslås är att identifiera ledamöter som har hög frånvaro utan giltigt skäl under lång tid. Detta är inte ett omfattande problem. Ett fåtal ledamöter har under senare år agerat på detta sätt. Att ledamöter under lång tid väljer att inte delta i riksdagsarbetet men ändå får ersättning riskerar att skada väljarnas förtroende för riksdagen och det demokratiska systemet.

Utmaningen har varit att, utöver partigruppernas granskning, skapa ett centralt granskningssystem som fångar upp de klandervärda fallen, utan att det

samtidigt medför en stor byråkrati som innebär att man granskar stora mängder fall av legitim frånvaro, som partigrupperna redan har granskat.

Det är också viktigt att systemet är rättssäkert och förutsebart för ledamöterna. Därför utgår ordningen från närvaro vid voteringar. Riksdagsuppdraget innehåller förstås mycket mer än voteringar, men voteringarna utgör i formell mening den viktigaste maktutövning en ledamot ägnar sig åt. Närvaron vid voteringar går också att mäta objektivt genom voteringsprotokollen.

För att finna de relevanta fallen visar utredningens genomgång att en gräns om minst 60 procents frånvaro från voteringstillfällena under ett kvartal är lämplig. Gränsen handlar om att bygga ett system för att upptäcka de klandervärda fallen, utan att behöva granska stora mängder ärenden där frånvaron är legitim.

Som utredningen anför är återkrav av arvodet för ett helt kvartal en förhållandevis kraftfull åtgärd. Dessutom kan frånvaro från voteringar bero på att ledamotens partigrupp har önskat att ledamoten ska utföra vissa partipolitiska uppgifter som äger rum samtidigt som voteringar och därför beviljat ledamoten kvittning i en omfattning som visat sig bli för stor. Det är således av flera skäl rimligt att en ledamot blir uppmärksam på att han eller hon riskerar att drabbas av återkrav innan Riksdagens arvodesnämnd fattar ett sådant beslut. Tidsgränsen om sex månader för att talmannen ska erinra om eller anmäla en ledamots för höga ogiltiga frånvaro är väl avvägd. Därigenom vet den enskilde ledamoten om hon eller han riskerar att drabbas av ett beslut om återbetalning av arvodet och kan förbättra sitt beteende kommande kvartal (eller begära ledigt om skälen för det är uppfyllda). Tidsgränsen om sex månader för erinran respektive anmälan bör framgå av den föreslagna 3 kap. 15 § ersättningslagen.

Som framgår av utredningen brukar det inte vara några voteringar alls i juli och i augusti, och bara enstaka voteringar i september. Det är således rimligt att det tredje kvartalet undantas från ordningen.

När det gäller partigruppens roll vid prövningen i Riksdagens arvodesnämnd bör det påminnas om att partigrupperna i praktiken har en central roll när det gäller närvaron vid voteringar. Det är således rimligt att arvodesnämnden inhämtar yttrande från den partigrupp som ledamoten tillhör eller har tillhört.

Arvodesnämnden tar upp resonemanget i utredningen om konsekvenserna av att nämnden gör en annan bedömning än talmannen i en fråga om frånvaron varit giltig. Det kan förtydligas att beskrivningen i betänkandet avser en situation där talmannen har erinrat en ledamot om för hög ogiltig frånvaro under ett kvartal och därefter har talmannen funnit att ledamoten haft för hög ogiltig frånvaro under ytterligare ett kvartal. Om arvodesnämnden anser att talmannen har gjort en felaktig bedömning för ett av kvartalen men inte det andra, blir innebörden att ledamoten har fått en varning av talmannen. Om ledamoten upprepar en hög ogiltig frånvaro under valperioden kommer talmannen att åter anmäla ledamoten till arvodesnämnden, som har att pröva den ogiltiga frånvaron och kan besluta om återbetalning av arvodet.

Arvodesnämnden redovisar att utredningen anför att om nämnden anser att talmannen gjort en felaktig bedömning avseende båda kvartalen så skulle nämnden undanröja talmannens varning. Vilken betydelse ett sådant undanröjande skulle fylla utvecklas inte närmare i betänkandet, enligt remissvaret. Styrelsen kan konstatera att ett sådant undanröjande skulle innebära att ledamoten inte har ansetts ha haft för hög ogiltig frånvaro under något kvartal. Om talmannen skulle finna att ledamoten i ett sådant fall har för hög ogiltig frånvaro under ett kommande kvartal kommer talmannen enligt de regler som nu föreslås att utfärda en varning. Om ledamoten sedan har för hög ogiltig frånvaro under ännu ett kvartal under valperioden kommer talmannen att anmäla ledamoten till arvodesnämnden.

När det gäller frågan om ränta vill styrelsen erinra om att enligt 10 kap. 8 §, 12 kap. 36 § och 13 kap. 32 § lag (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter ska det tas ut ränta om ett för högt utbetalt belopp inte har betalats tillbaka inom en månad från det att ett krav om återbetalning framställts. I bestämmelserna anges att räntan ska beräknas enligt 6 § räntelagen. I sammanhanget kan hänvisas till utredningen Ändringar i ersättningslagen (2020/21:URF2 s. 35, 287 f. och 388). Den utredningen anser den ordningen bör behållas och även införas på övriga typer av återkrav. Av förslaget i 2019 års riksdagsöversyn framgår att avsikten är att motsvarande ordning ska gälla för återkrav av arvode. Styrelsen delar den uppfattningen. Bestämmelsen bör utformas i enlighet med motsvarande förslag i utredningen Ändringar i ersättningslagen (2020/21:URF2 s. 35).

När det gäller frågan om eftergift kan påminnas om att återkrav av sjukpension, avgångsförmåner och dröjsmålsränta får efterges helt eller delvis, enligt 10 kap. 8 § tredje stycket, 12 kap. 35 § tredje stycket och 13 kap. 32 § första stycket lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter. Detsamma gäller vid jämkning av avgångsförmåner. En gemensam förutsättning för det är att det finns särskilda skäl. Motsvarande gällde även enligt lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter, som upphävdes när den gällande ersättningslagen infördes. Av lagförarbetena framgår att införandet av en möjlighet att meddela eftergift syftade till att undvika orimliga konsekvenser, exempelvis om den enskilde drabbats av svår sjukdom eller av annan anledning hade nedsatt betalningsförmåga. I sådana situationer borde det, anfördes det, finnas en möjlighet att meddela eftergift av hela eller delar av återbetalningsskyldigheten (framst. 2001/02:RS3 s. 23). I förarbetena till ersättningslagen uttalades att tidigare uttalanden alltjämt gällde (framst. 2015/16:RS7 s. 168 och s. 180). I sammanhanget kan hänvisas till utredningen Ändringar i ersättningslagen (2020/21:URF2 s. 35, 288. och 388 f.). Den utredningen anser att det även fortsättningsvis bör vara möjligt att efterge återkrav av såväl kapitalbelopp som ränta vad gäller avgångsförmåner och sjukpension om det finns särskilda skäl. Motsvarande bestämmelser bör också införas i fråga om övriga typer av återkrav enligt ersättningslagen enligt den utredningen. Av förslaget i 2019 års riksdagsöversyn framgår att avsikten är att motsvarande ordning ska gälla för återkrav av arvode. Styrelsen delar den

uppfattningen. Bestämmelsen bör utformas med ledning av gällande regler i ersättningslagen om återkrav och ränta på ekonomiskt omställningsstöd och inkomstgarantin samt förslaget i 2020/21:URF2 Ändringar i ersättningslagen.

Frågan om påverkan på avgångsförmåner och pensionsförmåner tas upp av Statens tjänstepensionsverk (SPV). Styrelsen vill framhålla att utgångspunkten bör vara att den tid som en ledamot har fått arvodesavdrag för inte ska ligga till grund för avgångsförmåner och pensionsförmåner. Som SPV påpekar kan beräkningen av tid för rätten till avgångsförmånerna inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd ske bl.a. utifrån ledamotens sammanhängande riksdagstid. Om en ledamot har blivit föremål för återkrav under ett eller flera kvartal bryts den sammanhängande tiden. Det innebär att en sådan period kan få olika konsekvenser för rätten till avgångsförmånen, beroende på när under riksdagstiden perioden infaller. Den som har en sådan period i mitten av sin riksdagstid torde få kännas vid en större påverkan än den som exempelvis har perioden i slutet av riksdagstiden, som SPV framhåller i sitt remissvar.

När det gäller pensionsförmåner innebär utredningens förslag, som SPV påpekar, att ålderspensionen och efterlevandepension efter den som uppbär ålderspension påverkas av perioder med återkrav av arvodet. Efterlevandepension efter någon som är aktiv eller som har sjukpension påverkas dock inte av förslaget. Inte heller sjukpensionen påverkas av om arvodet för den månad när arbetsförmågan blev helt eller delvis nedsatt har återkrävts.

Det ska sägas att sjukpension baseras på arvodet för den månad då arbetsförmågan blev helt eller i det närmaste helt nedsatt. Efterlevandepension efter en aktiv ledamot baseras på arvodet den månad ledamoten avlider. Ett återkrav en sådan månad om 100 procent skulle medföra ett underlag på 0 kronor, vilket inte är rimligt. Om sjukpensionen ska påverkas av återkravet men ändå ge en viss nivå skulle man behöva ändra systematiken i lagen, exempelvis att underlaget för sjukpensionen utgörs av ett medeltal av arvoden under flera år, men då ändrar man lagens systematik. Detsamma gäller för efterlevandepension efter en aktiv ledamot.

Strukturen i lagstiftningen medför således att det inte är görligt att beakta arvodesavdrag för sjukpension och efterlevandepension efter någon som är aktiv eller som har sjukpension utan förändring i systematiken i pensionssystemet. Någon sådan förändring är inte påkallad. Den lagtext som utredningen föreslår är således en lämplig avvägning.

Med anledning av SPV:s remissvar bör det göras ett förtydligande om att pensionsrätt i vissa fall begränsas till 360 månader. Pensionsrätt tillgodoräknas en ledamot för varje månad som han eller hon har fått arvode. Av 9 kap. 8 § andra stycket ersättningslagen framgår att om pensionsrätt tillgodoräknas för fler än 360 månader, ska ålderspensionen endast grundas på pensionsrätterna för de senaste 360 månaderna. Det kan i sammanhanget förtydligas att en månad för vilken ett återkrav av arvode har påverkat beräkningen av underlaget för pensionsrätten i enlighet med förslaget i 9 kap. 4 § fjärde stycket ska inte borträknas från de senaste 360 månaderna. Även en månad där pensionsrätten

på grund av återkrav uppgår till 0 kronor utgör alltså en månad med pensionsrätt.

Som utredningen föreslår bör partiledare och språkrör inte omfattas av den föreslagna ordningen. De har en särskild roll i sitt parti och i politiken som innebär att fokus kan ligga på andra delar av riksdagsuppdraget än voteringar. I formuleringen av sitt partis politik i riksdagen har de en viktig roll. De deltar vidare i partiledardebatter i riksdagen. Med anledning av en remissynpunkt vill styrelsen markera att undantaget endast gäller ledare för partier som har valts in i riksdagen. Detta bör anges i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

I 5 kap. 2 § riksdagsordningen anges att en ledamot har rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel. I bestämmelsen anges också att närmare bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor för ledamöter och ersättare finns i lag. Bestämmelsen bör kompletteras med att ytterligare bestämmelser också om återkrav och jämkning av arvode och andra ersättningar finns i lag. Därmed blir bestämmelsen mer informativ.

Vidare bör ordföranden och hans eller hennes ersättare i Riksdagens arvodesnämnd vara eller ha varit ordinarie domare. Förslaget föranleder en ändring i riksdagsordningen.

Med de förtydliganden som gjorts ovan ställer sig riksdagsstyrelsen bakom utredningens överväganden, och remissynpunkterna föranleder inte någon annan bedömning.

Förslaget innebär ändringar i riksdagsordningen, lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd och lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

4.5 Val av riksdagens råd för Riksrevisionen

Riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagens val av riksdagens råd för Riksrevisionen, som bereds av konstitutionsutskottet och finansutskottet, ska kunna förrättas med gemensam lista. Förslaget medför ändringar i riksdagsordningen.

Utredningens överväganden och förslag

Enligt 13 kap. 8 § RO väljer riksdagen för varje valperiod riksdagens råd för Riksrevisionen. Rådet består av en riksdagsledamot från varje partigrupp. Riksdagen väljer bland rådets ledamöter en ordförande och en eller flera vice ordförande. Konstitutionsutskottet och finansutskottet bereder val av rådet.

Val med gemensam lista är det normala förfarandet, när två eller flera personer ska väljas. Möjligheten till val med gemensam lista gäller dock enligt riksdagsordningen endast när det är valberedningen som lägger fram förslag och således inte när utskott föreslår vilka som ska väljas.

Om valet till riksdagens råd för Riksrevisionen skulle ske med gemensam lista eller inte diskuterades inte i förarbetena när rådet inrättades. Skälet till att det finns möjlighet till val med gemensam lista – att det är tidsbesparande – gäller enligt utredningen också vid val av riksdagens råd för Riksrevisionen. Således bör det införas en möjlighet för konstitutionsutskottet och finansutskottet att föreslå val med gemensam lista till rådet.

Eftersom det är ledamöter och suppleanter till *ett* organ som ska väljas är det rimligt att kammaren får ett samlat förslag från de båda utskotten. Sammansättningen av rådet föreslås inte förändras. Det innebär att konstitutionsutskottet och finansutskottet också i fortsättningen nominerar hälften av ledamöterna och suppleanterna var bland sina ledamöter och suppleanter. Det blir dock *ett* förslag från de båda utskotten som föreläggs kammaren. Ordförandena i de båda utskotten får underteckna en skrivelse till kammaren med förslaget från utskotten.

Eftersom samtliga partigrupper ska vara representerade i rådet bör det råda enighet i utskotten för att en gemensam lista ska få läggas fram. I praktiken torde det så gott som alltid bli aktuellt med en gemensam lista.

I kammaren kan val av ledamöter och suppleanter ske med acklamation. Skillnaden mot i dag är att det blir 2 val i stället för 16.

I likhet med dagens ordning är det konstitutionsutskottets och finansutskottets skyldighet att bereda val också av ordförande och vice ordförande i rådet. Skrivelsen till kammaren ska alltså också innehålla förslag om ordförande och vice ordförande i rådet.

Remissinstanserna

Remissinstanserna tillstyrker eller har inte något att invända mot utredningens förslag.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Styrelsen ställer sig bakom utredningens överväganden och förslag.

Förslaget innebär en ändring i tilläggsbestämmelse 13.8.1 RO.

4.6 Yttranderätten i debatter som inte gäller ärenden

Riksdagsstyrelsens förslag: Talmannen får rätt att efter samråd med gruppledarna besluta att deltagandet i en särskilt anordnad debatt får begränsas till olika kategorier av deltagare. Förslaget medför ändringar i riksdagsordningen.

Riksdagsstyrelsens bedömning: Förslaget är avsett att bekräfta praxis. Den vidsträckt yttranderätten inför ärendens avgörande påverkas inte av förslaget.

Utredningens överväganden och förslag

När ett ärende ska avgöras i kammaren har varje riksdagsledamot och varje statsråd, enligt 4 kap. 6 § RF, rätt att yttra sig i enlighet med de närmare bestämmelser som meddelas i riksdagsordningen. När det gäller andra debatter än ärendedebatter, dvs. särskilt anordnade debatter (som exempelvis partiledardebatter och särskilda debatter), kan talmannen enligt 6 kap. 23 § RO efter samråd med gruppledarna begränsa tiden för varje anförande.

Det finns däremot ingen uttrycklig möjlighet för talmannen att efter samråd med gruppledarna besluta om begränsade möjligheter att över huvud taget delta i debatten för vissa kategorier av talare (exempelvis talare som inte är partiledare eller gruppledare). Begränsningar av deltagandet i särskilt anordnade debatter bygger alltså på överenskommelser mellan partigrupperna och kan inte göras tvingande med stöd av riksdagsordningen. Utredningen har övervägt om det bör införas bestämmelser som ger talmannen möjlighet att efter samråd med gruppledarna besluta om vilka kategorier av talare som får delta i t.ex. en särskilt anordnad debatt.

Utredningen framhåller att riksdagens ledamöter och statsråd genom bestämmelser i regeringsformen har rätt att yttra sig inför att riksdagen ska avgöra ärenden. Principen att varje ledamot och varje statsråd ska kunna uttrycka sin mening inför avgörandet av ett riksdagsärende är central. Den ordningen ska värnas även fortsättningsvis, och det är inte aktuellt med några förändringar i den delen.

Den fråga som nu är aktuell rör dock inte debatter om ärenden som riksdagen ska avgöra. Den handlar i stället om särskilt anordnade debatter, bland dem det som benämns särskilda debatter (tidigare aktuella debatter). Praxis är att en företrädare per parti deltar i de särskilda debatter som anordnas efter förslag från en eller flera partigrupper. Utredningen redovisar att när debattformen har behandlats i riksdagen har det uttalats att ett parti får företrädas av endast en talare (förs. 1996/96:TK1). Också i partiledardebatter deltar en företrädare per parti.

Ordningen att det är en företrädare per parti i dessa debatter är fast rotad och naturlig. Begränsningen bygger på uttalanden i riksdagens behandling av debattformen, har genomförts genom överenskommelser mellan gruppledarna och talmannen och är inte ifrågasatt.

Syftet med särskilda debatter och partiledardebatter är att varje parti ska ges möjlighet att framföra sin ståndpunkt. Debatterna föregår inte något avgörande av kammaren. De syftar således inte till att belysa en fråga som riksdagen ska ta ställning till i anslutning till debatten. När det gäller frågeinstitutet beslutar talmannen vem som ska få ordet vid en frågestund. Det är alltså redan så att talmannen vid frågestunder är den som beslutar vem som ska få ordet. Det har också sagts att debattformen särskild debatt påminner om interpellationsdebatter.

Utredningen anför att en ordning där talmannens beslut, efter samråd med gruppledarna, om att endast vissa kategorier av talare får delta i en särskild anordnad debatt görs bindande med stöd av riksdagsordningen skulle innebära en reglering som är i linje med praxis för deltagandet och hur frågestunder regleras. Övervägande skäl talar för en sådan ordning. Därmed ges ett rättsligt stöd om ordningen skulle ifrågasättas. Således bör enligt utredningen riksdagsordningen ändras så att talmannens beslut, efter samråd med gruppledarna, görs bindande.

Förslaget syftar således till att bekräfta praxis för särskilda debatter och partiledardebatter. Den vidsträckta yttranderätten inför ärendens avgörande påverkas inte av detta förslag.

Remissinstanserna

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet anför i sitt remissvar att uttrycket ”kategorier av talare” är generellt hållet och inte i sig hindrar att ledamöternas rätt att yttra sig inskränks på osakliga grunder. Avsikten med den föreslagna bestämmelsen förefaller vara att begränsa debatten till en företrädare per parti. Fakultetsstyrelsen anser att detta bör framgå direkt av lagtexten.

Statsvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet anser att kravet på vidsträckt yttrandefrihet bör väga tungt. Samtidigt verkar det inte orimligt att antalet talare kan begränsas till en per parti, om det vid talmannens samråd framgår att partierna är överens på denna punkt. Det framgår att förslaget inte är avsett att gälla t.ex. allmänpolitisk debatt. Det kan vara lämpligt att efter någon tid följa upp hur den nu aktuella bestämmelsen kommit att tillämpas. Utredningens förslag lämnas utan erinran.

Övriga remissinstanser tillstyrker eller har inte något att invända mot utredningens förslag.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Riksdagsstyrelsen ställer sig bakom utredningens överväganden och förslag.

Med anledning av remissvaren vill riksdagsstyrelsen påminna om att formuleringen ”kategorier av talare” är den som används i den gällande 6 kap. 21 § RO, där det anges att riksdagen i en tilläggsbestämmelse får begränsa antalet anföranden som en talare får hålla under överläggningen i en fråga och tiden för varje anförande. I den begränsningen får det enligt riksdagsordningen

göras skillnad mellan olika kategorier av talare. Den föreslagna lydelsen ansluter alltså till gällande lagtext och det saknas skäl att avvika från den formuleringen.

Styrelsen kan vidare konstatera att 2019 års riksdagsöversyn är ett exempel på hur bestämmelser i riksdagsordningen följs upp. Det finns inget som hindrar att tillämpningen av den nu aktuella bestämmelsen följs upp om det finns skäl till det.

Förslaget innebär en ändring i 6 kap. 23 § RO.

4.7 Förslaget till ny statsminister på föredragningslistan

Riksdagsstyrelsens förslag: Det ska explicit anges i riksdagsordningen att det endast är vid prövningen av förslaget till ny statsminister som förslaget måste tas upp som första punkt på kammarens föredragningslista.

Utredningens överväganden och förslag

Föredragningslistan till ett sammanträde i kammaren ska enligt huvudbestämelsen 6 kap. 13 § RO upprättas över vad som ska behandlas under sammanträdet. Enligt tilläggsbestämmelse 6.13.1 ska yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga, statsministeromröstning enligt 6 kap. 3 § RF, förslag till ny statsminister eller yrkande om misstroendeförklaring tas upp som första punkt på föredragningslistan. Om det finns fler än ett sådant yrkande, ska de tas upp i den ordning de nu har angetts. Talmannen får bestämma en annan ordning mellan statsministeromröstning och ett yrkande om misstroendeförklaring.

Ett syfte med föredragningslistan är att göra det möjligt för ledamöterna att beräkna när ett ärende kommer upp. De mycket viktiga frågor som enligt riksdagsordningen ska tas upp först på föredragningslistan bör, enligt utredningen, således också i fortsättningen behandlas som första punkt på det sammanträde där de ska avgöras.

Utredningen konstaterar att det framgår av förarbeten, lagkommentarer och praxis att frågor som inte har väckts vid ett tidigare sammanträde inte behöver vara med på föredragningslistan. Det har således förekommit (1978, 1979 och 1981) att talmannen har föreslagit en statsminister utan att detta har varit med på föredragningslistan. Erfarenheten från dessa tillfällen visar att det kan vara lämpligt att den möjligheten finns. Kammaren kan inleda ett arbetsplenum t.ex. kl. 9, och medan plenum pågår kan talmannen ha kontakter med företrädarna för partigrupperna och de vice talmännen. Under dagen kan talmannen göra bedömningen att en statsminister bör föreslås för kammaren, och då kan talmannen göra så medan plenum ännu pågår. Förslaget kommer då att läggas fram och bordläggas en första gång utan att det har varit med på föredragningslistan. Förslaget måste sedan bordläggas vid ytterligare ett sammanträde innan

det kan tas upp för avgörande. Det innebär att det inte finns någon risk för att ledamöterna blir överrumplade.

En fråga är då om ett förslag till statsminister som är med på föredragningslistan, för framläggande av förslag från talmannen eller bordläggning, måste tas upp som första punkt. Utredningens genomgång visar att det har förekommit att punkter har tagits upp före punkten om talmannens förslag. Eftersom statsministerfrågan vid dessa tillfällen inte är uppe för prövning synes det inte vara fel att frågan inte tas upp som första punkt, även om det är viktigt att det är tydligt att förslaget bordläggs en andra gång och därmed kan tas upp för avgörande vid det påföljande sammanträdet.

Sammantaget bör enligt utredningen riksdagsordningen förtydligas så att det framgår att det endast är vid det sammanträde där prövningen ska ske som den aktuella frågan behöver tas upp som första punkt på föredragningslistan. Det finns självfallet inget som hindrar att framläggandet av förslaget eller bordläggningen av det tas upp som första punkt på föredragningslistan. Det bör göras motsvarande ändringar av bestämmelserna om frågor om folkomröstning i en grundlagsfråga och mistroendeförklaring.

Remissinstanserna

Remissinstanserna tillstyrker eller har inte något att invända mot utredningens förslag.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Styrelsen ställer sig bakom utredningens överväganden och förslag.

Förslaget innebär en ändring i tilläggsbestämmelse 6.13.1 RO.

4.8 Talmannens samråd inför beslut om planeringen av kammararbetet

Riksdagsstyrelsens förslag: Talmannen ska samråda med gruppledarna i stället för med riksdagsstyrelsen inför sitt beslut om planeringen av arbetet i kammaren och när kammaren ska sammanträda. Talmannen, i stället för riksdagsstyrelsen, ska efter samråd med gruppledarna lämna förslag till kammaren om vilken dag i september det nya riksmötet ska inledas under år då det inte hålls ordinarie val till riksdagen. Förslagen medför ändringar i riksdagsordningen.

Utredningens överväganden och förslag

Enligt tilläggsbestämmelse 4.4.1 RO leder riksdagsstyrelsen Riksdagsförvaltningen och överlägger om planeringen av riksdagsarbetet. Talmannen beslutar om planeringen av arbetet i kammaren och om kammarens sammanträdesplan,

men ska före ett sådant beslut överlägga med riksdagsstyrelsen. I andra frågor som gäller arbetet i kammaren, t.ex. uppläggningsen av debatterna, ska talmannen enligt 4 kap. 3 § RO samråda med riksdagspartiernas gruppledare.

Utredningen konstaterar att det är talmannen som beslutar om planeringen av arbetet i kammaren och när sammanträden ska hållas. Frågan är vem som talmannen ska vara skyldig att samråda med inför dessa beslut. Besluten omfattar såväl den s.k. långtidsplanen som innehåller preliminära hållpunkter för kammarens sammanträden som planeringen för varje höst och vår. Besluten omfattar under vilka veckor arbetsplenium ska hållas samt när interpellationsdebatter, frågestunder och vissa större debatter ska hållas.

Under de senaste decennierna har talmannens samråd med gruppledarna ökat i omfattning. Gruppledarkretsen är väl förtrogen med riksdagsarbetet och samråder redan med talmannen om arbetet i kammaren i en rad olika frågor enligt vad som föreskrivs i riksdagsordningen.

Besluten om planeringen av kammarens arbete kan inte ses som beslut som enbart rör myndigheten Riksdagsförvaltningen och som således definitions- mässigt borde hanteras av riksdagsstyrelsen. Självfallet rör besluten Riksdags- förvaltningen, som ska ge stöd till bl.a. arbetet i kammaren, men de har stor betydelse också för riksdagens ledamöter och deras arbete och fattas av tal- mannen. Besluten kan sägas ha stora såväl politiska som förvaltningsmässiga implikationer. I praktiken stöder Riksdagsförvaltningen talmannen inför be- sluten genom att ta fram underlag, och även om talmannens samråd sker med gruppledarna kommer Riksdagsförvaltningen att ha en central roll i processen.

Vidare kan det konstateras att gruppledarna sammanträder betydligt oftare än riksdagsstyrelsen. Det innebär att det finns större möjlighet till flexibilitet i fråga om när talmannens samråd inför besluten kan hållas.

Sammantaget talar övervägande skäl för att talmannen ska samråda med gruppledarna i stället för med riksdagsstyrelsen inför beslut om planeringen av arbetet i kammaren och om när kammaren ska sammanträda. Förslaget in- nebär en ändring av tilläggsbestämmelse 6.2.1 RO.

Vidare tar utredningen upp en närliggande fråga. Det är riksdagsstyrelsen som lämnar förslag till kammaren om vilken dag i september ett nytt riksmöte ska inledas under år när det inte hålls ordinarie val till riksdagen (tilläggsbe- stämmelse 3.8.1 RO). Det är inte aktuellt att ändra på att det är kammaren som fattar beslutet om vilken dag i september ett nytt riksmöte ska inledas. Däremot finns det skäl att överväga vem som ska föreslå kammaren vilken dag det nya riksmötet ska inledas. Talmannen föreslår redan kammaren vilket beslut som ska fattas i vissa frågor som rör datum och tidsfrister. I likhet med beslu- ten om planeringen av kammarens arbete kan inte förslaget om när riksmötet ska inledas ses som ett förslag som enbart rör myndigheten Riksdagsförvalt- ningen och som således definitionsmässigt borde hanteras av riksdagsstyrel- sen. Styrelsen bör således inte ha denna förslagsrätt. Det är i stället rimligt att talmannen efter samråd med gruppledarna får rätten att föreslå kammaren när riksmötet ska inledas. Förslaget innebär en ändring i tilläggsbestämmelse 3.8.1 RO.

Utredningen lägger således fram två förslag. För det första blir talmannen skyldig att samråda med gruppledarna i stället för med riksdagsstyrelsen inför sitt beslut om planeringen av arbetet i kammaren och när kammaren ska sammanträda. För det andra ska talmannen, i stället för riksdagsstyrelsen, efter samråd med gruppledarna lämna förslag till kammaren om vilken dag i september det nya riksmötet ska inledas under år då det inte hålls ordinarie val till riksdagen. Särskilt förslaget om att samrådet inför beslut om planeringen av arbetet i kammaren och när kammaren ska sammanträda ska hållas med gruppledarna i stället för med riksdagsstyrelsen kan motiveras med praktiska skäl. Talmannen samråder med gruppledarna om olika frågor förhållandevis ofta, och samrådet med gruppledarna kan hållas med kortare varsel än med styrelsen. Samtidigt kan de båda förslagen motiveras principiellt med att de innebär att riksdagsstyrelsens roll som myndighetsstyrelse renodlas. En sådan förändring av riksdagsstyrelsens roll har ägt rum sedan styrelsen inrättades år 2000, och utredningen välkomnar den utvecklingen.

Utredningen lägger inte fram några ytterligare förslag i denna del men vill framhålla att det kan finnas skäl att i en kommande utredning systematiskt följa upp riksdagsstyrelsens ändrade roll. Enligt tilläggsbestämmelse 4.4.1 RO leder riksdagsstyrelsen Riksdagsförvaltningen och överlägger om planeringen av riksdagsarbetet. Vidare får riksdagsstyrelsen enligt tilläggsbestämmelse 9.17.2 göra framställningar hos riksdagen i frågor som gäller riksdagsarbetets bedrivande, hör till styrelsens handläggning eller gäller den ekonomiska administrativa lagstiftningen för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen. Uppgifterna att överlägga om planeringen av riksdagsarbetet och att göra framställningar i frågor som gäller riksdagsarbetets bedrivande kommer från talmanskonferensens tidigare uppgifter. I dessa delar har styrelsen möjligen uppgifter som inte är helt självklara för ett organ som leder myndigheten Riksdagsförvaltningen. I en kommande utredning kan det finnas skäl att överväga om riksdagsstyrelsens roll som myndighetsstyrelse bör renodlas ytterligare utöver vad som här föreslås.

Remissinstanserna

Remissinstanserna tillstyrker eller har inte något att invända mot utredningens förslag.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Styrelsen ställer sig bakom utredningens överväganden och förslag.

Förslagen innebär ändringar i tilläggsbestämmelserna 3.8.1 och 6.2.1 RO.

4.9 Beslutsordningen för tecknande av kollektivavtal och stridsåtgärder

Riksdagsstyrelsens förslag: Beslutanderätten när det gäller kollektivavtal, förutom beslut om att teckna huvudavtal, och stridsåtgärder flyttas från riksdagsstyrelsen till riksdagsdirektören. Riksdagsförvaltningen ska ge ett arbetsgivar Kollegium med representanter för riksdagens myndigheter möjlighet att framföra synpunkter i förhandlingsfrågor som rör dessa myndigheter inför att ett centralt kollektivavtal ska slutas samt när Riksdagsförvaltningen i övrigt företräder riksdagens myndigheter som arbetsgivare. Förslaget medför ändringar i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Utredningens överväganden och förslag

Enligt 2 § 6 lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen (nedan instruktionen) ska Riksdagsförvaltningen om inte annat är särskilt föreskrivet ingå centrala kollektivavtal samt i övrigt utöva arbetsgivarens befogenheter enligt dessa när det gäller riksdagens myndigheter samt företräda riksdagens myndigheter som arbetsgivare i arbetstvister om kollektivavtal som har slutits av Riksdagsförvaltningen. Enligt 10 § 6 instruktionen beslutar styrelsen om slutande av kollektivavtal med arbetstagarernas huvudorganisationer, avbrytande av andra förhandlingar än förhandlingar i tvister om avtal, lockouter eller andra stridsåtgärder samt andra förhandlingsfrågor som är av principiell natur eller har större ekonomisk betydelse eller är gemensamma för riksdagens myndigheter.

Utredningen konstaterar att de flesta kollektivavtal som Riksdagsförvaltningen tecknar är likalydande med de kollektivavtal som Arbetsgivarverket tecknat eller avviker bara i begränsad omfattning. Beslutsprocessen har ändrats för regeringens myndigheter så att huvudavtalen sluts under förbehåll om regeringens godkännande, medan övriga centrala kollektivavtal hanteras av Arbetsgivarverket. En motsvarande tillämpning när det gäller riksdagens avtalsområde kan sägas innebära att det bör vara riksdagsdirektören och inte riksdagsstyrelsen som sluter centrala kollektivavtal, med undantag för huvudavtal.

Det är således lämpligt att riksdagsstyrelsen inte beslutar om kollektivavtal. Avtalen är av sådan natur att det inte behöver vara styrelsen som beslutar om dem. Den nuvarande ordningen är omständlig och tidskrävande, och det kan vara svårt att hinna besluta om ändringar i ett avtal inom rätt tid. I stället bör riksdagsdirektören besluta om kollektivavtal och övriga frågor som regleras i 10 § 6 instruktionen, med undantag för huvudavtal. Beslut om att teckna huvudavtal bör således ligga kvar hos riksdagsstyrelsen. Avtal som styrelsen beslutat om tidigare fortsätter att gälla. Enligt det gällande huvudavtalet får stridsåtgärd inom riksdagens förhandlingsområde inte omfatta arbetstagar

med vissa anställningar. Omfattningen av denna s.k. undantagskrets påverkas inte av detta förslag.

Enligt 22 § instruktionen ska riksdagsdirektören företräda Riksdagsförvaltningen som arbetsgivare. Det bör anges i samma paragraf att riksdagsdirektören sluter centrala kollektivavtal på riksdagsmyndigheternas vägnar utom huvudavtal samt beslutar om lockouter eller andra stridsåtgärder.

Ärenden som inte enligt 10 och 25 §§ ska beslutas av riksdagsstyrelsen eller personalansvarsnämnden beslutas av riksdagsdirektören eller, om inte riksdagsstyrelsen bestämt något annat, av den som riksdagsdirektören utser. De övriga förhandlingsfrågor som för närvarande omfattas av styrelsens kompetens enligt 10 § 6 bör också flyttas från styrelsen, eftersom det normalt i praktiken är mindre frågor. Om de skulle visa sig vara ”av större vikt eller principiell betydelse” ska de enligt 10 § 9 ändå beslutas av styrelsen.

Riksdagsdirektören övertar därmed styrelsens befogenheter med undantag för huvudavtal.

För närvarande föreskrivs i 2 § andra stycket instruktionen att Riksdagsförvaltningen ska ge riksdagens myndigheter möjlighet att framföra sina synpunkter på förhandlingsfrågor som direkt berör respektive myndighet. För att skapa en tydlig form för detta föreslås att det ska föreskrivas att inför beslut om centrala kollektivavtal samt om andra förhandlingsfrågor ska samråd hållas med ett arbetsgivarkollegium. Riksdagsdirektören bör vara ordförande i kollegiet. Kollegiet får i uppgift att lämna råd till riksdagsdirektören inför beslut om kollektivavtal, stridsåtgärder och andra frågor i enlighet med styrelsens nuvarande befogenheter i 10 § 6. I kollegiet ska representanter för de övriga riksdagsmyndigheterna, dvs. Riksdagens ombudsmän (JO), Riksbanken och Riksrevisionen, beredas plats. På så sätt tillförsäkras de övriga riksdagsmyndigheterna inflytande.

Kollegiet kan anta en egen arbetsordning, och där ange de närmare formerna för arbetet. Det är rimligt att den tjänsteman som ansvarar för de centrala förhandlingarna inom Riksdagsförvaltningen är föredragande i kollegiet.

Riksdagens nämndmyndigheter har inga egna anställda och finansieras genom Riksdagsförvaltningens anslag. Riksdagsförvaltningen ska enligt sin instruktion erbjuda nämndmyndigheterna kanslistöd. Överenskommelser om sådant stöd finns med samtliga nämndmyndigheter. Eftersom nämndmyndigheterna inte tecknar några avtal av det slag som nu är aktuellt ska de inte företrädas med egna representanter i kollegiet.

Remissinstanserna

Riksbankens direktion har ingen invändning mot den ändrade beslutsordningen avseende kollektivavtal och stridsåtgärder och tillstyrker förslaget om att inrätta ett arbetsgivarkollegium. Inrättandet av ett arbetsgivarkollegium innebär ökade möjligheter att påverka innehållet i kollektivavtalen och beslut om stridsåtgärder. I betänkandet anges att kollegiet får till uppgift att lämna råd till riksdagsdirektören inför beslut om kollektivavtal och stridsåtgärder.

Enligt direktionens mening bör arbetsgivarcollegiet även ges möjlighet att framföra synpunkter som rör riksdagsstyrelsens ingående av ett nytt huvudavtal. Som direktionen uppfattar det ryms även huvudavtalet inom begreppet ”centralt kollektivavtal” i 2 § förslaget till lag om ändring i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen. Det bör förtydligas i den text som beskriver bestämmelsens innebörd.

Riksdagens ombudsmän, JO, framhåller att JO har förståelse för de överväganden som ligger bakom kommitténs förslag. JO instämmer i kommitténs bedömning att det finns praktiska skäl som talar för förändringen att riksdagsdirektören, i stället för riksdagsstyrelsen, kommer att besluta om centrala kollektivavtal samt lockouter och andra stridsåtgärder och att en sådan ordning kan förväntas bli mer effektiv. JO har vidare stor förståelse för synpunkten att den centrala arbetsgivarfunktionen bör utövas självständigt, utan politisk inblandning. Mot intresset av att politiker inte beslutar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder står dock intresset av JO:s självständighet i förhållande till den offentliga förvaltningen. Det är inte en självklar ordning att en chef för en förvaltningsmyndighet, som JO utövar tillsyn över, ska besluta om JO:s kollektivavtal och eventuella stridsåtgärder. En analys av hur den föreslagna ordningen förhåller sig till JO:s oberoende hade alltså varit värdefull. I detta sammanhang kan även nämnas att det inom ramen för en parlamentarisk utredning för närvarande pågår en översyn av JO och att vikten av JO:s oberoende framhålls i direktiven för den utredningen. Det finns också skäl att väcka frågan om det skulle gå att uppnå en effektivare process med mindre ingripande åtgärder än de kommittén föreslår. JO välkomnar vidare naturligtvis en strukturerad lösning som säkerställer att JO får inflytande inför beslut om kollektivavtal och stridsåtgärder. JO framhåller dock att JO, oavsett om de föreslagna ändringarna genomförs eller inte, utgår från att JO tillförsäkras inflytande vid förhandlingsfrågor som är av principiell natur eller av större betydelse för myndigheten.

Riksrevisionen ser positivt på förslaget och hoppas att det kommer att innebära förkortade beredningstider och ökade möjligheter till samordning för riksdagsmyndigheterna. Riksrevisionen hoppas att införandet av ett arbetsgivarcollegium kommer att medföra mer frekventa avstämningar mellan riksdagens myndigheter och att ökat samarbete och ökad samsyn i olika förhandlingsfrågor leder till en tydligare och mer samlad arbetsgivarpolitik inom Riksdagsförvaltningens område.

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet påpekar att i förslaget till lag används uttrycket ”riksdagsmyndigheterna”, vilket inte tycks förekomma i lagstiftningen i övrigt. I en annan bestämmelse används uttrycket ”riksdagens myndigheter”.

Övriga remissinstanser tillstyrker eller har inte något att invända mot utredningens förslag.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Styrelsen ställer sig bakom utredningens överväganden och förslag med en språklig ändring av lagtexten.

Med anledning av remissynpunkterna vill styrelsen framhålla att den föreslagna ordningen innebär att arbetsgivarkollegiet som består av representanter för riksdagens myndigheter ges möjlighet att framföra synpunkter som rör riksdagsstyrelsens ingående av ett nytt huvudavtal, liksom i andra förhandlingsfrågor som rör dessa myndigheter. Den föreslagna ordningen innebär ingen begränsning av möjligheterna för riksdagens myndigheter att framföra sina synpunkter på förhandlingsfrågor som rör respektive myndighet jämfört med dagens ordning.

Som framgår av remissvaren pågår en översyn av JO inom ramen för en parlamentarisk utredning för närvarande och vikten av JO:s oberoende framhålls i direktiven för den utredningen (2020 års JO-utredning). Utredningen har tillsatts av riksdagsstyrelsen. Som framhålls i direktiven är det av avgörande betydelse att JO-ämbetets institutionella oberoende alltjämt bevaras och värnas. JO ska stå fri från den offentliga förvaltningen i övrigt, och oberoendet ska även fortsatt gälla i förhållande till riksdagen. Riksdagen ska exempelvis aldrig kunna påverka JO:s befattning med enskilda ärenden eller ta initiativ till att JO tar upp sådana ärenden (se bet. KU 1986/87:2 s. 43–44).

Samtidigt innebär gällande ordning att riksdagen ska fastställa de generella riktlinjerna för JO:s uppdrag och verksamhet genom bestämmelserna i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän (JO-instruktionen). I 13 kap. 6 § första stycket RF anges således att justitieombudsmännen ska utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar i enlighet med den instruktion som riksdagen beslutar samt att en ombudsman får föra talan i de fall som anges i instruktionen. JO:s tillsynsuppdrag definieras följaktligen av riksdagen genom JO-instruktionen.

Vidare föreskrivs i riksdagsordningen (tilläggsbestämmelse 13.2.1) att konstitutionsutskottet, på eget initiativ eller på begäran av någon av justitieombudsmännen, ska samråda med en ombudsman om arbetsordningen eller i andra frågor av organisatorisk art. I direktiven till 2020 års JO-utredning anförs att utskottet och därmed riksdagen härigenom får anses dels ha ett visst ansvar för ämbetets inre organisation, dels få en möjlighet till insyn i densamma.

När det gäller förhållandet till Riksdagsförvaltningen påpekas i direktiven till 2020 års JO-utredning att JO i dag får visst administrativt stöd från myndigheten Riksdagsförvaltningen. Mot bakgrund av att JO också har tillsyn över myndigheten bör utredningen kartlägga och ta ställning till hur en administrativ samverkan mellan JO och Riksdagsförvaltningen förhåller sig till det institutionella oberoendet. Utredningen bör i det sammanhanget även dels undersöka och bedöma i vad mån det behövs förändringar, dels lämna de förslag som utredningen finner motiverade, inklusive förslag till eventuella författningsändringar.

Utan att föregripa 2020 års JO-utredning vill riksdagsstyrelsen påpeka att relationen mellan Riksdagsförvaltningen och JO knappast påverkas i någon avgörande omfattning av hur beslutsbefogenheterna inom Riksdagsförvaltningen fördelas mellan riksdagsstyrelsen och riksdagsdirektören i de frågor som nu är aktuella. De aktuella frågorna rör vidare administrativa förhållanden och inte t.ex. inriktningen på JO:s granskning. Med förslaget kommer vidare, som framgår av utredningen och som påpekas i remissvaren, beredningstiderna att kunna kortas samtidigt som riksdagens myndigheter tillförsäkras inflytande.

När det gäller att det är riksdagsdirektören som får denna befogenhet vill styrelsen vidare anföra följande. Riksdagsdirektören är riksdagens högste tjänsteman och den enda befattningshavaren i riksdagen som väljs av riksdagen (framst. 2013/14:RS3 s. 174). Riksdagen får på begäran av riksdagsstyrelsen avskeda en riksdagsdirektör som grovt har åsidosatt sina åligganden mot riksdagen.

Val av riksdagsdirektör sker med omröstningsregler som innebär att riksdagsdirektör måste väljas med en bred enighet (framst. 2008/09:RS1 s. 16). Val av riksdagsdirektör ska beredas av en grupp bestående av talmannen och gruppledarna (tilläggsbestämmelse 14.5.1 RO). Om enighet uppnås i beredningsgruppen och ingen ytterligare person föreslås kan valet ske med acklamation, men om någon ledamot begär det ska valet ske med slutna sedlar och först vid ett senare sammanträde med kammaren. Om två eller flera förslag läggs fram är regeln densamma, dvs. valet sker med slutna sedlar om det begärs. Val med slutna sedlar blir avgörande i första valomgången endast om någon kandidat får minst tre fjärdedelar av de avgivna rösterna. Uppnår ingen kandidat detta röstetal sker ett nytt val med samma beslutsregel, dvs. minst tre fjärdedelar. Leder inte heller denna omgång till avgörande sker en ny beredning.

Val av riksdagsdirektör sker således efter noggrann beredning och med bred enighet. Det är, enligt styrelsens uppfattning, lämpligt att riksdagsdirektören i enlighet med utredningens förslag övertar de aktuella beslutsbefogenheterna från riksdagen. Vidare bör ett arbetsgivarkollegium inrättas i enlighet med förslaget.

Med anledning av remissvaret från *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* föreslår styrelsen att uttrycket ”riksdagens myndigheter” används i den föreslagna lagen, i stället för utredningens förslag ”riksdagsmyndigheterna”. Vidare bör utredningens förslag till lagtext i 2 § omformuleras redaktionellt så att Riksdagsförvaltningen nämns först i stycket, i likhet med formuleringen av övriga stycken i paragrafen.

Med de förtydliganden som gjorts ovan ställer sig riksdagsstyrelsen bakom utredningens överväganden, och remissynpunkterna föranleder inte någon annan bedömning.

Förslaget innebär ändringar i 2, 10 och 22 §§ lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

4.10 Riksdagsstyrelsens inhämtande av yttrande från Lagrådet

Riksdagsstyrelsens förslag: Skyldigheten att inhämta ett yttrande från Lagrådet utökas till att utöver ett riksdagsutskott även omfatta ett annat riksdagsorgan. Förslaget innebär en ändring i regeringsformen.

Skyldigheten att inhämta Lagrådets yttrande ska gälla för riksdagsstyrelsen innan den gör en framställning till riksdagen. Om riksdagsstyrelsen inte har inhämtat ett yttrande från Lagrådet ska styrelsen i sin framställning redovisa skälen för detta. Skyldigheten regleras i riksdagsordningen.

Innan ett riksdagsorgan beslutar om en framställning hos riksdagen ska det inhämta behövliga upplysningar och yttranden. Skyldigheten regleras i riksdagsordningen.

När ett lagförslag som har beretts i riksdagsstyrelsen behandlas i Lagrådet ska Riksdagsförvaltningen ställa föredragande till förfogande. Skyldigheten regleras i lagen (2003:333) om Lagrådet.

Riksdagsstyrelsens bedömning: För riksdagsorganen kommer, i likhet med vad som gäller för regeringen, att gälla att de självständigt får avgöra från vilka instanser behövliga upplysningar och yttranden ska inhämtas och hur det ska ske.

Utredningens överväganden och förslag

Utredningen konstaterar inledningsvis att den fråga som tas upp i direktiven rör inhämtande av Lagrådets yttrande inom det begränsade område där riksdagsstyrelsen får lägga fram förslag. Utredningen betonar att huruvida riksdagen i ökad utsträckning bör lagstifta utan förslag från regeringen inom det område där regeringen normalt lägger fram förslag inte är en aktuell fråga i detta sammanhang. Utredningens överväganden har således inte någon bäring på den frågan. Relationen mellan riksdagen och regeringen rubbas inte av vilket organ i riksdagen som inhämtar Lagrådets yttrande över en framställning från riksdagsstyrelsen.

När det gäller Lagrådet framhåller utredningen att genom ändringar i regeringsformen som trädde i kraft 2011 markerades betydelsen av Lagrådets granskning ytterligare. I fråga om de förslag från riksdagsstyrelsen som Lagrådet har yttrat sig över har Lagrådet ofta haft synpunkter, vilket har lett till att konstitutionsutskottet föreslagit ändringar av styrelsens förslag. Lagrådet har således en viktig roll i lagstiftningsprocessen också när det gäller förslag från riksdagsstyrelsen. Det kan också konstateras att Lagrådets synpunkter är juridiska och inte politiska.

Det grundläggande syftet med att inhämta Lagrådets yttrande är att lagstiftningen ska hålla god kvalitet. Frågan när det gäller framställningar från riksdagsstyrelsen är inte om ett yttrande från Lagrådet ska inhämtas i de fall

riksdagsstyrelsen föreslår en lag som faller inom Lagrådets område, utan *när* i lagstiftningsprocessen som yttrandet över framställningen bör inhämtas.

För närvarande inhämtas Lagrådets yttrande under utskottsbehandlingen av framställningen, dvs. efter att framställningen överlämnats till riksdagen och normalt efter att motionstiden har löpt ut. Det innebär att Lagrådets synpunkter inte kan beaktas när framställningen tas fram. Det innebär också att ledamöterna och partierna väcker följdmotioner på en framställning som Lagrådet inte har yttrat sig över. Om Lagrådets yttrande inhämtas innan styrelsen lägger fram framställningen för riksdagen kan styrelsen bearbeta Lagrådets synpunkter och presentera en mer genomarbetad framställning. Det finns således starka argument för att styrelsen inhämtar yttrandet innan styrelsen beslutar om framställningen till riksdagen. Det kan hävdas att styrelsen därmed får en starkare roll än för närvarande i beredningen av förslag. Utgångspunkten är dock att styrelsen redan har rätten att lägga fram förslag för riksdagen, och att styrelsen bör ges möjlighet att presentera ett så genomarbetat förslag som möjligt.

I regeringsformen anges att yttrande inhämtas av regeringen eller, enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen, av ett riksdagsutskott. Utskottens möjlighet att höra Lagrådet infördes i regeringsformen i och med 1974 års regeringsform. Eftersom riksdagsstyrelsen inte regleras i regeringsformen bör inte styrelsens rätt att inhämta Lagrådets yttrande regleras där. Däremot bör regeringsformen skapa möjlighet att i riksdagsordningen ge möjlighet för andra riksdagsorgan att inhämta yttrande från Lagrådet. Den närmare regleringen får sedan ske i riksdagsordningen.

Huvudregeln är att det är en skyldighet för regeringen och utskotten att inhämta Lagrådets yttrande om förslaget avser en lag inom Lagrådets område. Det gäller dock inte om Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men uppkommer. Om ett utskott eller regeringen föreslår att riksdagen ska stifta en lag inom Lagrådets område men inte har inhämtat Lagrådets yttrande dessförinnan ska utskottet respektive regeringen samtidigt redovisa skälen för detta för riksdagen. Samma krav bör ställas på riksdagsstyrelsen om den får rätt att inhämta yttrande av Lagrådet. Det innebär att det blir en skyldighet för styrelsen att inhämta Lagrådets yttrande, med samma undantag som för regering och utskott, och med samma motiveringsskyldighet om yttrande inte inhämtas.

Arbetsbördan för Lagrådet påverkas i princip inte eftersom de förslag som styrelsen kan komma att inhämta yttranden över annars skulle remitteras av konstitutionsutskottet. Det ska dock sägas att det skulle kunna inträffa att konstitutionsutskottet under sin beredning av ett förslag från riksdagsstyrelsen, som Lagrådet har yttrat sig över, kan finna skäl att föreslå ytterligare lagändringar som kräver att utskottet inhämtar ett yttrande från Lagrådet.

Utredningen påminner om att i lagen (2003:333) om Lagrådet regleras biträde till Lagrådet. Eftersom riksdagsstyrelsen kommer att remittera förslag till Lagrådet i motsvarande skede i lagstiftningsprocessen som regeringen är

det rimligt att den skyldighet att biträda Lagrådet som vilar på Regeringskansliet när regeringen har beslutat om en lagrådsremiss i stället bör läggas på Riksdagsförvaltningen.

Beredningskrav för riksdagsstyrelsen

Att inhämta Lagrådets yttrande är ett inslag i beredningen av ett lagärende som är särskilt reglerat i grundlag. När det gäller regeringsärenden finns det också ett beredningskrav som innebär att behövliga upplysningar och yttranden ska inhämtas från bl.a. berörda myndigheter. Att ta fram en proposition med lagförslag innebär ett omfattande arbete där både flera departement och flera myndigheter kan lägga ned omfattande insatser.

Om ett utskott föreslår en lag och förslaget grundar sig på en motion eller ett utskottsinitiativ finns det sedan 2014 krav i riksdagsordningen på att utskottet ska inhämta behövliga upplysningar och yttranden. Det finns bara ett begränsat krav i riksdagsordningen på beredning när riksdagsstyrelsen lägger fram ett förslag till riksdagen. Innan riksdagsstyrelsen beslutar om en framställning som gäller den ekonomiadministrativa lagstiftningen för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen ska berörda myndigheter ges tillfälle att yttra sig. I övrigt finns det inga krav i riksdagsordningen på beredning.

I praktiken skickar riksdagsstyrelsen utredningsförslagen på remiss. Remissinstanser kan vara berörda myndigheter, lärosäten och juridiska instanser. När riksdagsstyrelsen beslutar om framställningen har alltså upplysningar och yttranden inhämtats. Det görs alltså en beredning innan styrelsen beslutar om en framställning, vilket bör kodifieras i riksdagsordningen, och styrelsen bör således åläggas att inhämta behövliga upplysningar och yttranden.

Riksbanken, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen bör åläggas att inhämta behövliga upplysningar men inte att inhämta Lagrådets yttrande

Det finns andra riksdagsorgan än riksdagsstyrelsen som har rätt att lägga fram förslag till riksdagen. Det är Riksbankens fullmäktige och Riksbankens direktion, Riksdagens ombudsmän (JO) och Riksrevisionen. Deras förslagsrätt är mer begränsad än riksdagsstyrelsens. Normalt lägger dessa organ inte fram lagförslag, och sedan 1998 har endast ett lagförslag från något av dessa organ remitterats till Lagrådet under utskottsbehandlingen. Det finns således ett mycket begränsat behov av att reglera att dessa organ ska inhämta Lagrådets yttrande. Om ett yttrande från Lagrådet någon gång skulle behöva inhämtas över ett förslag från något av dessa organ får det berörda utskottet göra det under sin beredning av ärendet.

Även om det är mycket sällsynt att andra riksdagsorgan än riksdagsstyrelsen lägger fram lagförslag som faller inom Lagrådets område förekommer det att dessa riksdagsorgan lämnar framställningar till riksdagen med andra

förslag. Det är rimligt att förslagsställaren har inhämtat behövliga upplysningar och yttranden. Detta bör regleras i riksdagsordningen.

Remissinstanserna

I remissvaren från *Riksbankens fullmäktige* och *Riksbankens direktion* anføres att det är naturligt att behovet av beredning och omfattningen av den bedöms på olika sätt beroende på vilken typ av framställning och frågeställning det är fråga om. Innebörden av den föreslagna bestämmelsen behöver förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Exempelvis bör det klargöras att förslaget inte förväntas innebära något behov av beredning av fullmäktiges årliga framställningar om disposition av Riksbankens vinst respektive av direktionens årliga framställning beträffande årsredovisningen. Det behöver även förtydligas vilka krav som ställs på beredningen av andra typer av framställningar.

Vidare uppmärksammas att 4 kap. 1 § riksbankslagen har följande lydelse: ”Uppkommer i Riksbankens verksamhet anledning att väcka en fråga om författningsändring eller någon annan åtgärd från statens sida, får fullmäktige eller direktionen inom sitt respektive ansvarsområde göra framställning i ämnet till riksdagen enligt tilläggsbestämmelsen 9.17.4 till riksdagsordningen eller till regeringen. Innan en framställning till riksdagen eller regeringen görs ska fullmäktige och direktionen samråda med varandra”. Det bör övervägas en konsekvensändring av den bestämmelsen genom att införa en hänvisning till den nu föreslagna bestämmelsen i 9 kap. 17 a § RO. Avslutningsvis konstateras i de båda remissvaren att förslaget inte träffar sådana framställningar som fullmäktige och direktionen gör till regeringen. Sådana framställningar är dock ovanliga.

Riksdagens ombudsmän, JO, framhåller att JO har förståelse för de överväganden som ligger bakom kommitténs förslag. JO kan konstatera att det redovisade underlaget för förslaget om skyldighet att inhämta behövliga upplysningar är knapphändigt. En sådan skyldighet skulle enligt remissvaret innebära en principiellt ny uppgift för JO och det saknas överväganden kring den frågan. Vilka praktiska och ekonomiska konsekvenser förslaget får för berörda myndigheter diskuteras inte heller. Det saknas vidare överväganden som rör behov av ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän.

JO efterfrågar också en djupare analys av vilka eventuella nackdelar det skulle kunna medföra att frånga en ordning där endast renodlat politiska organ får inhämta Lagrådets synpunkter. Vid ett sådant arbete bör även eventuella för- respektive nackdelar med en ordning där både riksdagsstyrelsen och konstitutionsutskottet inhämtar yttrande från Lagrådet belysas. Vidare noteras att det i betänkandet framförs att det i en kommande utredning kan finnas skäl att se över riksdagsstyrelsens roll, och att styrelsens roll som myndighetsstyrelse eventuellt bör renodlas (s. 206 f. i 2020/21:URF1). Vad en sådan ändring kan få för konsekvenser för de nu aktuella förslagen berörs inte. Det kan övervägas

om det är lämpligt att ändra styrelsens uppdrag på det föreslagna sättet innan den principiella frågan om styrelsens roll har utretts.

JO framför vidare att det enligt kommittén finns ett mycket begränsat behov av att reglera att övriga riksdagsorgan ska inhämta Lagrådets yttrande i samband med att de använder sin förslagsrätt. En djupare analys utifrån principiella utgångspunkter skulle välkomnas.

Riksrevisionen är positiv till utredningens förslag om att införa ett beredningskrav som innebär att riksdagsstyrelsen, Riksbanken, JO och Riksrevisionen åläggs att inhämta behövliga upplysningar innan de lägger fram en framställning för riksdagen eftersom det är mycket angeläget att det i allt arbete med framställningar till riksdagen inhämtas behövliga upplysningar och yttranden. Riksrevisionen har i samband med de relativt få egna framställningar som lämnats till riksdagen redan använt sig av ett remissförfarande och välkomnar beredningskravet men vill framhålla följande. När det gäller beredningen av regeringsärenden föreskriver 7 kap. 2 § RF att behövliga upplysningar och yttranden ska inhämtas från berörda myndigheter. Upplysningar och yttranden ska också i den omfattning som behövs inhämtas från kommuner. Även sammanslutningar och enskilda ska i den omfattning som behövs ges möjlighet att yttra sig. Av bestämmelserna i regeringsformen framgår inte närmare hur det föreskrivna remissförfarandet ska gå till. Inte heller i förarbetena framgår något om detta. Regeringen har i sin beredning att självständigt avgöra vilka som är berörda av ett förslag och vilka upplysningar och yttranden som ska anses behövliga. Som Riksrevisionen uppfattar utredningens förslag kommer det även för riksdagsorganen att gälla att de självständigt får avgöra från vilka instanser behövliga upplysningar och yttranden ska inhämtas och hur det ska ske. När det gäller framställningar från Riksrevisionen kommer det, givet det begränsade område som Riksrevisionen har rätt att lämna framställningar på, i praktiken att röra sig om ett relativt begränsat antal remissinstanser som kan anses berörda.

Europeiska centralbanken (ECB) välkomnar det föreslagna beredningskravet för framställningar till riksdagen, eftersom det kan förbättra lagstiftningsförfarandet och kvaliteten på den lagstiftning som riksdagen antar.

Övriga remissinstanser tillstyrker eller har inte något att invända mot utredningens förslag.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Styrelsen ställer sig bakom utredningens överväganden och förslag.

Med anledning av remissvaren vill styrelsen anföra följande. De aktuella riksdagsorganen har rätt att lägga förslag till riksdagen, framställningar, inom vissa begränsade områden som främst rör respektive organs kompetens, organisation, personal och verksamhetsformer. Omfattningen av organens framställningsrätt berörs inte av det nu aktuella förslaget. Riksdagsstyrelsen vill framhålla att den principiella frågan om organen ska ha förslagsrätt eller inte, och förslagsrättens omfattning, inte påverkas av de nu aktuella förslagen.

När det gäller JO:s efterlysning av fördjupad analys vill riksdagsstyrelsen framhålla följande. Den principiella frågan är, som ovan framhållits, riksdagsstyrelsens förslagsrätt till riksdagen och inte frågan om riksdagsstyrelsens inhämtande av yttrande från Lagrådet. Styrelsen har redan denna förslagsrätt och den innebär att lägga lagförslag som faller inom området för Lagrådets yttrande. Den förslagsrätten kan redan i dag innebära rättspolitiska överväganden. Att styrelsen, som är sammansatt av riksdagsledamöter, när den utövar sin förslagsrätt kan inhämta yttrande från Lagrådet är närmast en logisk följd av förslagsrätten. Genom att styrelsen inhämtar yttrande från Lagrådet kan lagförslagen och kvaliteten på den lagstiftning som riksdagen beslutar om förbättras. Riksdagsstyrelsen instämmer således i ECB:s synpunkt.

När det gäller frågan om inhämtande av yttrande från Lagrådet av riksdagens övriga myndigheter kan det erinras om att dessa myndigheter inte leds av organ som är sammansatta av riksdagsledamöter. Utskott har, i likhet med vad riksdagsstyrelsen nu föreslå få, skyldighet att inhämta yttrande från Lagrådet. Utskotten består, liksom riksdagsstyrelsen, av riksdagsledamöter. Det ska vidare påpekas att det är mycket ovanligt att riksdagens övriga myndigheter lägger fram lagförslag för riksdagen. Riksdagsstyrelsen ser således inte skäl till att skyldigheten att inhämta yttrande från Lagrådet utsträcks till andra än riksdagsstyrelsen. Mot denna bakgrund delar riksdagsstyrelsen utredningens överväganden i denna del och anser inte att JO:s framförda synpunkter föranleder ytterligare åtgärder.

När det gäller innebörden av beredningskravet vill styrelsen påminna om att konstitutionsutskottet har anfört att beredningskravet för regeringsärenden inte är absolut. Upplýsningar och yttranden ska enligt bestämmelsen i regeringsformen inhämtas i den mån det är behövligt. Inte heller föreskrivs i regeringsformen någon särskild form för hur inhämtande av upplýsningar och yttranden ska ske. Ett liknande synsätt bör anläggas på det beredningskrav som nu föreslås. Det ligger i sakens natur att en framställning som inte innehåller några komplicerade förslag och som inte många berörs av normalt kräver en mindre gedigen beredning, t.ex. genom att antalet remissinstanser är begränsat, än en framställning med många komplicerade förslag som många berörs av. På så sätt som Riksrevisionen framhåller kommer det för riksdagsorganen, i likhet med vad som gäller för regeringen, att gälla att de självständigt får avgöra från vilka instanser behövliga upplýsningar och yttranden ska inhämtas och hur det ska ske. Eftersom framställningar från andra riksdagsorgan än riksdagsstyrelsen är mycket ovanliga kan inte ett beredningskrav för dessa organ anses särskilt betungande eller ytterligare behöva utredas på så sätt som JO efterlyser. Inte heller synpunkterna från Riksbankens fullmäktige och direktion föranleder någon annan bedömning från riksdagsstyrelsen.

När det gäller JO:s framställningar till regeringen om författningsändringar vill riksdagsstyrelsen understryka att sådana framställningar inte omfattas av beredningskravet. Sådana framställningar blir i sig inte föremål för riksdagsbehandling. För en proposition som regeringen beslutar efter en framställning från JO gäller naturligtvis regeringsformens beredningskrav.

När det gäller remissvaret från JO rörande utredningens påpekande att det kan finnas skäl att i en kommande utredning renodla riksdagsstyrelsens roll som myndighetsstyrelse noterar riksdagsstyrelsen att någon sådan utredning inte har beslutats. En eventuellt kommande utredning påverkar således inte genomförandet av de nu aktuella förslagen och föranleder inte någon ändrad bedömning.

I frågan om var beredningskravet bör regleras noterar riksdagsstyrelsen att vissa regler om framställningar endast återfinns i riksdagsordningen, t.ex. riksdagsstyrelsens skyldighet att ge berörda myndigheter tillfälle att yttra sig innan riksdagsstyrelsen gör en framställning som gäller den ekonomiadministrativa lagstiftningen för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen. I enlighet med utredningens förslag bör enligt riksdagsstyrelsen skyldigheten att inhämta behövliga upplysningar därför regleras i riksdagsordningen.

Förslaget innebär ändringar i regeringsformen, riksdagsordningen och lagen (2003:333) om Lagrådet. Jämfört med utredningens förslag föreslås en annan lagteknisk lydelse av bestämmelsen i riksdagsordningen.

I den del förslaget avser styrelsens skyldighet att inhämta yttrande från Lagrådet kan det träda i kraft först efter att regeringsformen ändrats. Förslaget i den delen bör således träda i kraft den 1 januari 2023. Förslaget om beredningskrav för framställningar bör träda i kraft vid samma tillfälle som övriga förslag i denna framställning, dvs. den 1 januari 2022.

Mot denna bakgrund instämmer riksdagsstyrelsen i utredningens överväganden och förslag, och remissynpunkterna föranleder inte någon annan bedömning.

4.11 Ordförandekonferensens roll och sammansättning

Riksdagsstyrelsens förslag: Ordförandekonferensen får sammanfatta resultatet av sina överläggningar i slutsatser. Slutsatserna av överläggningarna i ordförandekonferensen ska göras tillgängliga för utskotten och EU-nämnden. De vice talmännen ska ingå i ordförandekonferensen och ersätter talmannen om han eller hon är förhindrad att delta vid ett sammanträde. Förslagen medför ändringar i riksdagsordningen.

Utredningens överväganden och förslag

Ordförandekonferensens roll

I 4 kap. 5 § RO anges att ordförandekonferensen överlägger i frågor av gemensamt intresse för verksamheten i kammaren, utskotten och EU-nämnden.

Utredningen framhåller att utskotten har och bör ha en central roll i riksdagens arbete. Utskottens arbete styrs framför allt av föreskrifter i

regeringsformen och riksdagsordningen. Det har förekommit att riksdagen, efter förslag som tagits fram av utredningar inom riksdagen, har beslutat om riktlinjer för utskotten. Det finns en mängd detaljer i utskottsarbetet som varken är reglerade i författning eller har varit föremål för riktlinjebeslut från riksdagen. Det kan gälla formerna för hur utskotten i normalfallet bereder ärenden, t.ex. antal beredningstillfällen, hur överläggningar i EU-frågor genomförs eller principer för utskottens utrikes resor.

Det finns enligt utredningen flera skäl för att utskotten bör utbyta erfarenheter och eftersträva mer enhetliga arbetsformer. Det är inte ovanligt att ledamöter, genom suppleantplatser, deltar i flera utskotts arbete. Det kan gälla partier med både förhållandevis få respektive många ledamöter. Under en valperiod förekommer det också att ledamöter byter utskottstillhörighet. Självfallet kan det finnas skäl till olika arbetssätt i olika utskott, men det underlättar för ledamöterna om de möter i huvudsak liknande arbetsformer i olika utskott. För de ledamöter som under en valperiod deltar i mer än ett utskotts arbete innebär liknande arbetsformer i utskotten således att de lättare fullt ut kan delta i utskottens arbete utan att behöva lära sig nya arbetsformer. Introduktionen för nya ledamöter underlättas om arbetsformerna är enhetliga. Också för medarbetare i utskottskanslierna kan det finnas ett värde i mer enhetliga arbetsformer, t.ex. för att underlätta tjänstgöring i olika utskottskanslier.

När det gäller arbetet med EU-frågor ska det framhållas att enhetliga arbetsformer kan bidra till att genomslaget för det som framförs vid överläggningar i utskotten ökar och att samarbetet med externa parter som regeringen och Regeringskansliet underlättas. Det blir tydligare vad resultatet av en överläggning är om det finns en gemensam uppfattning om formerna för överläggningen. Enhetliga arbetsformer underlättar således för regeringen och Regeringskansliet att förhålla sig till utskottens verksamhet och t.ex. bidra med underlag i enlighet med utskottens önskemål. Det blir således bättre förutsättningar för att kräva enhetlighet i regeringens underlag till utskotten.

När det gäller frågor som uppföljning och utvärdering respektive forskning och framtid kan erfarenhetsutbyte och gemensamma arbetssätt underlätta utvecklingen av arbetet och vara ett stöd inte minst om ett utskott inte kan prioritera utvecklingen av dessa frågor. Om det görs gemensamma insatser kan de få ökat genomslag.

Generellt sett kan det finnas riksdagsgemensamma perspektiv som bör beaktas i utskotten; t.ex. kan allmänna utrikespolitiska prioriteringar som det kan finnas skäl att väga in när utskotten planerar sina utrikes resor uppmärksammas i gemensamma diskussioner.

Sammanfattningsvis finns det ett värde av erfarenhetsutbyte och att utskotten finner mer enhetliga arbetsformer.

Som påpekades i förarbetena när ordförandekonferensen inrättades ges i ordförandekonferensen möjlighet till erfarenhetsutbyte mellan utskotten. Ordförandekonferensen överlägger i frågor av gemensamt intresse för verksamheten i kammaren, utskotten och EU-nämnden, och det är således naturligt att ordförandekonferensen har en viktig roll när det gäller erfarenhetsutbyte och

strävandena efter mer enhetliga arbetsformer. Ordförandekonferensen har dock fungerat relativt olika under olika mandatperioder, och bestämmelsen om den i riksdagsordningen är tämligen kortfattad och allmänt hållen. Det har hittills inte heller förts protokoll vid ordförandekonferensens sammanträden. Utredningen ser därför skäl att tydliggöra och stärka ordförandekonferensens roll.

Ambitionen är att i ordförandekonferensen innevarande valperiod (2018–2022) systematiskt gå igenom de olika slags frågor som utskotten hanterar. Det gäller betänkanden, EU-ärenden, forsknings- och framtidsfrågor, uppföljnings- och utvärderingsfrågor, Riksrevisionens rapporter och utrikes resor. Arbetsformerna inom dessa olika områden diskuteras och erfarenhet utbyts vid ordförandekonferensens sammanträden. Under innevarande mandatperiod har dokument som rör EU-arbetet, utrikes resor och forsknings- och framtidsfrågor diskuterats i ordförandekonferensen och publicerats på Intranätet. Dokumenten har inte haft en enhetlig benämning. Avsikten är att i början av varje ny mandatperiod gå igenom dessa dokument med den nya ordförandekonferensen och göra de uppdateringar som den nya ordförandekonferensen kommer fram till är motiverade.

Utredningen välkomnar den tydliga strukturen i ordförandekonferensens arbete. Det finns ett värde i erfarenhetsutbyte och mer enhetliga arbetsformer i utskotten, och ordförandekonferensen har en viktig roll i det arbetet. För att kunna följa verksamheten i ordförandekonferensen, både på kort och på lång sikt, vore det värdefullt att dess sammanträden dokumenteras genom enkla protokoll med uppgift om vilka frågor som har diskuterats. Det kan ske utan någon särskild reglering.

De dokument som har blivit resultatet av diskussionerna i ordförandekonferensen innevarande mandatperiod är i kraft av sitt respektive innehåll värdefulla som stöd för arbetet i utskotten. Det finns dock ingen reglering av vad överläggningarna kan mynna ut i. Dokumenten har förankrats i ordförandekonferensen, och syftet är att de ska fungera som vägledning för utskottens och EU-nämndens arbete, men de saknar formell status. Det kan i vissa fall räcka med att utbyta erfarenheter i ordförandekonferensen och lyfta fram goda exempel men det finns också skäl att i vissa fall formalisera resultatet av diskussionerna, bl.a. för att skapa ökad tydlighet och struktur i ordförandekonferensens arbete.

Överläggningarna i ordförandekonferensen kan resultera i slutsatser som gäller arbetet i utskotten och EU-nämnden. Det finns dokument om EU-arbetet m.m. som diskuterats i ordförandekonferensen och som kan ses som olika former av slutsatser. För att ge dessa slutsatser en formell status bör det anges i riksdagsordningen att ordförandekonferensen kan sammanfatta sina överläggningar i slutsatser. Ordförandekonferensen bör naturligtvis sträva efter enighet när den tar fram dessa slutsatser. Därigenom kan slutsatserna få legitimitet och genomslag i utskotten.

En ordning av detta slag skulle också tydliggöra och stärka ordförandekonferensens roll och förbättra förutsättningarna för att utvecklade arbetsformer i ordförandekonferensen ska vinna stabilitet över tid.

En utgångspunkt är att utfallet av diskussionerna i ordförandekonferensen bör göras känt för samtliga ledamöter och att ledamöterna även senare på ett enkelt sätt bör kunna ta del av slutsatserna. På motsvarande sätt som talmanens beslut efter samråd med gruppledarna görs tillgängliga för ledamöterna bör slutsatserna av ordförandekonferensens överläggningar således göras tillgängliga för utskotten och EU-nämnden.

Slutsatserna kan självfallet inte gälla i stället för riksdagsordningen, och ytterst är det varje utskott som i en given situation inom ramen för lagar och andra bindande normer beslutar om sina arbetsformer.

Det ska vidare framhållas att vissa typer av ärenden inte bör bli föremål för slutsatser av detta slag, t.ex. sådana ärendetyper som enbart behandlas i ett eller ett par utskott. Det kan gälla t.ex. konstitutionsutskottets granskning av regeringen och beslut om åtal mot statsråd m.fl. Ärenden som rör riksdagens myndigheter, som hanteras av konstitutionsutskottet och finansutskottet, bör inte heller bli föremål för slutsatser av detta slag.

När det gäller EU-nämnden bör det påminnas om att ordförandekonferensen överlägger i frågor av gemensamt intresse för verksamheten i kammaren, utskotten och EU-nämnden, och att EU-nämndens ordförande ingår i ordförandekonferensen. Ordförandekonferensen har diskuterat frågor om information och överläggningar i utskotten om EU-frågor, liksom samrådet i EU-nämnden. Det är således rimligt att slutsatserna kan omfatta också EU-nämndens arbete.

Bestämmelsen bör placeras som ett nytt andra stycke i 5 kap. 4 § RO som reglerar ordförandekonferensens uppgift. I en tillägsbestämmelse bör det anges att slutsatserna ska göras tillgängliga för utskotten och EU-nämnden.

Ordförandekonferensens sammansättning

Ordförandekonferensen består, enligt tillägsbestämmelse 4.5.1 RO, av talmannen som ordförande samt utskottens och EU-nämndens ordförande. Att döma av de uttalanden som gjordes när ordförandekonferensen inrättades var avsikten att de vice talmännen skulle ingå i ordförandekonferensen, liksom de hade gjort i talmanskonferensen. Bestämmelsen i riksdagsordningen kom dock inte att inbegripa de vice talmännen.

Ordförandekonferensen överlägger i frågor av gemensamt intresse för verksamheten i kammaren, utskotten och EU-nämnden. De vice talmännen har en roll i ledningen av verksamheten i kammaren, och det är naturligt att de deltar i ordförandekonferensen, vilket både motivuttalanden och praxis talar för. Detta bör också regleras i riksdagsordningen.

De vice talmännen ersätter talmannen i olika sammanhang, t.ex. i ledningen av riksdagens arbete och av kammarens sammanträden samt som ordförande vid riksdagsstyrelsens sammanträden. De vice talmännen bör också ersätta

talmannen som ordförande om talmannen är förhindrad att närvara vid ett sammanträde i ordförandekonferensen. I likhet med praxis i övrigt är det naturligt att förste vice talmannen i första hand inträder i talmannens ställe, därefter andre vice talmannen och sist tredje vice talmannen.

En vice ordförande i ett utskott kan ersätta sin ordförande vid ett sammanträde i ordförandekonferensen om ordföranden har förhinder. Om utskottets samtliga vice ordförande skulle delta i ordförandekonferensens sammanträden skulle dock församlingen mer än fördubblas och uppgå till 45 personer. Det kan nämnas att inför införandet av enkammarriksdagens utskottsväsen anfördes att 15 ordinarie ledamöter syntes vara ett lämpligt antal för att utskotten skulle kunna arbeta i smidiga och effektiva former. Från den synpunkten borde i varje fall en övre gräns för utskottens storlek gå vid ungefär 20 platser (SOU 1969:62 s. 69 f.). Mot den bakgrunden bör utskottens vice ordförande ges rätt att delta i ordförandekonferensens sammanträden endast om ordföranden har förhinder att delta. Det krävs inte någon särskild reglering av denna rätt; i att vara vice ordförande ligger att ersätta ordföranden vid hans eller hennes förfall. Finns det flera vice ordförande är det naturligt att de, i likhet med de vice talmännen, inträder i den turordning som deras beteckning anger.

Det finns dock ingenting som hindrar att talmannen kallar även samtliga vice ordförande till ett visst sammanträde med ordförandekonferensen, om det finns skäl för det. I den mån det blir fråga om beslutsfattande är det dock enbart vice ordförande som ersätter en ordförande som deltar i beslut. Under pandemin våren 2020 genomfördes flera telefonmöten med ordförandekonferensen, då i stort sett samtliga ordförande och vice ordförande deltog. Syftet var att skapa bred förankring, diskussion och informationsspridning när det gällde utskottens arbete under de speciella förhållanden som rådde.

Både ordförande och vice ordförande bör som hittills få handlingarna inför varje sammanträde med ordförandekonferensen, så att de vice ordförandena kan följa arbetet i ordförandekonferensen och därmed ha goda förutsättningar att tjänstgöra om det skulle bli aktuellt.

Remissinstanserna

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet anför att det inte framgår närmare hur slutsatserna av överläggningarna ska göras tillgängliga för EUnämnden och utskotten, och i vilken utsträckning allmänheten och massmedierna ska få tillgång till slutsatserna.

Statsvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet ifrågasätter om den typ av rekommendationer som är aktuell över huvud taget bör regleras i riksdagsordningen. Utredningen föreslår här ett nytt begrepp, ”slutsatser”, som inte tillhör svensk juridisk tradition. Den mer exakta innebörden av begreppet ”slutsatser” förblir oklar. Utredningen hävdar också att en reglering av slutsatsernas status i RO skulle ge ordförandekonferensen ”ökad tydlighet och struktur i arbetet”. Förslaget till ändring i riksdagsordningen om att

ordförandekonferensen får sammanfatta resultatet av sina överläggningar i slutsatser avstyrks.

Övriga remissinstanser tillstyrker eller har inte något att invända mot utredningens förslag.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Styrelsen ställer sig bakom utredningens överväganden och förslag.

Med anledning av remissvaren vill styrelsen anföra följande. Protokollen och slutsatserna från ordförandekonferensen kommer att bli allmänna handlingar och allmänheten och massmedierna kommer således att kunna ta del av dem under samma förutsättningar som för övriga allmänna handlingar. Det kan vidare nämnas att vissa dokument som diskuterats i ordförandekonferensen under den innevarande mandatperioden har publicerats på Intranätet i riksdagen, men den närmare ordningen för hur slutsatserna ska göras tillgängliga för utskotten och EU-nämnden behöver inte regleras.

Genom den föreslagna regleringen i riksdagsordningen blir det tydligt att ordförandekonferensen får sammanfatta resultatet av sina överläggningar i slutsatser. Ordförandekonferensens arbete kan därmed få en tydligare struktur. Som anges i utredningen bör ordförandekonferensen naturligtvis sträva efter enighet när den tar fram dessa slutsatser. Därigenom kan slutsatserna få legitimitet och genomslag i utskotten.

Ytterst är det varje utskott som i en given situation inom ramen för lagar och andra bindande normer beslutar om sina arbetsformer. Slutsatserna från ordförandekonferensens överläggningar kommer, som utredningen framhåller, inte att vara rättsligt bindande men kan ge utskotten stöd i arbetet, inte minst eftersom många detaljer i utskottens arbete inte är reglerade.

Förslagen innebär ändringar i 4 kap. 5 § och tilläggsbestämmelse 4.5.1 samt en ny tilläggsbestämmelse 4.5.2 i riksdagsordningen.

4.12 Riksdagens medalj

Riksdagsstyrelsens förslag: Talmannen får besluta att dela ut riksdagens medalj till ledamöter som lämnar riksdagen och till andra personer som har gjort förtjänstfulla insatser för riksdagen.

En ledamot som lämnar riksdagen kan få ett diplom och en guldfärgad riksdagsnål av talmannen. En ledamot som lämnar riksdagen efter minst sex års tjänstgöring i följd kan utöver diplom och riksdagsnål få riksdagens medalj i åttonde storleken. Lämnar en ledamot riksdagen efter minst tolv års tjänstgöring i följd kan ledamoten få riksdagens medalj i tolfte storleken. Medalj i tolfte storleken får också ges till en ledamot som lämnar riksdagen efter att ha tjänstgjort i minst sex år i följd samt under minst fyra av dessa år även varit grupplezare, utskottsordförande, talman eller vice talman.

En ledamot som har fått riksdagens medalj och därefter på nytt uppfyller förutsättningarna för att få en medalj i samma storlek kan i stället för en medalj få en romersk siffra i silver att fästa på medaljens band. Den romerska siffran anger vilken gång i ordningen ledamoten uppfyller förutsättningarna för att tilldelas medaljen i aktuell storlek.

Talmannen får, om det finns särskilda skäl, besluta att en ledamot ska få en medalj även om förutsättningarna inte är uppfyllda. Om det finns synnerliga skäl får talmannen besluta att en ledamot inte ska få ett diplom, en riksdagsnål eller en medalj trots att förutsättningarna är uppfyllda.

Riksdagens medalj får ges till andra än ledamöter för särskilt eller synnerligen förtjänstfulla insatser för riksdagen. För särskilt förtjänstfulla insatser får medaljen i åttonde storleken ges. För synnerligen förtjänstfulla insatser får medaljen i tolfte storleken ges.

Medaljen utformas enligt följande. Medaljen tillverkas i förgyllt, kontrollerat silver, i åttonde (31 mm) respektive tolfte (43 mm) storleken. Medaljens åtsida upptar Tre kronor i upphöjd relief liggande på välvda horisontella linjer. Runt detta finns symboler och linjer i upphöjd relief.

Frånsidan på en medalj som tilldelas en avgående ledamot upptar ”RIKSDAGSLEDAMOT” i upphöjd relief samt under det namnet på ledamoten och på raden därunder årtal. Frånsidan på en medalj som tilldelas någon annan än en riksdagsledamot upptar ”FÖR INSATSER FÖR RIKSDAGEN” i upphöjd relief samt därunder namnet på den som tilldelas medaljen.

Bandet som hör till medaljen är blått med två gula ränder i mitten och en gul rand vid varje kant.

Riksdagsförvaltningen kan meddela föreskrifter till lagen.

Bestämmelserna om riksdagens medalj och andra avgångsgåvor till riksdagens ledamöter och om riksdagens medalj till andra än ledamöter regleras i en ny lag.

Riksdagsstyrelsens bedömning: Det bör inte regleras i lagen vem som får bära en utmärkelse.

Utredningens överväganden och förslag

Genom ett tilläggsdirektiv fick utredningen även i uppdrag att utreda vissa frågor om riksdagens medaljer. Utredningen skulle bl.a. överväga en reglering avseende när en riksdagsmedalj kan och bör delas ut och på vilket sätt det i så fall ska ske. Utredningen ska även ta fram ett förslag till reglering, varvid beskattningsreglerna ska beaktas. Det bör vara talmannen som beslutar om att tilldela en medalj.

Utredningen anser att riksdagen bör ha en förtjänstmedalj för att uppmärksamma och tacka avgående ledamöter för deras insatser. Det finns även skäl för att riksdagen ska kunna uppmärksamma andra personers insatser för riksdagen. Talmannen bör således kunna dela ut riksdagens medalj till både avgående ledamöter och andra. I det följande behandlas följande frågor:

- Medalj till avgående ledamöter
- Medalj till andra än riksdagsledamöter
- Reglering av riksdagens medalj.

Medalj till avgående ledamöter

Att vara ledamot av Sveriges riksdag är det viktigaste förtroendeuppdrag man kan ha i Sverige. Det är rimligt att den som lämnar riksdagen efter förrättat värv uppmärksammas med en riksdagens medalj, om det inte finns starka skäl för att ledamoten inte bör få en medalj.

För närvarande får den som varit ledamot i stort sett en mandatperiod eller längre en riksdagsmedalj. Enligt information från Skatteverket måste dock en person ha varit ledamot i minst sex år för att en gåva som Skatteverket ser som en minnesgåva ska vara skattefri för mottagaren. En utgångspunkt för denna utredning är att det inte ska göras någon lagändring som innebär att minnesgåvor till riksdagsledamöter skattemässigt behandlas på annat sätt än gåvor till andra. Med Skatteverkets synsätt blir en medalj som delas ut till alla, eller så gott som alla, ledamöter som lämnar riksdagen efter en mandatperiod en skattepliktig gåva. Ledamoten skulle i så fall behöva ta upp värdet av medaljen i deklARATIONEN.

Om man vill undvika att en ledamot behöver ta upp en minnesgåva efter kortare tid än sex år i deklARATIONEN måste gåvan vara i stort sett utan värde; Skatteverket har exemplifierat med en blomsterbukett. På förfrågan har företrädare för Skatteverket meddelat att ett diplom i en ordinär ram inte kan anses ha något marknadsvärde och därför är en skattefri gåva. Detta innebär att en ledamot kan få ett diplom eller liknande med talmannens underskrift efter en valperiod utan att detta ska tas upp till beskattning. En ledamot som lämnar riksdagen efter kortare tid än sex år bör få ett diplom från talmannen och en riksdagsnål, om det inte finns synnerliga skäl för att sådana minnesgåvor inte bör delas ut. Ett synnerligt skäl kan vara att ledamoten inte har deltagit i riksdagsarbetet, och har blivit föremål för arvodesavdrag enligt vad som föreslås i utredningens avsnitt 10 (2020/21:URF1 s. 122 f.).

Även ledamöter som lämnar riksdagen efter minst sex år bör få diplom och en riksdagsnål, men också mer erkänsla än så. Talmannen bör således med en riksdagens medalj kunna uppmärksamma och tacka ledamöter som lämnar riksdagen efter att ha tjänstgjort i minst sex år. En ledamot med än tyngre meriter bör kunna få en medalj av högre valör.

H.M. Konungens medalj kan tilldelas i femte, åttonde och tolfte storleken och finns i åtta olika utföranden beroende bl.a. på vilket band den ska bäras i. De medaljer som delas ut av regeringen finns också i flera storlekar. Riksdagens medalj har för närvarande diametern 31 millimeter, vilket är åttonde storleken enligt nutida användning. Den storleken bör användas även fortsättningsvis och tilldelas de ledamöter som haft uppdraget i sex år men inte tolv år och inte heller haft något tyngre uppdrag i minst fyra år.

Den större storleken bör vara tolfte storleken, och medaljer i den storleken bör delas ut till ledamöter som har tjänstgjort i riksdagen en längre tid eller har haft ett tyngre uppdrag i riksdagen.

En första grund för att få den finare utmärkelsen bör således vara att en ledamot har tjänstgjort en längre tid. En ledamot som har suttit i tolv år, dvs. tre valperioder (om inte extra val hållits), ska kunna få den större medaljen. Vidare är det rimligt att tyngre uppdrag kan premieras. Ofta har ledamöter som har haft tyngre uppdrag suttit i riksdagen flera valperioder, men det kan förekomma t.ex. att en ledamot har haft ett tyngre uppdrag sin andra och avslutande valperiod. Det kan då vara rimligt att detta uppmärksammas med en medalj av den större storleken även om ledamoten inte har tjänstgjort i tolv år. De uppdrag som bör ligga till grund för bedömningen av om en medalj av den större storleken kan delas ut är gruppleddare, ordförande i utskott eller EUnämnden, talman eller vice talman. En ledamot som har haft ett sådant uppdrag i fyra år, dvs. motsvarande en valperiod utan extra val, bör få riksdagens medalj i den större storleken. Om en ledamot t.ex. har haft två tyngre uppdrag under sammanlagt fyra år, t.ex. först som gruppleddare i två år och sedan som utskottsordförande i två år, bör det uppmärksammas med medalj i tolfte storleken. Däremot räcker det inte att ha varit gruppleddare och utskottsordförande samtidigt i två år för att tilldelas medalj i tolfte storleken. Om ledamoten t.ex. varit gruppleddare i ett år under en tidigare tjänstgöringsperiod ska det året inte räknas in om en ledamot belönas för en senare tjänstgöringsperiod.

Utgångspunkten är att medaljen lämnas för en sammanhängande tid som ledamot, inte minst av praktiska skäl. Om en ledamot som fått riksdagens medalj i åttonde storleken sedan återkommer som ledamot och under denna andra period som ledamot har tjänstgjort i minst tolv år eller haft ett tyngre riksdagsuppdrag i minst fyra år och dessutom tjänstgjort minst sex år får ledamoten medaljen i tolfte storleken. Det kan också förekomma att en ledamot får medaljen i tolfte storleken efter att ha uppfyllt kraven för att få den storleken, och efter att ha återkommit till riksdagen får medaljen i åttonde storleken. Ledamoten får då behålla den tidigare medaljen, dvs. ledamoten kommer att ha riksdagens medalj i två storlekar.

I stället för att en ledamot tilldelas riksdagens medalj i samma storlek mer än en gång tilldelas en ledamot i ett sådant fall en romersk siffra (II för andra gången medaljen i den storleken skulle ha tilldelats ledamoten) i silver att fästa på medaljens band. En ledamot kan alltså få riksdagens medalj i respektive storlek endast en gång.

Det bör som för närvarande vara talmannen som beslutar om att tilldela en ledamot en medalj. Den reglering som skisseras nedan kommer att ge talmannen ett tydligt författningsstöd för beslut om tilldelning, och normalt kommer besluten att kunna fattas förhållandevis enkelt. Det kan dock finnas särskilda skäl för att en ledamot bör tilldelas en medalj även om tidsgränserna inte riktigt har uppnåtts. Talmannen bör ges möjlighet att t.ex. kunna besluta att tilldela en ledamot som har tjänstgjort i nästan tolv år eller som i nästan fyra år haft ett tyngre uppdrag en medalj, om det finns särskilda skäl. Ett skäl kan vara att det rör sig om enstaka dagar innan en tidsgräns uppnåtts, t.ex. därför att valet av ordförande i ett utskott har skett senare än normalt. Ett annat skäl kan vara att en ledamot av ett allvarligt och ömmande skäl av privat natur, t.ex. allvarlig sjukdom, tvingas lämna sitt uppdrag enstaka månader innan en tidsgräns uppnåtts, eller att ledamoten avlider enstaka månader innan en tidsgräns uppnåtts. Medaljen får när det gäller riksdagsledamöter delas ut postumt.

Det förekommer att en ledamot väljs in i riksdagen och genast begär tjänstledighet för att tjänstgöra som statssekreterare eller att ledamoten utses till statsråd och således inte tjänstgör som ledamot. Det finns också ett exempel på att en ledamot genast begärt tjänstledighet till följd av en pågående tvist med Skatteverket. I sammanhanget kan nämnas att talmannen enligt promemorian Talmannens beslut och överenskommelser med gruppledarna (2020-07-09) kommer att tillstyrka begäran om ledighet för enskild angelägenhet i enlighet med tidigare praxis om ledamöter som är föremål för brottsutredning. Överenskommelsen utvidgades vid ett gruppleadmöte den 19 februari 2020 till att gälla ledamöter som är föremål för brottsutredning eller annan utredning som bedrivs av en myndighet och som allvarligt kan påverka förtroendet för ledamoten. Tid under vilken sådan tjänstledighet pågår ska inte räknas in i de tidsgränser som nämns ovan. Tilläggas kan att det kan förekomma att en person varit invald i riksdagen under en eller flera mandatperioder men aldrig tjänstgjort aktivt, till följd av tjänstledigheter av dessa olika slag. En sådan person kommer förstås inte i fråga för medalj, men bör heller inte tilldelas diplom eller riksdagsnål. Om personen formellt har tjänstgjort enstaka dagar när ansökan om tjänstledighet handlagts förändrar inte det bedömningen.

Det kan vidare påpekas att medaljören ska ha äganderätt till medaljen. Den ska alltså inte lämnas tillbaka vid dödsfall. Däremot bör det framgå av regleringen att medaljen endast får bäras av den person som tilldelats den. Om någon ärvt eller på annat sätt förvärvat en riksdagsmedalj får personen inte bära den.

Det kan också finnas synnerliga skäl för talmannen att besluta att en ledamot inte ska tilldelas en medalj. Ett sådant synnerligt skäl kan vara att en ledamot har blivit dömd och skild från uppdraget som riksdagsledamot eller att

en ledamot har avgått på grund av misstanke om brott som vederbörande sedermera döms för och som hade kunnat medföra att domstolen hade kunnat skilja personen från riksdagsuppdraget. Mot bakgrund av utredningens överväganden om arvodesavdrag bör den tid som en ledamot inte har deltagit i riksdagsarbetet inte ingå i bedömningen av om en ledamot ska få en medalj. Om en ledamot fått sådant arvodesavdrag under en lång tid, som en utgångspunkt mer än ett år, och sedan återupptar sin aktiva tjänstgöring, kan det vara rimligt att i detta sammanhang likställa detta med att ledamoten har lämnat riksdagen och sedan återkommit. I så fall skulle det t.ex. krävas att ledamoten tjänstgjort en sammanhängande tid av minst sex år antingen före eller efter perioden med arvodesavdrag för att tilldelas en medalj.

Det förekommer även i andra fall att en ledamot lämnat sitt riksdagsuppdrag i förtid efter att ha gjort sig skyldig till olika typer av förtroendskadligt agerande. Också i sådana situationer kan det vara motiverat att överväga om ledamoten bör tilldelas medalj och/eller diplom och riksdagsnål eller inte, oavsett om agerandet varit brottsligt eller inte. En utgångspunkt är då att medalj, diplom och riksdagsnål syftar till att tacka en ledamot för viktiga samhällsinsatser. Om ledamotens förtroendskadliga agerande överskuggar det arbete vederbörande utfört för riksdagen kan det anföras dels att ledamoten faktiskt inte förtjänar att få en förtjänstmedalj, diplom och riksdagsnål, dels att det kan skada riksdagens anseende om ledamoten belönas på detta sätt.

Det kommer att vara naturligt att talmannen samråder med gruppledarna i tveksamma fall, men samrådet behöver inte regleras; det kan finnas uppenbara fall där talmannen kan fatta beslut utan samråd.

Det bör framhållas att det faktum att en ledamot får riksdagens medalj efter förrättat värv inte bör påverka ledamotens möjligheter att få andra utmärkelser. Riksdagens medalj ersätter alltså inte någon annan utmärkelse.

Medalj till andra än riksdagsledamöter

Utredningen ska enligt tilläggsdirektiven även överväga om en riksdagsmedalj ska kunna tilldelas andra än riksdagsledamöter om det finns särskilda eller synnerliga skäl. I sammanhanget ska påminnas om att regeringens pågående utredning om offentliga belöningssystem ska göra en bred och samlad översyn av det offentliga belöningssystemet med inriktningen att Sverige ska få ett modernt och sammanhängande system för belöning av såväl svenska som utländska medborgare för bl.a. viktiga samhällsinsatser (Förtjänstutredningen JU 2019:09, dir. 2019:76). Den utredningen ska enligt tilläggsdirektiv slutredovisa sitt uppdrag senast den 15 juni 2021 (dir. 2020:127).

Det finns skäl för att skapa möjlighet till en ordning där talmannen kan dela ut riksdagens medalj till andra än ledamöter. Med en sådan ordning skulle talmannen kunna uppmärksamma värdefulla insatser för riksdagen och ge medaljen som ett tecken på erkänsla från riksdagen. Medaljen skulle endast delas ut till en person som har gjort riksdagen stora tjänster utöver vad som kan förväntas. Det ska inte handla om att belöna enbart lång och trogen tjänst.

Medaljen kan även delas ut till utländska medborgare som gjort stora insatser för riksdagen, t.ex. en ambassadör som på ett särskilt aktivt och förtjänstfullt sätt främjat kontakterna mellan riksdagen och det egna parlamentet.

Om Förtjänstutredningen kommer fram till att talmannen bör kunna nominera personer till utmärkelser inom ordensväsendet bör en utgångspunkt vara att personer som gjort riksdagen synnerligen stora tjänster föreslås få en sådan utmärkelse. Skulle en person – mot förmodan – i något fall inte tilldelas en ordensutmärkelse, trots talmannens nominering, bör personen i stället kunna tilldelas riksdagens medalj. Eftersom det då handlar om en person som gjort riksdagen synnerligen stora tjänster bör det bli fråga om riksdagens medalj i tolfte storleken.

En person som gjort riksdagen särskilda, men inte synnerliga, tjänster bör kunna tilldelas riksdagens medalj i åttonde storleken.

Både särskilda och synnerliga tjänster kan utföras antingen genom en enda mycket framstående insats eller genom framstående insatser under en längre tidsperiod.

Synnerliga insatser skulle t.ex. kunna handla om en mycket framstående forskargärning som bidragit till omfattande ny kunskap om riksdagen, antingen genom ett enda storverk eller genom en lång följd av publikationer. Det skulle också kunna handla om att någon genom ett rådigt ingripande räddat mycket stora värden för riksdagen vid t.ex. en naturkatastrof eller eldsvåda. Det kan i sammanhanget noteras att enskilda riksdagsanställda har fått H.M. Konungens medalj, och det kan alltså bli aktuellt att talmannen nominerar synnerligen förtjänta riksdagsanställda till en konungens utmärkelse.

Särskilda insatser skulle kunna handla om forskningsinsatser eller räddningsinsatser av mycket betydelsefullt slag, dock inte av sådant slag att de är att bedöma som synnerligen värdefulla. Särskilda insatser skulle också kunna handla om att en anställd inom riksdagen utfört en enstaka, mycket betydelsefull arbetsuppgift på ett utomordentligt sätt eller under en lång tidsperiod utfört sina uppgifter på det beskrivna sättet.

Utredningen föreslår att det i riksdagsordningen tas in en bestämmelse som anger att talmannen får dela ut riksdagens medalj till både ledamöter som lämnar riksdagen och andra personer som har gjort insatser av stor betydelse för riksdagen.

Reglering av riksdagens medalj

För närvarande finns det ingen reglering i lag eller annan författning av riksdagens medalj. En fördel med en reglering är att det blir tydligt vad som gäller och att det finns ett tydligt förfarande om man någon gång skulle vilja ändra på ordningen. Det gäller för en medalj både till ledamöter och till andra. För att ge regleringen stadga och beständighet bör det, enligt utredningen, finnas stöd i riksdagsordningen. I riksdagsordningen bör det således föreskrivas att talmannen får dela ut en medalj till ledamöter som lämnar riksdagen och till andra än ledamöter. En sådan bestämmelse ger ett tydligt författningsstöd för

att dela ut medaljer. Riksdagsförvaltningen ska tillhandahålla resurser och service för bl.a. talmannens verksamhet. Genom att talmannen i riksdagsordningen ges en rätt att dela ut en riksdagens medalj kommer det att ingå i Riksdagsförvaltningens uppgifter att stödja talmannen i denna verksamhet.

Riksdagsförvaltningen får inom sitt verksamhetsområde meddela föreskrifter. Med stöd av bestämmelsen i riksdagsordningen om talmannens möjlighet att dela ut en riksdagens medalj kan riksdagsstyrelsen besluta om en föreskrift med närmare innehåll. Ett utkast till en sådan föreskrift lämnas i utredningen. Medaljen ges samma utformning som den medalj som sedan 2010 tilldelats ledamöter som lämnar riksdagen efter en valperiod. Även ordningen med diplom och riksdagsnål bör regleras i föreskriften. Riksdagens medalj till andra än ledamöter bör också omnämnas i föreskriften.

Kutymen är att medalj i åttonde storleken bärs på bröstet med band av herrar respektive med rosett av damer. Medalj i tolfte storleken bärs om halsen av herrar respektive som stor bandrosett av damer. Riksdagens medalj bör inte avvika från denna ordning. Om ett resultat av Förtjänstutredningens arbete blir att en annan ordning bör tillämpas i det offentliga belöningssystemet bör föreskriften ändras i enlighet med den nya ordningen.

Utredningen lämnar även förslag till reglering i riksdagsstyrelsens föreskrift om riksdagens medalj.

Remissinstanserna

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet framhåller den parlamentariska kommittén Förtjänstutredningen, som tillsatts av regeringen, och anför att det kan ifrågasättas om nu är rätt tidpunkt för att utöka användningen av riksdagsmedaljen till förtjänstfulla insatser. Insatser av synnerlig och särskild betydelse för riksdagen borde i de flesta fall kunna belönas genom de utmärkelser som kommer att finnas tillgängliga inom ordensväsendet. Det lämpligaste synes vara att riksdagen avvaktar Förtjänstutredningens arbete.

Enligt förslaget ska vidare riksdagens medalj regleras i riksdagsordningen. Det kan ifrågasättas om riksdagens medalj behöver regleras på en så hög nivå i normhierarkin som riksdagsordningen, som har en ställning mellan lag och grundlag. Ordensväsendet är reglerat genom dels ordenskungörelsen (1974:768), som i den nu gällande regeringsformens system motsvarar en förordning, dels ordensstadgarna som fastställs av Kungl. Maj:ts Orden efter regeringens godkännande. Även utmärkelsen ”För nit och redlighet i rikets tjänst” är reglerad i en förordning. Det skulle på motsvarande sätt framstå som lämpligt att reglera riksdagens medalj i vanlig lag.

Utmärkelsen ”För nit och redlighet i rikets tjänst” delas ut till den som varit anställd inom staten (inklusive Riksdagsförvaltningen) under minst 30 år eller i vissa fall 25 år. H.M. Konungens medalj delas ut – utöver till svenska och utländska medborgare för särskilda förtjänster – till befattningshavare vid Kungliga Hovstaterna för lång och trogen tjänst. Mot den bakgrunden framstår det som rimligt att riksdagsledamöter belönas med en medalj för utförandet av

sitt uppdrag. Även om en kortare tid än 25 eller 30 år är rimligt när det gäller riksdagsuppdrag, kan det dock ifrågasättas om inte tiden borde vara åtminstone tio eller tolv år.

När det gäller den föreslagna föreskriften om riksdagens medalj utgår förslaget från att riksdagsstyrelsen är behörig att meddela dessa föreskrifter eftersom talmannen ska ha rätt att dela ut medaljen. Fakultetsstyrelsen vill ifrågasätta om det är riktigt att se den föreslagna författningen som riksdagsstyrelsens föreskrift. Enligt 8 kap. 13 § andra stycket regeringsformen får riksdagen delegera normgivningsmakt till riksdagens myndigheter avseende förhållanden inom riksdagen eller dess myndigheter. I 7 § lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen anges att Riksdagsförvaltningen inom sitt verksamhetsområde får meddela vissa föreskrifter. Det nu aktuella förslaget kan finna stöd i 7 § 5. Mot bakgrund av den sistnämnda bestämmelsens lydelse framstår det som riktigt att betrakta den föreslagna föreskriften som Riksdagsförvaltningens, och inte som riksdagsstyrelsens, föreskrift.

Avseende 3 § andra stycket i den föreslagna föreskriften noteras att formuleringen ”Runt detta finns symboler i linjer i relief.” är mycket otydlig. Det kan också ifrågasättas om formuleringen ”skraffering med horisontella linjer” är alldeles korrekt. Visserligen är skraffering med horisontella linjer den heraldiska beteckningen för den blå färgen, men på medaljen i nuvarande utformning finns också mindre vertikala streck mellan skrafferingslinjerna, som dessutom är lätt böjda och antyder ett klot. Detta har att göra med att medaljens utformning efterliknar dekorationen i ett fönster i riksdagshuset. Detta är i och för sig ett lämpligt motivval, men möjligen är det lämpligare att fastställa en bild av medaljens utseende. Möjligen borde riksdagsnärens utformning också regleras.

I 5 § i den föreslagna föreskriften anges att medaljen och nålen endast får bäras av den som har tilldelats den. Det brukar anses vara en självklarhet att endast den som tilldelats en medalj, eller för den delen en orden, bär utmärkelsen. Detsamma gäller sådana s.k. boutoner eller ordensknappar som betecknar ordensinnehav. Det synes vara en nyhet att bärandet av en nål regleras. Den föreslagna bestämmelsen är inte knuten till någon sanktion. Avsikten med bestämmelsen bör belysas närmare i den fortsatta beredningen.

Kungl. Maj:ts Orden (KMO) har inga invändningar mot den föreslagna utformningen av riksdagens medalj, men anför att riksdagen genom förslaget om en förändring av riksdagens medalj till viss del föregriper den pågående För tjänstutredningen. En bättre ordning vore att bordlägga frågan till dess att ett genomarbetat förslag till ett offentligt belöningssystem är beslutat.

När det gäller vem som ska kunna tilldelas riksdagens medalj anser KMO att riksdagens medalj endast ska användas för att belöna riksdagens ledamöter. Det offentliga belöningssystemet kommer att svara för de behov som finns av att belöna andra än riksdagsledamöter och det vore olyckligt om riksdagens medalj för en utbruten parallell funktion till det offentliga belöningssystemet. En inriktning där riksdagens medalj delas ut till andra än riksdagsledamöter skulle leda till att Sverige i slutänden får ett offentligt belöningssystem som

avviker i ett nordiskt perspektiv och som är udda även i ett större internationellt perspektiv.

KMO tar upp följande formulering i utredningen: ”Om Förtjänstutredningen kommer fram till att talmannen bör kunna nominera personer till utmärkelser inom ordensväsendet bör en utgångspunkt vara att personer som gjort riksdagen synnerligen stora tjänster föreslås få en sådan utmärkelse. Skulle en person – mot förmodan – i något fall inte tilldelas en ordensutmärkelse, trots talmannens nominering, bör personen i stället kunna tilldelas riksdagens medalj”. Formuleringen är enligt KMO olycklig. Det framstår som märkligt att talmannen skulle komma att överpröva en nomineringsprocess som lett till – ett i och för sig osannolikt – avslag på en framställan från talmannen. Den rimliga tolkningen av en sådan process måste snarare vara att i sådana fall föreligger inte förtjänster i tillräcklig omfattning.

Sett ur parlamentariskt, nationellt och internationellt perspektiv är det KMO:s uppfattning att riksdagens medalj endast bör delas ut till svenska riksdagsledamöter.

Liberalerna anför att partiet i motioner har pekat på behovet av att även i andra situationer än de som beskrivs i betänkandet kunna tilldela en person ett förtjänsttecken från riksdagen, såsom den som vid en militär eller civil internationell insats med fara för eget liv gjort en särskilt berömlig gärning. Frågan bör enligt *Liberalernas* remissvar övervägas i den fortsatta beredningen.

Övriga remissinstanser tillstyrker eller har inte något att invända mot utredningens förslag.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Riksdagsstyrelsen ställer sig bakom utredningens förslag att talmannens rätt att även fortsättningsvis dela ut riksdagens medalj ska regleras och att talmannen även ska kunna besluta om riksdagens medalj till andra än ledamöter. Till skillnad från utredningen anser riksdagsstyrelsen dock att regleringen bör ske i vanlig lag och inte i riksdagsordningen. Således delar riksdagsstyrelsen *Juridiska fakultetsstyrelsens vid Lunds universitet* uppfattning om lämpligheten att reglera riksdagens medalj i vanlig lag. Det kan nämnas att ordenskungörelsen motsvarar en förordning och att även utmärkelsen ”För nit och redlighet i rikets tjänst” är reglerad i en förordning. I en lag om riksdagens medalj kan det huvudsakliga innehållet i de bestämmelser som utredningen föreslår finnas, tillsammans med det som utredningen föreslår ska regleras i en föreskrift. Lagen bör således innehålla bestämmelser om riksdagens medalj och andra avgångsgåvor till riksdagens ledamöter, om riksdagens medalj till andra än ledamöter samt om medaljens utformning. Därmed blir det en samlad reglering av dessa frågor på en lämplig regleringsnivå.

Riksdagsstyrelsen delar utredningens uppfattning att det viktigaste förtroendeuppdraget man kan ha i Sverige är att vara ledamot av Sveriges riksdag. Det är rimligt att den som lämnar riksdagen efter förrättat värv uppmärksammas med riksdagens medalj, om det inte finns starka skäl för att ledamoten

inte bör få en medalj. Styrelsen vill här framhålla att det är fråga om att uppmärksamma avgående ledamöters insatser för riksdagen. Utredningens förslag om hur lång tid en ledamot bör ha tjänstgjort för att vid sin avgång få en medalj framstår som väl avvägda. Vad *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* anfört om tidsaspekten påverkar inte riksdagsstyrelsens bedömning, som vill framhålla att riksdagsuppdraget förnyas vart fjärde år av väljarna och därmed inte kan liknas vid en anställning som det huvudsakligen är upp till arbetstagaren att kvarstanna i. Riksdagsuppdraget är inte en vanlig anställning vilket på detta sätt belyses och uppmärksammas.

Riksdagsstyrelsen instämmer även i utredningens förslag att en ledamot som lämnar riksdagen ska kunna få ett diplom och en guldfärgad riksdagsnål av talmannen, vilket även bör framgå av den föreslagna lagen. Det kan noteras att avgående ledamöter redan i dag avtackas med guldfärgade riksdagsnålar, medan förslaget om ett diplom saknar motsvarighet i dag. Det kan förekomma att en ledamot har tjänstgjort i riksdagen en tid, t.ex. några månader, och sedan beviljas ledighet från riksdagen för uppdrag som statsråd eller statssekreterare. Även om hon eller han är ledig från riksdagen under resten av sin tid som riksdagsledamot bör ledamoten få diplom och riksdagsnål när han eller hon lämnar riksdagen. Som utredningen påpekar förekommer det att en ledamot väljs in i riksdagen och genast begär tjänstledighet för att tjänstgöra som statssekreterare eller att ledamoten utses till statsråd och således inte tjänstgör som ledamot. En sådan person kommer förstås inte i fråga för medalj, men bör heller inte tilldelas diplom eller riksdagsnål. Om personen formellt har tjänstgjort enstaka dagar när ansökan om tjänstledighet handlagts förändrar inte det bedömningen.

Vidare föreslås att en ledamot som lämnar riksdagen efter minst sex års tjänstgöring i följd även ska kunna få riksdagens medalj i åttonde storleken. Lämnar en ledamot riksdagen efter minst tolv års tjänstgöring i följd kan ledamoten få riksdagens medalj i tolfte storleken. En ledamot som har tjänstgjort i mer än sex år i följd och under minst fyra av dessa år även har varit gruppledare, utskottsordförande, talman eller vice talman, men utan att ha uppnått tolv års tjänstgöring, kan ändå få en medalj i tolfte storleken. Riksdagsstyrelsen instämmer i utredningens förslag om när en avgående ledamot ska kunna få riksdagens medalj.

Som utredningen påpekar bör det framhållas att det faktum att en ledamot får riksdagens medalj efter förrättat värv inte bör påverka ledamotens möjligheter att få andra utmärkelser. Riksdagens medalj ersätter alltså inte någon annan utmärkelse.

Det kan, som utredningen framhåller, förekomma att en ledamot som har lämnat riksdagen och fått riksdagens medalj återväljs till riksdagen för förnyat uppdrag. Om ledamoten uppfyller förutsättningarna för att få medaljen i en annan storlek än den som utdelades första gången, kan ledamoten vid sin avgång få medaljen i den nya storleken. En ledamot som har fått riksdagens medalj och därefter på nytt uppfyller förutsättningarna för att få medaljen i samma storlek kan dock i stället få en romersk siffra i silver att fästa på medaljens

band. Den romerska siffran (II, III, IV etc.) anger vilken gång i ordningen ledamoten uppfyller grunden för att tilldelas medaljen i den aktuella storleken. Riksdagsstyrelsen instämmer i förslaget i denna del.

Riksdagsstyrelsen delar vidare utredningens bedömning att talmannen, om det finns särskilda skäl, ska få besluta att en ledamot ska få en medalj även om förutsättningarna inte är uppfyllda. Möjligheten för talmannen bör framgå i den föreslagna lagen. De situationer som utredningen tar upp framstår som väl avvägda, och riksdagsstyrelsen instämmer i bedömningarna. Styrelsen vill framhålla att de perioder som en ledamot är ledig i mer än 30 dagar från uppdraget av andra skäl än sjukdom, föräldraledighet eller pliktbaserad tjänstgöring inom totalförsvaret inte bör ingå i beräkningen av den tid som ligger till grund för att tilldelas en medalj. Däremot bör ledighet för uppdrag som statsråd eller statssekreterare inte behöva anses bryta en sammanhållande period enligt de tidsgränser som anges i lagen. Det innebär t.ex. att om en ledamot har valts till riksdagen vid tre ordinarie val till riksdagen i följd (och det inte har varit extra val) och under den andra valperioden har varit ledig för uppdrag som statsråd kan han eller hon tilldelas riksdagens medalj i åttonde storleken om han eller hon har tjänstgjort i riksdagen sammanlagt minst sex år vid tillfället för sin avgång från riksdagen.

Riksdagsstyrelsen instämmer också i förslaget att om det finns synnerliga skäl ska talmannen få besluta att en ledamot inte ska få något diplom, riksdagsnål eller medalj trots att förutsättningarna är uppfyllda och delar utredningens bedömningar kring dessa överväganden.

Riksdagsstyrelsen ställer sig också bakom förslaget att skapa möjlighet till en ordning där talmannen kan dela ut riksdagens medalj till andra än ledamöter. Styrelsen delar även här det som förs fram av utredningen. Med en sådan ordning skulle talmannen kunna uppmärksamma värdefulla insatser för riksdagen och ge medaljen som ett tecken på erkänsla från riksdagen. Medaljen ska endast kunna delas ut till en person som har gjort riksdagen stora tjänster utöver vad som kan förväntas. Det ska inte handla om att belöna enbart lång och trogen tjänst. Medaljen kan, som utredningen påpekar, även delas ut till utländska medborgare som gjort stora insatser för riksdagen. Både särskilda och synnerliga tjänster kan utföras antingen genom en enda mycket framstående insats eller genom framstående insatser under en längre tidsperiod.

Som utredningen påpekar bör en person som gjort riksdagen särskilda, men inte synnerliga, tjänster kunna tilldelas riksdagens medalj i åttonde storleken. Särskilda insatser skulle kunna handla om forskningsinsatser eller räddningsinsatser av mycket betydelsefullt slag, dock inte av sådant slag att de är att bedöma som synnerligen värdefulla. Särskilda insatser skulle också kunna handla om att en anställd inom riksdagen utfört en enstaka, mycket betydelsefull arbetsuppgift på ett utomordentligt sätt eller under en lång tidsperiod utfört sina uppgifter på det beskrivna sättet.

Riksdagsstyrelsen vill, i likhet med utredningen, framhålla att synnerliga insatser t.ex. skulle kunna handla om en mycket framstående forskargärning som bidragit till omfattande ny kunskap om riksdagen, antingen genom ett

enda storverk eller genom en lång följd av publikationer. Det skulle också, som anförs i utredningen, kunna handla om att någon genom ett rådigt ingripande räddat mycket stora värden för riksdagen.

I remissvaret från *Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet* tas formuleringen av beskrivningen av medaljens utseende upp. Som anges i remissvaret efterliknar medaljens utformning dekorationen i ett fönster i riksdagshuset. Riksdagens medalj finns redan och den nuvarande utformningen ska gälla även i fortsättningen. Det råder således inte något tvivel om dess utformning. För att korrekt beskriva medaljens utformning bör dock beskrivningen i ord kompletteras med bilder i författningskommentaren. Bilder på medaljens åtsida och frånsida återfinns således i författningskommentaren i denna framställning. Lagen föreslås innehålla vissa grundläggande bestämmelser om medaljens utseende.

Remissynpunkter har även framförts på förslaget om reglering av vem som får bära en utmärkelse. Som anförs i remissvaret brukar det anses vara en självklarhet att endast den som tilldelats en medalj bär utmärkelsen, och detta synsätt gäller också för riksdagens medalj och riksdagsnål. Endast den som har tilldelats utmärkelserna ska bära dem. Det får förutsättas att detta respekteras. Någon särskild reglering av frågan på så sätt som utredningen föreslår behövs därför inte. Riksdagsstyrelsen föreslår således inte någon bestämmelse om vem som får bära en riksdagsmedalj.

När det gäller utformningen av det band som hör till medaljen vill styrelsen anföra följande. Riksdagens medalj har delats ut sedan 2010. Damer har fått medaljen med bandet knutet som en rosett och herrar har fått medaljen med rakt band. Som framgår av 2019 års riksdagsöversyn har Kungl. Maj:ts Orden gett ut den korta handledningen Att bära ordnar och utmärkelsetecken (2010, andra reviderade upplagan, 2019). Av handledningen framgår att kring halsen bärs H.M. Konungens medalj i tolfte storleken i kedja eller band; damer bär dock medalj med stor rosett på bröstets vänstra sida. 2019 års riksdagsöversyn redovisar att efter ca 1830 var det oftast förekommande att kvinnor bar medaljer i en rosett på vänstra bröstet. När kvinnor började få medaljer i tolfte storleken (en bit in på 1900-talet) förekom det att medaljen hos dessa kvinnor, liksom hos männen, bars i band om halsen. Med tiden kom dock kvinnor att bära medalj både i åttonde och tolfte storleken med rosett, vilket alltså är den ordning som råder i dag. I utkastet till föreskrift som 2019 års riksdagsöversyn redovisar finns en bestämmelse om att riksdagens medalj i åttonde storleken bärs på bröstet med band av herrar respektive med rosett av damer. Medalj i tolfte storleken bärs om halsen av herrar respektive som stor bandrosett av damer. Riksdagsstyrelsen anser att riksdagens medalj inte bör avvika från praxis och ordningen som framgår i handledningen. Den saken behöver dock inte regleras i lag. Om resultatet av Förtjänstutredningens arbete skulle bli att en annan ordning bör tillämpas när det gäller bärandet av ordnar och utmärkelsetecken bör dock enligt riksdagsstyrelsen bärandet av riksdagens medalj anpassas till det.

Med anledning av övriga synpunkter i remissvaren om Förtjänstutredningen vill riksdagsstyrelsen anföra följande. Styrelsen noterar att det i direktiven till Förtjänstutredningen anges att kommittén ska kartlägga formerna för tilldelande av regeringens och förvaltningsmyndigheternas olika offentliga belöningar och ta ställning till om dessa bör ändras. Översynen ska beakta de kungliga medaljerna. Riksdagsstyrelsen kan mot bakgrund av direktiven till Förtjänstutredningen inte se att förslaget om riksdagens medalj påverkar arbetet i Förtjänstutredningen.

När det gäller frågan om erkännande av en särskilt berömlig gärning vid en militär eller civil internationell insats med fara för eget liv kan det noteras att det i Förtjänstutredningens uppdrag ingår att ta ställning till om en ny belöningsmedalj för särskilt berömvärda internationella insatser bör instiftas i relation till att utdelandet av utmärkelser inom Svärdsorden återupptas. Riksdagsstyrelsen vill påpeka att riksdagens medalj inte är aktuell för dylika uppmärksammanden.

Det bör finnas en upplysningsbestämmelse om att Riksdagsförvaltningen kan meddela föreskrifter till lagen. I nuläget finns det såvitt kan bedömas inte anledning till några föreskrifter utöver lagen, men det kan inte uteslutas att ett sådant behov uppstår i framtiden.

I likhet med merparten av övriga förslag i denna framställning bör bestämmelsen om riksdagens medalj träda i kraft den 1 januari 2022. Det finns ett antal ledamöter som har lämnat riksdagen fr.o.m. januari 2019 som ännu inte har avtackats av talmannen. Talmannen är inte förhindrad att dela ut avgångsgåvor enligt vad som föreskrivs i lagen till dessa ledamöter som ännu inte har avtackats.

Mot denna bakgrund föreslår riksdagsstyrelsen en lag om riksdagens medalj. Med de förtydliganden som gjorts ovan ställer sig riksdagsstyrelsen bakom utredningens överväganden, och remissynpunkterna föranleder inte någon annan bedömning.

4.13 Riksdagsstyrelsens bedömning i vissa frågor

Riksdagsstyrelsens bedömningar i korthet: Riksdagsstyrelsen delar utredningens bedömningar i följande frågor:

- de vice talmännen som vice ordförande i krigsdelegationen
- val av talman och vice talmän
- val av utskott – tidpunkt och förfarande
- formuleringen i regeringsformen respektive riksdagsordningen av tidsgränsen för att pröva talmannens förslag till ny statsminister.

Utredningens bedömningar

I vissa frågor gör utredningen bedömningar utan att lägga fram några förslag till lagändringar. Bedömningarna redovisas nedan.

De vice talmännen som vice ordförande i krigsdelegationen

Utredningens direktiv tar upp frågan om det kan finnas anledning att införa en ordning där de vice talmännen även är vice ordförande i krigsdelegationen. Krigsdelegationens ordförande och vice ordförande har i uppgift att förbereda delegationens verksamhet för den händelse att delegationen träder i riksdagens ställe. Det är således, enligt utredningen, önskvärt att delegationens presidium har mycket god kännedom om riksdagens arbete och erfarenhet av att planera riksdagsarbetet och i någon form delta i ledningen av detta. Vidare måste presidiet redan i fredstid kunna avsätta tid för krigsdelegationen.

Utredningens genomgång av vilka som har valts till vice ordförande i krigsdelegationen under enkammartiden, dvs. sedan 1971, visar att partierna i huvudsak har valt att ha sina partiledare eller gruppleddare som vice ordförande i krigsdelegationen. Detta får uppfattas som att partierna har föreställt sig att delegationens presidium spelar en roll främst i ett skarpt läge, när delegationen har trätt i riksdagens ställe. I ett så skarpt läge kommer talmannen troligen att behöva överlägga med de ledande företrädarna för partierna.

Det kan noteras att när krigsdelegationen inrättades 1965 betonade konstitutionsutskottet att det måste anses angeläget att delegationen förbereder sig för sina uppgifter. Ansvar för delegationens förberedelsearbete för dess eventuella uppgifter i krig lades på delegationens ordförande och vice ordförande. Utskottet framhöll att det syntes önskvärt att samtliga de partier som var representerade i delegationen fick delta i förberedelsearbetet. Detta kunde enligt utskottet åstadkommas antingen genom samråd med presidiet eller genom att samtliga partier fick presidieplatser. För att hålla sistnämnda möjlighet öppen föreslogs att delegationen skulle välja en eller flera vice ordförande.

Sedan 1965 har antalet partier i riksdagen ökat. Det innebär att presidiet i praktiken svårigen kan rymma företrädare för samtliga partier. Presidiet i sig kan alltså inte fylla uppgiften att samtliga partier i delegationen ska kunna delta i förberedelsearbetet, vilket man föreställde sig på 1960-talet.

En annan förändring över tid är att talmannens samråd med gruppleddarna har ökat i betydelse. Förändringen skedde i huvudsak under 1990-talet (jfr Birgitta Dahl, 2016, I rörelse: minnen från ett innehållsrikt liv, s. 256 och Lars Tobisson, 2019, Reflektioner om politik: elva essäer om idéer och reformer, s. 39).

Det är således naturligt att talmannen har överläggningar med gruppleddarna om krigsdelegationens förberedande verksamhet. Samtidigt skulle den erfarenhet som de vice talmännen får genom att leda kammarens sammanträden vara till nytta både för att förbereda delegationens verksamhet och för det arbete som krigsdelegationen ska bedriva om den aktiveras. Om talmanspresidiet skulle utgöra även krigsdelegationens presidium skulle den erfarenheten kunna användas på ett praktiskt sätt, och startsträckan för arbetet i krigsdelegationens presidium skulle bli kortare. Till de praktiska fördelarna hör också att talmanspresidiet vanligen möts regelbundet. Å andra sidan finns det starka skäl för att partierna själva ska få avgöra vem de vill nominera till

krigsdelegationens presidium. Det är också rimligt att krigsdelegationen är fri att inom sig välja de vice ordförande som delegationen önskar.

Krigsdelegationens presidium har en särskild uppgift i att förbereda delegationens verksamhet om delegationen skulle träda i riksdagens ställe. Det är alltså viktigt att partierna när de nominerar kandidater till vice ordförandeposter i krigsdelegationen efter varje val betänker att dessa ledamöter ska vara beredda att delta i den förberedande verksamheten. Det är naturligt att partierna själva avgör vem de nominerar, men partierna bör således särskilt beakta de uppgifter krigsdelegationens presidium har.

Sammantaget finns det, enligt utredningen, inte skäl att föreslå någon ändring av reglerna för val av krigsdelegationens presidium.

Det ska sägas att i riksdagens tillkännagivande till regeringen om en översyn av krigsdelegationen anfördes att bland de frågor som bör analyseras finns krigsdelegationens sammansättning, funktion och befogenheter (bet. 2018/19:KU30, punkt 34, rskr. 2018/19:216). Det är möjligt att en kommande utredning gör överväganden om de frågor som behandlas här.

Val av talman och vice talmän

I utredningens direktiv ingick att se över proceduren för val av talman och vice talmän och vid behov föreslå förändringar. Med 1974 års regeringsform fick talmannen en stärkt ställning, bl.a. genom uppgiften att föreslå statsminister. Gällande regler om val av talman och vice talman har sin bakgrund i uttalanden av konstitutionsutskottet 1913. De skäl som anfördes av utskottet 1913 om vikten av att talmannen har ett allmänt förtroende, samtidigt som en talman behöver väljas utan alltför stor tidsåtgång, är rimligen giltiga i än större utsträckning i och med 1974 års regeringsform. Mot bakgrund av talmansbefattningarnas betydelse för riksdagens arbete bör valen anordnas så att en omsorgsfull prövning garanteras.

En fråga är då om erfarenheterna motiverar att valförfarandet förändras. Under tvåkammartiden förekom inga omröstningar om talmän. Under enkammartiden har det blivit omröstning med slutna sedlar i tio fall. Vid de två senaste valen av andre vice talman, 2014 och 2018, krävdes tre omgångar. Det skedde inte några stora förändringar av röstetalen mellan de olika omgångarna.

I en oklarare parlamentarisk situation kan det finnas flera kandidater till en talmanspost. I ett sådant läge kan det vara en fördel med val i flera omgångar så att partierna kan göra förnyade överväganden mellan de olika valomgångarna. För att partierna ska kunna göra förnyade överväganden och diskutera nya förhållningssätt krävs det dock tid mellan de olika omgångarna. I sådana situationer får alltså kammaren förutsättas ajournera sammanträdet så att överläggningar kan ske. Det kan nämnas att när det blev val av utskott med slutna sedlar 1971 och 1979 ajournerades kammaren efter att ett utskott (1971) respektive två utskott (1979) hade valts. På liknande sätt kan kammaren ajourneras efter en eller två omgångar av valet av talman så att partierna kan överlägga om nästa omröstning (6 kap. 14 § RO). Förslaget om ajournering kan

föras fram av ålderspresidenten eller vilken annan ledamot som helst (jfr prop. 1973:90 s. 524).

Det kan konstateras att riksdagen vid samtliga tillfällen har hunnit välja talmän under riksmötets första dag. Det finns alltså inte skäl att ändra bestämmelserna för att riksdagen inte har hunnit välja talmän. Det finns sammantaget inte tillräckliga skäl för att föreslå en ändring av bestämmelserna om förfarandet vid val av talman.

Val av utskott – tidpunkt och förfarande

I utredningens direktiv ingår att överväga och vid behov föreslå förändringar av förfarandet vid val av utskott. Om utredningen kommer fram till att det nuvarande systemet inte bör ändras, ska utredningen ändå överväga om åtminstone tiden för att välja utskott bör förlängas till en längre period än de åtta dagar som kammaren enligt nuvarande ordning har till sitt förfogande.

Valberedningen utses vid kammarens första sammanträde efter ett val. Inom en vecka behöver sedan valberedningen i praktiken lägga fram sitt förslag för kammaren om val av utskott, och valen förrättas på tisdagen i riksmötets andra vecka.

Om valberedningen inte lägger fram gemensamma listor vid val av utskott ska varje utskotts ledamöter och suppleanter väljas för sig med slutna sedlar. Även om valberedningen har lagt fram gemensamma listor kan det bli val med slutna sedlar i kammaren, om ett visst antal ledamöter begär det (20 stycken om valet gäller ett utskott med 17 ledamöter). Ett val med slutna sedlar som förrättas efter att en minoritet i kammaren har begärt det ska äga rum vid ett följande sammanträde, vilket innebär ett skydd mot överrumpling.

Det finns inga krav på när valberedningen senast ska meddela om den inte kommer att lägga fram gemensamma listor. Det bör understrykas att ett sådant meddelande är av stor vikt eftersom i princip samtliga ledamöter måste närvara vid den slutna omröstningen för att resultatet så långt som möjligt ska avspegla den kammare som valts av folket. Det är alltså lika viktigt med ett skydd mot överrumpling om det blir val med slutna sedlar för att valberedningen inte kommit överens som om det blir val med slutna sedlar eftersom en minoritet i kammaren begär det. Valberedningen bör således meddela talmannen så snart som möjligt om att man inte kommer överens om gemensamma listor. Talmannen kan då meddela samtliga ledamöter att det kommer att bli omröstning med slutna sedlar vid det sammanträde där valet planeras att äga rum. Ett absolut minsta krav bör vara att det framgår av kammarens föredragningslista att det kommer att bli omröstning med slutna sedlar.

Vid två tillfällen under enkammartiden har valberedningen inte enats om gemensamma listor, 1971 och 1979. Såvitt har kunnat fastställas var detta känt åtminstone dagen före valet i kammaren. Det blev då val med slutna sedlar, och varje gruppering av partier presenterade en lista med de namn som de nominerade till det aktuella utskottet. Röstsedlarna räknades och platserna i

utskottet fördelades enligt d'Hondts metod. År 1971 blev det också val med slutna sedlar till Utrikesnämnden.

Det blev omröstningar med slutna sedlar därför att partierna hade olika uppfattningar om vilka principer som skulle tillämpas vid fördelningen av platser i utskotten respektive Utrikesnämnden. Utfallet av omröstningarna blev att de principer som den ena sidan förespråkade slog igenom i fördelningen av platser (dvs. den ordning som föreskrivs i riksdagsordningen om man inte kommer överens om annat). Den sida vars principer inte hade fått genomslag i fördelningen av platser accepterade då att valberedningen lade fram gemensamma listor för övriga utskott och organ. Det betonades i kammarens debatt att detta skedde av praktiska skäl, dvs. för att spara tid. Därmed kunde utskott och övriga organ väljas under den dagen.

Så här långt har alltså ordningen med val av utskott fungerat så att utskotten har kunnat väljas den åttonde dagen efter kammarens första sammanträde. Ledamöterna och partierna har använt den konfliktlösningsmekanism som finns om man inte kommer överens om gemensamma listor, dvs. det har blivit omröstning med slutna sedlar. När det stått klart vilken princip som har fått genomslag har återstående val skett med gemensamma listor.

Det ska dock sägas att tidsschemat är ansträngt. Partierna ska komma överens om antalet ledamöter i utskotten. Vidare ska partierna avgöra om de vill bilda karteller och i så fall med vem. Varje parti ska också avgöra vilka ledamöter de ska nominera till respektive utskott.

I de fall, 1971 och 1979, när partierna inte kunde enas om principerna för fördelningen av platser i utskotten var de dåvarande fem partiernas fördelning i två block i allt väsentligt en given utgångspunkt när det gällde utskottens platser. Om det blir utdragna diskussioner om vilka partier som ska bilda karteller med varandra kan tidsschemat ansträngas än mer.

Erfarenheten är att partierna nöjer sig med att ha en eller två omröstningar med slutna sedlar. Det finns en möjlighet att lämna valsedlarna i samtliga val innan sammanräkning görs i något av valen, som en tidsbesparande åtgärd. En sådan situation bör naturligtvis undvikas, men kan bli aktuell om tidsschemat kräver det och alla ledamöter är överens om den ordningen.

Det ska i sammanhanget understrykas att ungefär hälften av utskotten sammanträder inom två dagar efter det konstituerande sammanträdet. Kallelsen till det sammanträdet skickas normalt ut samma dag som det konstituerande sammanträdet äger rum. Det har också förekommit att utskott har haft sammanträde dagen efter det konstituerande sammanträdet, liksom att utskotten har behandlat sakfrågor vid det konstituerande sammanträdet. Utskottens uppgifter när det gäller EU-frågor, men också andra frågor, innebär att det är angeläget att utskotten kan börja arbeta så fort som möjligt. Detta talar för att man inte ska senarelägga valet av utskott.

Samtidigt ska det sägas att det kan finnas parlamentariska situationer där det vore värdefullt med ytterligare tid för överläggningar om val till utskotten. Sammantaget finns det dock inte tillräckliga skäl för att föreslå någon ändring av reglerna för val av utskott. Det ska dock sägas att tidsschemat för val av

utskott är ansträngt, och om förutsättningarna förändras, t.ex. genom att diskussionerna om vilka partier som ska samverka och bilda kartell drar ut på tiden, kan det finnas skäl att ompröva vilken dag utskotten senast ska väljas. I nuläget bör det dock inte göras någon ändring av reglerna.

Formuleringen i regeringsformen respektive riksdagsordningen av tidsgränsen för att pröva talmannens förslag till ny statsminister

Utredningen konstaterar att formuleringen av tidsgränsen för att pröva talmannens förslag till ny statsminister skiljer sig åt mellan 6 kap. 4 § RF och 11 kap. 3 § RO trots att de avser samma situation. Utredningen kan konstatera att riksdagsordningens formulering, ”senast på fjärde dagen efter den dag då förslaget framställdes”, är helt entydig. Om talmannen lägger fram sitt förslag på en måndag blir den fjärde dagen efter det fredagen. Regeringsformens formulering, ”inom fyra dagar”, skulle av någon kunna tolkas som att den dag då förslaget läggs fram ska räknas med, och att riksdagen således skulle behöva pröva förslaget senast på torsdagen om förslaget lagts fram på måndagen. Utredningens bedömning är dock att regeringsformens formulering ger samma resultat som riksdagsordningens formulering.

Man ska inte ändra regeringsformen om det inte behövs. Mot den bakgrunden föreslår utredningen inte någon ändring. Om det i en framtida utredning görs en översyn av reglerna för regeringsbildningen bör dock frågan om formuleringen i regeringsformen uppmärksammas.

Remissinstanserna

Bedömningarna har inte mött några invändningar i remissvaren.

Skälen för riksdagsstyrelsens bedömning

Riksdagsstyrelsen gör inte någon annan bedömning än utredningen i dessa frågor.

4.14 Reglering i riksdagsordningen av vice gruppledare

Riksdagsstyrelsens förslag: Av riksdagsordningen ska framgå att ett parti kan utse flera personliga ersättare för gruppledaren.

Bakgrund

I riksdagsordningen avses med gruppledare den särskilda företrädare som en partigrupp som vid valet till riksdagen har fått minst 4 procent av rösterna i hela riket ska utse för att samråda med talmannen (1 kap. 3 § RO). Således ska varje partigrupp som motsvarar ett parti som vid valet till riksdagen fick minst

4 procent av rösterna i hela riket utse en särskild företrädare (gruppleddare) som ska samråda med talmannen om arbetet i kammaren (4 kap. 3 § RO). Parti-grupperna ska, enligt 4 kap. 3 § andra stycket) utse en personlig ersättare för gruppleddaren (vice gruppleddare).

Enligt 6 kap. 20 § RO ska talmannen samråda med gruppleddarna om uppläggningsen av kammarens överläggningar. Sådana överläggningar hålls regelbundet och har lett fram till överenskommelser om bl.a. uppläggningsen av frågestunder, debatter med anledning av budgetpropositionens lämnande och sammanträden för muntlig information från regeringen. Talmannen och gruppleddarna har träffat överenskommelser även i andra frågor än om uppläggningsen av kammarens överläggningar. Det gäller bl.a. begränsningar av antalet yrkanden och voteringar.

I följande fall föreskrivs det i riksdagsordningen att talmannen fattar beslut efter samråd med gruppleddarna:

- Beslut om ordningsregler för kammaren (tilläggsbestämmelse 6.16.1).
- Beslut inför en viss överläggning om att ett statsråd eller en ledamot kan få ordet för replik innan han eller hon har hållit sitt anförande (6 kap. 22 § RO).
- Beslut om att det ska hållas en debatt utan samband med annan handläggning och om tider för anföranden i en sådan debatt (6 kap. 23 § RO och tilläggsbestämmelse 6.23.1).
- Beslut om att svar på skriftliga frågor ska lämnas inom 14 dagar från det att frågan framställdes (tilläggsbestämmelse 8.7.1).
- Beslut om att dokument från Europeiska unionen, med undantag för förslag till rättsakter, och dokument inom ramen för det interparlamentariska samarbetet i unionen ska granskas av riksdagen (9 kap. 20 § RO).
- Beslut om sammansättningen av delegationerna till Interparlamentariska unionen och den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet (13 kap. 19 § RO).

Riksdagens val av riksdagsdirektör ska beredas av en grupp bestående av talmannen och gruppleddarna (tilläggsbestämmelse 14.5.1). Enligt riksdagsstyrelsens föreskrift om upplåtelse av riksdagens lokaler ska talmannen dessutom samråda med gruppleddarna om huruvida utställningar ska få anordnas i riksdagens lokaler (24 § RFS 2017:4).

Vid gruppleddarmöten, som normalt hålls varannan vecka när kammaren sammanträder, samråda talmannen med partiernas gruppleddare om frågor i riksdagsarbetet. Vid mötena deltar talmannen, de vice talmännen och gruppleddare för respektive partigrupp. Från Riksdagsförvaltningen närvarar riksdagsdirektören samt biträdande riksdagsdirektören, kanslichefen för ledningsstaben och chefen för centralkansliet.

Gruppleddarmötena har inte någon formell beslutande- eller vetorätt utan är ett samrådsorgan. I praktiken förankras dock många förslag och beslut i denna krets först, för att sedan formellt beslutas av talmannen eller riksdagsstyrelsen.

Det förekommer att partigrupper har mer än en vice gruppleddare, som deltar vid gruppleddarmötena om gruppleddaren och förste vice gruppleddaren har förhinder.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Talmannens samråd med gruppleddarna har, som 2019 års riksdagsöversyn påpekar i samband med en diskussion om krigsdelegationens presidium (2020/21:URF1 s. 85 f.), ökat i betydelse över tid. Förändringen skedde i huvudsak under 1990-talet.

I praxis förekommer det att partigrupper har mer än en vice gruppleddare. Vem som deltar vid ett gruppleddarmöte för ett visst parti kan alltså variera mellan fler än två personer. Riksdagsordningen bör avspegla detta faktum och således ange att ett parti kan utse en eller flera personliga ersättare för gruppleddaren. Förslaget innebär inte något krav på partigrupperna att utse mer än en vice gruppleddare.

Förslagen innebär en ändring i 4 kap. 3 § RO.

4.15 Delegationer till mellanfolkliga organisationer

Riksdagsstyrelsens förslag: Kravet på att det ska finnas en internationell överenskommelse för att kammaren ska välja en delegation till en mellanfolklig organisation bör ligga fast. Regleringen i riksdagsordningen om delegationer till mellanfolkliga organisationer bör därför även i fortsättningen utgå från en uppdelning mellan de delegationer som väljs av riksdagen och de som utses av talmannen.

Bestämmelser om att delegationer som väljs av kammaren årligen ska lämna en redogörelse till kammaren samlas i den huvudbestämmelse i riksdagsordningen som reglerar förutsättningarna för kammarvalet.

Det införs en bestämmelse i riksdagsordningen om att talmannen efter samråd med gruppleddarna får

- besluta att riksdagsledamöter ska delta i ett internationellt parlamentariskt samarbete som inte bygger på en internationell överenskommelse
- utse ledamöter i delegationen
- besluta hur den ska redovisa sin verksamhet.

Riksdagsstyrelsens bedömning: Regleringen i riksdagsordningen om val av delegationer inom EU-arbetet bör för närvarande inte ändras.

Promemorians överväganden och förslag

Riksdagsledamöters deltagande i interparlamentariska församlingar

Riksdagsledamöter deltar i delegationer till ett antal interparlamentariska församlingar. Det interparlamentariska arbetet syftar till att tillföra en parlamen-

tarisk dimension till de regeringssamarbeten som finns. Genom sitt deltagande kan riksdagsledamöter skapa opinion för svenska synsätt och återföra internationella frågor, tankar och förslag till riksdagsarbetet.

Enligt bestämmelser i riksdagsordningen väljer kammaren Nordiska rådets svenska delegation, delegationen till Europarådets parlamentariska församling och delegationen till den parlamentariska församlingen vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa. Talmannen utser enligt riksdagsordningen delegationerna till den Interparlamentariska unionen och den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet. Utan att det är särskilt angivet i riksdagsordningen utser talmannen även ledamöter i flera andra delegationer till mellanfolkliga organisationer.

Inom EU förekommer det också olika former av interparlamentariskt samarbete. Några av formerna är reglerade och regelbundna medan andra är mer oreglerade och av tillfällig karaktär, ofta anordnade med anledning av en aktuell händelse. Huvudregeln är att riksdagen deltar i det här arbetet genom utskottens och EU-nämndens ledamöter. Kammaren väljer dock ledamöter och suppleanter i konvent som inrättas för att förbereda fördragsändringar inom Europeiska unionen och till delegationen till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol).

Riksdagsledamöter deltar också i ett antal andra internationella parlamentariska konferenser, partnerskap och nätverk. Deltagande i dessa sammanhang kan exempelvis aktualiseras genom att ett utskott efter inbjudan beslutar om deltagande för ett visst antal ledamöter eller genom att enskilda riksdagsledamöter bjuds in att delta.

Delegationer som väljs av kammaren

Enligt bestämmelser 10 kap. 1 § RF ingås internationella överenskommelser av regeringen. En sådan överenskommelse ska därefter, enligt 10 kap. 3 § RF, i vissa fall godkännas av riksdagen. Den rättsliga regleringen i riksdagsordningen bygger på att det ska finnas en sådan internationell överenskommelse om riksdagens deltagande för att det ska bli en uppgift för kammaren att välja delegationen. I 13 kap. 18 § RO föreskrivs följaktligen att om det har träffats en internationell överenskommelse att riksdagen bland sina ledamöter ska välja ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation, får bestämmelser om detta införas i en tilläggsbestämmelse i riksdagsordningen.

För närvarande är val till tre delegationer reglerade i tilläggsbestämmelser:

- Nordiska rådets svenska delegation (13.18.1)
- delegationen till Europarådets parlamentariska församling (13.18.2)
- delegationen till den parlamentariska församlingen vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (13.18.3).

Dessa delegationer väljs av kammaren efter förslag av valberedningen. I respektive tilläggsbestämmelse regleras valen närmare. I tilläggsbestämmelserna

anges också att delegationernas verksamhet årligen ska återrapporteras till riksdagen. Redogörelserna bereds av utrikesutskottet och debatteras därefter i kammaren.

Delegationer som utses av talmannen efter samråd med gruppledarna

I 13 kap. 19 § RO finns bestämmelser om två delegationer som utses av talmannen efter samråd med gruppledarna och efter förslag från partigrupperna. Dessa delegationer är:

- delegationen till Interparlamentariska unionen
- delegationen till den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet.

År 2018 fattades dock beslutet att riksdagsledamöter, på grund av organisatoriska brister hos församlingen, tills vidare inte aktivt deltar i samarbetet inom ramen för den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet. För valperioden 2018–2022 har därför ingen delegation utsetts till den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet.

Sedan år 2012 har riksdagsstyrelsen överlämnat delegationernas årliga verksamhetsberättelser till riksdagen i form av redogörelser. Redogörelserna bereds i utrikesutskottet och debatteras därefter i kammaren.

Utöver de delegationer som är reglerade i riksdagsordningen utser talmannen, efter samråd med gruppledarna, riksdagsledamöter till:

- den arktiska parlamentarikerkonferensen
- den parlamentariska Barentskonferensen
- den parlamentariska Östersjökonferensen
- det parlamentariska partnerskapsmötet Asien-Europa
- Natos parlamentariska församling.

Till den arktiska parlamentarikerkonferensen, den parlamentariska Östersjökonferensen och Natos parlamentariska församling utses fasta delegationer efter partiernas nomineringar. För den parlamentariska Barentskonferensen beslutar talmannen om den partimässiga sammansättningen och utser därefter inför varje konferens en delegation utifrån partiernas nomineringar. Sedan 2018 utser talmannen även, efter nomineringar från partierna, ledamöter i en delegation från riksdagen till varje konferens som det parlamentariska partnerskapsmötet Asien-Europa anordnar.

Delegationerna till den arktiska parlamentarikerkonferensen, den parlamentariska Barentskonferensen och den parlamentariska Östersjökonferensen rapporterar om sin verksamhet inom ramen för redogörelsen från Nordiska rådets svenska delegation. Den parlamentariska Östersjökonferensen äger rum varje år. Den arktiska parlamentarikerkonferensen och den parlamentariska Barentskonferensen äger rum vartannat år. Delegationen till Natos parlamentariska församling lämnar årligen en redovisning av sin verksamhet till talmannen. Även utrikesutskottet och försvarsutskottet får del av redovisningen.

Kammaren bör även i fortsättningen endast välja de delegationer som bygger på en internationell överenskommelse

Bestämmelsen om kammarens val av delegationer till mellanfolkliga organisationer i 13 kap. 18 § RO kom till genom en lagändring år 2003 (framst. 2002/03:RS1, bet. 2002/03:KU15). Det infördes då ett krav på att det ska ha träffats en internationell överenskommelse om att riksdagen bland sina ledamöter ska utse ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation för att riksdagen i en tilläggsbestämmelse ska kunna ange att en viss delegation ska väljas av riksdagen. När Kommittén för översyn av riksdagsordningen, som hade i uppdrag att göra en samlad översyn av riksdagsordningen, lämnade förslag till bestämmelser i riksdagsordningen om hur delegationerna till Interparlamentariska unionen och den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet skulle utses, konstaterade kommittén att kravet på att det ska ha träffats en internationell överenskommelse inte var uppfyllt för dessa organisationer och att det därför inte gick att föreskriva i en tilläggsbestämmelse att riksdagen genom val i kammaren skulle utse ledamöter i delegationerna. Det skulle i så fall förutsätta att kravet avskaffades och att bestämmelsen på så sätt utvidgades. Kommitténs uppfattning var att en sådan ändring inte borde göras. Regleringen av dessa delegationer fördes därför i stället in i en särskild huvudbestämmelse i riksdagsordningen. Ändringen innebar också att rätten att utse delegationerna flyttades från riksdagsstyrelsen till talmannen (2012/13:URF3 s. 233 f., framst. 2013/14:RS3 s. 181).

De delegationer till mellanfolkliga organisationer som väljs av kammaren ska alltså ha sin grund i en internationell överenskommelse som regeringen har ingått enligt den ordning som föreskrivs i 10 kap. regeringsformen. På så sätt finns det också en konstitutionell grund för att riksdagen i dessa fall ska välja ledamöter i delegationen och ha till uppgift att riksdagsbehandla delegationens årliga redogörelse.

Delegationer till mellanfolkliga organisationer som, utanför EU-samarbetet, utses i andra fall än de som beskrivs i 13 kap. 18 § RO utför inte någon uppgift som på samma sätt kan härledas till regeringsformens bestämmelser eller som på annat sätt har uppgifter som definieras i lag. Att dessa delegationer utses bygger i stället på de allmänna principer som talmannen och gruppledarna har kommit överens om för riksdagsledamöters deltagande i interparlamentariska samarbeten inom ramen för ledamotsuppdraget. Mot den bakgrunden bör det också vara en uppgift för talmannen, efter samråd med gruppledarna, att utse de ledamöter som ska ingå i delegationerna. Kravet i 13 kap. 18 § RO på att det ska finnas en internationell överenskommelse för att kammaren ska välja en delegation till en mellanfolklig organisation bör därför ligga fast. Regleringen i riksdagsordningen bör därmed även fortsättningsvis utgå från en uppdelning mellan de delegationer som väljs av riksdagen och de som utses av talmannen efter samråd med gruppledarna.

Bestämmelser om delegationernas årliga redogörelse till kammaren bör samlas i en huvudbestämmelse i riksdagsordningen

Skyldigheten för de delegationer som väljs av kammaren att årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen har hittills reglerats i respektive tilläggsbestämmelse. Dessa bestämmelser bör samlas i 13 kap. 18 § RO. På så sätt uppnås en sammanhållen reglering för alla delegationer som väljs av kammaren och det blir tydligt att kravet på återrapportering ska gälla för alla sådana delegationer också om det i framtiden tillkommer val av fler delegationer enligt nya tilläggsbestämmelser.

En ny bestämmelse om att talmannen får utse delegationer som inte väljs av kammaren införs

Enligt 13 kap. 19 § RO utser talmannen delegationerna till Interparlamentariska unionen och till den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet. Enligt praxis utser talmannen också riksdagsledamöter i ett antal delegationer inom ramen för andra interparlamentariska samarbeten. Den rättsliga regleringen i riksdagsordningen omfattar alltså inte alla de delegationer som utses av talmannen efter samråd med gruppledarna.

Grundprinciperna för vilka interparlamentariska församlingar, konferenser och nätverk som riksdagsledamöter deltar i följer av en överenskommelse mellan talmannen och gruppledarna den 14 mars 2018:

- Riksdagsledamöter kan delta om det rör sig om ett parlamentariskt samarbete med ett regeringssamarbete som grund där Sverige deltar så att det tillförs en parlamentarisk dimension till det parallella regeringssamarbetet.
- Det finns möjlighet att diskutera frågor mer öppet och att även möta olika länders politiska opposition.
- Riksdagsledamöter kan genom sitt deltagande skapa opinion för svenska synsätt och återföra internationella frågor, tankar och förslag till det nationella beslutsfattandet så att deltagande kan kopplas till det dagliga arbetet i riksdagen.
- Medverkan i internationella sammanhang sker på ett sådant sätt att det inte kan uppfattas som att riksdagen binds till något beslut eller någon politisk ståndpunkt.
- Ledamöterna som deltar representerar enbart sina delegationer, partier eller sig själva.

De interparlamentariska samarbeten som riksdagsledamöter deltar i kan med utgångspunkt i dessa principer komma att ändras över tid. Detta visas inte minst genom att den befintliga bestämmelsen i 13 kap. 19 § RO sedan 2018 inte tillämpas när det gäller den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet och att någon delegation inte har utsetts till den församlingen för valperioden 2018–2022. Regleringen bör därför vara utformad på ett sätt som

gör att den kan tillämpas i samtliga fall där riksdagsledamöter ska delta i ett interparlamentariskt samarbete.

Mot den bakgrunden bör den nuvarande bestämmelsen i 13 kap. 19 § RO ersättas med en allmän bestämmelse om att talmannen efter samråd med gruppledarna får besluta att riksdagsledamöter ska delta i ett internationellt parlamentariskt samarbete som inte bygger på en internationell överenskommelse och utse delegationen. På så sätt skapas ett uttryckligt lagstöd för den ordning som redan tillämpas, och de samarbeten som redan har kommit till stånd blir mer fullständigt reglerade. Bestämmelsen syftar alltså inte till att göra någon ändring i sak när det gäller vilka delegationer som talmannen utser eller hur nomineringarna görs. Eftersom delegationerna utses av talmannen efter samråd med gruppledarna bör den principen anses gälla även i fråga om hur delegationerna ska redovisa sin verksamhet. För tydlighets skull bör det ändå framgå av den nya bestämmelsen att talmannen efter samråd med gruppledarna beslutar hur delegationen ska redovisa sin verksamhet.

Regleringen i riksdagsordningen om val av delegationer inom EU-arbetet bör inte ändras

De bestämmelser som gäller kammarens val av delegationer inom ramen för verksamheten i EU bygger på EU-fördragen. I samband med att 13 kap. 22 a § RO, som gäller delegationen till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol, infördes övervägde den parlamentariska EU-kommittén om bestämmelsen i stället skulle utformas som en tilläggsbestämmelse till 13 kap. 18 § RO om kammarens val av delegationer till mellanfolkliga organisationer. Kommittén kom dock fram till att det var tveksamt om Europol uppfyllde kravet på att utgöra en mellanfolklig organisation och bestämmelsen infördes i stället som en huvudbestämmelse under den befintliga rubriken Andra uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen (framst. 2017/18:RS8 s. 42 f.). Givet kommitténs slutsats att det är tveksamt om villkoren för att placera bestämmelsen i en tilläggsbestämmelse till 13 kap. 18 § är uppfyllda framstår den nuvarande placeringen i direkt anslutning till bestämmelsen om val av ledamöter och suppleanter i konvent som inrättas för att förbereda fördragsändringar inom Europeiska unionen (13 kap. 22 §) i och för sig som ändamålsenlig. Ett alternativ till den nuvarande ordningen skulle dock kunna vara att med 13 kap. 18 § RO som förebild utforma en liknande huvudbestämmelse om att kammaren väljer delegationer inom ramen för EU-samarbetet i enlighet med vad som föreskrivs i tilläggsbestämmelser. På så sätt skulle alla bestämmelser om kammarens val av delegationer, både inom och utom EU, kunna samlas på ett ställe i riksdagsordningen och nya delegationer inom ramen för EU-samarbetet skulle kunna läggas till utan att det behövde införas en ny huvudbestämmelse för varje delegation.

Att kammaren väljer en delegation inom ramen för det interparlamentariska EU-samarbetet utgör emellertid ett undantag från huvudregeln i 7 kap. 14 a § RO om att riksdagen deltar i det interparlamentariska samarbetet i EU genom

utskottens och EU-nämndens ledamöter. Utformningen av kriterierna i bestämmelsen skulle därför kräva noggranna överväganden i förhållande till både EU-fördragen och EU-arbetet i riksdagen. Det saknas förutsättningar att göra sådana överväganden inom ramen för det här ärendet. Till detta kommer också att utvecklingen i EU-lagstiftningen efter inrättandet av den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol har inneburit att det i nya EU-rättsakter inte har införts liknande uttryckliga regleringar av det interparlamentariska EU-samarbetet. Sannolikheten för att det under de kommande åren skulle bli aktuellt att införa sådana nya huvudbestämmelser om delegationer som väljs av kammaren har därför minskat.

Mot den här bakgrunden bör ändringar i riksdagsordningen för närvarande inte övervägas när det gäller val av delegationer inom EU-samarbetet. Om riksdagen i framtiden ställs inför att val av nya delegationer inom EU-samarbetet ska regleras, kan det finnas skäl att då göra en bredare översyn av hur riksdagsordningen bör vara utformad i det här avseendet.

Remissinstanserna

Ingen av remissinstanserna invänder mot promemorians bedömningar och förslag.

Delegationerna till den arktiska parlamentarikerkonferensen, den parlamentariska Östersjökonferensen och Natos parlamentariska församling betonar vikten av dialog med delegationen innan talmannen fattar beslut om hur delegationen ska redovisa sin verksamhet. Ett sådant samråd kan enligt delegationerna till den arktiska parlamentarikerkonferensen och Natos parlamentariska församling förslagsvis ske med den avgående delegationen.

Delegationen till den parlamentariska Östersjökonferensen framhåller också vikten av en likartad behandling av delegationerna, oberoende av hur de utses eller dess storlek, exempelvis i fråga om arvoden i samband med delegationsmöten eller interparlamentariska möten.

Socialdemokraternas partigrupp ser gärna att de nya bestämmelserna följs upp i gruppledarkretsen.

Skälen för riksdagsstyrelsens bedömningar och förslag

Riksdagsstyrelsen instämmer i promemorians bedömning att kammarens val av delegationer till mellanfolkliga organisationer bör begränsas till sådana delegationer som har uppgifter som kan härledas till regeringsformens bestämmelser eller som på annat sätt har uppgifter som följer av lag. Regleringen i riksdagsordningen bör därmed även fortsättningsvis utgå från en uppdelning mellan de delegationer som bygger på en internationell överenskommelse, som därmed väljs av riksdagen, och övriga delegationer till mellanfolkliga organisationer, som utses av talmannen efter samråd med gruppledarna. I likhet med promemorian bedömer riksdagsstyrelsen att det är lämpligt att samla

bestämmelserna om åiterrapportering för de delegationer som väljs av kammaren i en paragraf.

Enligt nuvarande ordning är det särskilt reglerat i riksdagsordningen att talmannen utser delegationerna till Interparlamentariska unionen och till den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet. Vid sidan av denna reglering utser talmannen enligt praxis också riksdagsledamöter i ett antal ytterligare delegationer inom ramen för andra interparlamentariska samarbeten. Inte minst mot bakgrund av att de interparlamentariska samarbeten som riksdagsledamöter deltar i kan komma att ändras över tid är det önskvärt att regleringen i riksdagsordningen omfattar alla de delegationer som talmannen utser efter samråd med gruppledarna. Genom den föreslagna bestämmelsen skapas också ett uttryckligt lagstöd för den ordning som redan tillämpas, och de samarbeten som redan har kommit till stånd blir därmed mer fullständigt reglerade. Riksdagsstyrelsen ställer sig därför bakom promemorians förslag även i denna del. För tydlighets skull bör det av den nya bestämmelsen framgå att talmannen efter samråd med gruppledarna också beslutar hur delegationen ska redovisa sin verksamhet. Som *delegationen till den arktiska parlamentarikerkonferensen*, *delegationen till den parlamentariska Östersjökonferensen* och *delegationen till Natos parlamentariska församling* framhåller är det lämpligt att talmannen samråder med delegationerna i frågor som gäller hur de ska redovisa sin verksamhet. Enligt riksdagsstyrelsen kan det vara lämpligt att i början av varje valperiod, efter samråd med delegationerna, ta ställning till om det ska göras någon förändring i hur delegationerna ska redovisa sin verksamhet.

Riksdagsstyrelsen instämmer vidare i promemorians bedömning i fråga om att ändringar i riksdagsordningen för närvarande inte bör övervägas när det gäller val av delegationer inom EU-samarbetet. Som anförs i promemorian kan det vara lämpligt att återkomma till den frågan om riksdagen i framtiden ställs inför att val av nya delegationer inom EU-samarbetet ska regleras. Det kan då finnas skäl att göra en bredare översyn av hur riksdagsordningen bör vara utformad i det här avseendet.

Frågor om arvode m.m. för delegationsmöten och interparlamentariska möten berörs inte av de förslag som behandlas i den här framställningen. Det som *delegationen till den parlamentariska Östersjökonferensen* framhåller i sitt yttrande om likartad behandling av delegationerna får därför övervägas i andra sammanhang där frågorna kan komma att aktualiseras.

Med anledning av remissvaret från *Socialdemokraternas partigrupp* kan konstateras att promemorian om delegationer till mellanfolkliga organisationer och 2019 års riksdagsöversyn är exempel på hur bestämmelser i riksdagsordningen följs upp. Det finns inget som hindrar att de nu aktuella bestämmelserna följs upp i lämplig form om det finns skäl till det.

Förslaget innebär att gällande 13 kap. 19 § RO upphävs och ändringar i 13 kap. 18 § och i tilläggsbestämmelserna 13.18.1–3.

4.16 Ikraftträdande

Riksdagsstyrelsens förslag: Huvuddelen av förslagen ska träda i kraft den 1 januari 2022. Ändringarna i regeringsformen, den nya 9 kap. 17 b § RO och i lagen (2003:333) om Lagrådet som gäller riksdagsstyrelsens inhämtande av yttrande från Lagrådet ska träda i kraft den 1 januari 2023.

Utredningens överväganden och förslag

Utredningen föreslår att huvuddelen av förslagen ska träda i kraft den 1 januari 2022. Ändringarna som rör riksdagsstyrelsens inhämtande av yttrande från Lagrådet föreslås träda i kraft den 1 januari 2023. Den föreslagna bestämmelsen i riksdagsordningen om riksdagens medalj föreslås träda i kraft den 1 december 2021.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Huvuddelen av förslagen bör träda i kraft den 1 januari 2022. Därmed är de nya bestämmelserna på plats när riksdagen återsamlas efter juluppehållet 2021/22.

Som framgått i avsnitt 4.12 föreslår riksdagsstyrelsen till skillnad från utredningen inte någon reglering i riksdagsordningen av riksdagens medalj utan en särskild lag om riksdagens medalj. Även den lagen bör träda i kraft den 1 januari 2022.

Förslaget till ändringar i regeringsformen om inhämtade av yttrande från Lagrådet kan, med hänsyn till ordningen för grundlagsändringar, träda i kraft först efter valet 2022. En lämplig tidpunkt är den 1 januari 2023. Den nya 9 kap. 17 b § RO och ändringarna i lagen (2003:333) om Lagrådet som reglerar angränsande frågor bör träda i kraft vid samma tidpunkt.

5 Konsekvenser av förslagen

Riksdagsstyrelsens bedömning: Huvuddelen av förslagen innebär inga eller endast begränsade konsekvenser.

Utredningens bedömning

Budgetfrågor – budgetpropositionens lämnande och provisorisk budget

Förslaget om när budgetpropositionen senast ska lämnas påverkar den tid som kommer att stå till regeringens respektive riksdagens förfogande för budgetarbetet. Sammantaget kan detta leda till att riksdagens beslut om statens budget blir mer genomarbetade.

Förslaget om att det ska anges i budgetlagen att regeringen under vissa förutsättningar får vidta åtgärder för att den senaste beslutade budgeten med de ändringar som följer av andra beslut av riksdagen ska gälla till dess att riksdagen beslutar om anslag bidrar till att skapa goda förutsättningar för att statens verksamhet ska kunna fortgå relativt opåverkad även om riksdagen inte har beslutat om statens budget.

Tystnadsplikt i krigsdelegationens verksamhet

Förslaget innebär att det blir möjligt att besluta om tystnadsplikt i krigsdelegationens förberedande verksamhet. Förslaget har endast marginella konsekvenser.

Partilösa ledamöters platser i utskotten

Förslaget innebär att en riksdagsledamot som lämnar sin partigrupp därmed också lämnar sina uppdrag i utskott och andra riksdagsorgan som ledamoten valts till av kammaren i kraft av sin partitillhörighet. Förslaget har endast marginella konsekvenser.

Åtgärder mot ledamöter som inte deltar i riksdagsarbetet

Förslaget innebär att en ledamot som inte deltar i voteringar i viss utsträckning kan återkrävas på arvudet för viss tid. Förslaget innebär att samtliga ledamöters närvaro vid voteringstillfällena under varje kvartal måste kartläggas. De uppgifter om närvaro vid voteringstillfällena som behövs finns för närvarande inte sammanställda. En förstudie för att analysera de alternativa tekniska förutsättningarna krävs för att kunna bedöma tids- och resursåtgång. En sådan förstudie bör kunna genomföras på en månad, med förstudieledare och deltagare från Riksdagsförvaltningens centralkansli och it-avdelning och eventuellt också kommunikationsavdelning. Detta kan uppskattningsvis kräva motsvarande en–två heltidstjänster (som fördelas på deltagarna i förstudien) under en

månad. Förstudien kommer att visa hur lång tid det tar att skapa systemet. Vid skapandet av systemet behövs tid, troligen minst cirka tre månader, för kravställning, design, utveckling och test samt genomförandet. En sammanfattande bedömning är att det krävs motsvarande två heltidstjänster under fyra–fem månader för att skapa ett robust system som tar fram tillförlitliga uppgifter. It-lösningens slutliga utformning påverkar i sin tur vilka löpande arbetsinsatser som krävs på centralkansliet. Uppföljningen av de ledamöter som har hög frånvaro utan giltigt skäl kräver arbetsinsatser.

Val av riksdagens råd för Riksrevisionen

Förslaget innebär att kammarens val av riksdagens råd för Riksrevisionen kan genomföras på kortare tid.

Yttranderätten i debatter som inte gäller ärenden

Förslaget bekräftar praxis.

Förslaget till ny statsminister på föredragningslistan

Förslaget förtydligar att det endast är vid prövningen av förslaget till ny statsminister som förslaget måste tas upp som första punkt på kammarens föredragningslista. Därmed klargörs att talmannens förslag kan anmälas för kammaren även om frågan inte varit varit på föredragningslistan för den dagen. Således finns det utrymme för mer flexibilitet än om frågan hade behövt vara med på föredragningslistan.

Talmannens samråd inför beslut om planeringen av kammarens arbete

Förslaget innebär att processen för beslut i vissa frågor som rör kammarens verksamhet förenklas.

Beslutsordningen för tecknande av kollektivavtal och stridsåtgärder

Förslaget innebär att processen för beslut om vissa förhandlingsfrågor förenklas.

Riksdagsstyrelsens inhämtande av yttrande från Lagrådet

Förslaget innebär att riksdagen bör kunna få mer genomarbetade förslag. Arbetsbördan för Lagrådet påverkas i princip inte eftersom de förslag som riksdagsstyrelsen kan komma att inhämta yttranden över annars skulle remitteras av konstitutionsutskottet. Det kan dock inträffa att konstitutionsutskottet under sin beredning av ett förslag från riksdagsstyrelsen, som Lagrådet har yttrat sig över, finner skäl att föreslå ytterligare lagändringar som kräver att utskottet inhämtar ett yttrande från Lagrådet. Detta innebär dock endast en marginell förändring.

Ordförandekonferensens roll och sammansättning

Förslaget innebär en tydligare reglering av ordförandekonferensen, men förändringens konsekvenser är begränsade.

Riksdagens medalj

Förslaget innebär å ena sidan att färre medaljer än i dag kan komma att delas ut eftersom en längre tid som ledamot krävs för att få medalj, å andra sidan kommer medaljen att delas ut i ytterligare en storlek (och till andra än ledamöter). Sammantaget bedöms kostnaderna inte öka.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans har några synpunkter på bedömningen.

Riksdagsstyrelsens bedömning

Riksdagsstyrelsen har ingen annan uppfattning än kommittén om förslagens konsekvenser. De begränsade ändringar som styrelsen föreslår jämfört med kommittén påverkar inte förslagens konsekvenser. Förslaget om ändringar i riksdagsordningen om flera vice gruppleddare bekräftar praxis och medför inga konsekvenser av det slag som är aktuellt här. Förslaget som rör delegationer till mellanfolkliga organisationer innebär att den ordning som redan tillämpas när det gäller hur delegationer utses inom ramen för det internationella parlamentariska samarbetet kommer till uttryck i riksdagsordningen. Förslaget medför därför inte några nya ekonomiska konsekvenser eller andra konsekvenser.

6 Författningskommentar

6.1 Förslaget till lag om riksdagens medalj

Lagen är ny och innehåller bestämmelser om bl.a. riksdagens medalj. Övervägandena finns i avsnitt 4.12.

Lagens innehåll

1 § I denna lag finns bestämmelser om riksdagens medalj och andra avgångsgåvor till riksdagens ledamöter och om riksdagens medalj till andra än ledamöter.

I paragrafen redovisas vad lagen innehåller. Övervägandena finns i avsnitt 4.12.

Beslut om riksdagens medalj

2 § Talmannen får besluta att dela ut riksdagens medalj till ledamöter som lämnar riksdagen och till andra personer som har gjort förtjänstfulla insatser för riksdagen.

I paragrafen regleras att talmannen får besluta att dela ut riksdagens medalj till avgående ledamöter och andra personer som har gjort förtjänstfulla insatser för riksdagen. Det är inte en rättighet för t.ex. en avgående ledamot att uppmärksammas med riksdagens medalj, utan medaljen är ett sätt att tacka en ledamot för dennes insatser som riksdagsledamot som blir aktuell när en ledamot lämnar sitt uppdrag.

Övervägandena finns i avsnitt 4.12.

Förutsättningar för riksdagens medalj och andra avgångsgåvor

3 § En ledamot som lämnar riksdagen kan få ett diplom och en guldfärgad riksdagsnål av talmannen.

I paragrafen finns en bestämmelse om att en ledamot som lämnar riksdagen kan få ett diplom och en guldfärgad riksdagsnål av talmannen. Till skillnad från vad som gäller för riksdagens medalj ställs det inte upp några tidsgränser för att kunna få dessa avgångsgåvor utan alla ledamöter som slutar sitt uppdrag som ledamot kan få ett diplom och nål. I 5 § finns bestämmelser om att talmannen kan besluta, om det finns synnerliga skäl, att en ledamot inte ska få något diplom eller någon nål.

Övervägandena finns i avsnitt 4.12.

4 § En ledamot som lämnar riksdagen efter minst sex års tjänstgöring i följd kan utöver diplom och riksdagsnål få riksdagens medalj i åttonde storleken.

Lämnar en ledamot riksdagen efter minst tolv års tjänstgöring i följd kan ledamoten få riksdagens medalj i tolfte storleken. Medalj i tolfte storleken får också ges till en ledamot som lämnar riksdagen efter att ha tjänstgjort i minst sex år i följd samt under minst fyra av dessa år även varit gruppledare, utskottsordförande, talman eller vice talman.

En ledamot som har fått riksdagens medalj och därefter på nytt uppfyller förutsättningarna för att få en medalj i samma storlek kan i stället för en medalj få en romersk siffra i silver att fästa på medaljens band. Den romerska siffran anger vilken gång i ordningen ledamoten uppfyller förutsättningarna för att tilldelas medaljen i aktuell storlek.

I paragrafen finns bestämmelser om förutsättningar för att en ledamot kan få riksdagens medalj. I *första stycket* anges att en ledamot som lämnar riksdagen efter minst sex års tjänstgöring i följd kan få riksdagens medalj i åttonde storleken. Det ska vara fråga om sammanhängande tjänstgöringstid om minst sex år. Vidare används uttrycket ”kan få” vilket innebär att det inte är fråga om ett automatiskt tilldelande. Av 2 § följer att det är talmannen som får besluta att dela ut riksdagens medalj.

I *andra stycket* finns bestämmelser om medaljen i tolfte storleken. Den får delas ut till en ledamot som lämnar riksdagen efter minst tolv års tjänstgöring i följd. Också i detta fall ska det vara fråga om sammanhängande tjänstgöringstid. Även en ledamot som tjänstgjort minst sex år i följd men inte tolv år, och som under minst fyra år av denna tid varit gruppledare, utskottsordförande, talman eller vice talman får tilldelas en medalj i tolfte storleken. Om en ledamot t.ex. har haft två sådana tyngre uppdrag under sammanlagt fyra år, t.ex. först gruppledare i två år och sedan utskottsordförande i två år, kan det således uppmärksammas med medalj i tolfte storleken om även kravet på sex års sammanhängande tjänstgöringstid är uppfyllt. Däremot räcker det inte att ha varit gruppledare och utskottsordförande samtidigt i två år för att kunna tilldelas medalj i tolfte storleken. Inte heller om ledamoten t.ex. har varit gruppledare i ett år under en tidigare tjänstgöringsperiod ska det året räknas in om en ledamot belönas för en senare tjänstgöringsperiod.

I *tredje stycket* finns bestämmelser som reglerar vad som händer om en ledamot uppfyller förutsättningarna för att tilldelas riksdagens medalj i samma storlek mer än en gång. Ledamoten får då inte ännu en medalj i samma storlek som tidigare erhållits, utan kan i stället få en romersk siffra i silver att fästa på medaljens band. Det innebär att den romerska siffran II anger att ledamoten uppfyllt förutsättningarna för att tilldelas medaljen i aktuell storlek en andra gång. Det är tänkbart att den romerska siffran III och IV osv. kan bli aktuellt. Det är dock möjligt att få medaljen i olika storlekar vid olika tillfällen. Det är således möjligt att t.ex. först få den stora medaljen i tolfte storleken och senare den lilla medaljen i åttonde storleken om de olika tjänstgöringsperiodernas längd motsvarar det.

Det finns ett exempel på att en ledamot genast begärt tjänstledighet till följd av en pågående tvist med Skatteverket. I sammanhanget kan nämnas att talmannen enligt promemorian Talmannens beslut och överenskommelser med gruppledarna (2020-07-09) kommer att tillstyrka begäran om ledighet för enskild angelägenhet i enlighet med tidigare praxis om ledamöter som är föremål för brottsutredning. Överenskommelsen utvidgades vid ett gruppleadmöte den 19 februari 2020 till att gälla ledamöter som är föremål för brottsutredning eller annan utredning som bedrivs av en myndighet och som allvarligt kan påverka förtroendet för ledamoten. Tid under vilken sådan tjänstledighet pågår ska inte räknas in i de tidsgränser som nämns ovan och alltså inte räknas in i tjänstgöringstid för medalj.

Som grund för beräkningen av hur länge en ledamot har tjänstgjort finns uppgifter i systemet Pops. I enstaka fall kan uppgifter som inte finns i Pops krävas.

Övervägandena finns i avsnitt 4.12.

5 § Om det finns särskilda skäl får talmannen besluta att en ledamot ska få en medalj även om förutsättningarna inte är uppfyllda.

Om det finns synnerliga skäl får talmannen besluta att en ledamot inte ska få ett diplom, en riksdagsnål eller en medalj trots att förutsättningarna är uppfyllda.

I paragrafen finns bestämmelser om att talmannen får besluta om tilldelning som kan avvika från bestämmelserna i 4 §. Av *första stycket* följer att en ledamot kan tilldelas en medalj även om t.ex. en begränsad tid saknas innan en ledamot uppnår en tidsgräns. Ett skäl till att en begränsad tid saknas kan vara att val av ordförande i ett utskott har skett senare än normalt. Det är alltså upp till talmannen att avgöra om det föreligger sådana särskilda skäl att en medalj ska delas ut till den avgående ledamoten. Ett särskilt skäl kan också vara att en ledamot har tjänstgjort i nästan tolv år och under den tiden i nästan fyra år också har haft ett uppdrag som t.ex. gruppledare. Då varken tolv år eller fyra år var för sig uppnått kan det anses vara sådana särskilda skäl att medalj i tolfte storleken kan bli aktuell. Det ska på sin höjd vara fråga om några veckor som fattats för att tidskravet ska vara uppfyllt för att särskilda skäl ska kunna anses föreligga. Utskotten väljer normalt ordförande åtta dagar efter att riksmötets inletts. En ledamot som är ordförande för ett utskott under en valperiod mellan två ordinarie val till riksdagen bör således kunna tilldelas en medalj även om ledamoten inte har varit ordförande i fullt fyra år. Tid då en ledamot varit frånvarande till följd av sjukdom, föräldraledighet eller pliktbaserad tjänstgöring inom totalförsvaret bör inkluderas vid beräkningen av tjänstgöringstiden i riksdagen.

Talmannen får avtacka en ledamot med medalj innan tidskraven är uppfyllda om det är sannolikt att kraven kommer att vara uppfyllda när ledamoten förväntas lämna riksdagen. Detta kommer i praktiken att gälla inför ett kommande val till riksdagen till vilket ledamoten inte ställer upp till omval.

I *andra stycket* regleras att det kan finnas synnerliga skäl för att en utmärkelse inte ska delas ut trots att ledamoten har uppnått grunderna för tilldelning. Ett sådant skäl kan vara att en ledamot har blivit dömd och skild från uppdraget som riksdagsledamot eller att en ledamot som misstänkts för brott har valt att avgå innan dom fallit men sedermera fällts för brott av sådan svårighetsgrad att en domstol hade kunnat skilja personen från uppdraget som ledamot, om personen inte redan hade lämnat sitt uppdrag. Riksdagsstyrelsen vill framhålla att kraven för att en domstol ska kunna skilja en riksdagsledamot från vederbörandes uppdrag av konstitutionella skäl bör vara högt ställda, medan kraven för att riksdagen genom talmannen ska avstå från att aktivt hedra en ledamot genom att ge vederbörande en medalj, kan och bör vara lägre. Det kan t.ex. vara aktuellt att inte ge en avgående ledamot en medalj även till följd av annan brottslighet än sådan som ger en domstol grund för att skilja personen från uppdraget som ledamot. En annan situation kan vara att en ledamot har gjort sig skyldig till en handling som i och för sig är brottslig, men att personen inte kan fällas till ansvar eftersom brottet har preskriberats.

Det förekommer även andra fall när en ledamot lämnat sitt riksdagsuppdrag i förtid efter att ha gjort sig skyldig till olika typer av förtroendeskadligt agerande. Också i sådana situationer kan det vara motiverat att överväga om ledamoten bör tilldelas medalj och/eller diplom och riksdagsnål eller inte, oavsett om agerandet varit brottsligt eller inte. En utgångspunkt är då att medalj, diplom och riksdagsnål syftar till att tacka en ledamot för viktiga samhällsinsatser. Om ledamotens förtroendeskadliga agerande överskuggar det arbete vederbörande utfört för riksdagen kan det anföras dels att ledamoten faktiskt inte förtjänar att få en förtjänstmedalj, diplom och riksdagsnål, dels att det kan skada riksdagens anseende om ledamoten belönas på detta sätt.

Det kan förekomma att en person varit invald i riksdagen under en eller flera mandatperioder men aldrig tjänstgjort aktivt, till följd av tjänstledigheter av olika slag. En sådan person kommer förstås inte i fråga för medalj, men bör heller inte tilldelas diplom eller riksdagsnål. Om personen formellt har tjänstgjort enstaka dagar när ansökan om tjänstledighet handlagts förändrar inte det bedömningen. Däremot bör en ledamot som har tjänstgjort i riksdagen t.ex. under en höst och sedan är ledig för uppdrag som statsråd eller statssekreterare få diplom och riksdagsnål. Ett annat skäl för att en ledamot inte ska tilldelas någon medalj, diplom eller nål kan vara att ledamoten inte har deltagit i riksdagsarbetet, och har blivit föremål för arvodesavdrag enligt vad som föreslås i denna framställning (avsnitt 4.4). Nämnade exempel på synnerliga skäl är inte uttömmande.

Övervägandena finns i avsnitt 4.12.

Medalj till andra än ledamöter

6 § Riksdagens medalj får ges till andra än ledamöter för särskilt eller synnerligen förtjänstfulla insatser för riksdagen. För särskilt förtjänstfulla insatser får medaljen i

åttonde storleken ges. För synnerligen förtjänstfulla insatser får medaljen i tolfte storleken ges.

I paragrafen finns bestämmelser om att medaljen kan tilldelas andra än ledamöter. Medaljen i åttonde storleken kan tilldelas för särskilt förtjänstfulla insatser för riksdagen. Medaljen i tolfte storleken kan tilldelas för synnerligen förtjänstfulla insatser för riksdagen.

Med denna ordning kan talmannen uppmärksamma värdefulla insatser för riksdagen och ge medaljen som ett tecken på erkänsla från riksdagen. Medaljen ska endast delas ut till en person som har gjort riksdagen stora tjänster utöver vad som kan förväntas. Det ska inte handla om att belöna enbart lång och trogen tjänst. Medaljen kan även delas ut till utländska medborgare som gjort stora insatser för riksdagen, t.ex. en ambassadör som på ett särskilt aktivt och förtjänstfullt sätt främjat kontakterna mellan riksdagen och det egna parlamentet.

Om Förtjänstutredningen kommer fram till att talmannen bör kunna nominera personer till utmärkelser inom ordensväsendet bör en utgångspunkt vara att personer som gjort riksdagen synnerligen stora tjänster föreslås få en sådan utmärkelse. Skulle en person – mot förmodan – i något fall inte tilldelas en ordensutmärkelse, trots talmannens nominering, bör personen i stället kunna tilldelas riksdagens medalj. Eftersom det då handlar om en person som gjort riksdagen synnerligen stora tjänster bör det bli fråga om riksdagens medalj i tolfte storleken. Om personer som har gjort särskilt förtjänstfulla insatser för riksdagen kommer att kunna belönas inom ordensväsendet bör utgångspunkten vara att också de nomineras till en utmärkelse inom ordensväsendet. Om någon ordensutmärkelse inte delas ut i ett sådant fall kan personen tilldelas riksdagens medalj i åttonde storleken.

Både särskilda och synnerliga tjänster kan utföras antingen genom en enda mycket framstående insats eller genom framstående insatser under en längre tidsperiod.

En mycket framstående forskargärning som bidragit till omfattande ny kunskap om riksdagen, antingen genom ett enda storverk eller genom en lång följd av publikationer, är ett exempel på synnerligen förtjänstfulla insatser. Ett annat exempel är att någon genom ett rådigt ingripande räddat mycket stora värden för riksdagen vid t.ex. en naturkatastrof eller eldsvåda. Det kan i sammanhanget noteras att enskilda riksdagsanställda har fått H.M. Konungens medalj och det kan alltså bli aktuellt att talmannen nominerar synnerligen förtjänta riksdagsanställda till en konungens utmärkelse.

Exempel på särskilt förtjänstfulla insatser är forskningsinsatser eller räddningsinsatser av mycket betydelsefullt slag, dock inte av sådant slag att de är att bedöma som synnerligen värdefulla. Det skulle också kunna vara att en anställd inom riksdagen utfört en enstaka, mycket betydelsefull arbetsuppgift på ett utomordentligt sätt eller under en lång tidsperiod utfört sina uppgifter på det sättet.

Övervägandena finns i avsnitt 4.12.

Utformningen av riksdagens medalj

7 § Medaljen tillverkas i förgyllt, kontrollerat silver, i åttonde (31 mm) respektive tolfte (43 mm) storleken.

Medaljens åtsida upptar Tre kronor i upphöjd relief liggande på välvda horisontella linjer. Runt detta finns symboler och linjer i upphöjd relief. Frånsidan på en medalj som tilldelas en avgående ledamot upptar "RIKSDAGSLEDAMOT" i upphöjd relief samt under det namnet på ledamoten och på raden därunder årtal. Frånsidan på en medalj som tilldelas någon annan än en riksdagsledamot upptar "FÖR INSATSER FÖR RIKSDAGEN" i upphöjd relief samt därunder namnet på den som tilldelas medaljen.

Bandet som hör till medaljen är blått med två gula ränder i mitten och en gul rand vid varje kant.

I paragrafen regleras utformningen av riksdagens medalj.

I första stycket finns bestämmelser om material och storlek.

I andra stycket finns bestämmelser om medaljens åtsida. Med Tre kronor avses utformningen enligt bilderna nedan. Vidare finns bestämmelser om frånsidan. En medalj som tilldelas en ledamot upptar upptill "RIKSDAGSLEDAMOT" i upphöjd relief och därunder ledamotens namn och under vilka år som personen varit ledamot av riksdagen. Frånsidan på en medalj som tilldelas någon annan än en riksdagsledamot upptar "FÖR INSATSER FÖR RIKSDAGEN" i upphöjd relief samt därunder namnet på den som tilldelas medaljen.

I tredje stycket finns bestämmelser om bandets utformning av vilka det framgår att det ska vara blått med två gula ränder i mitten och en gul rand vid varje kant.

Nedan visas bilder på medaljen. Den första bilden visar medaljens åtsida och frånsida med rakt band. Den andra bilden visar medaljens åtsida och frånsida med bandet knutet som rosett. På bilderna är frånsidan blank, men frånsidan kommer att förses med text i enlighet med vad som redovisats ovan när en medalj ska delas ut. Bilderna återger hur bandet har knutits på riksdagens medalj men kan komma att anpassas till resultatet av Förtjänstutredningen.

Åtsidan och frånsidan av riksdagens medalj med rakt band. Foto: Anders Löwdin/Sveriges riksdag.

Åtsidan och frånsidan av riksdagens medalj med knutet band. Foto: Anders Löwdin/Sveriges riksdag.

Övervägandena finns i avsnitt 4.12.

Ytterligare föreskrifter

8 § Riksdagsförvaltningen kan meddela föreskrifter till lagen.

I paragrafen finns en upplysningsbestämmelse om att Riksdagsförvaltningen kan meddela föreskrifter till lagen.

Övervägandena finns i avsnitt 4.12.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

Ikraftträdandet bör ske den 1 januari 2022. Därefter kan medaljen och de andra avgångsgåvorna delas ut med stöd av lagen till dem som avtackas efter den 1 januari 2022.

Övervägandena finns i avsnitt 4.16.

6.2 Förslaget till lag om ändring i regeringsformen

8 kap. 21 § Yttrande från Lagrådet inhämtas av regeringen eller, enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen, av ett riksdagsutskott *eller ett annat riksdagsorgan*.

Ett yttrande ska inhämtas innan riksdagen beslutar

1. grundlag om tryckfriheten eller om motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa liknande överföringar, offentliga uppspelningar ur en databas samt tekniska upptagningar,

2. lag om begränsning av rätten att ta del av allmänna handlingar,

3. lag som avses i 2 kap. 14–16 §§, 20 § eller 25 §,

4. lag om behandling av personuppgifter som är helt eller delvis automatiserad,

5. lag om kommunal beskattning eller lag som innebär åligganden för kommunerna,

6. lag som avses i 2 § första stycket 1 eller 2 eller lag som avses i 11 eller 12 kap.,

eller

7. lag som ändrar eller upphäver en lag enligt 1–6.

Bestämmelserna i andra stycket gäller dock inte, om Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men uppkommer. Föreslår regeringen att riksdagen ska meddela lag i något av de ämnen som avses i andra stycket och har Lagrådets yttrande dessförinnan inte inhämtats, ska regeringen samtidigt redovisa skälen för detta för riksdagen. Att Lagrådet inte har hörts över ett lagförslag utgör aldrig hinder mot att lagen tillämpas.

I paragrafen behandlas inhämtande av yttrande från Lagrådet. I *första stycket* görs ett tillägg som innebär att yttrande ska inhämtas också av ett annat riksdagsorgan än ett riksdagsutskott enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen. Skyldigheten för riksdagsstyrelsen att inhämta ett yttrande innan den gör en framställning till riksdagen regleras i 9 kap. 17 b § RO.

Övervägandena finns i avsnitt 4.10.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

Ikraftträdandebestämmelsen anger att lagen träder i kraft den 1 januari 2023.

Övervägandena finns i avsnitt 4.16.

6.3 Förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen

9 kap.

Yttrande från Lagrådet

17 b §

Innan riksdagsstyrelsen gör en framställning till riksdagen ska den under de förutsättningar som anges i 8 kap. 21 § regeringsformen inhämta yttrande från Lagrådet.

Om riksdagsstyrelsen inte har inhämtat ett yttrande från Lagrådet ska styrelsen i sin framställning redovisa skälen för detta.

Paragrafen är ny, liksom rubriken. *Första stycket* reglerar skyldigheten för riksdagsstyrelsen att inhämta yttrande från Lagrådet innan den gör en framställning till riksdagen med lagförslag som omfattas av Lagrådets granskningsområde. I stycket hänvisas till 8 kap. 21 § RF. I *andra stycket* regleras styrelsens skyldighet att i framställningen motivera varför den inte har inhämtat ett yttrande från Lagrådet om den lämnar ett lagförslag som omfattas av Lagrådets granskningsområde utan att ha inhämtat Lagrådets yttrande. Bestämmelsen påverkar inte det område inom vilket riksdagsstyrelsen får göra framställningar.

Övervägandena finns i avsnitt 4.10.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

Ikraftträdandebestämmelsen anger att lagen träder i kraft den 1 januari 2023.

Övervägandena finns i avsnitt 4.16.

6.4 Förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen

Tilläggsbestämmelse 3.8.1 *Talmannen lämnar efter samråd med gruppledarna förslag till kammaren inför beslut enligt 8 §.*

Tilläggsbestämmelsen reglerar vem som lämnar förslag till kammaren om vilken dag i september ett nytt riksmöte ska inledas under år då det inte hålls ordinarie val till riksdagen. Förändringen innebär att talmannen efter samråd med gruppledarna lämnar detta förslag, i stället för riksdagsstyrelsen. Det är också i fortsättningen kammaren som fattar beslutet.

Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

4 kap. 3 § Varje partigrupp som avses i 3 kap. 5 § ska utse en särskild företrädare (gruppleddare) som ska samråda med talmannen om arbetet i kammaren i enlighet med bestämmelser i denna lag.

Partigrupperna ska utse en *eller flera personliga* ersättare för gruppleddaren (vice gruppleddare).

Paragrafen reglerar att partigrupperna ska utse en gruppleddare för samråd med talmannen. *Andra stycket* ändras så att praxis att en partigrupp kan utse fler än en personlig ersättare för gruppleddaren avspeglas i bestämmelsens lydelse.

Övervägandena finns i avsnitt 4.14.

4 kap. 5 § Ordförandekonferensen överlägger i frågor av gemensamt intresse för verksamheten i kammaren, utskotten och EU-nämnden.

Ordförandekonferensen får sammanfatta resultatet av sina överläggningar i slutsatser.

I paragrafen behandlas ordförandekonferensen. I det nya *andra stycket* anges att ordförandekonferensen får sammanfatta resultatet av sina överläggningar i slutsatser. Ytterst är det varje utskott som i en given situation inom ramen för lagar och andra bindande normer beslutar om sina arbetsformer. Slutsatserna från ordförandekonferensens överläggningar kommer inte att vara rättsligt bindande men kan ge utskotten stöd i arbetet, inte minst eftersom många detaljer i utskottens arbete inte är reglerade.

Övervägandena finns i avsnitt 4.11.

Tilläggsbestämmelse 4.5.1 Ordförandekonferensen består av talmannen som ordförande, *de vice talmännen* samt utskottens och EU-nämndens ordförande.

Om talmannen är förhindrad att närvara vid ett sammanträde, inträder någon av de vice talmännen som ordförande.

I tillägsbestämmelsens *första stycke* regleras ordförandekonferensens sammansättning. Enligt praxis och tidigare motivuttalanden deltar de vice talmännen i ordförandekonferensen, vilket tydliggörs i bestämmelsen.

I det nya *andra stycket* regleras att någon av de vice talmännen inträder som vice ordförande om talmannen är förhindrad att delta. Förste vice talmannen inträder i första hand i talmannens ställe, därefter andre vice talmannen och sist tredje vice talmannen.

Övervägandena finns i avsnitt 4.11.

Information om slutsatserna

Tillägsbestämmelse 4.5.2 *Slutsatserna av överläggningarna i ordförandekonferensen ska göras tillgängliga för utskotten och EU-nämnden.*

Tillägsbestämmelsen är ny, liksom rubriken. I bestämmelsen regleras att slutsatserna av överläggningarna i ordförandekonferensen ska göras tillgängliga för utskotten och EU-nämnden. På motsvarande sätt som talmannens beslut efter samråd med gruppledarna ska göras tillgängliga för ledamöterna enligt tillägsbestämmelse 4.3.1 bör slutsatserna av ordförandekonferensens överläggningar göras tillgängliga för utskotten och EU-nämnden.

Övervägandena finns i avsnitt 4.11.

5 kap. 2 § En ledamot har rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel. *Ytterligare bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor samt om återkrav och jämkning av arvode och andra ersättningar* för ledamöter och ersättare finns i lag.

I paragrafen regleras principen att arvode ska utgå till riksdagsledamöterna och det finns också en upplysning om att ytterligare bestämmelser finns i lag. I *andra meningen* görs ett tillägg om att det i lag också finns bestämmelser om återkrav och jämkning av arvode och andra ersättningar. Bestämmelserna om återkrav och jämkning finns i lag (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter och gäller, utöver det som föreslås i denna framställning, återkrav gällande sjukpension, inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd samt jämkning av inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

Tillägsbestämmelse 6.2.1 *Talmannen ska inför ett beslut enligt 2 § samråda med gruppledarna.*

I tillägsbestämmelsen regleras med vem talmannen ska samråda inför beslut om planeringen av arbetet i kammaren och om när kammaren ska sammanträda. Ändringen innebär att samrådet ska ske med gruppledarna i stället för med riksdagsstyrelsen.

Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Tilläggsbestämmelse 6.13.1 *Prövning av ett yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga, en fråga enligt 6 kap. 3 § regeringsformen om statsministern har tillräckligt stöd i riksdagen, ett förslag till ny statsminister eller ett yrkande om misstroendeförklaring ska tas upp som första punkt på föredragningslistan. Om mer än en sådan prövning ska äga rum vid ett sammanträde, ska de tas upp i den ordning de nu har angetts. Talmannen får bestämma en annan ordning mellan prövning av en fråga enligt 6 kap. 3 § regeringsformen och prövning av ett yrkande om misstroendeförklaring.*

Tilläggsbestämmelsen reglerar vilka yrkanden m.m. som ska tas upp först på kammarens föredragningslista. Bestämmelsen har förtydligats så att det explicit framgår att det endast är vid prövningen av förslaget till ny statsminister som förslaget måste tas upp som första punkt på kammarens föredragningslista och inte när förslaget bordläggs. Vissa redaktionella ändringar har också gjorts.

Övervägandena finns i avsnitt 4.7.

6 kap. 23 § Talmannen får efter samråd med gruppledarna besluta att en debatt utan samband med annan handläggning ska äga rum vid ett sammanträde med kammaren. En sådan debatt får begränsas till ett särskilt ämne eller delas in i avsnitt efter ämne och begränsas till olika kategorier av talare.

Paragrafen reglerar särskilt anordnade debatter. Ändringen i *andra meningen* innebär att en sådan debatt kan begränsas till olika kategorier av talare, t.ex. en talare per partigrupp som valts in i riksdagen. Ändringen påverkar inte den vidsträcktta yttranderätten inför ärendens avgörande.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.

Tilläggsbestämmelse 9.5.1 Budgetpropositionen ska lämnas senast den 20 september.

De år då val till riksdagen hålls i augusti eller september ska budgetpropositionen i stället lämnas senast

– tre veckor efter det att riksdagen vid omröstning enligt 6 kap. 3 § regeringsformen har funnit att statsministern har tillräckligt stöd i riksdagen, eller

– tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt, om ett regeringsskifte har ägt rum.

Trots bestämmelserna i andra stycket får budgetpropositionen inte lämnas senare än den 15 november under år då den dagen infaller måndag–torsdag och i andra fall inte senare än den torsdag som infaller närmast före den 15 november. Budgetpropositionen behöver aldrig lämnas tidigare än den 20 september.

Tilläggsbestämmelsen reglerar när budgetpropositionen senast ska lämnas. Ändringarna i *andra stycket* innebär att lämnandet av budgetpropositionen under de år då val till riksdagen hålls i augusti eller september kopplas till tidpunkten för statsministeromröstning enligt 6 kap. 3 § RF. Om statsministern har tillräckligt stöd vid den omröstningen ska budgetpropositionen lämnas

senast tre veckor efter omröstningen. Om en ny regering har tillträtt ska budgetpropositionen lämnas senast tre veckor efter det att en ny regering tillträtt, i likhet med gällande ordning.

I *tredje stycket* regleras att budgetpropositionen trots andra stycket inte får lämnas senare än den 15 november under ett år då den dagen infaller måndag–torsdag och i andra fall aldrig senare än den torsdag som infaller närmast före den 15 november. Därmed kommer motionstiden aldrig att löpa ut senare än den 30 november. Budgetpropositionen behöver aldrig lämnas tidigare än den 20 september.

Övervägandena finns i avsnitt 4.1.

Beredning av framställningar

9 kap. 17 a § *Innan ett riksdagsorgan gör en framställning hos riksdagen ska det inhämta behövliga upplysningar och yttranden.*

Paragrafen är ny, liksom rubriken, och reglerar skyldigheten hos riksdagsorgan att inhämta behövliga upplysningar och yttranden. Omfattningen av organens framställningsrätt berörs inte av ändringen. Riksdagsorganen får själva avgöra hur och från vilka instanser behövliga upplysningar och yttranden ska inhämtas.

Övervägandena finns i avsnitt 4.10.

12 kap. 13 § *När en riksdagsledamot lämnar riksdagen eller utses till talman eller till statsråd upphör de uppdrag som förutsätter ledamotskap av riksdagen och som ledamoten är vald till av riksdagen, om inte annat är föreskrivet.*

Om en riksdagsledamot lämnar sin partigrupp, upphör ledamotens uppdrag i ett organ eller en delegation som anges i en tilläggsbestämmelse till denna paragraf.

Paragrafen reglerar vad som sker om uppdraget som riksdagsledamot upphör eller om en ledamot lämnar sin partigrupp. I *första stycket* har språkliga ändringar gjorts. I *andra stycket*, som är nytt, regleras att om en ledamot lämnar sin partigrupp upphör ledamotens uppdrag i de organ och delegationer som anges i tilläggsbestämmelsen till paragrafen.

Övervägandena finns i avsnitt 4.3.

Uppdrag som upphör när en ledamot lämnar sin partigrupp

Tilläggsbestämmelse 12.13.1 *De uppdrag som avses i 13 § andra stycket är uppdrag i*

- utskott,
- EU-nämnden,
- delegationen till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol),

- *delegationen till den parlamentariska församlingen vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE),*
- *delegationen till Europarådets parlamentariska församling,*
- *konvent för fördragsändringar inom Europeiska unionen,*
- *krigsdelegationen,*
- *Nordiska rådets svenska delegation,*
- *Riksbankens fullmäktige,*
- *riksdagens råd för Riksrevisionen,*
- *Riksdagens överklagandenämnd,*
- *riksdagsstyrelsen,*
- *Utrikesnämnden, och*
- *valberedningen.*

Tilläggsbestämmelsen är ny, liksom rubriken. I bestämmelsen finns en uppräkningslista av de organ och delegationer som en ledamot automatiskt frånträder om han eller hon lämnar sin partigrupp. Först nämns utskotten och EU-nämnden, därefter övriga i bokstavsordning.

En ledamots uppdrag i utskott upphör om han eller hon lämnar sin partigrupp. Det gäller både för de utskott som anges i 7.2.1 RO och för de övriga utskott som riksdagen kan välja (7 kap. 2 § andra stycket). Om ledamoten har ett uppdrag i ett sådant sammansatt utskott som avses i 7 kap. 7 § RO upphör även det uppdraget eftersom han eller hon inte längre är ledamot i något av de utskott som har beslutat att gemensamt bereda ett ärende.

Övervägandena finns i avsnitt 4.3.

13 kap. 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- riksdagens ombudsmän (2–4 §§),
- Riksrevisionen (5–8 §§),
- Utrikesnämnden och krigsdelegationen (9–12 §§),
- nämnder (13–17 §§),
- delegationer till mellanfolkliga organisationer (18 §),
- andra uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen (20–23 §§), och
- åtal (24 §).

I paragrafen, som anger vad kapitlet innehåller, görs en följdändring med anledning av att 19 § upphävs.

Övervägandena finns i avsnitt 4.15.

Tilläggsbestämmelse 13.8.1 Konstitutionsutskottet och finansutskottet ska bereda val av riksdagens råd för Riksrevisionen.

Av det sammantagna antalet ledamöter och suppleanter i rådet ska hälften nomineras av konstitutionsutskottet bland dess ledamöter och suppleanter och den andra hälften av finansutskottet bland dess ledamöter och suppleanter.

Utskotten får lägga fram en gemensam lista om förslaget är enhälligt.

I tilläggsbestämmelsen behandlas beredning av val av riksdagens råd för Riksrevisionen. I *tredje stycket*, som är nytt, regleras att konstitutionsutskottet och finansutskottet får lägga fram en gemensam lista om förslaget är enhälligt. Förslaget innebär att valet av riksdagens råd för Riksrevisionen kan förenklas i kammaren.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.

Tilläggsbestämmelse 13.11.2 Bestämmelserna i 7 kap. 16 och 20 §§ samt tilläggsbestämmelserna 7.15.1 andra stycket och 7.15.3–7.15.4 tillämpas på krigsdelegationen när den inte är i riksdagens ställe.

Tilläggsbestämmelsen reglerar vilka bestämmelser som tillämpas på krigsdelegationens sammanträden när krigsdelegationen inte är i riksdagens ställe. Hänvisningen till 7 kap. 20 § är ny, och innebär att beslut kan fattas om tystnadsplikt i krigsdelegationens förberedande verksamhet. Ändringen föranleder en konsekvensändring i 41 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen.

Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

13 kap. 15 § Riksdagens arvodesnämnd består av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter ett ordinarie val till riksdagen för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter ska inte utses.

Riksdagen väljer särskilt en ersättare för ordföranden. Valet av ersättare gäller för samma tid som för ordföranden.

Ordföranden och hans eller hennes ersättare ska vara eller ha varit ordinarie domare.

Paragrafen reglerar Riksdagens arvodesnämnd. I *tredje stycket*, som är nytt, regleras att ordföranden i Riksdagens arvodesnämnd och hans eller hennes ersättare ska vara eller ha varit ordinarie domare.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

18 § Om det har träffats en internationell överenskommelse om att riksdagen bland sina ledamöter ska välja ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation, får bestämmelser om detta införas i en tilläggsbestämmelse till denna paragraf. *Delegationer som väljs av kammaren ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.*

Talmannen får efter samråd med gruppledarna

- besluta att riksdagsledamöter ska delta i ett internationellt parlamentariskt samarbete som inte bygger på en sådan överenskommelse som anges i första stycket,
- utse ledamöter i delegationen, och
- besluta hur den ska redovisa sin verksamhet.

I paragrafen finns bestämmelser om hur delegationer utses inom ramen för riksdagens internationella arbete.

Av *första stycket andra meningen*, som är ny, framgår att delegationer som väljs av kammaren årligen ska lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen. Ändringen innebär att bestämmelserna i tilläggbestämmelse 13.18.1 andra stycket, 13.18.2 andra stycket och 13.18.3 andra stycket om delegationernas redogörelser till kammaren samlas i huvudbestämmelsen.

I *andra stycket*, som är nytt, införs bestämmelser om att talmannen efter samråd med gruppledarna får besluta att riksdagsledamöter ska delta i ett internationellt parlamentariskt samarbete som inte bygger på en internationell överenskommelse, utse ledamöter i delegationen och besluta hur den ska redovisa sin verksamhet. Bestämmelsen är ägnad att skapa en enhetlig reglering och ett uttryckligt lagstöd för att talmannen utser delegationer inom ramen för det internationella parlamentariska samarbetet. Bestämmelsen ersätter den reglering som hittills har funnits i 13 kap. 19 § RO om att talmannen får utse delegationer till Interparlamentariska unionen och den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet. Någon ändring i sak är inte avsedd i förhållande till den ordning som hittills har tillämpats när det gäller vilka interparlamentariska samarbeten som talmannen utser delegationer till och hur de redovisar sin verksamhet. Inte heller är någon ändring avsedd när det gäller partigruppernas nomineringar av ledamöter i delegationerna. Talmannens beslut gäller för den tid som talmannen bestämmer.

Ett beslut om hur en delegation ska redovisa sin verksamhet kan exempelvis innebära att redovisningen ska ske till talmannen. Det finns också förutsättningar att fortsätta med den ordning som sedan 2012 tillämpas när det gäller delegationen till Interparlamentariska unionens årliga verksamhetsberättelse. Den ordningen innebär att redovisningen görs till riksdagsstyrelsen som i sin tur överlämnar berättelsen till kammaren i form av en redogörelse. Vidare kan delegationerna till den arktiska parlamentarikerkonferensen, den parlamentariska Barentskonferensen och den parlamentariska Östersjökonferensen även fortsättningsvis redovisa sin verksamhet till Nordiska rådets svenska delegation som därefter kan välja att inkludera den i sin redogörelse till riksdagen. Talmannen kan dock inte med stöd av den nya bestämmelsen besluta att delegationerna ska lämna en redogörelse direkt till kammaren, eftersom rätten att göra framställningar till riksdagen är förbehållen riksdagsorgan (jfr 9 kap. 17 § RO). Innan talmannen fattar ett beslut om att ändra det sätt på vilket en delegation ska redovisa sin verksamhet bör han eller hon samråda med den berörda delegationen.

Beslut som talmannen fattar enligt andra stycket ska tillgängliggöras enligt tilläggbestämmelse 4.3.1.

Övervägandena finns i avsnitt 4.15.

Tilläggbestämmelse 13.18.1 Riksdagen väljer årligen 20 ledamöter i Nordiska rådets svenska delegation. *Delegationen* väljs efter riksmötets inledande för tiden till dess att ett nytt val av delegationen har ägt rum.

I tilläggsbestämmelsen behandlas val till Nordiska rådets svenska delegation. I *första stycket* görs en språklig ändring. Bestämmelsen ändras vidare på så sätt att regleringen i *andra stycket* om att delegationen årligen ska lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen flyttas till 13 kap. 18 § RO. Detta innebär ingen ändring i sak. Övervägandena finns i avsnitt 4.15.

Tilläggsbestämmelse 13.18.2 Riksdagen väljer sex ledamöter i den svenska delegationen till Europarådets parlamentariska församling. Delegationen väljs för tiden från den 1 november samma år som val till riksdagen ägt rum till motsvarande tidpunkt efter nästa val.

En ledamot av eller en suppleant i delegationen som har lämnat riksdagen i samband med ett riksdagsval får kvarstå under den återstående delen av delegationens *valperiod*.

I tilläggsbestämmelsen behandlas val till Europarådets parlamentariska församling. Bestämmelsen ändras på så sätt att regleringen i *tredje stycket* om att delegationen årligen ska lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen flyttas till 13 kap. 18 § RO. Detta innebär ingen ändring i sak. I *andra stycket* görs en redaktionell ändring. Övervägandena finns i avsnitt 4.15.

Tilläggsbestämmelse 13.18.3 Riksdagen väljer åtta ledamöter i den svenska delegationen till den parlamentariska församlingen vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Delegationen väljs för riksdagens valperiod.

I tilläggsbestämmelsen behandlas val till den parlamentariska församlingen vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa. Bestämmelsen ändras på så sätt att regleringen i *andra stycket* om att delegationen årligen ska lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen flyttas till 13 kap. 18 § RO. Detta innebär ingen ändring i sak. Övervägandena finns i avsnitt 4.15.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

Ikraftträdandebestämmelsen anger att lagen träder i kraft den 1 januari 2022. Övervägandena finns i avsnitt 4.16.

6.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:333) om Lagrådet

19 § Regeringskansliet *ska* ställa en tjänsteman till Lagrådets förfogande för att föredra ett ärende som har beretts i kansliet och för att på annat lämpligt sätt hjälpa Lagrådet vid behandlingen av ärendet.

När Lagrådet behandlar ett lagförslag som har väckts i riksdagen, *ska* det utskott som har begärt Lagrådets yttrande ställa föredragande till förfogande.

När Lagrådet behandlar ett lagförslag som har beretts i riksdagsstyrelsen ska Riksdagsförvaltningen ställa föredragande till förfogande.

I paragrafen, som reglerar skyldigheten att ställa föredragande till förfogande vid föredragning i Lagrådet, gör språkliga och redaktionella ändringar. Nuvarande första stycket har delats upp i två stycken. Ändringen är redaktionell och språklig. *Tredje stycket*, som är nytt, reglerar skyldigheten för Riksdagsförvaltningen att ställa en person till förfogande för att föredra förslaget när Lagrådet behandlar ett lagförslag som har beretts i riksdagsstyrelsen. Riksdagsförvaltningen avgör vem som ska ställas till förfogande. Bestämmelsen är en följd av att riksdagsstyrelsen åläggs att inhämta yttrande från Lagrådet i 9 kap. 17 b § RO.

Övervägandena finns i avsnitt 4.10.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

Ikraftträdandebestämmelsen anger att lagen träder i kraft den 1 januari 2023. Övervägandena finns i avsnitt 4.16.

6.6 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

41 kap. 2 § Föreskrifterna i 7 kap. 1 § samt 8 kap. gäller inte ledamot av riksdagen, när det är fråga om uppgift som ledamoten har tagit emot under utövandet av sitt uppdrag. Föreskrifter om tystnadsplikt finns för riksdagsledamöter i 10 kap. 12 § regeringsformen samt 6 kap. 8 §, 7 kap. 20 § *och tilläggsbestämmelse 13.11.2* riksdagsordningen och för den som i övrigt är knuten till Utrikesnämnden i 10 kap. 12 § regeringsformen.

Paragrafen reglerar frågor om tystnadsplikt för riksdagsledamot. Hänvisningen i *andra meningen* till tilläggsbestämmelse 13.11.2 RO är ny. Tilläggsbestämmelse 13.11.2 föreslås hänvisa till 7 kap. 20 § RO, vilket innebär att beslut kan fattas om tystnadsplikt i krigsdelegationens förberedande verksamhet.

Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

Ikraftträdandebestämmelsen anger att lagen träder i kraft den 1 januari 2022. Övervägandena finns i avsnitt 4.16.

6.7 Förslaget till lag om ändring i budgetlagen (2011:203)

11 kap. *Genomförandet av statens budget*

I kapitlet finns bestämmelser om genomförandet av budgeten. Rubriken på kapitlet ändras för att avspegla detta.

1 § Om riksdagen senast en vecka före det följande budgetårets början inte har beslutat om anslag för ett visst ändamål får regeringen i den omfattning som behövs vidta åtgärder för att den senaste budgeten med de ändringar som följer av andra beslut av riksdagen ska gälla till dess att riksdagen beslutar om anslag.

Paragrafen, som är ny, ger regeringen möjlighet att vidta åtgärder för att den senaste budgeten med de ändringar som följer av andra beslut av riksdagen ska gälla till dess att riksdagen beslutar om anslag, om riksdagen senast en vecka före det följande budgetårets början inte har beslutat om anslag för ett visst ändamål.

2 § Regeringen meddelar föreskrifter om genomförandet av statens budget.

Paragrafen är ny men motsvarar nuvarande 1 §.

Övervägandena finns i avsnitt 4.1.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

Ikraftträdandebestämmelsen anger att lagen träder i kraft den 1 januari 2022.

Övervägandena finns i avsnitt 4.16.

6.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen

2 § Riksdagsförvaltningen ska om annat inte är särskilt föreskrivet

1. upprätta förslag till anslag på statens budget för riksdagen och Riksdagsförvaltningen,
2. utfärda anvisningar för utarbetandet av förslag till anslag på statens budget för riksdagens myndigheter utom Riksbanken,
3. upprätta anslagsdirektiv för var och en av riksdagens myndigheter, utom Riksbanken, över de finansiella villkor som gäller för respektive myndighet med anledning av riksdagens beslut om statens budget,
4. besluta i frågor om ekonomiska förmåner enligt lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter respektive den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet,
5. ansvara för löner, arvoden och andra ersättningar till arbetstagare och arvodesberättigade hos Riksdagsförvaltningen, riksdagens nämnder och övriga riksdagsorgan samt svara för hanteringen av pensioner och andra förmåner till dessa och deras efterlevande,
6. ingå centrala kollektivavtal samt i övrigt utöva arbetsgivarens befogenheter enligt dessa när det gäller riksdagens myndigheter samt företräda riksdagens myndigheter som arbetsgivare i arbetstvister om kollektivavtal som har slutits av Riksdagsförvaltningen,
7. svara för de utbetalningar som följer av beslut av riksdagens nämndmyndigheter, om kostnaderna ska belasta anslag som anvisats till Riksdagsförvaltningen,
8. utföra övriga ekonomiadministrativa uppgifter för riksdagens nämndmyndigheter,
9. ansvara för att ledamöter erbjuds parkeringsplats, övernattningsbostäder, arbetsrum, vidareutbildning, teknisk och elektronisk utrustning, barnverksamhet, försäkring och företagshälsovård, och
10. ansvara för att ledamöter som lämnar riksdagen erbjuds stöd för övergång till förvärvsarbete.

Riksdagsförvaltningen ska ge ett arbetsgivarkollegium med representanter för riksdagens myndigheter möjlighet att framföra synpunkter i förhandlingsfrågor som rör dessa myndigheter inför att ett centralt kollektivavtal ska slutas samt när Riksdagsförvaltningen i övrigt företräder riksdagens myndigheter som arbetsgivare.

Riksdagsförvaltningen får till en av riksdagens myndigheter överlämna handläggningen av en avtalsfråga som är av betydelse för den myndigheten.

Riksdagsförvaltningen ska bereda riksdagens nämndmyndigheter tillfälle att lämna synpunkter på behovet av resurser.

I paragrafen regleras Riksdagsförvaltningens uppgifter.

Ändringen i *andra stycket* innebär att Riksdagsförvaltningen i vissa situationer ska ge ett arbetsgivarkollegium med representanter för riksdagens myndigheter möjlighet att framföra synpunkter i förhandlingsfrågor som rör dessa myndigheter. I arbetsgivarkollegiet ska representanter för riksdagens myndigheter ingå.

Övervägandena finns i avsnitt 4.9.

10 § Styrelsen beslutar om

1. framställningar och redogörelser till riksdagen,
2. Riksdagsförvaltningens årsredovisning och förslag till budget för riksdagen och Riksdagsförvaltningen,
3. åtgärder med anledning av Riksrevisionens rapporter över Riksdagsförvaltningens verksamhet och den redovisning som styrelsen ska lämna till riksdagen enligt 9 kap. 6 § lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter,
4. Riksdagsförvaltningens arbetsordning och verksamhetsplan,
5. föreskrifter som enligt denna lag eller andra författningar får meddelas av Riksdagsförvaltningen och som inte enligt 21 § får meddelas av riksdagsdirektören,
6. slutande av *huvudavtal* med arbetstagarernas huvudorganisationer,
7. anställning av en biträdande riksdagsdirektör, avdelningschefer, chefer för utskottskanslier och en chef för EU-nämndens kansli,
8. lön och andra anställningsförmåner för riksdagsdirektören, och
9. sådana frågor som är av större vikt eller principiell betydelse eller som riksdagsdirektören hänskjuter till styrelsen.

Paragrafen reglerar riksdagsstyrelsens beslutsbefogenheter. Ändringen i *punkt 6* innebär att styrelsen ska besluta om slutande av *huvudavtal* med arbetstagarernas huvudorganisationer medan övriga uppgifter i denna del beslutas av riksdagsdirektören.

Övervägandena finns i avsnitt 4.9.

22 § Riksdagsdirektören ska svara för Riksdagsförvaltningens arbetsgivarpolitik enligt 23 § och företräda Riksdagsförvaltningen som arbetsgivare.

Riksdagsdirektören sluter centrala kollektivavtal på riksdagens myndigheters vägnar utom huvudavtal samt beslutar om lockouter eller andra stridsåtgärder.

Paragrafen reglerar vissa av riksdagsdirektörens uppgifter. I *andra stycket*, som är nytt, regleras riksdagsdirektörens uppgift att sluta centrala kollektivavtal på riksdagens myndigheters vägnar utom huvudavtal samt att riksdagsdirektören beslutar om lockouter eller andra stridsåtgärder.

Övervägandena finns i avsnitt 4.9.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

Ikraftträdandebestämmelsen anger att lagen träder i kraft den 1 januari 2022. Övervägandena finns i avsnitt 4.16.

6.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd

1 § Riksdagens arvodesnämnd ska i enlighet med

1. 3 kap. 1 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter fastställa det belopp per månad som ledamotsarvode ska betalas med,

2. 3 kap. 11–17 §§ samma lag besluta om återbetalning av arvode,

3. 12 kap. 26–27 §§ samma lag besluta i frågor om inkomstgaranti och efterlevandeskydd,

4. 13 kap. 22–23 §§ samma lag besluta i frågor om ekonomiskt omställningsstöd och efterlevandeskydd,

5. 9 kap. 12 a § den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet besluta om jämkning av inkomstgaranti och

6. 9 kap. 23 § samma lag besluta om utbetalning av inkomstgaranti på nytt.

Nämnden ska ange vilka överväganden som föranlett beslutet.

Nämnden är en myndighet under riksdagen.

Paragrafen reglerar uppgifterna för Riksdagens arvodesnämnd. *Punkt 2* är ny och innebär att Riksdagens arvodesnämnd ska besluta om återbetalning av arvodet. I *punkt 6* görs endast en språklig ändring.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

11 § Om nämnden fattar ett beslut som innebär att medel på ett anslag tas i anspråk, ska nämnden genast underrätta den myndighet som anvisats anslaget om beslutet.

Nämnden ska genast underrätta Riksdagsförvaltningen och Statens tjänstepensionsverk om beslut som innebär återbetalning av arvode, jämkning av inkomstgaranti och om beslut om utbetalning på nytt av inkomstgaranti.

I paragrafen finns bestämmelser om skyldigheter för arvodesnämnden om underrättande av beslut.

I *andra stycket* görs ett tillägg om att arvodesnämnden genast ska underrätta Riksdagsförvaltningen och Statens tjänstepensionsverk om beslut som innebär återbetalning av arvode.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

Ikraftträdandebestämmelsen anger att lagen träder i kraft den 1 januari 2022. Övervägandena finns i avsnitt 4.16.

6.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

3 kap.

Återbetalning av arvode

11 §

En ledamot som har varit frånvarande vid minst 60 procent av vöringstillfällena i kammaren under ett kvartal ska betala tillbaka ledamotsarvode enligt 3 kap. 1–4 §§ för den tiden om

1. ledamoten har uteblivit från vöringar på motsvarande sätt under ett föregående kvartal under valperioden, och

2. talmannen efter det första kvartalet har erinrat ledamoten om ledamotens frånvaro och återbetalningsplikt.

Paragrafen är ny, liksom rubriken. Av bestämmelsen följer att kriteriet för att avgöra om en ledamot har deltagit i riksdagsarbetet eller inte är närvaro vid vöringstillfällen. Varje ny valperiod innebär att frånvaron bedöms från valperiodens början, dvs. hög ogiltig frånvaro från en tidigare valperiod kommer inte att ingå i bedömningen.

Normalt är det ett vöringstillfälle under en dag, ofta på onsdagar och torsdagar. Det förekommer att det är mer än ett vöringstillfälle under en dag, t.ex. kl. 12 och kl. 16. Också då ska närvaron per vöringstillfälle räknas.

De kvartal som avses är perioderna januari-mars, april-juni samt oktober-december. Hela arvodet för den aktuella perioden, dvs. ett eller flera kvartal, ska återkrävas. Det gäller även tilläggsarvoden enligt 3 kap. 2–4 §§ dvs. för uppdrag som vice talman, ordförande eller vice ordförande i utskott och i EU-nämnden.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

12 § Vid tillämpningen av 11 § ska perioden juli–september inte beaktas. Frånvaro vid vöringar som beror på sjukdom, föräldradidighet, familjeskäl, internationella uppdrag eller liknande omständighet ska inte heller beaktas. Om det finns synnerliga skäl ska inte heller annan frånvaro beaktas.

Paragrafen är ny. Under perioden juli–september är det normalt ingen eller bara någon enstaka vöring och perioden bör därför inte beaktas.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

13 § Bestämmelserna i 11 § gäller inte partiledare och språkrör för partier som valts in i riksdagen.

Paragrafen är ny. Med partiledare och språkrör avses även vikarierande partiledare och språkrör. Bestämmelsen avser endast partiledare och språkrör för partier som valts in i riksdagen.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

14 § Riksdagens arvodesnämnd fattar beslut om återbetalning av arvode efter anmälan av talmannen.

Paragrafen är ny och innebär att Riksdagens arvodesnämnd meddelar beslut om återbetalning av arvode efter anmälan av talmannen. Endast talmannen kan anmäla en ledamot till arvodesnämnden, och nämnden kan inte ta upp ett ärende på eget initiativ.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

15 § Talmannens erinran om frånvaro och återbetalningsskyldighet enligt 11 § 2 ska lämnas inom sex månader efter utgången av det kvartal som erinran avser. Har inte talmannens erinran lämnats inom den tiden ska inte någon erinran lämnas.

Talmannens anmälan till Riksdagens arvodesnämnd enligt 14 § ska göras inom sex månader efter utgången av det kvartal för vilket återbetalning föreslås. Har inte talmannens anmälan gjorts inom den tiden ska inte någon anmälan göras.

Paragrafen är ny. Första stycket innehåller bestämmelser om tidsgränser för erinran och i andra stycket finns bestämmelser om anmälan. Erinran bör lämnas och anmälan göras så fort som möjligt men senast inom sex månader efter utgången av det kvartal som erinran avser eller för vilket återkrav föreslås. Efter att tidsgränsen löpt ut kan inte talmannen aktualisera frågor om återbetalning.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

16 § Riksdagsförvaltningen ska på begäran av Riksdagens arvodesnämnd överlämna uppgifter om en ledamots närvaro vid voteringstillfällen och andra uppgifter som nämnden behöver för sin prövning.

Innan ett beslut om återbetalning fattas ska Riksdagens arvodesnämnd inhämta yttrande från den ledamot som anmälan avser och från den partigrupp som ledamoten tillhör eller har tillhört.

Paragrafen är ny.

Första stycket innebär en skyldighet för Riksdagsförvaltningen att överlämna uppgifter om en ledamots närvaro vid voteringstillfällen och andra uppgifter som arvodesnämnden behöver för sin prövning om nämnden så begär.

I *andra stycket* anges vilka som ska beredas tillfälle att yttra sig i frågan om återbetalningsskyldighet. Det följer av förvaltningslagen att ledamoten måste få yttra sig, men i fråga om partigrupperna finns det skäl att klarlägga detta. Eftersom partigrupperna nämns i denna bestämmelse är det rimligt att också ledamoten nämns.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

17 § Riksdagsförvaltningen framställer krav på återbetalning i enlighet med Riksdagens arvodesnämnds beslut. Ett belopp som återkrävs får i stället avräknas mot kommande utbetalningar av arvodet. En sådan avräkning får inte ske förrän beslutet har fått laga kraft.

Om återbetalning inte har skett inom en månad från det att ett krav på återbetalning framställts ska den återbetalningsskyldige betala ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) på det obetalda beloppet till dess betalning sker.

Riksdagens arvodesnämnd får efter skriftlig ansökan från ledamoten besluta att återkravet och kravet på ränta ska efterges helt eller delvis, om det finns särskilda skäl.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om krav på återbetalning, ränta och eftergift. Bestämmelsen är utformad med ledning av gällande regler i ersättningslagen om återkrav och ränta på ekonomiskt omställningsstöd och inkomstgarantin samt förslaget i 2020/21:URF2 Ändringar i ersättningslagen.

I *första stycket* finns regler om återbetalning.

I *andra stycket* finns regler om ränta.

I *tredje stycket* finns regler om eftergift. Finns det särskilda skäl får återkravet och kravet på ränta, helt eller delvis, efterges efter att den berörda ledamoten skriftligen ansökt om det. Arvodesnämnden beslutar i fråga om sådan eftergifter.

Bedömningen av om det föreligger särskilda skäl ska göras utifrån samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Nedsatt betalningsförmåga på grund av sjukdom eller ålder eller av annan anledning kan utgöra särskilda skäl. Andra faktorer av betydelse för bedömningen är den enskildes ekonomiska förhållanden, försörjningsbördan och det aktuella beloppets storlek.

Eftergift kan ges först när beslutet om återkrav fått laga kraft.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

9 kap. 4 § Underlaget för pensionsrätten utgörs av

1. talmansarvode enligt 2 kap. 1 §,
2. ledamotsarvode enligt 3 kap. 1 §,
3. tilläggsarvode enligt 3 kap. 2–4 §§, och
4. arvode enligt 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Vid beräkningen av underlaget ska till arvoden enligt 1–4 läggas avdrag som gjorts enligt 3 kap. 7 och 8 §§.

Om en ledamot under en månad har fått sjukpension, och då inte har haft rätt till arvode enligt första stycket, utgörs underlaget för pensionsrätten i stället av det arvode som ligger till grund för sjukpensionen, omräknat med förändringen av inkomstindex mellan det år arvodet avser och det år pensionsrätten avser.

Vid beräkningen av underlaget ska arvode som återkrävts enligt 3 kap. 11–17 §§ inte räknas in.

Paragrafen innehåller bestämmelser om underlag för pensionsrätt. *Fjärde stycket* är nytt. Vid beräkning av underlaget för pensionsrätten ska arvode som har återkrävts inte räknas in.

Sjukpensionens storlek påverkas inte av om arvodet för den månad när arbetsförmågan blev helt eller delvis nedsatt har återkrävts.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

12 kap. 5 § Den som har varit ledamot och som före 65 års ålder lämnar riksdagen efter minst tre hela års sammanhängande tid i riksdagen har rätt till inkomstgaranti från och med den tidpunkt då arvodet upphör.

I den sammanhängande tiden i riksdagen inräknas tid som ledamot av Europaparlamentet före den 14 juli 2009.

Den tid som en ledamot har ålagts att återbetala arvodet för enligt 3 kap. 11–17 § ska inte räknas in.

Rätt till inkomstgaranti gäller inte för tid då ledamoten får ålderspension eller sjukpension enligt denna lag.

I paragrafen finns bestämmelser om rätt till inkomstgaranti. *Tredje stycket* är nytt. Det krävs minst tre hela års sammanhängande tid i riksdagen för att en ledamot ska ha rätt till inkomstgaranti. Vid beräkningen av sammanhängande tid i riksdagen ska inte den tid som omfattas av återbetalning av arvode enligt 3 kap. 11 § räknas in.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

8 § För den som har varit ledamot i riksdagen kortare sammanlagd tid än sex hela år gäller inkomstgarantin under ett år.

För den ledamot som lämnar riksdagen efter en sammanlagd tid av minst sex hela år i riksdagen gäller inkomstgarantin

1. i längst två år om ledamoten inte har uppnått 40 års ålder,
2. i längst fem år om ledamoten har uppnått 40 men inte 50 års ålder, och
3. längst till ingången av den månad då ledamoten fyller 65 år om han eller hon har uppnått 50 års ålder.

I den sammanlagda tiden i riksdagen inräknas tid som ledamot av Europaparlamentet före den 14 juli 2009.

Den tid som en ledamot har ålagts att återbetala arvodet för enligt 3 kap. 11–17 §§ ska inte räknas in.

I paragrafen finns bestämmelser om inkomstgaranti. *Fjärde stycket* är nytt. Vid beräkning av tid som riksdagsledamot som underlag för hur länge inkomstgarantin ska gälla ska inte den tid som arvodet har återkrävts för räknas in.

Enligt 12 kap. 11 § är underlaget för beräkningen av inkomstgarantin arvodet som betalades vid avgångstillfället. Även om det arvode som betalas vid avgångstillfället blir föremål för återkrav kommer det arvode att vara underlag för beräkningen av inkomstgarantin.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

12 § Under det första garantiåret lämnas inkomstgaranti med ett månatligt belopp som uppgår till 80 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och med 40 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp. För tiden därefter lämnas inkomstgaranti med ett månatligt belopp som motsvarar följande andelar av garantiunderlaget i förhållande till ledamotens sammanlagda tid i riksdagen:

1. 66,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 33 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst tolv år,

2. 60,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 30,25 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst elva år,

3. 55,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 27,5 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst tio år,

4. 49,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 24,75 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst nio år,

5. 44,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 22 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst åtta år,

6. 38,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 19,25 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst sju år, och

7. 33,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 16,5 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst sex år.

I den sammanlagda tiden i riksdagen inräknas tid som ledamot av Europaparlamentet före den 14 juli 2009.

Den tid som en ledamot har ålagts att återbetala arvode för enligt 3 kap. 11–17 §§ ska inte räknas in.

I paragrafen finns bestämmelser om beräkning av inkomstgaranti. *Tredje stycket* är nytt. Vid beräkning av inkomstgarantins storlek ska inte den tid som arvode har återkrävts för räknas in.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

13 kap. 7 § Vid beräkning av tider enligt 5 och 6 §§ ska hänsyn inte tas till tid då ledamoten har fått ålderspension eller sjukpension enligt bestämmelser i denna lag.

Ledighet som har beviljats av riksdagen eller av talmannen begränsar inte rätten till förmåner enligt detta kapitel. Detsamma gäller vid sjukfrånvaro.

Den tid som en ledamot har ålagts att återbetala arvodet för enligt 3 kap. 11–17 §§ ska inte räknas in som grund för förmåner enligt detta kapitel.

I paragrafen finns bestämmelser om beräkning av ekonomiskt omställningsstöd. *Tredje stycket* är nytt. Vid beräkning av tid som riksdagsledamot som underlag för ekonomiskt omställningsstöd ska inte den tid som arvodet har återkrävts för räknas in. I 13 kap. 5 § 1 anges att den som har varit ledamot har rätt till ekonomiskt omställningsstöd om ledamoten har tillhört riksdagen under en sammanhängande tid om minst ett år. Om en ledamot har blivit föremål för återkrav under ett eller flera kvartal bryts den sammanhängande tiden.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

15 kap. 2 § Beslut av Riksdagens arvodesnämnd enligt 3 kap. 14 §, 12 kap. eller 13 kap. får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Vid överklagande till kammarrätten krävs prövningstillstånd.

Ett beslut enligt 3 kap. 1 § får inte överklagas.

I paragrafen finns bestämmelser om överklagande av beslut av Riksdagens arvodesnämnd. I *första meningen* har en hänvisning till 3 kap. 14 § lagts in. Det innebär att nämndens beslut om återbetalning av arvode kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för arvode som avser tid före ikraftträdandet.

Ikraftträdandebestämmelsen innebär att lagen träder i kraft den 1 januari 2022. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för arvode som avser tid före ikraftträdandet. Detta innebär att frånvaro från voteringstillfällen före ikraftträdandet inte ska beaktas.

Övervägandena finns i avsnitt 4.16.

BILAGA 1

Utredningens lagförslag

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i regeringsformen

Häri genom föreskrivs att 8 kap. 21 § regeringsformen¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.21 §²

Yttrande från Lagrådet inhämtas av regeringen eller, enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen, av ett riksdagsutskott.

Yttrande från Lagrådet inhämtas av regeringen eller, enligt vad som närmare anges i riksdagsordningen, av ett riksdagsutskott *eller ett annat riksdagsorgan.*

Ett yttrande ska inhämtas innan riksdagen beslutar

1. grundlag om tryckfriheten eller om motsvarande frihet att yttra sig i ljudradio, television och vissa liknande överföringar, offentliga uppspelningar ur en databas samt tekniska upptagningar,

2. lag om begränsning av rätten att ta del av allmänna handlingar,

3. lag som avses i 2 kap. 14–16 §§, 20 § eller 25 §,

4. lag om behandling av personuppgifter som är helt eller delvis automatiserad,

5. lag om kommunal beskattning eller lag som innebär åligganden för kommunerna,

6. lag som avses i 2 § första stycket 1 eller 2 eller lag som avses i 11 eller 12 kap., eller

7. lag som ändrar eller upphäver en lag enligt 1–6.

Bestämmelserna i andra stycket gäller dock inte, om Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling så att avsevärt men uppkommer. Föreslår regeringen att riksdagen ska meddela lag i något av de ämnen som avses i andra stycket och har Lagrådets yttrande dessförinnan inte inhämtats, ska regeringen samtidigt redovisa skälen för detta för riksdagen. Att Lagrådet inte har hörts över ett lagförslag utgör aldrig hinder mot att lagen tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

¹ Regeringsformen omtryckt 2018:1903.

² Senaste lydelse 2010:1408.

1.2 Förslag till lag om ändring i riksdagsordningen

Härigenom föreskrivs i fråga om riksdagsordningen

dels att 4 kap. 5 §, 5 kap. 2 §, 6 kap. 23 §, 12 kap. 13 §, 13 kap. 15 § och tilläggsbestämmelserna 3.8.1, 4.5.1, 6.2.1, 6.13.1, 9.5.1, 13.8.1 och 13.11.2 ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 5 kap. 8 §, 9 kap. 17 a och 17 b §§, två nya tilläggsbestämmelser 4.5.2. och 12.13.1 samt närmast före 5 kap. 8 §, 9 kap. 17 a och 17 b §§ och närmast före tilläggsbestämmelserna 4.5.2 och 12.13.1 nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

Tilläggsbestämmelse 3.8.1

Riksdagsstyrelsen lämnar förslag *Talmannen lämnar efter samråd*
till kammaren inför beslut enligt 8 §. *med gruppledarna förslag till kam-*
maren inför beslut enligt 8 §.

4 kap.

5 §

Ordförandekonferensen överlägger i frågor av gemensamt intresse för verksamheten i kammaren, utskotten och EU-nämnden.

Ordförandekonferensen får sam-
manfatta resultatet av sina överlägg-
ningar i slutsatser.

Tilläggsbestämmelse 4.5.1

Ordförandekonferensen består av talmannen som ordförande samt utskottens och EU-nämndens ordförande.

Ordförandekonferensen består av talmannen som ordförande, *de vice talmännen* samt utskottens och EU-nämndens ordförande.

Om talmannen är förhindrad att närvara vid ett sammanträde, inträder någon av de vice talmännen som ordförande.

Information om slutsatserna

Tilläggsbestämmelse 4.5.2

Slutsatserna av överläggningarna i ordförandekonferensen ska göras tillgängliga för utskotten och EU-nämnden.

5 kap.

2 §

En ledamot har rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel. *När- mare* bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor för ledamöter och ersättare finns i lag.

En ledamot har rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel. *Ytterligare* bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor *samt om återkrav och jämkning av arvode och andra ersättningar* för ledamöter och ersättare finns i lag.

Riksdagens medalj

8 §

Talmannen får dela ut riksdagens medalj till ledamöter som lämnar riksdagen och till andra personer som har gjort insatser av stor betydelse för riksdagen.

6 kap.**Tilläggsbestämmelse 6.2.1**

Talmannen ska inför ett beslut enligt 2 § samråda med *riksdagsstyrelsen*.

Talmannen ska inför ett beslut enligt 2 § samråda med *gruppledarna*.

Tilläggsbestämmelse 6.13.1

Yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga, *statsministeromröstning* enligt 6 kap. 3 § regeringsformen, förslag till ny statsminister eller yrkande om misstroendeförklaring, ska tas upp som första punkt på föredragningslistan. Om *det finns fler än ett sådant yrkande*, ska de tas upp i den ordning de nu har angetts. Talmannen får bestämma en annan ordning mellan *statsministeromröstning* och ett yrkande om misstroendeförklaring.

Prövning av ett yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga, *en fråga* enligt 6 kap. 3 § regeringsformen *om statsministern har tillräckligt stöd i riksdagen*, ett förslag till ny statsminister eller ett yrkande om misstroendeförklaring ska tas upp som första punkt på föredragningslistan. Om *mer än en sådan prövning ska äga rum vid ett sammanträde*, ska de tas upp i den ordning de nu har angetts. Talmannen får bestämma en annan ordning mellan *prövning av en fråga* enligt 6 kap. 3 § regeringsformen och *prövning av ett yrkande om misstroendeförklaring*.

23 §

Talmannen får efter samråd med gruppledarna besluta att en debatt

Talmannen får efter samråd med gruppledarna besluta att en debatt

utan samband med annan handläggning ska äga rum vid ett sammanträde med kammaren. En sådan debatt får begränsas till ett särskilt ämne eller delas in i avsnitt efter ämne.

utan samband med annan handläggning ska äga rum vid ett sammanträde med kammaren. En sådan debatt får begränsas till ett särskilt ämne eller delas in i avsnitt efter ämne *och begränsas till olika kategorier av talare.*

9 kap.

Tilläggsbestämmelse 9.5.1

Budgetpropositionen ska lämnas senast den 20 september.

De år då *riksdagsval* hålls i september ska budgetpropositionen i stället lämnas senast *två veckor efter riksmötets öppnande. Om detta till följd av ett regeringsskifte inte är möjligt, ska budgetpropositionen lämnas inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt, dock senast den 15 november.*

De år då *val till riksdagen* hålls i *augusti eller september* ska budgetpropositionen i stället lämnas senast *– tre veckor efter det att riksdagen vid omröstning enligt 6 kap. 3 § regeringsformen har funnit att statsministern har tillräckligt stöd i riksdagen, eller*

– tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt, om ett regeringsskifte har ägt rum.

Trots andra stycket får budgetpropositionen aldrig lämnas senare än den 15 november under ett år då den dagen infaller måndag–torsdag och i andra fall aldrig senare än den torsdag som infaller närmast före den 15 november. Budgetpropositionen behöver aldrig lämnas tidigare än den 20 september.

Beredning av framställningar

17 a §

Innan ett riksdagsorgan gör en framställning hos riksdagen ska det inhämta behövliga upplysningar och yttranden.

Yttrande från Lagrådet

17 b §

Bestämmelser om ett riksdagsorgans skyldighet att inhämta yttrande från Lagrådet finns i 8 kap. 21 §

regeringsformen. Skyldigheten att inhämta ett sådant yttrande gäller för riksdagsstyrelsen innan den gör en framställning till riksdagen.

Om riksdagsstyrelsen inte har inhämtat ett yttrande från Lagrådet ska styrelsen i sin framställning redovisa skälen för detta.

12 kap.

13 §

Den som är vald till ett uppdrag som förutsätter ledamotskap av riksdagen, ska avgå från uppdraget om han eller hon lämnar riksdagen eller utses till talman eller till statsråd, om inte annat är föreskrivet.

När en riksdagsledamot lämnar riksdagen eller utses till talman eller till statsråd upphör de uppdrag som förutsätter ledamotskap av riksdagen och som ledamoten är vald till av riksdagen, om inte annat är föreskrivet.

Om en riksdagsledamot lämnar sin partigrupp, upphör ledamotens uppdrag i ett organ eller en delegation som anges i en tilläggsbestämelse till denna paragraf.

Uppdrag som upphör när en ledamot lämnar sin partigrupp

Tilläggsbestämmelse 12.13.1

De uppdrag som avses i 13 § andra stycket är uppdrag i

- utskott,*
- EU-nämnden,*
- delegationen till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol),*
- delegationen till den parlamentariska församlingen vid OSSE,*
- delegationen till Europarådets parlamentariska församling,*
- konvent för fördragsändringar inom Europeiska unionen,*
- krigsdelegationen,*
- Nordiska rådets svenska delegation,*
- Riksbankens fullmäktige,*
- riksdagens råd för Riksrevisionen,*
- Riksdagens överklagandenämnd,*
- Riksdagsstyrelsen,*
- Utrikesnämnden,*
- valberedningen, och*
- Valprövningsnämnden.*

13 kap.

Tilläggsbestämmelse 13.8.1³

Konstitutionsutskottet och finansutskottet ska bereda val av riksdagens råd för Riksrevisionen.

Av det sammantagna antalet ledamöter och suppleanter i rådet ska hälften nomineras av konstitutionsutskottet bland dess ledamöter och suppleanter och den andra hälften av finansutskottet bland dess ledamöter och suppleanter.

Utskotten får lägga fram en gemensam lista om förslaget är enhälligt.

³ Senaste lydelse 2019:26.

Tilläggsbestämmelse 13.11.2

Bestämmelserna i 7 kap. 16 § samt tilläggsbestämmelserna 7.15.1 andra stycket och 7.15.3–7.15.4 tillämpas på krigsdelegationen när den inte är i riksdagens ställe.

Bestämmelserna i 7 kap. 16 och 20 §§ samt tilläggsbestämmelserna 7.15.1 andra stycket och 7.15.3–7.15.4 tillämpas på krigsdelegationen när den inte är i riksdagens ställe.

15 §⁴

Riksdagens arvodesnämnd består av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter ett ordinarie val till riksdagen för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter ska inte utses.

Riksdagen väljer särskilt en ersättare för ordföranden. Valet av ersättare gäller för samma tid som för ordföranden.

Ordföranden och hans eller hennes ersättare ska vara eller ha varit ordinarie domare.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023 i fråga om 9 kap. 17 b §, den 1 december 2021 i fråga om 5 kap. 8 § och i övrigt den 1 januari 2022.

⁴ Senaste lydelse 2018:605.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:333) om Lagrådet

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (2003:333) om Lagrådet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §

Regeringskansliet *skall* ställa en tjänsteman till Lagrådets förfogande för att föredra ett ärende som har beretts i kansliet och för att på annat lämpligt sätt hjälpa Lagrådet vid behandlingen av ärendet. När Lagrådet behandlar ett lagförslag som har väckts i riksdagen, *skall* det utskott som har begärt Lagrådets yttrande ställa föredragande till förfogande.

Regeringskansliet *ska* ställa en tjänsteman till Lagrådets förfogande för att föredra ett ärende som har beretts i kansliet och för att på annat lämpligt sätt hjälpa Lagrådet vid behandlingen av ärendet.

När Lagrådet behandlar ett lagförslag som har väckts i riksdagen, *ska* det utskott som har begärt Lagrådets yttrande ställa föredragande till förfogande.

När Lagrådet behandlar ett lagförslag som har beretts i riksdagsstyrelsen ska Riksdagsförvaltningen ställa föredragande till förfogande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

1.4 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 41 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

41 kap.

2 §⁵

Föreskrifterna i 7 kap. 1 § samt 8 kap. gäller inte ledamot av riksdagen, när det är fråga om uppgift som ledamoten har tagit emot under utövandet av sitt uppdrag. Föreskrifter om tystnadsplikt finns för riksdagsledamöter i 10 kap. 12 § regeringsformen samt 6 kap. 8 § och 7 kap. 20 § riksdagsordningen och för den som i övrigt är knuten till Utrikesnämnden i 10 kap. 12 § regeringsformen.

Föreskrifterna i 7 kap. 1 § samt 8 kap. gäller inte ledamot av riksdagen, när det är fråga om uppgift som ledamoten har tagit emot under utövandet av sitt uppdrag. Föreskrifter om tystnadsplikt finns för riksdagsledamöter i 10 kap. 12 § regeringsformen samt 6 kap. 8 §, 7 kap. 20 § och tilläggsbestämmelse 13.11.2 riksdagsordningen och för den som i övrigt är knuten till Utrikesnämnden i 10 kap. 12 § regeringsformen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

⁵Senaste lydelse 2018:93.

1.5 Förslag till lag om ändring i budgetlagen (2011:203)

Härigenom föreskrivs i fråga om budgetlagen (2011:203)

dels att rubriken till 11 kap. ska ha följande lydelse,

dels att 11 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 11 kap. 2 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

Föreskrifter

Genomförandet av budgeten

1 §

Regeringen meddelar föreskrifter om genomförandet av statens budget.

Om riksdagen senast en vecka före det följande budgetårets början inte har beslutat om anslag för ett visst ändamål får regeringen i den omfattning som behövs vidta åtgärder för att den senaste beslutade budgeten med de ändringar som följer av andra beslut av riksdagen ska gälla till dess att riksdagen beslutar om anslag.

2 §

Regeringen meddelar föreskrifter om genomförandet av statens budget.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

1.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen

Härigenom föreskrivs att 2, 10 och 22 §§ lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §⁶

Riksdagsförvaltningen ska om annat inte är särskilt föreskrivet

1. upprätta förslag till anslag på statens budget för riksdagen och Riksdagsförvaltningen,

2. utfärda anvisningar för utarbetandet av förslag till anslag på statens budget för riksdagens myndigheter utom Riksbanken,

3. upprätta anslagsdirektiv för var och en av riksdagens myndigheter, utom Riksbanken, över de finansiella villkor som gäller för respektive myndighet med anledning av riksdagens beslut om statens budget,

4. besluta i frågor om ekonomiska förmåner enligt lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter respektive den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet,

5. ansvara för löner, arvoden och andra ersättningar till arbetstagare och arvodesberättigade hos Riksdagsförvaltningen, riksdagens nämnder och övriga riksdagsorgan samt svara för hanteringen av pensioner och andra förmåner till dessa och deras efterlevande,

6. ingå centrala kollektivavtal samt i övrigt utöva arbetsgivarens befogenheter enligt dessa när det gäller riksdagens myndigheter samt företräda riksdagens myndigheter som arbetsgivare i arbetstvister om kollektivavtal som har slutits av Riksdagsförvaltningen,

7. svara för de utbetalningar som följer av beslut av riksdagens nämnder, myndigheter, om kostnaderna ska belasta anslag som anvisats till Riksdagsförvaltningen,

8. utföra övriga ekonomiadministrativa uppgifter för riksdagens nämnder, myndigheter,

9. ansvara för att ledamöter erbjuds parkeringsplats, övernattningsbostäder, arbetsrum, vidareutbildning, teknisk och elektronisk utrustning, barnverksamhet, försäkring och företagshälsovård, och

10. ansvara för att ledamöter som lämnar riksdagen erbjuds stöd för övergång till förvävsarbete.

Riksdagsförvaltningen ska ge riksdagens myndigheter möjlighet att framföra sina synpunkter på förhandlingsfrågor som direkt berör respektive myndighet.

Inför att ett centralt kollektivavtal ska slutas samt när Riksdagsförvaltningen i övrigt företräder riksdagens myndigheter som arbetsgivare ska Riksdagsförvaltningen ge ett

⁶ Senaste lydelse 2016:1113.

arbetsgivarkollegium med representanter för riksdagens myndigheter möjlighet att framföra synpunkter i förhandlingsfrågor som rör dessa myndigheter. I arbetsgivarkollegiet ska representanter för riksdagens myndigheter ingå.

Riksdagsförvaltningen får till en av riksdagens myndigheter överlämna handläggningen av en avtalsfråga som är av betydelse för den myndigheten.

Riksdagsförvaltningen ska bereda riksdagens nämndmyndigheter tillfälle att lämna synpunkter på behovet av resurser.

10 §⁷

Styrelsen beslutar om

1. framställningar och redogörelser till riksdagen,

2. Riksdagsförvaltningens årsredovisning och förslag till budget för riksdagen och Riksdagsförvaltningen,

3. åtgärder med anledning av Riksrevisionens rapporter över Riksdagsförvaltningens verksamhet och den redovisning som styrelsen ska lämna till riksdagen enligt 9 kap. 6 § lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter,

4. Riksdagsförvaltningens arbetsordning och verksamhetsplan,

5. föreskrifter som enligt denna lag eller andra författningar får meddelas av Riksdagsförvaltningen och som inte enligt 21 § får meddelas av riksdagsdirektören,

6. slutande av *kollektivavtal* med arbetstagarnas huvudorganisationer, *avbrytande av andra förhandlingar än förhandlingar i tvister om avtal, lockouter eller andra stridsåtgärder samt andra förhandlingsfrågor som är av principiell natur eller har större*

Styrelsen beslutar om

1. framställningar och redogörelser till riksdagen,

2. Riksdagsförvaltningens årsredovisning och förslag till budget för riksdagen och Riksdagsförvaltningen,

3. åtgärder med anledning av Riksrevisionens rapporter över Riksdagsförvaltningens verksamhet och den redovisning som styrelsen ska lämna till riksdagen enligt 9 kap. 6 § lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter,

4. Riksdagsförvaltningens arbetsordning och verksamhetsplan,

5. föreskrifter som enligt denna lag eller andra författningar får meddelas av Riksdagsförvaltningen och som inte enligt 21 § får meddelas av riksdagsdirektören,

6. slutande av *huvudavtal* med arbetstagarnas huvudorganisationer,

7. anställning av en biträdande riksdagsdirektör, avdelningschefer, chefer för utskottskanslier och en chef för EU-nämndens kansli,

8. lön och andra anställningsförmåner för riksdagsdirektören, och

⁷ Senaste lydelse 2016:1096.

ekonomisk betydelse eller är gemensamma för riksdagens myndigheter,

7. anställning av en biträdande riksdagsdirektör, avdelningschefer, chefer för utskottskanslier och en chef för EU-nämndens kansli,

8. lön och andra anställningsförmåner för riksdagsdirektören, och

9. sådana frågor som är av större vikt eller principiell betydelse eller som riksdagsdirektören hänskjuter till styrelsen.

9. sådana frågor som är av större vikt eller principiell betydelse eller som riksdagsdirektören hänskjuter till styrelsen.

22 §

Riksdagsdirektören ska svara för Riksdagsförvaltningens arbetsgivarpolitik enligt 23 § och företräda Riksdagsförvaltningen som arbetsgivare.

Riksdagsdirektören sluter centrala kollektivavtal på riksdagsmyndigheternas vägnar utom huvudavtal samt beslutar om lockouter eller andra stridsåtgärder.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

1.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd

Härigenom föreskrivs att 1 och 11 §§ lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §⁸

Riksdagens arvodesnämnd ska i enlighet med

1. 3 kap. 1 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter fastställa det belopp per månad som ledamotsarvode ska betalas med,

2. 3 kap. 11–16 §§ samma lag besluta om återkrav av arvode,

2. 12 kap. 26–27 §§ samma lag besluta i frågor om inkomstgaranti och efterlevandeskydd,

3. 12 kap. 26–27 §§ samma lag besluta i frågor om inkomstgaranti och efterlevandeskydd,

3. 13 kap. 22–23 §§ samma lag besluta i frågor om ekonomiskt omställningsstöd och efterlevandeskydd,

4. 13 kap. 22–23 §§ samma lag besluta i frågor om ekonomiskt omställningsstöd och efterlevandeskydd,

4. 9 kap. 12 a § den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet besluta om jämkning av inkomstgaranti och

5. 9 kap. 12 a § den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet besluta om jämkning av inkomstgaranti och

5. 9 kap. 23 § samma lag om utbetalning av inkomstgaranti på nytt.

6. 9 kap. 23 § samma lag besluta om utbetalning av inkomstgaranti på nytt.

Nämnden ska ange vilka överväganden som föranlett beslutet.

Nämnden är en myndighet under riksdagen.

11 §

Om nämnden fattar ett beslut som innebär att medel på ett anslag tas i anspråk, ska nämnden genast underrätta den myndighet som anvisats anslaget om beslutet.

Nämnden ska genast underrätta Riksdagsförvaltningen och Statens tjänstepensionsverk om beslut som innebär jämkning av inkomstgaranti och om beslut om utbetalning på nytt av inkomstgaranti.

Nämnden ska genast underrätta Riksdagsförvaltningen och Statens tjänstepensionsverk om beslut som innebär återkrav av arvode, jämkning av inkomstgaranti och om beslut om utbetalning på nytt av inkomstgaranti.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

⁸ Senaste lydelse 2016:1115.

1.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

dels att 9 kap. 4 §, 12 kap. 5, 8 och 20 §§, 13 kap. 16 § och 15 kap. 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fem nya paragrafer, 3 kap. 11–16 §§, och närmast före 3 kap. 11 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

11 §

Återbetalning av arvode

En ledamot som har varit frånvarande vid minst 60 procent av voteringstillfällena i kammaren under ett kvartal ska betala tillbaka ledamotsarvode enligt 3 kap. 1–4 §§ för den tiden om

1. ledamoten har uteblivit från voteringar på motsvarande sätt under ett föregående kvartal under valperioden, och

2. ledamoten efter det första kvartalet med sådan frånvaro har erinrats av talmannen om sin frånvaro och återbetalningsplikt.

12 §

Vid tillämpningen av 11 § ska perioden juli–september inte beaktas. Frånvaro vid voteringar som beror på sjukdom, föräldraledighet, familjeskäl, internationella uppdrag eller liknande omständighet ska inte heller beaktas. Om det finns synnerliga skäl får annan frånvaro bortses från.

13 §

Bestämmelserna i 11 och 12 §§ gäller inte partiledare och språkrör.

14 §

Beslut om återbetalning fattas av Riksdagens arvodesnämnd efter anmälan av talmannen.

15 §

Talmannens anmälan till Riksdagens arvodesnämnd ska göras inom sex månader efter utgången av det kvartal för vilket återkrav föreslås. Har inte talmannens anmälan gjorts inom den tiden ska inte någon prövning enligt 11 § göras.

Riksdagsförvaltningen ska på begäran till Riksdagens arvodesnämnd överlämna uppgifter om en ledamots närvaro vid voteringstillfällen och andra uppgifter som nämnden behöver för sin prövning.

Innan ett beslut om återbetalningsskyldighet fattas ska Riksdagens arvodesnämnd inhämta yttranden från den ledamot som avses med anmälan och från den partigrupp som ledamoten tillhör eller har tillhört.

16 §

Krav på återbetalning i enlighet med Riksdagens arvodesnämnds beslut framställs av Riksdagsförvaltningen. Ett belopp som återkrävs får i stället avräknas mot kommande utbetalningar av arvodet. Sådan avräkning får inte ske förrän beslutet har vunnit laga kraft.

Ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) ska tas ut på det återkrävda beloppet från den dag då återbetalning enligt nämndens beslut senast skulle ha skett.

Riksdagens arvodesnämnd får efter skriftlig ansökan besluta att återkravet och kravet på ränta ska efterges helt eller delvis, om det finns särskilda skäl för det.

9 kap.

4 §

Underlaget för pensionsrätten utgörs av

1. talmansarvode enligt 2 kap. 1 §,
2. ledamotsarvode enligt 3 kap. 1 §,
3. tilläggsarvode enligt 3 kap. 2–4 §§, och

4. arvode enligt 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Vid beräkningen av underlaget ska till arvoden enligt 1–4 läggas avdrag som gjorts enligt 3 kap. 7 och 8 §§.

Om en ledamot under en månad har fått sjukpension, och då inte har haft rätt till arvode enligt första stycket, utgörs underlaget för pensionsrätten i stället av det arvode som ligger till grund för sjukpensionen, omräknat med förändringen av inkomstindex mellan det år arvodet avser och det år pensionsrätten avser.

Vid beräkningen av underlaget ska arvode som återkrävt enligt 3 kap. 11–16 §§ räknas bort.

12 kap.

5 §

Den som har varit ledamot och som före 65 års ålder lämnar riksdagen efter minst tre hela års sammanhängande tid i riksdagen har rätt till inkomstgaranti från och med den tidpunkt då arvodet upphör.

I den sammanhängande tiden i riksdagen inräknas tid som ledamot av Europaparlamentet före den 14 juli 2009.

I den sammanhängande tiden i riksdagen inräknas tid som ledamot av Europaparlamentet före den 14 juli 2009. *Den tid som en ledamot har ålagts att återbetala arvodet för enligt 3 kap. 11–16 § ska inte räknas in.*

Rätt till inkomstgaranti gäller inte för tid då ledamoten får ålderspension eller sjukpension enligt denna lag.

8 §

För den som har varit ledamot i riksdagen kortare sammanlagd tid än sex hela år gäller inkomstgarantin under ett år.

För den ledamot som lämnar riksdagen efter en sammanlagd tid av minst sex hela år i riksdagen gäller inkomstgarantin

1. i längst två år om ledamoten inte har uppnått 40 års ålder,
2. i längst fem år om ledamoten har uppnått 40 men inte 50 års ålder, och
3. längst till ingången av den månad då ledamoten fyller 65 år om han eller hon har uppnått 50 års ålder.

I den sammanlagda tiden i riksdagen inräknas tid som ledamot av

I den sammanlagda tiden i riksdagen inräknas tid som ledamot av

Europaparlamentet före den 14 juli 2009. Europaparlamentet före den 14 juli 2009. *Den tid som en ledamot har ålagts att återbetala arvodet för enligt 3 kap. 11–16 §§ ska inte räknas in.*

12 §

Under det första garantiåret lämnas inkomstgaranti med ett månatligt belopp som uppgår till 80 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och med 40 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp. För tiden därefter lämnas inkomstgaranti med ett månatligt belopp som motsvarar följande andelar av garantiunderlaget i förhållande till ledamotens sammanlagda tid i riksdagen:

1. 66,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 33 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst tolv år,

2. 60,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 30,25 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst elva år,

3. 55,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 27,5 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst tio år,

4. 49,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 24,75 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst nio år,

5. 44,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 22 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst åtta år,

6. 38,5 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 19,25 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst sju år, och

7. 33,0 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och 16,5 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp efter minst sex år.

I den sammanlagda tiden i riksdagen inräknas tid som ledamot av Europaparlamentet före den 14 juli 2009.

I den sammanlagda tiden i riksdagen inräknas tid som ledamot av Europaparlamentet före den 14 juli 2009. *Den tid som en ledamot har ålagts att återbetala arvodet för enligt 3 kap. 11–16 §§ ska inte räknas in.*

13 kap.

7 §

Vid beräkning av tider enligt 5 och 6 §§ ska hänsyn inte tas till tid då ledamoten har fått ålderspension eller sjukpension enligt bestämmelser i denna lag.

Ledighet som har beviljats av riksdagen eller av talmannen begränsar inte rätten till förmåner enligt detta kapitel. Detsamma gäller vid sjukfrånvaro.

Den tid som en ledamot har ålagts att återbetala arvodet för enligt 3 kap. 11–16 §§ ska inte räknas in som grund för förmåner enligt detta kapitel.

15 kap.

2 §

Beslut av Riksdagens arvodesnämnd enligt 12 eller 13 kap. får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Vid överklagande till kammarrätten krävs prövningstillstånd.

Beslut av Riksdagens arvodesnämnd enligt 3 kap. 14 §, 12 eller 13 kap. får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Vid överklagande till kammarrätten krävs prövningstillstånd.

Ett beslut enligt 3 kap. 1 § får inte överklagas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för arvode som avser tid före ikraftträdandet.

BILAGA 2

Sammanfattning av utredningens förslag

I detta avsnitt sammanfattas utredningens förslag och bedömningar (2020/21:URF1).

Budgetfrågor – budgetpropositionens lämnande och provisorisk budget

Sista dag för att lämna budgetpropositionen de år när det är val till riksdagen i augusti eller september kopplas till den obligatoriska statsministeromröstningen. Om regeringen sitter kvar efter den obligatoriska statsministeromröstningen ska budgetpropositionen lämnas inom tre veckor efter statsministeromröstningen. Om statsministeromröstningen visar att regeringen inte har tillräckligt stöd i riksdagen kommer talmannen att inleda arbetet med att ta fram ett förslag till ny statsminister, i likhet med vad som händer om regeringen avgår direkt efter valet. En ny regering ska sedan, i likhet med gällande bestämmelser, lämna budgetpropositionen inom tre veckor efter att regeringen tillträtt.

Budgetpropositionen ska lämnas allra senast den 15 november, men om den 15 november infaller en fredag, lördag eller söndag ska budgetpropositionen i stället lämnas senast på torsdagen före. Det innebär att sista dagen för att lämna budgetpropositionen tidigast kan bli den 12 november, dvs. de år den 15 november infaller en söndag.

För att det inte ska råda något tvivel om att regeringen kan vidta nödvändiga åtgärder före årsskiftet bör det anges i budgetlagen (2011:203) att om riksdagen inte har fattat beslut om budgeten en vecka före årsskiftet får regeringen i den omfattning som behövs vidta åtgärder för att den senaste budgeten ska kunna gälla från årsskiftet. Om riksdagen fattar beslut om budgeten efter att regeringen har beslutat om åtgärder, t.ex. regleringsbrev, ska regeringen naturligtvis anpassa sina beslut efter riksdagens beslut.

Förslaget innebär ändringar i riksdagsordningen och i budgetlagen.

De vice talmännen som vice ordförande i krigsdelegationen

Det finns inte skäl att föreslå någon ändring av reglerna för val av krigsdelegationens presidium.

Tystnadsplikt i krigsdelegationens verksamhet

Det ska vara möjligt att besluta om tystnadsplikt i krigsdelegationens förberedande verksamhet på samma sätt som i utskotten och EU-nämnden. Det innebär att en ledamot i krigsdelegationen inte obehörigen får röja vad som enligt beslut av delegationen eller regeringen ska omfattas av sekretess till skydd för

rikets säkerhet eller av annat synnerligen viktigt skäl som rör förhållandet till en främmande stat eller en mellanfolklig organisation.

Förslaget innebär ändringar i riksdagsordningen och i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Partilösa ledamöters platser i utskotten

En riksdagsledamot som lämnar sin partigrupp lämnar därmed också de uppdrag i utskott och andra riksdagsorgan som ledamoten valts till av kammaren i kraft av sin partitillhörighet. De organ som omfattas anges i en tilläggsbestämmelse i riksdagsordningen.

Förslaget innebär ändringar i riksdagsordningen.

Åtgärder mot ledamöter som inte deltar i riksdagsarbetet

En ledamot som inte deltar i riksdagsarbetet kan bli skyldig att återbetala arvodet. Kriteriet för att avgöra om en ledamot har deltagit i riksdagsarbetet eller inte är deltagande i voteringar. Om ledamoten har varit frånvarande vid minst 60 procent av voringstillfällena under ett kvartal utan giltigt skäl ska talmannen erinra ledamoten om att om en sådan frånvaro upprepas under ett kvartal under valperioden kommer talmannen att göra en anmälan till Riksdagens arvodesnämnd. Om frånvaron upprepas och talmannen anmäler frånvaron till arvodesnämnden beslutar nämnden om återkrävande av arvodet. Återkravet gäller för det kvartal när den höga ogiltiga frånvaron upprepas. Nämndens beslut kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

En självklar utgångspunkt är att en riksdagsledamot ska vara närvarande vid alla voringstillfällen. Att delta i voteringar är en viktig del av uppdraget. De allra flesta riksdagsledamöter har god närvaro vid voringarna. Syftet med den ordning som föreslås är att identifiera ledamöter som har hög frånvaro utan giltigt skäl under lång tid. Detta är inte ett omfattande problem. Ett fåtal ledamöter har under senare år agerat på detta sätt. För att finna dessa fall visar utredningens genomgång att en gräns om minst 60 procents frånvaro från voringstillfällena under ett kvartal är lämplig.

Utredningen har övervägt om gränsen borde vara 50 procent i stället för 60 procent, men har gjort bedömningen att en sänkning av gränsen från 60 till 50 procent skulle medföra påtagligt fler ärenden att hantera, utan att nämnvärt fler fall av omfattande, ogiltig frånvaro skulle uppstå. Det nu sagda innebär inte att förväntan är att en riksdagsledamot ska delta i 41 procent av alla voringstillfällen. Utgångspunkten är att varje ledamot ska delta i 100 procent av voringstillfällena. 60-procentsgränsen handlar om att bygga ett system för att upptäcka de klandervärda fallen, utan att behöva granska stora mängder ärenden där frånvaron är legitim.

Återkrav av arvodet för ett helt kvartal är en förhållandevis kraftfull åtgärd. Dessutom kan frånvaro från voringar bero på att ledamotens partigrupp har önskat att ledamoten ska utföra vissa partipolitiska uppgifter som äger rum

samtidigt som voteringar och därför beviljat ledamoten kvittning i en omfattning som visat sig bli för stor. Det är således av flera skäl rimligt att en ledamot blir uppmärksammas på att han eller hon riskerar att drabbas av återkrav innan Riksdagens arvodesnämnd fattar ett sådant beslut. Det innebär att om en ledamot är frånvarande vid minst 60 procent av voteringstillfällena under ett kvartal utan giltigt skäl ska talmannen påminna ledamoten om reglerna för återbetalning. Talmannen bör således klargöra för ledamoten att om han eller hon under valperioden återigen är frånvarande vid minst 60 procent av voteringstillfällena under ett kvartal utan giltigt skäl kommer talmannen att anmäla frånvaron till Riksdagens arvodesnämnd.

Utredningens redovisning av förhållandena i andra parlament visar att det förekommer krav på närvaro och ibland också regler om sanktioner, ofta arvodesavdrag, vid bristande närvaro. Det är alltså inte något främmande för parlament att ha regler om närvaro och möjlighet till sanktioner vid bristande närvaro.

Förslaget innebär ändringar i riksdagsordningen, lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd och lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Val av talman och vice talmän

Det finns inte tillräckliga skäl för att föreslå en ändring av bestämmelserna om förfarandet vid val av talman och vice talmän.

Val av utskott – tidpunkt och förfarande

Det finns inte tillräckliga skäl för att föreslå någon ändring av reglerna för val av utskott.

Val av riksdagens råd för Riksrevisionen

Riksdagens val av riksdagens råd för Riksrevisionen, som bereds av konstitutionsutskottet och finansutskottet, ska kunna förrättas med gemensam lista.

Förslaget innebär ändringar i riksdagsordningen.

Yttranderätten i debatter som inte gäller ärenden

Talmannen får rätt att efter samråd med gruppledarna besluta att deltagandet i en särskilt anordnad debatt får begränsas till olika kategorier av deltagare. Förslaget är avsett att bekräfta praxis. Den vidsträckta yttranderätten inför ärendens avgörande påverkas inte av förslaget.

Förslaget innebär ändringar i riksdagsordningen.

Förslaget till ny statsminister på föredragningslistan

Enligt förarbeten, lagkommentarer och praxis är det endast vid prövningen av förslaget till ny statsminister som förslaget måste tas upp som första punkt på kammarens föredragningslista. Detta bör förtydligas i den aktuella tilläggsbestämmelsen i riksdagsordningen.

Förslaget innebär ändringar i riksdagsordningen.

Formuleringen i regeringsformen respektive riksdagsordningen av tidsgränsen för att pröva talmannens förslag till ny statsminister

Formuleringen av tidsgränsen för att pröva talmannens förslag till ny statsminister skiljer sig åt mellan regeringsformen och riksdagsordningen. De båda formuleringarna ger dock samma resultat, och någon ändring föreslås inte i detta sammanhang. Om det i en framtida utredning görs en översyn av reglerna för regeringsbildningen bör dock frågan om formuleringen i regeringsformen uppmärksammas.

Talmannens samråd inför beslut om planeringen av kammararbetet

Talmannen blir skyldig att samråda med gruppledarna i stället för med riksdagsstyrelsen inför sitt beslut om planeringen av arbetet i kammaren och när kammaren ska sammanträda. Talmannen, i stället för riksdagsstyrelsen, ska efter samråd med gruppledarna lämna förslag till kammaren i fråga om vilken dag i september som det nya riksmötet ska inledas under år då det inte hålls ordinarie val till riksdagen.

Förslaget innebär ändringar i riksdagsordningen.

Beslutsordningen för tecknande av kollektivavtal och stridsåtgärder

Beslutanderätten när det gäller kollektivavtal, förutom beslut om att teckna huvudavtal, och stridsåtgärder flyttas från riksdagsstyrelsen till riksdagsdirektören. Ett arbetsgivar Kollegium med representanter för de övriga riksdagsmyndigheterna bildas.

Förslaget innebär ändringar i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Riksdagsstyrelsens inhämtande av yttrande från Lagrådet

Riksdagsstyrelsen åläggs att inhämta yttrande från Lagrådet om styrelsen avser att i en framställning föreslå en lag eller ändring i en lag som faller inom området för Lagrådets granskning. Vidare införs ett beredningskrav som innebär att riksdagsstyrelsen, Riksbanken, JO och Riksrevisionen åläggs att

inhämta behövliga upplysningar innan de lägger fram en framställning för riksdagen.

Frågan om riksdagen i ökad utsträckning bör lagstifta utan förslag från regeringen är inte aktuell i detta sammanhang. Den frågeställning som är aktuell rör endast det begränsade område där riksdagsstyrelsen, Riksbanken, Riksdagens ombudsmän (JO) och Riksrevisionen redan i dag får lägga fram förslag. Någon ändring av det området är inte aktuell.

Förslaget innebär ändringar i regeringsformen, riksdagsordningen och lagen (2003:333) om Lagrådet.

Ordförandekonferensens roll och sammansättning

Ordförandekonferensen får sammanfatta resultatet av sina överläggningar i slutsatser. Slutsatserna av överläggningarna i ordförandekonferensen ska göras tillgängliga för utskotten och EU-nämnden.

De vice talmännen ska ingå i ordförandekonferensen och ersätter talmanen om han eller hon är förhindrad att delta vid ett sammanträde.

Förslaget innebär ändringar i riksdagsordningen.

Riksdagens medalj

Riksdagens medalj i åttonde storleken tilldelas en ledamot som lämnar riksdagen efter minst sex års tjänstgöring i följd. Medaljen i tolfte storleken tilldelas en ledamot som lämnar riksdagen efter minst tolv års tjänstgöring i följd. Medalj i tolfte storleken tilldelas också en ledamot som tjänstgjort minst sex år i följd men inte tolv år, och som under minst fyra år av denna tid varit gruppledare, utskottsordförande, talman eller vice talman.

Riksdagens medalj kan också tilldelas andra än ledamöter som har gjort särskilt eller synnerligen förtjänstfulla insatser för riksdagen.

Förslaget innebär ändringar i riksdagsordningen.

Ikraftträdande

Huvuddelen av förslagen bör träda i kraft den 1 januari 2022. Förslaget om riksdagsstyrelsens inhämtande av yttrande från Lagrådet (avsnitt 19) innebär att regeringsformen bör ändras, vilket kan ske först efter nästa val. I den delen bör förslaget träda i kraft den 1 januari 2023 (det gäller således förslagen om regeringsformen, nya 9 kap. 17 b § riksdagsordningen och lagen [2003:33] om Lagrådet). Förslaget om en bestämmelse i riksdagsordningen (5 kap. 8 §) om riksdagens medalj bör träda i kraft den 1 december 2021. Övriga förslag bör träda i kraft den 1 januari 2022.

BILAGA 3

Förteckning över remissinstanserna (2020/21:URF1)

Remissinstanser när det gäller utredningen 2019 års riksdagsöversyn
(2020/21:URF1).

Riksbanken

Riksdagens ombudsmän (JO)

Riksrevisionen

Riksdagens arvodesnämnd

Regeringskansliet

– Finansdepartementet

Högsta domstolen

Högsta förvaltningsdomstolen

Svea hovrätt

Kammarrätten i Stockholm

Förvaltningsrätten i Falun

Arbetsgivarverket

Skatteverket

Statens tjänstepensionsverk

Försäkringskassan

Pensionsmyndigheten

Uppsala universitet

– juridiska institutionen

– statsvetenskapliga institutionen

Lunds universitet

– juridiska institutionen

– statsvetenskapliga institutionen

Linköpings universitet

Partigrupperna i riksdagen

Kungl. Maj:ts Orden

BILAGA 4

Promemorians lagförslag

Lagförslag i promemorian Några ändringar i riksdagsordningens bestämmelser om delegationer till mellanfolkliga organisationer (dnr 886-2020/21).

Förslag till lag om ändring i riksdagsordningen

Härigenom föreskrivs i fråga om riksdagsordningen

dels att 13 kap. 19 § samt rubrikerna närmast före 13 kap. 18 och 19 §§ ska upphöra att gälla,

dels att 13 kap. 1 och 18 §§ samt tilläggsbestämmelserna 13.18.1–13.18.3 ska ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***13 kap.**

1 §

Tilläggsbestämmelse **3.8.1**

I detta kapitel finns bestämmelser om

- riksdagens ombudsmän (2–4 §§),
- Riksrevisionen (5–8 §§),
- Utrikesnämnden och krigsdelegationen (9–12 §§),
- nämnder (13–17 §§),
- delegationer till mellanfolkliga organisationer (18 och 19 §§),
- andra uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen (20–23 §§), och
- åtal (24 §).

I detta kapitel finns bestämmelser om

- riksdagens ombudsmän (2–4 §§),
- Riksrevisionen (5–8 §§),
- Utrikesnämnden och krigsdelegationen (9–12 §§),
- nämnder (13–17 §§),
- delegationer till mellanfolkliga organisationer (18 §),
- andra uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen (20–23 §§), och
- åtal (24 §).

18 §

Om det har träffats en internationell överenskommelse att riksdagen bland sina ledamöter ska välja ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation, får bestämmelser om detta införas i en tilläggsbestämmelse till denna paragraf.

Om det har träffats en internationell överenskommelse *om* att riksdagen bland sina ledamöter ska välja ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation, får bestämmelser om detta införas i en tilläggsbestämmelse till denna paragraf. *Delegationer som väljs av kammaren ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.*

Talmannen får efter samråd med gruppledarna

- besluta att riksdagsledamöter ska delta i ett internationellt parlamentariskt samarbete som inte bygger på en sådan överenskommelse som anges i första stycket,
- utse ledamöter i delegationen, och
- besluta hur den ska redovisa sin verksamhet.

13 kap.

13.18.1

Riksdagen väljer årligen 20 ledamöter i Nordiska rådets svenska delegation. *De* väljs efter riksmötets inledande för tiden till dess att ett nytt val till delegationen har ägt rum.

Delegationen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Riksdagen väljer årligen 20 ledamöter i Nordiska rådets svenska delegation. *Delegationen* väljs efter riksmötets inledande för tiden till dess att ett nytt val av delegationen har ägt rum.

13.18.2

Riksdagen väljer sex ledamöter i den svenska delegationen till Europarådets parlamentariska församling. Delegationen väljs för tiden från den 1 november samma år som val till riksdagen ägt rum till motsvarande tidpunkt efter nästa val.

En ledamot av eller en suppleant i delegationen som har lämnat riksdagen i samband med ett riksdagsval får kvarstå under den återstående delen av delegationens *mandatperiod*.

Delegationen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

En ledamot av eller en suppleant i delegationen som har lämnat riksdagen i samband med ett riksdagsval får kvarstå under den återstående delen av delegationens *valperiod*.

13.18.3

Riksdagen väljer åtta ledamöter i den svenska delegationen till den parlamentariska församlingen vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Delegationen väljs för riksdagens valperiod.

Delegationen ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

BILAGA 5

Sammanfattning av promemorians förslag

I detta avsnitt sammanfattas förslagen i promemorian Några ändringar i riksdagsordningens bestämmelser om delegationer till mellanfolkliga organisationer (dnr 886-2020/21).

Riksdagsledamöter deltar i delegationer till s.k. interparlamentariska församlingar inom ett antal mellanfolkliga organisationer. Det interparlamentariska arbetet sker parallellt med regeringsarbetet inom dessa organisationer och ska tillföra en parlamentarisk dimension. Genom att delta i arbetet kan riksdagsledamöter skapa opinion för svenska synsätt och återföra internationella frågor, tankar och förslag till riksdagsarbetet.

Enligt riksdagsordningen väljs vissa av delegationerna av kammaren och andra utses av talmannen. Talmannen utser också, efter samråd med gruppledarna, ett antal andra delegationer till mellanfolkliga organisationer utan att det är reglerat i riksdagsordningen.

I promemorian lämnas ett förslag som syftar till att skapa en enhetlig reglering för de delegationer som enligt riksdagsordningen inte ska väljas av kammaren. Förslaget innebär att det införs en allmän bestämmelse om att talmannen efter samråd med gruppledarna får besluta att riksdagsledamöter ska delta i ett internationellt parlamentariskt samarbete, utse delegationen och besluta hur den ska redovisa sin verksamhet.

I riksdagsordningen finns även bestämmelser om att delegationer som väljs av kammaren ska lämna en redogörelse till kammaren varje år. I promemorian föreslås att dessa bestämmelser samlas i den huvudbestämmelse i riksdagsordningen som reglerar förutsättningarna för att en delegation ska väljas av kammaren. I promemorian föreslås också några ändringar i riksdagsordningen av redaktionell karaktär.

Ändringarna i riksdagsordningen föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

BILAGA 6

Förteckning över remissinstanserna (promemorian)

Remissinstanser när det gäller promemorian Några ändringar i riksdagsordningens bestämmelser om delegationer till mellanfolkliga organisationer (dnr 886-2020/21).

Juridiska institutionen vid Uppsala universitet

Partigrupperna i riksdagen

Riksdagens ombudsmän (JO)

Statsvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet

delegationen till den parlamentariska församlingen vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa

delegationen till Europarådets parlamentariska församling

delegationen till Interparlamentariska unionen

delegationen till den arktiska parlamentariska konferensen

delegationen till den parlamentariska Östersjökonferensen

delegationen till Natos parlamentariska församling

Nordiska rådets svenska delegation